

අභිධම්මපිටකයෙහි

02 වන ග්‍රන්ථය

විභවගප්පකරණ

ප්‍රථම භාගය

ලඛනාලෝභාණී මණ්ඩලයේ ආරාමිකයෙක්

ත්‍රිපිටක සංස්කාරක මණ්ඩලයේ

සම්මතය පරිදි

පණ්ඩිත, ලබුගම ලඛනානන්ද අනුනායක සථවීරයන් වහන්සේ

හා

පණ්ඩිත, කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර සථවීරයන් වහන්සේ

විසින් කරන ලද

පාඨශෝධනය හා සිංහල පරිවර්තනයෙන්

සුන්ක සී.

මු. ම. 2550

ක්‍රි. ම. 2006

Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 42

The Second Book in the
Abhidhamma-Pitaka

2

VIBHANGAPPAKARANA (I)

With the Sinhala translation by

The Venerable Pandita Labugama Lankānanda Thera

Anunāyaka of the Kōtte Sri Kalyānī Sāmaggrīdharma Mahāsangha Sabhā

Vice Principal of Pravacanōdaya Pirivena, Molligoda, Wādduwa

&

The Venerable Pandita Karahampitigoda Sumanasāra Thera

Mākadawara Vihāra, Hingula

නමෙකේස්ස හගවතෙසේබ්බධමේ අප්පට්භතඤාණවා 'ස දසබලධරස්ස
චතුචේසාරජ්ජවිසාරදස්ස සබ්බසත්තූන් 'ස ධම්මස්සරස්ස ධම්මරාජ 'ස ධම්ම 'සාමිස්ස
තථාගතස්ස සබ්බ 'ඤ්ඤානෙ සමමාස බුද්ධස්ස !!!

භාග්ග්‍ය වූ සිය ධර්මය හි නොපැවැති ඤානචාර සහි වූ දසබලධාරී වූ
චතුර්වේශාරද විශාර වූ සිය සත්ව න් උත්ත වූ ධර්මය ඊශ්වර වූ ධර්මරා වූ
ධර්ම 'වාමී වූ තථාගත වූ සර්ව වූ සමම සම්බුදුනට නමස්කාර කරමි !!!

කෙළලක්ෂ ක් සක්වලයන්හි සිය ආර්යයෙ ද සිය සත්පු යෙදේ
මාගේ නමස්කාරය පිළිගනි !!!

බුද්ධජ ති තිපි ගුන්ථමාලා
පරිගණ ගත කර නොගොම්ලෙ බෙදාහැරීම
මහා ධර්ම දානමය පුණ්යක

**“අපාචුත තේස අමතස්ස ද් ආරා
යේ සෙතේතවන්තෙපමු 'චන් සද්ධං”**

**“කන් ඇත්ත හු සැදැහැ මු ත්ව
ඔවුන අමා දෙගාඪීවා කරන ලදී”**

අප භාග්ග්‍ය අර්භ සමම සම්බුදුර න් වහන්සේ හේ පථම අනුසාසන මෙහි ලා සි
කිරීම තිපි ශ්‍රී සද්ධර්මය පරිශීල කරන්න වූ පින්වතුන්ට අහිව ද්ධිය පිණිස ම වන
බව අපගේ හැඟී ය.

සෑම කල් ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත ව කිය කරන්න වූ සිය සම ා සම්බුදුරජ
වහන්සේ ශ්‍රීගේ පලමු අනුශාසන , බුද්ධ රත්ත කෙරෙහි ගෞරවකරන්න වූ
බුදුරජා වහන්සේ හේ සමම සම්බුදු බෙදෝධි අදහන්න වූ කවර නම් පු ලයෙකු නො
සළකා හිදිත් ද ? චතු වේශාරදන් සහිත වූ දස බල සහි වූ අනාවරණ ඤාන සහිත වූ
සවඤ වූ මහා කාරුණිකයන් වහන්සේ පේවා නිව අවබෝධකර ගැනී පිණිස
ධම්මානු ම පතිපදා ආරම් කරන පුද්ගල හු 'සද්ධ' නම් වූ ගුණ අන්යාව ය
යන් අවධාරනය කරන සෙතේක

මෙම තිපි ශ්‍රී සද්ධර් සෑක නොකැපු ය. සෑක කරමි හදාරන ලෙගෙකි ශිල්ප
ශාස්ත පවා පරිපූර්ණ ව නොහේනි බව සි ඇති බැලීමේ නුව ඇත්තා ට දැක ගත
හැකි ය. පු ෂයා ශෙතේඝ්ඛ බවට පමු වන්න වූ සද්ධා ධනය සහි ව (“සද්ධිධ චිත්
පුරි 'ස සෙට්ඨ”) මෙම ධර් රත්ත පරිශීල කරන්නාහ සද්ධා අංගයෙන් ලැබී
යු සියල්ල ලැබෙනු නොපෙනුමා ය. එසෙමේ සි යෙන් ලැබී යු කෙණිස ද
වීර්යම ලැබී යු කෙටොඤ සමාධියෙ ලැබී යු කෙටොඤ ප්‍රඤාවෙන් ලැබී යු
කෙටොඤ ලැබෙන පරි සද්ධ , සති, විරිය, සමාධි සහ පඤා යන පංච ධර්මය තමා හු
ඇති කර ගෙන මහත් වූ ගෞරවයහිත ව ධර්මා බෙදෝධියපිණිස ම යොමු වූ දැඩි
අධි 'ධානයෙන් මෙම ධර් පු 'තක පරිශීල කළ යු ය. අපගේ බුද්ධ ශාසනයෙහි

ධර්මය වන බවට පත් වීමට අදාළව ම අධිකාරිය. විමුක්තිය ලබන්න වූ කම වේදය පහක් වී 'තර කරන්න වූ අංගුත් පංචක නිපාතයේ 'විමුක්තා' සු යෙහි නිව ලබන කම වේ සතරක් ම ධර්ම දේශනාම සහ ධර්ම සවනමය පුණ කාරී ඇසුරින් සි වන බව පැහැදි කර ඇත. පස්වැනි කම වේද භාවනාමය පුණ කාරී පහු කිරීම සාර්ථක වන බව ද එහි සඳහන් වේ.

මහත් වූ ගෞරවාදරයෙන් මහා සුගතය වහන්සේ හේ අනුශාසනා පිළිපදි වූ අප්‍රමාදී ව ධර්මානු ම පතිපදා වඩන්න වූ සිය සත්ත , නෙකාලි වූ සිය දුකින් මි ලබන්න වූ අජර වූ අමර වූ අමා මහ නිව අවබෝධී පිණිස මෙම මහභූ පුණ කාරී උපනිශ වේව !

ආර්යය වහන්සේ ශ්‍රී පහළවීමේ සිරි බැබළුව !
බුද්ධ ශාසනය දියු වීර 'මිනික වේව !
ලෙසේන්න සෙත් වේව !

"අමතං දදෙවේ සෙණ්භණ්ණී, යෙධම්ම මනු ආසති"

(යමෙක් ධර්මානුශාස කරන්නේ ද, හෙණ්මානය දෙන්නේ ය)

මෙම ධර්ම දානමය පුණ කාරීම මෙරේකිමීර විධිවංස කරන්න වූ ලොවටුතුම් ආලෝකය වූ මහා කාරුණික වූ සම්මාස බුදුරජාණන් වහන්සේ හේ සවඤ්ඤා ඤානයට ද මහා කරු ආග්‍රණය ද පුපෙරේපහාරය ම වේව !!!

කෙළලක්ෂ ක් සක්වලයන්හි සිය ආර්යයෙ ද සිය සත්පු යෙදේ අපගේ පුණ කාරීම අනුමෙරේද වෙත්ව !!!

ශාසනාභිව දී කාමී,
සමීන්ද රණසි හ.
2009.06.28

අභිධමමපිටකෙ

විහඬගපපකරණං

පඨමො භාගො

අභිධම්පිටකයෙහි

විහඬගප්‍රකරණය

ප්‍රථම භාගය

**“තථාගතපපවෙදිනො භික්ඛවෙ ධම්මවිනයො විවචො විරෝචති
නො පටිච්ඡනෙනා.”**

**“මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දෙශනා කරණ
ලද ධර්මය හා විනය විවෘත වූයේ බබලයි. වැසුණේ නො ම බබලයි.”**

(අභිඥානපරිනිකාය, තිකතිපාත - භරණ්ඩුවක, 9 සුත්‍රය)

සැලකිය යුතුය : මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 22 හි ඇතුළත් කර ඇත. එම පටුනෙහි මාතෘකාවන් හා පිටු අංක අදාළ පිටු සමඟ සම්බන්ධ කර ඇත. මෙහි කියවීමට ඇති ප්‍රදේශයට වම් පසින් ඇති 'පිටු යොමුව' භාවිතා කිරීමෙන් නැවත පටුනට පැමිණීමට පුළුවන. වම් පසින් පාළු පිටුව ද දකුණු පසින් අදාළ සිංහල පිටුව ද කියවීම සඳහා VIEW menu PAGE DISPLAY option and select TWO-UP CONTINUOUS යන ක්‍රමය භාවිතා කරන්න.

Please note : The TABLE OF CONTENTS of this book is located in page no:22 and it is linked with associated pages in the book for your convenience. You can easily click on the page number or content description in the 'Table of Contents' and you will be directed to the relevant page. Bookmarks located to the left of reading area can be used to navigate back to 'Table of Contents' Page. If you would like to view Pali page on your left and the relevant Sinhala page on your right select the menu items as follows; VIEW menu PAGE DISPLAY option and select TWO-UP CONTINUOUS.

පටුන

CONTENTS

සංසකාරක නිවේදනය	xxi-xxii
ත්‍රිපිටකසමපාදනමණ්ඩලය	xxiii
සංඥාපනය	xxv-xxxii
සංකේත නිරූපණය - ABBREVIATIONS	xxxiii
පාලි භෝසිය - PALI ALPHABET	xxxiv
විසය සූචි	xxxv-xxxvi
පෙළ හා පරිච්ඡේදය	2-401
විසේසපද්‍රව්‍යකමණිකා	403-408

සංස්කාරක නිවේදනය

ත්‍රිපිටක පාලියෙහි අභිධම්ම සප්තප්‍රකරණයට අයත් ග්‍රන්ථයන් අතුරෙහි විභවිතප්‍රකරණය දෙවැනි ග්‍රන්ථය යි. මෙය බ්‍රහ්මවිභවිතය ආදී කොට, ධම්මපදය විභවිතය අවසන් කොට ඇති අටලොස් විභවිතයෙකින් යුක්ත වෙයි. බුද්ධිජයනති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලායෙහි විභවිතප්‍රකරණය 42, 43 වැනි ග්‍රන්ථයෙයන් පළවන්නේය. එයින් “බ්‍රහ්මවිභවිතය” පටන් “ඉද්ධිපාදවිභවිතය” අවසන් කොට ඇති විභවිත නවය මෙහි ප්‍රථමභාගය වේ.

ලඛනා බෞද්ධිමණ්ඩලය විසින් ආරාධිත වූ මේ ප්‍රථමභාගය කටුකුරුන්දේ ශ්‍රී දේවානන්ද නායක සභාවරපාදයන් වහන්සේ විසින් සිංහලයෙන් අනුවාද කරන ලද්දේය. එහෙත් ඒ අනුවාදය ත්‍රිපිටක පරිවර්තන සංස්කාරකමණ්ඩලයෙන් යළි පාඨශෝධන සහිත කොට විභවිතප්‍රකරණය මුළුලු සිංහලයෙන් පරිවර්තන කළ මානාවලිය අප වෙත පැවැරිණි. මහනුවර පන්තිරිප්පුවේ රාජකීය පුස්තකාලයට අයත් පුස්තකොළපොත ද, පැල්මඩුල්ලේ පුරාණවිභාරසානායෙහි පුස්තකොළපොත ද, සිංහල අක්‍ෂරයෙන් මුද්‍රණය වූ පොත් දෙකක් ද, එංගලන්තයේ පාලිපොත් සමාගම මගින් මුද්‍රණය කරවනලද පොත ද, සියම්ඵට නායකසංඝයන් මුද්‍රිත විභවිතප්‍රකරණය හා බුරුමරට ජට්ඨසංඝිනිතියෙන් ශෝධිත වූ මුද්‍රණය වූ විභවිතප්‍රකරණය ද ඇසුරු කරමින් විභවිතප්‍රකරණයෙහි පාඨශෝධනය හා සම්පූර්ණ සිංහල පරිවර්තනය ද නිමහම් කරන ලද්දේ ය. මෙහි පාඨශෝධනයේ දී ලක්දිව මහාවිභාරනායක ආචාර්ය සම්ප්‍රදායෙහි පැවැති විභවිතප්‍රකරණ වාචනාමාගීය නිකායානිමට අපගේ ප්‍රයත්නය වූ බව ප්‍රකාශ කරමින.

මේ අධිකාරයෙහි ලා ධම්-විනයෙහි හා ඉතිහාස පුරාවිද්‍යා නන්දි-නායකාදී ශාස්ත්‍රානන්තරයෙහි බැසගත් බුද්ධිප්‍රභා ඇති රාජකීය පණතික කර්මපිටිගොඩ සුමනසාර සභාවරයන් වහන්සේ මූල සිට මෑ සහාය වූහ. මෙහි ඇතැම් නැනෙක් ඒ සභාවරයන්ගේ මෑ පරිවර්තන වෙයි. තව ද, මෙහි ලා ත්‍රිපිටක සංස්කාරකමණ්ඩලයෙහි ප්‍රධාන සමාදාන ව සිටි දිව්‍යවත සිරි වජිරසුද්ධාන නාහිමිපාණන් වහන්සේගේ උපස්ථානය ලැබුණුබව ද පවසමින.

මුද්‍රණ අවසානවට පැමිණ වනීමාන ත්‍රිපිටක සමාදාන මණ්ඩලයේ සහායකී නැන්පත් අහංගමෑ ‘විද්‍යාවන්සු’ පරිවේණාධිපති පණතික කෝදගොඩ සිරි සුද්ධානලොකාභිධාන දක්‍ෂිණලඛනායෙහි ප්‍රධාන සහක නායකසභාවරයන් වහන්සේ යැ, ‘විද්‍යෙදය’ මහපිරුවන්හි උප පරිවේණාධිපති භාවොපගත ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යවිභාරද, පණතික රද්දල්ලේ සිරි පඤ්ඤලොකාභිධාන අනුනායකසභාවරයන් වහන්සේ යැ එ මෑ පිරුවන්හි ආචාර්ය භාවොපගත ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යවිභාරද, පණතික වේඩරුවේ සිරි අනොමදසාසනිධාන නායකසභාවරයන් වහන්සේ යැ

යන කීර්තිධර මහතෙර වරුන්ගේ ආගමඥනයෙහි නිපුණබව ග්‍රන්ථයොධන-සංසකරණ කායඝීයෙහි ලා අතිශයින් වහල්විය. කොළඹ දිශාවේ ප්‍රධාන සඛ්‍යනයක පණතින් දෙරගමුවේ ධම්මපාල ස්ථිරයන් වහන්සේගෙන් ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයට ලැබෙන සහාය කැඩඳුනාසුඵකව සඳහන් කළ යුතුය.

තවද ශ්‍රී ලඛිකා ජනරජයේ ගරු අග්‍රාමාත්‍යවර සිටිමාවෝ බණ්ඩාරනායක මැතිනිය මේ ත්‍රිපිටක මුද්‍රණකායඝීයෙහි ලා දක්වන බලවත් ප්‍රසාදය ද, ගරු සංසකාර්ථක අමාත්‍ය ඇස්. ඇස්. කුලනිලක මැතිතුමාණන් හා අමාත්‍යාංශයෙහි ලේකම් හේමසිටි ප්‍රමුඛවෘත්ත මහතාණන් හා ජ්‍යෙෂ්ඨ සහකාර ලේකම් පී. බී. චේරගොඩ මහතාණන් ගෙන් ලැබෙන පිටුවහල ද අනුසමරණීය වෙයි. සංසකාර්ථක අධ්‍යක්ෂ ධොනල්ඩ් අබේසිංහ මහතාණන් හා ශ්‍රී ලංකා සංසකාර්ථක මණ්ඩලයේ සාහිත්‍ය සංවර්ධන නිලධාරී කේ. ජී. අමරදාස මහතාණන් ප්‍රමුඛ සංසකාර්ථක නිලධාරීන් මේ සඳහා දක්වන උදෙසා ප්‍රශංසනීය වෙයි.

රාජ්‍යය පිළිබඳ අපරිමිත කායඝීහාරයෙන් සලබා ව ඇති රජයේ මුද්‍රණාලයෙහි අභිපති ඇල්. ඩබ්ලිව්. පී. පිටිස් මහතාණන් ත්‍රිපිටක මුද්‍රණ කායඝීංශයකුදු ඇති කොට ත්‍රිපිටකග්‍රන්ථ මුද්‍රණය සඳහා දෙන අනුබලය හා එම සේවක මහතුන් ඉතා හකනිමත් ව මුද්‍රණකායඝීයෙහි නියුක්තව සිටීම ද බෞද්ධලෝකයාගේ ප්‍රශංසාවට කාරණ වෙයි. එසේම ත්‍රිපිටකකායඝීංශය පිහිටි කොළඹ මහානායකවාරිකාරාමයෙහි නියුක්ත ඇම්. ඒ. ආර්. සමරසිංහ මහතාගෙන් ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයට රැඳවෙහි ලැබෙන සාහාය්‍යය ද අනුසමරණීය වේ.

සදේවක ලෝකයාට වැඩදායක වූ අතිපරිශුද්ධ පයඝීච්ඡි ධම්ම ව්‍යාප්ත කීර්මෙහි යත්න දරන මෙ හැම සුඤ්ඤ ද, ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනය සඳහා නන් අයුරින් සහාය දුන් හැම පින්වත්හු ද ධම්මදහමය කුශල බලයෙන් සුබහාගී වෙත්වහි ආශංසනය කරමහ.

මේවගට ශාසනොදයකාරී,
ලබුගම ලඛිකානන්ද
ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සම්පාදක

1975 වෙසක් පුර පසළොස්වක
ත්‍රිපිටකකායඝීංශය,
මහානායකවාරිකාරාමය,
115, විජේරාමමාවත,
කොළඹ - 7.

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

උපදෙශන :

අග්ගමහාපණ්ණාසක, බ්‍රහ්මදේවගොඨ ආනන්දමෙත්‍රෙය මහානායක මහාසථවිරපාදයන් වහන්සේ.

සභාපති :

අනංගම විදුලව්‍යුපරිවේණාධිපති, ත්‍රිපිටකවාහිඤ්චරාචායකී, කෝද්ද-ගොඨ ශ්‍රී ඥානාලොක දක්ෂිණලඛිකායෙහි ප්‍රධාන සඛ්ඝනායකසථවිරයන් වහන්සේ.

ප්‍රධාන සම්පාදක :

මොල්ලිගොඨ ප්‍රච්චන්දය පිරිවෙන්හි උපප්‍රධානාචායකී, ත්‍රිපිටක වාහිඤ්ච, ලබුගම ශ්‍රී ලඛිකානන්ද—කෝච්චේ ශ්‍රී කල්‍යාණී සාමග්‍රිධම් මහා සඛ්ඝසභායෙහි අනුනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

සම්පාදක :

දෙමටගොඨ ධම්මකාලමවිදුලඤ්චපති, පණ්ණාසක, පරවාහර සිරි පඤ්ඤනන්ද (බී. ඒ. ලණ්ඩන්)—කොළඹ නවකෝරලයෙහි ප්‍රධාන සඛ්ඝ නායක සථවිරයන් වහන්සේ.

කිරිලපන පුජාරාමාධිපති, ශාසත්‍රපති, විදුලිඤ්චරද, පණ්ණාසක, රද්දුල්ලේ ශ්‍රී ප්‍රඥලොක, —කෝච්චේ ශ්‍රී කල්‍යාණී සාමග්‍රිධම් මහාසඛ්ඝ සභායෙහි අනුනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

හෙරලියාවල ශ්‍රී සුධම්මාරාමාධිපති, ශාසත්‍රපති, විදුලිඤ්චරද, පණ්ණාසක, වේච්චේ ශ්‍රී අනවමදර්ශී නායක සථවිරයන් වහන්සේ.

හිඟුලේ—මාකඛවරවිහාරාධිපති, පණ්ණාසක, කරහම්පිටිගොඨ සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේ.

ලෙඛකාධිකාරී :

කොළඹ බෞද්ධාලොක මාවතෙහි බෞද්ධාලොකවිහාරාධිපති, පණ්ණාසක, දොරගමුවේ සිරි ධම්මපාල—කොළඹදිශායෙහි ප්‍රධාන සඛ්ඝ නායක සථවිරයන් වහන්සේ.

සංඥාපනය

අප බුදුන් වදළ තෙවළා බුදුවදන්හි ඇතුළු වූ සිටුනා ප්‍රඥාසන්දීපක අනෙකනය ශතසහස්‍රයෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූ අභිධර්මපිටකයෙහි සජනප්‍රකරණයන් අතුරෙහි දෙවැන්න විභවිගප්‍රකරණ නම් වෙයි. මෙහි ලා අභිධර්මය පිළිබඳ වූ කිවමනා දෑ බුද්ධජයන්හී ග්‍රන්ථමාලායෙහි ධම්මසංඝයානප්‍රකරණයෙහි ලා කියනලද වන බැවින් දැන් විභවිග ප්‍රකරණය පිළිබඳ වූ වෙසෙසා කිවයුතු දෑ පමණක් සැකෙවින් දක්වනුලැබේ.

'විභවිග' නම් 'විභාග' යි. සුත්තන්තභාජනිය යෑ අභිධම්මභාජනිය යෑ පඤ්ඤ පුච්ඡක යෑ යන තුන් නයින් ස්කන්ධාදී ධර්මවිභාග කොට දක්වන බැවින් මේ 'විභවිග' නමුදු නානා ප්‍රභේදයෙන් හින්න වූ අර්ථයන් ප්‍රකාරයෙන් කියනුලබන හෙයින් ප්‍රකරණ නමුදු වෙයි. මෙහි වාචනාමාර්ගය දම්මසෙනෙවි සැවිසුන් මහරහතුන් වහන්සේ ප්‍රභව කොට ඇත්තේ යෑ. සම්බුදුරජුන් වදළ දහම් නය ගෙන 'ධර්මසංඝයාන' කෙරෙමින් පන්සියක් අතැවැසියනට 'ධම්මසංඝයාන' ප්‍රකරණය දෙසූ සැවිසුන් තෙරණුවෝ යළි ස්කන්ධාදී 'ධර්මවිභාග' කෙරෙමින් විභවිගප්‍රකරණය දෙසූහ.

පරිච්ඡේද : මේ ප්‍රකරණයෙහි අටළොස් විභවිගයෙක් වෙයි : ඛන්ධවිභවිග යෑ ආයතනවිභවිග යෑ ධාතුවිභවිග යෑ සච්චවිභවිග යෑ ඉන්ද්‍රියවිභවිග යෑ පච්චයාකාරවිභවිග යෑ සතිපට්ඨානවිභවිග යෑ සම්මප්පධානවිභවිග යෑ ඉද්ධිපාදවිභවිග යෑ බොජ්ඣංගවිභවිග යෑ මග්ගවිභවිග යෑ ඝාතවිභවිග යෑ අප්පමඤ්ඤවිභවිග යෑ සික්ඛාපදවිභවිග යෑ පටිසම්භිද විභවිග යෑ ඤජනවිභවිග යෑ බුද්දකචන්ද්‍රවිභවිග යෑ ධම්මභදයවිභවිග යෑ කියා යි.

ඛන්ධවිභවිග : මෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ සුත්තන්තභාජනිය යෑ අභිධම්මභාජනිය යෑ පඤ්ඤපුච්ඡක යෑ යන තුන් නයින් විභාග කරනලදහ. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා පඤ්චස්කන්ධයෝ අතීත, අනාගත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න, අධ්‍යාත්ම, බාහිර, ඖදරික, සුක්ෂම, භීත, ප්‍රණීත, දුර, සන්තික යන එකොළොස් අයුරින් විභක්ත වෙති.

අභිධම්මභාජනියෙහි ලා රූපස්කන්ධයාගේ උද්දෙස පමණක් දක්වනලද්දේ යෑ. එහි නිද්දෙස ධම්මසභුණු රූපකාණ්ඩයෙහි විස්තර කරනලද අයුරින් මෙහිදු ගතයුතු වෙයි. උද්දෙසයෙහි එකවිධරූප පටන් කොට ඒකාදශවිධරූප තෙක් රූපධර්මයන් සංඝ්‍රහ කොට මාතෘකා තබනලද යෑ. එහි ඒකකමාතෘකායෙහි උද්දිෂ්ටපද තෙසාලියෙකි. ඔවුනතුරෙහි පශ්චිමපදත්‍රය මාතෘකාමුක්ත වෙයි. සෙසු සාලිය් පදයෝ මාතෘකාගතයෝ යි. එක්සිය සතරක් පමණ වූ ද්විකමාතෘකා අතුරෙන් තුණ් ප්‍රකීර්ණකද්විකයන් ද, එක්සියතුනක් පමණ වූ ත්‍රිකමාතෘකා අතුරෙන් ප්‍රකීර්ණකත්‍රික තුනක් ද, දෙවිසි වතුෂ්කමාතෘකා අතුරෙන් ආදී වතුෂ්ක සතර ද දක්වා නයමුඛ දී අවශෙෂමාතෘකා පෙය්‍යාලමුඛයෙන් සංක්ෂිප්ත කරන ලද යෑ. එ හැම ධම්මසභුණු රූපකාණ්ඩයෙහි විස්තෘත අයුරින් මෙහිදු ගතයුතු වෙයි. පඤ්චකය පටන් කොට එකාදශකය තෙක් අම්මමාතෘකා තබනලදී.

වෙදනාස්කන්ධනිද්දෙසයෙහි දුකමුලක යෑ තිකමුලක යෑ උභතොච්චිස්සක යෑ බහුවිධ යෑ යි මහාවාර සතරෙක් වෙයි. එහි ත්‍රිකමාතෘකා ගෙන ද්විකමාතෘකායෙහි බහා කළ දේශනා දුකමුලක නම්. ද්විකමාතෘකා ගෙන ත්‍රිකමාතෘකායෙහි බහා කළ දේශනා තිකමුලක නම්. ද්විකත්‍රිකමාතෘකා දෙපයින් වඩා කළ දේශනා උභතොච්චිස්සක නම්. අවසානයෙහි සජනවිධ යෑ වතුර්විංශද්විධ යෑ ත්‍රිංශද්විධ යෑ බහුවිධ යෑ යන සතර අයුරෙකින් දක්වනලද්දේ බහුවිධවාර නම්.

ද්විකමුලකයෙහි යථායෝග වීසින් ලැබෙන පනස් ද්විකධර්මයක් ගෙන එක් එක් ද්විකය හා සමග ත්‍රිකමාතෘකායෙහි වෙදනාත්‍රික යැ ප්‍රිතිත්‍රික යැ සනිදර්ශනත්‍රික යැ යන අලභ්‍යමාන තුන් ත්‍රිකයන් හැරැපියා අවශේෂ එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් වෙත වෙත යොදා දුතියදුකපට්මනිකයෝගවාර ආදී වීසින් නවසියපනස් වාරයෙක් කියනලද. එ හැම පාළියෙහි නයමුඛ දී හකුළා කියනලද යැ. නයානුසාරයෙන් විස්තර දනගුතු.

ත්‍රිකමුලකයෙහි ලභ්‍යමාන එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් ගෙන එක් එක් ත්‍රිකය හා සමග ලභ්‍යමාන පනස් ද්විකධර්මයන් වෙත වෙත යොදා පට්මනිකදුතියදුකයෝගවාර ආදී වීසින් නවසියපනස් වාරයෙක් කියනලද. එයිදු පාළියෙහි නයමුඛ දී හකුළා කියනලදී. විස්තරවිභාග නයානුසාරයෙන් දනගුතු.

උභතොවධිස්කයෙහි යථායෝග වීසින් ලැබෙන එකුන්විසි ද්විකධර්මයන් ලභ්‍යමාන සේ එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් හා සමග යොදා දුතියදුකපට්මනිකයෝගවාර ආදී වීසින් එකුන් විසි වාරයෙක් කියනලදී.

බහුවිධවාරයාගේ සජ්ඣවිධනිර්දේශයෙහි එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් හා සමග සතර භූමි යොදා එකුන්විසි වාරයෙක් කියනලද යැ. චතුර්විංශද්විධ නිර්දේශයෙහි දු බහුවිධ නිර්දේශයෙහි දු එකුන්විසි ත්‍රිකයන්ගේ වශයෙන් එකුන්විසි වාරප්‍රභෙද වෙයි. ත්‍රිංශද්විධ වාර එකෙකි. මෙසෙයින් බහුවිධනිර්දේශයෙහි අටපනස් වාරයෙක් වෙයි. මෙසේ වේදනාස්කන්ධනිර්දේශයෙහි සියු මහාවාරයෙහි එක්දහස් නවසිය සත්සැත්තැ වාරයෙක් වේ. සංඤ්ජකන්ධ, සංස්කාරස්කන්ධ, විඤ්ජනස්කන්ධ පිළිබඳ විස්තරවිභාග ද යථායෝග වශයෙන් වෙදනාස්කන්ධයෙහි කී නයින් මැ දන්තේ යි.

පඤ්චපුච්ඡකයෙහි පඤ්චස්කන්ධයන් දෙවිසි ත්‍රිකමාතෘකායෙහි දු එක්සිය දෙකක් ප්‍රභෙද වූ ද්විකමාතෘකායෙහි දු ලා ප්‍රශ්න කොට ඒ ඒ ස්කන්ධයන්ගේ කුලලාකුල අව්‍යාකෘතාදී භාවයෝ ලැබෙන සේ නභා දක්වන ලදහ.

ආයතනවිභධ්‍ය : මෙහි දෙළොස් ආයතනයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්ම භාජනිය යැ පඤ්චපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරන ලදහ. විභාගනය බන්ධ විභධ්‍යයෙහි මෙනි.

ධාතු විභධ්‍ය : මෙහි අටළොස් ධාතුහු සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්චපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරනලදහ. සුත්‍රාන්තයෙහි අටළොස් ධාතු අනෙකෙක, අභිධර්මයෙහි අටළොස් ධාතු අනෙකකි. සුත්‍රාන්තභාජනියෙහි අටළොස් ධාතු තුන් ෂට්කයෙකැ ලා සභිගාහීත වෙයි. එහි පට්ඨධාතු, ආපේධාතු, තේජෝධාතු, වායෝධාතු, ආකාසධාතු, විඤ්ඤුණධාතු එක් ෂට්කයෙක. සුඛධාතු, දුක්ඛධාතු, යොමනස්සධාතු, දෙමනස්සධාතු, උපෙක්ඛධාතු, අවිජ්ජාධාතු එක් ෂට්කයෙක. කාම ධාතු, ව්‍යාපාදධාතු, විහිංසාධාතු, නෙක්ඛම්මධාතු, අව්‍යාපාදධාතු, අවිහිංසාධාතු එක් ෂට්කයෙකි.

අභිධම්මභාජනියෙහි චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤුණධාතු, ධොතධාතු, සද්ද ධාතු, සොනවිඤ්ඤුණධාතු, සානධාතු, ගන්ධධාතු, සානවිඤ්ඤුණධාතු, ජීවහාධාතු, රසධාතු, ජීවහාවිඤ්ඤුණධාතු, කායධාතු, ඓච්චධාතු, කායවිඤ්ඤුණධාතු, මනෝධාතු, ධම්මධාතු, මනෝවිඤ්ඤුණධාතු යන මොහු අටළොස් ධාතුහු වෙත්. මෙහි දු විභාග නය බන්ධවිභධ්‍යයෙහි මෙනි.

පඤ්චපුච්ඡකයෙහි කුලලාදිභාවය ද බන්ධවිභධ්‍යයෙහි කී නයින් මැ දනගුතු. ධම්මධාතු හා මනෝවිඤ්ඤුණධාතු හා මෙදෙක වාතුර්භූමක වූවහු ලොකිකලොකොත්තර වීසින් මිශ්‍ර වැ කියනලදහ. අවශේෂ සොළොස් ධාතුහු කාමාවචර වෙත්.

සච්චවිභධ්‍ය : මෙහි සතර සත්‍යයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්චපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා ' සතර ආයාඨිසත්‍යයෝ ' යි සප්‍රදේශ කොට ගෙන උද්දෙස නිද්දෙස වීසින් දක්වනලදහ. අභිධම්ම

භාජනියෙහි ලා ' සතර සත්‍යයෝ ' යි නිෂ්ප්‍රදේශ කොට ගෙන විභාග කරනලදහ. ' ආයථි සත්‍යයෝ ' යි සප්‍රදේශ කොට කී කල්හි අවශෙෂ ක්ලේශයෝ ද අවශෙෂ කුශල ධර්මයෝ ද සාසුච තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශෙෂ සාසුච කුශලධර්මයෝ ද සඬග්‍රහ නො වෙති. දුක්ඛසමුදය හුදෙක් තෘෂ්ණාභෙතයෙන් මැ වන්නෙ නො වෙයි. යථොක්ත ක්ලෙශාදිහු ද එයට ප්‍රත්‍යය වෙති. එහෙයින් නිෂ්ප්‍රදේශ කොට කියනලද්දේ.

සත්‍යනිර්දේශයෙහි ලා පළමු දුඃඛසත්‍යය නිර්දේශ නො කොට දුඃඛසමුදයසත්‍යය පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් නිර්දේශිත යැ. දුඃඛසමුදය නිර්දේශිත කල්හි දුඃඛ නිර්දේශ පහසු වන හෙයිනි. නිරොධසත්‍යය ද පඤ්චප්‍රකාර සමුදයාගේ ප්‍රභාණ වශයෙන් පස් අයුරෙකින් දක්වන ලද යැ. මාර්ගසත්‍යය පටමජ්ඣානික සොතාපත්ති මාර්ගයාගේ වශයෙන් ධම් සභුණු පෙළෙහි විභාග කළ දේශනානායෙහි මුඛමාත්‍රයක් දක්වමින් නිර්දේශිත යැ. විස්තර විභාග ධම්සභුණුයෙහි ආ සෙයින් දතයුතු.

මෙහි අවධානීකවාර යැ පඤ්චධානීකවාර යැ සඛ්ඛසඬගාහිකවාර යැ යි මහාවාර තුනකි. අවධානීකවාරයෙහි අභ්වාදිගමාර්ගප්‍රතිපද ද පඤ්චධානීකවාරයෙහි පඤ්චාදිග මාර්ගප්‍රතිපද ද සඛ්ඛසඬගාහිකවාරයෙහි පරොපණ්ණාස සම්ප්‍රයුක්තධර්මප්‍රතිපද ද දක්වන ලදහ. මෙසෙයින් මේ අභිධම්මභාජනිය ත්‍රිවිධ මහාවාරයෙකින් පසළොස් කොට්ඨාස යෙකින් සැටදහසක් නායින් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූයේ වෙයි. පඤ්චප්‍රච්ඡෙදයෙහි කුශලාදී විභාගය බන්ධවිභවයෙහි නී නායින් දතයුතු.

ඉන්ද්‍රියවිභවය : මෙහි දෙවියි ඉන්ද්‍රියධර්මයෝ විභාග කොට දක්වනලදහ. අභිධර්මයෙහි සෙයින් සුත්‍රාන්තයෙහි මේ දෙවියි ඉන්ද්‍රියයන් පිළිවෙළින් නො එන බැවින් ඉන්ද්‍රියවිභවයෙහි සුත්තන්තභාජනිය නො ලැබෙයි. අභිධම්මභාජනිය පඤ්ඤ ප්‍රච්ඡෙදක යන දෙනා පමණක් මෙහි ලැබෙයි. නිද්දෙසවාරයෙහි සැකෙවින් නිර්දේශිත ඉන්ද්‍රියයන්ගේ විස්තරවිභාග ධම්සභුණු පදභාජනියෙහි ආ සෙයින් ගතයුතු. මෙහි ඉන්ද්‍රිය යන් සඵසඬගාහක බැවින් විරිධිත්තිය සමාධිත්තිය නිද්දෙසාදියෙහි සම්මාචාර්යාම මිච්ඡා වායාම සම්මාසමාධි මිච්ඡාසමාධි ආදී විසින් නිර්දේශ නො වෙයි. දෙවියි ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි වක්ඛු, සොත, සාන, ජීව්හා, කාය, ඉන්ථි, පුරිස, සුඛ, දුක්ඛ, දෙමනස්ස යන ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙන ලොකික යැ කාමාවචර යි. මනින්ද්‍රිය යැ ජීවිතින්ද්‍රිය යැ උපෙක්ඛන්ද්‍රිය යැ සද්ධිත්තිය යැ විරිධිත්තිය යැ සනින්ද්‍රිය යැ සමාධිත්තිය යැ පඤ්ඤින්ද්‍රිය යැ යන අටදෙන වාතුර්භූමක වුවහු ලොකිකලෝකොත්තර මිශ්‍ර වෙති. සොමනස්සින්ද්‍රිය කාමාවචර රූපාවචර ලෝකොත්තර විසින් භූමිත්‍රයපයභාජන වූයේ ලොකික ලෝකොත්තර මිශ්‍ර වෙයි. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය යැ අඤ්ඤින්ද්‍රිය යැ අඤ්ඤතා චින්ද්‍රිය යැ යන තුන් ඉන්ද්‍රියයෝ ලොකොත්තර මැ වෙත්.

පච්චයාකාරවිභවය : මෙහි ද්වාදශාදිග ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාදධර්මයෝ සුත්තන්ත භාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ යන දෙනායින් විභාග වෙති. පඤ්ඤප්‍රච්ඡෙදක නාය මෙහි නො ලැබෙයි. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා ප්‍රත්‍යයාකාරධර්මයෝ උද්දෙස නිද්දෙස විසින් දක්වනලදහ. එහි ප්‍රත්‍යයවිභාග නානාවිත්ත වශයෙනි.

අභිධම්මභාජනියෙහි ලා එකවිත්තක්ඛණික ප්‍රත්‍යයාකාරය දක්වනලද යැ. එහෙයින් සුත්තන්තභාජනියෙහි මෙන් ' අච්ඡේදපච්චයා සඬබාරා ' යි බහුවචනනිර්දේශ නො කොට ' අච්ඡේදපච්චයා සඬබාරා ' යි මාතෘකා තබනලදී.

මාතෘකායෙහි මූලපද නවයෙකි : අච්ඡේදා යැ සඬබාරා යැ විඤ්ඤණ යැ නාම යැ ඡට්ඨායතන යැ එස්ස යැ වෙදනා යැ තණ්හා යැ උපාදනා යැ කියා යි. මේ නව මූලපද යෙන් අච්ඡේදාදික යැ සඬබාරාදික යැ විඤ්ඤණාදික යැ නාමාදික යැ ඡට්ඨායතනාදික යැ එස්සාදික යැ වෙදනාදික යැ තණ්හාදික යැ උපාදනාදික යැ යි නව නායෙක් වෙයි. එක් එක් නායෙහි ප්‍රත්‍යයවතුණක යැ භේතුවතුණක යැ සම්ප්‍රයුක්තවතුණක යැ අන්‍යෝන්‍ය වතුණක යැ යි සතර සතර වතුණකයෝ වෙති. එක් එක් වතුණකයෙක් වාර සතරෙකැ සඬගාහිත වෙයි. මෙසේ නව නායෙහි එක්සිය සියුසාලිස් වාරයෙක් වෙයි.

නගමානාකාරයෙහි අවිජ්ජාමුලක නග පමණක් සපුරා දක්වන ලද්දේ යැ. සභිධාර මුලකාර්ය නාමමාත්‍රයෙන් නිර්දේශිත වෙයි. එද අවිජ්ජාමුලක නගානුසාරයෙන් දනුයුතු යැ. භවපදයෙහි අවිද්‍යා සභිග්‍රහ වන බැවිනුදු ජාතිජරාමරණ ඇතුළු වන බැවිනුදු කිවයුතු අපූර්වයක් නැති හෙයින් භවමුලක ජාතිජරාමරණමුලක නග නො කියන ලදී.

ප්‍රත්‍යයාකාරනිර්දේශ අකුලනිර්දේශ යැ කුලනිර්දේශ යැ අව්‍යාකානනිර්දේශ යැ අවිජ්ජාමුලක කුලනිර්දේශ යැ කුලමුලක විපාකනිර්දේශ යැ අකුලමුලක විපාක නිර්දේශ යැ යි ෂට්ප්‍රකාර වෙයි. නිර්දේශයෙහි ලා විත්තූපදාදකාණ්ඩයෙහි මෙන් පළමු කුලවිභාග නො කොට ' අවිජ්ජාපච්චයා සභිධාරො ' යි නගමානාකාරයෙහි නික්ෂිප්ත පරිපාච්ච අනුව අකුල විභාගය පළමු කොට කියන ලදී.

අකුලනිර්දේශ : මෙහි ප්‍රථම අකුලවිත්තයෙහි ලා සතර වතුෂ්ක ඡොඩගවාර ප්‍රභේද ඇති අවිජ්ජාමුලක නග ප්‍රකාශිත යැ. පාළියෙහි සංක්ෂිප්ත කොට කියන ලද සංස්කාරමුලකාර්ය සෙසු නග ද මෙ පරිදි මැ දනුයුතු. මෙසේ ප්‍රථම අකුලවිත්තයෙහි නව නගයක්, සතිස් වතුෂ්කයක්, එක්සියසියසාලිස් වාරයක් වෙයි. අවශෙෂ අකුල විත්තයන්හි දු මෙතෙක් මැ විභාග වෙයි. මෙහි සෙසු අකුලවිත්තයන් අතුරෙහි දෘෂ්ටි විප්‍රයුක්තයෙහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදන නො ලැබෙයි. එහි ' අධිමොක්ෂ ' යෙදෙයි. දොමනස්සසහගතයෙහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා නො ලැබෙයි. එහි ' පච්ච ' යෙදෙයි. උපාදනස්ථානයෙහි ' අධිමොක්ෂ ' යෙදෙයි. විචිකිත්සාසම්ප්‍රයුක්තයෙහි ' අධිමොක්ෂ ' ද නො යෙදෙයි. එහි තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි විචිකිත්සායෙන් පදපුරණ කරනලද යැ. උපාදනස්ථානය උගත වෙයි. ඕද්ධත්‍යසම්ප්‍රයුක්තයෙහි තෘෂ්ණා ස්ථානයෙහි ' ඕද්ධත්‍ය ' ද උපාදනස්ථානයෙහි ' අධිමොක්ෂ ' ද යෙදෙයි. විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්තයෙහි උපාදනමුලක නග නො ලැබෙයි. එහෙයින් එහි අට නගයක්, දෙතිස් වතුෂ්කයක්, එක්සිය අටවිසි වාරයක් වේ.

කුලනිර්දේශ : අකුලවිභාගයෙහි දී පළමු මානාකාර නබා පසුව නිර්දේශ කරනලදී. කුලවිභාගයෙහි දී මානාකාර නො නබා මැ නිර්දේශ කරනලදී. කුලයෙහි අර්පණානානාව අති හෙයින් සාධාරණ විසින් මානාකාර තැබිය නො හෙයි. ලොකික කුලයෙහි " එවමෙතස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති " යි අර්පණා වෙයි. ලොකොත්තර කුලයෙහි " එවමෙතසං ධම්මානං සමුදයො හොති " යි අර්පණා වෙයි. මෙහි ලා අකුලයනට අවිද්‍යාව මෙන් කුලයනට කුලමුලප්‍රත්‍යය වෙයි. එහෙයින් මැ අවිජ්ජාමුලකනගස්ථානයෙහි කුලමුලකනග ලැබෙයි. මෙහි තණ්හා උපාදන නො ලැබෙන බැවින් තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි ' ප්‍රසාද ' ද උපාදනස්ථානයෙහි ' අධිමොක්ෂ ' ද යෙදේ. විභාගනග අකුල නිර්දේශයෙහි මෙන් දනුයුතු.

අව්‍යාකානනිර්දේශ : මෙහි අවිජ්ජාමුලකනග නො ලැබෙයි. වක්ඛුච්ඤ්ඤාදී අභේතුකවිපාකයෙහි තෘෂ්ණා උපාදන ස්ථාන නො යෙදෙයි. සභේතුකවිපාකයෙහි තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි ' ප්‍රසාද ' යෙදෙයි. කුලලාකුල අභේතුකවිපාක අතුරෙහි ද්විපඤ්ච විඤ්ඤාණයෙහි සභිධාර, විඤ්ඤාණ, නාම, ජරිඨායතන, එස්ස, වෙදනා මුලක නග සයක් ලැබෙයි. අවශෙෂ අභේතුකවිත්තයන්හි අධිමොක්ෂමුලකය හා සමග නග සතෙක් ලැබෙයි. සභේතුකවිපාකයෙහි ප්‍රසාදමුලකය හා සමග අට නගයක් ලැබේ.

අවිජ්ජාමුලක කුලනිර්දේශයත් කුලමුලක විපාකනිර්දේශයත් අකුලමුලක විපාකනිර්දේශයත් උපනිග්‍රහප්‍රත්‍යය සඳහා කියනලදී. මෙහි ප්‍රත්‍යයවතුෂ්කය මීස සෙසු වතුෂ්කයෝ නො ලැබෙත්.

තවද මේ නානාතායසහසුප්‍රතිමණ්ඩිත වූ ප්‍රත්‍යයාකාරධර්මාවබෝධය ලාමක වූ භීත සත්ත්වයන් විසින් නොකළ හැක්ක. කෘතාධිකාර වූ නිපුණ බුද්ධිඇතියන් විසිනුදු ප්‍රත්‍යයාකාරඥනප්‍රභේදය සඳහා හැමකල්හී පයඝාප්තිශ්‍රවණය චිත්තතාය ප්‍රතිපත්තිත්‍රමය යන මෙහි ස්මෘතිමත් ව උත්සාහ කටයුත්තේ ය. එයින් කියනලදී අටුවායෙහි :

“ පරියත්තිසවනචිත්තන—පටිපත්තික්කමච්චජ්ජිතානං ව
 යස්මා ඤාණපභෙදෙ—න කදවිපි හොති එතස්මිං
 පරියත්තිසවනචිත්තන—පටිපත්තික්කමනො සද්ධිරො
 තත්ථ කයිරා න භඤ්ඤා—කරණියතරං තතො අත්ථී ” යි.

ත්‍රිපිටකධාරී කුශාලබුද්ධිමත් බුද්ධිසොභාවාරීන් විසිනුදු ප්‍රත්‍යයාකාරවර්ණනාවට පැමිණ මහසයුරට බැසගත්තකු සෙයින් ප්‍රතිෂ්ඨා නො ලබන බව ද, එහෙත් නානාදේශනාතාය මණ්ඩිත වූ තෙවළොබුද්ධන් සසුන ද නොසිඳැපවත්නා පෙර ඇසුරත් පැවැසූ මහ ද ඇසුරැ කොට ප්‍රත්‍යයාකාරවර්ණනා කරනබව ද පැවසූ සේ සැලැකියයුතු ය.

සතිපට්ඨානචිහඩ්‍ය : මෙහි සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්ඤපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනිය යෙහි ලා සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ අධ්‍යාත්ම වශයෙන් ද බාහිර වශයෙන් ද අධ්‍යාත්ම බාහිර වශයෙන් ද විභාග කරනලදහ. කායානුපස්සනායෙන් රූපස්කන්ධපරිග්‍රහ ද වේදනානුපස්සනායෙන් වේදනාස්කන්ධපරිග්‍රහ ද චිත්තානුපස්සනායෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධ පරිග්‍රහ ද ධම්මානුපස්සනායෙන් සංඤ්ඤාස්කන්ධ සංස්කාරස්කන්ධ පරිග්‍රහ ද කියන ලද වෙන්. අභිධම්මභාජනිය ලොකුත්තරසතිපට්ඨානවශයෙන් දේශිත යැ. එහි ලා ධම්මසඨිගණී යෙහි විභාග කොට දක්වනලද දේශනා නයෙහි මුඛමාත්‍රය දක්වනලදී. විස්තර විභාග ධම්මසඨිගණී නයානුසාරයෙන් ගතයුතු. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර සතිපට්ඨානයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්ඤපුච්ඡක යෙහි ද ලෝකෝත්තර සතිපට්ඨානයෝ මැ කියනලදහ.

සමමජ්ජධානචිහඩ්‍ය : මෙහි සතර සමයක්ප්‍රධානයෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්ම භාජනිය, පඤ්ඤපුච්ඡක යන තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර සමයක්ප්‍රධානයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්ඤපුච්ඡක යෙහි ද ලොකොත්තර සමයක්ප්‍රධානයෝ මැ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි දක්වන ලද්දේ නයමුඛමාත්‍රයෙකි. විස්තර විභාග ධම්මසඨිගණී අනුසාරයෙන් දතයුතු වේ.

ඉද්ධිපාද චිහඩ්‍ය : මෙහි සතර සාද්ධිපාදයෝ තුන් නයින් විභාග කොට දක්වන ලදහ. ‘ඉද්ධි’ නම් ඡන්දදිය අධිපති කොට ප්‍රතිලබ්ධ උපචාරධ්‍යානාදී ධර්ම යි. උපචාරධ්‍යානාදී කුශලචිත්තසමිප්‍රසුක්ක ඡන්දසමාධිපධානසඨිබාරයනට ප්‍රතිෂ්ඨා වූ සතර අරූපස්කන්ධාදී අවශේෂ චිත්තවෛකසික ධර්මරාශිය ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. ප්‍රතිලබ්ධ ධර්ම ඉද්ධි යැ, එයට පූර්වභාගය ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. ප්‍රථමධ්‍යානය ඉද්ධි යැ, එහි පරිකර්ම ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. සෙසු ධ්‍යාන මාර්ග ආදියෙහි දු මෙසේ දතයුතු. මෙහි සුත්තන්ත භාජනියෙහි ලා ලොකිකලොකොත්තර මිශ්‍ර ඉද්ධිපාද කියනලද යැ. අභිධම්මභාජනියෙහි ලා ලොකොත්තර ඉද්ධිපාද මැ කියනලදී.

බොජ්ජධානචිහඩ්‍ය : මෙහි සප්තබොධ්‍යභිගධර්මයෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්ම භාජනිය, පඤ්ඤපුච්ඡක යන තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනිය නයත්‍රයෙකින් යුක්ත වෙයි. ප්‍රථම නය පූර්වභාග විදර්ශනා වශයෙන් කථිත යැ. ද්විතීය නයෙහි අධ්‍යාත්ම බාහිර වශයෙන් තුදස් බොධ්‍යභිගයෙක් කියනලද යැ. තෘතීය නය භාවනා වශයෙන් දක්වනලදී. අභිධම්මභාජනියෙහි නය සතරෙකි : සප්තබොධ්‍යභිගයන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නභා විභාග කිරීම එක් නයෙක. වෙන වෙන ගෙන විභාග කිරීම එක් නයෙකි. යළි එ දෙක කුශල විසින් ද විපාක විසින් දැයි ද්විවිධ වෙයි. මෙසෙයින් නය

සතරෙක් වේ. සුත්තන්තභාජනියෙහි ප්‍රථම නයෙහි ලොකික බොධියෙහි ද ද්විතීය තෘතීය දෙනයෙහි ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර බොධියෙහි ද කියනලදහ. අභිධම්ම භාජනියෙහි ද පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි ද ලොකොත්තර බොධියෙහි මැ කියනලදහ.

මාර්ගවිභඩ්‍ය : මෙහි මාර්ගාධිගයෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්මභාජනිය, පඤ්ඤ පුච්ඡක යන තුන් නයින් විභාග වෙති. යළි සුත්තන්තභාජනිය දෙනයෙකින් විභක්ත වෙයි. පළමු නය සච්චවිභවයෙහි දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපච්ඡදනිද්දෙසයෙහි කියනලද සේ යැ. දෙවැන්න භාවනා වශයෙන් දක්වන ලදී. අභිධම්මභාජනියෙහි ලොකොත්තර මාර්ග කියනලද යැ. එහි අට්ඨකිකවාර යැ පඤ්චකිකවාර යැ යි වාර දෙකෙකි. අට්ඨකිකවාරය මාර්ගාධිගයන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නභා විසර්ජන කරන ලද්දේ යැ. පඤ්චකිකවාරයෙහි මාර්ගාධිගයන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නභා විසර්ජන ද වෙයි, වෙන වෙන ප්‍රශ්න නභා විසර්ජන ද වෙයි. යළි කුශල වශයෙන් ද කුශලවිපාක වශයෙන් ද විභාග වෙයි. 'පඤ්චාකිකමාර්ග' යි කීව ද ලොකොත්තරමාර්ගය අෂ්ටාකිකි මැ වෙයි. වාචා කම්මන්ත ආජීව යන මේ අධිගයන් චාරිභාවනාවට පූර්වභාගයෙහි සුපරිශුද්ධ බැවින් මෙහි නො කියනලද යැ. සුත්තන්තභාජනියෙහි " අරියො අට්ඨකිකිකො මග්ගො " යි 'ආයඨී' පදයෙන් වෙසෙසා කියනලද යැ. අභිධම්මභාජනියෙහි ' අරියො ' යි නො වෙසෙසා " අට්ඨකිකිකො මග්ගො " යි කියන ලදී. 'ආයඨී' යි නො කීව ද අෂ්ටාකිකමාර්ගය ආයඨී ම වෙයි. සුත්තන්තභාජනියෙහි 'ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර මාර්ගාධිගයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි ද ලොකොත්තරමාර්ගාධිගයෝ මැ දක්වනලදහ.

ක්ඛානවිභඩ්‍ය : මෙහි සතර ධ්‍යානයෝ තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්ත භාජනියෙහි ලා පළමු කොට සකල සුත්‍රාන්තභාජනියට මැ මාතෘකා තබා නික්ෂිප්ත මාතෘකායෙහි පිළිවෙළින් පදභාජනිය කෙරෙමින් නිද්දෙස කියනලදී. එහි ලා වතුපාරිසුද්ධිසීලය ද ධ්‍යානභාවනාවට උපකාරකධර්මයෝ ද ඒ ධර්මයන්ගේ අපරිභානිය පිණිස හා කර්මස්ථාන විස්මෘති නො වන පිණිස ස්මෘතිසම්ප්‍රජනාසමායෝගය ද භාවනානු රූප සේනාසන පරිග්‍රහ ද ධ්‍යානානුරූප ඊයොපථ ද ධ්‍යානභාවනාරම්භය ද ධ්‍යානප්‍රත්‍යානීක ධර්මප්‍රභාණය ද සියලු ධ්‍යානයන්ගේ උත්පත්තික්‍රම ද දක්වනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ලා ධම්මසභුණු වින්තූපදාකාණ්ඩයෙහි ආ නයින් පෙළ තබා කුශල විපාක ක්‍රියා විසින් විභාග නය දක්වනලදී. විස්තරවිභාග ධම්මසභුණුයෙහි කී නයින් දතයුතු. සුත්තන්ත භාජනියෙහි ද අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි ද ලොකිකලොකොත්තර මිශ්‍ර වූ මැ ධ්‍යානයෝ කියනලදහ.

අප්පමඤ්ඤාවිභඩ්‍ය : මෙහි සතර අප්‍රාමාණ්‍යයෝ සුත්තන්තභාජනියාදී තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි පළමු මාතෘකා තබා අනතුරු වැ නික්ෂිප්තමාතෘකා යෙහි පදභාජනිය සැකෙවින් දක්විණ. විස්තරවිභාග වින්තූපදාකාණ්ඩයෙහි කී අයුරු යි. අභිධම්මභාජනියෙහි කුශල විසිනුදු විපාක විසිනුදු ක්‍රියා විසිනුදු විභාග නය සැකෙවින් දක්වන ලද යැ. විස්තරවිභාග වින්තූපදාකාණ්ඩයෙහි ආ සෙයින් දතයුතු. නයත්‍රයෙහි මැ ලොකික අප්‍රාමාණ්‍යයෝ මැ කියන ලදහ.

සික්ඛාපදවිභඩ්‍ය : මෙහි පඤ්චශික්ෂාපද අභිධම්මභාජනිය, පඤ්ඤපුච්ඡක යන දෙනයින් විභාග කොට දක්වනලද යැ. පළමු මාතෘකානික්ෂෙප ද ඉක්බිති පදභාජනිය ද වෙයි. පදභාජනිය නයත්‍රයෙකින් සමන්විත වෙයි. ප්‍රථමනයෙහි චිරනිශික්ෂා දක්වනලද වෙයි. ද්විතීය නයෙහි වෙනනා ද තෘතීය නයෙහි වෙනනාසම්ප්‍රයුක්ත පරොපණ්ණාස ධර්මයෝ ද ශික්ෂාත්වයෙන් දක්වන ලදහ. මොහු අෂ්ටකාමාවචර කුශලවික්තයාගේ වශයෙන් විභාග කරනලද වෙති. යළි වාතුර්භූමක කුශලධර්ම ද ශික්ෂිතව්‍යභාවයෙන්

ශීක්ෂායෙහි ලා ගෙන එහි විභාගනය සැකෙවින් දක්වනලද්දේ යැ. විස්තර විභාග ධම්මසඬගණි අනුසාරයෙන් දනුයුතු වෙයි. මෙහි අභිධම්මභාජනියෙහි දු පඤ්ඤාපුට්ඨක යෙහි දු ලොකික වූ මැ ශීක්ෂාපදයෝ කියනලදහ.

පටිසම්භිදවිභවය : මෙහි සතර ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ නයත්‍රයෙන් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි සත්‍යවාර යැ හෙතුවාර යැ ධර්මවාර යැ ප්‍රත්‍යයාකාරවාර යැ පයථාජනිවාර යැ යි විභාගවාර පසෙක් වෙයි. අභිධම්මභාජනියෙහි කුශලාකුල විපාක ක්‍රියා විසින් වාර සතරෙක් වෙයි. විපාක හා ක්‍රියා හා මෙදෙක අර්ථප්‍රතිසංවිදයෙහි සඬගාහිත වන බැවින් විපාකක්‍රියාවාරයෙහි ධර්මප්‍රතිසංවිද හැර සෙසු තුන් ප්‍රති සංවිදවෝ යෙදෙති. මෙහි පාළිය නයමුඛමාත්‍රයක් දක්වා සංක්ෂිප්ත කරනලද ය. විස්තරවිභාග විත්තපදාදකාණ්ඩයෙහි කී නයිත් ගතයුතු වෙයි. මෙහි අර්ථප්‍රතිසංවිද ලොකික ද ලොකොත්තර ද වෙයි. අවශෙෂ තුන් ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ ලොකික වෙත්.

ඤ්ඤාවිභවය : මෙහි ඒකවිධඤ්ඤාවස්තුවෙහි පටන් දශවිධඤ්ඤාවස්තු තෙක් දශපරිච්ඡේද යෙකින් මාතෘකා තබා නික්ෂිප්ත පදනුමයෙන් නිද්දේස කරනලද යැ. ඔවුනතුරෙහි එකකමාතෘකායෙහි අටසැත්තෑ පදයෙක් වෙයි. ද්විකමාතෘකායෙහි පන්තිස්ද්විකයෙක. ත්‍රිකමාතෘකායෙහි අටාසු ත්‍රිකයෙක. චතුෂ්කමාතෘකායෙහි එක්විසි චතුෂ්කයෙක. පඤ්චකමාතෘකායෙහි පඤ්චක දෙකෙක. ෂටකමාතෘකායෙහි එක් ෂටකයෙක. සප්තක මාතෘකායෙහි එකොළොස් සප්තකයෙක. අෂ්ටකමාතෘකායෙහි එක් අෂ්ටකයෙක. නවකමාතෘකායෙහි එක් නවකයෙක. දශකමාතෘකායෙහි එක් මැ දශකයෙකි. මෙහැම නිද්දේසයෙහි ලා විභාග කොට දක්වනුලැබේ.

බුද්දකවත්ථුවිභවය : මෙහි ක්ලෙශධර්මයෝ විභාග වෙති. නානාප්‍රකාරක්ලෙශ ධර්මයන් එකොළොස් අයුරෙකින් සඬග්‍රහ කොට මාතෘකා තබා යළි උද්දිෂ්ටපදනුම යෙන් නිර්දේශ කරනලද යැ. එහි ඒකකමාතෘකායෙහි පටන් දශකමාතෘකා තෙක් පිළිවෙළින් පරිච්ඡේද දශයෙක් ද අවසානයෙහි තණ්හාවිචරිත දූයි එකොළොස් පරිච්ඡේද යෙක් වෙයි. ඒකකමාතෘකා තෙසැත්තෑවෙක් වෙයි. ද්විකමාතෘකා අටළොසෙක. ත්‍රිකමාතෘකා පන්තියෙක. චතුෂ්කමාතෘකා තුදුසෙක. පඤ්චකමාතෘකා පසළොසෙක ෂටකමාතෘකා තුදුසෙක. සප්තකමාතෘකා සතෙක. අෂ්ටකමාතෘකා අටෙක. නවක මාතෘකා නවයෙක. දශකමාතෘකා සතෙක. අෂ්ටාදශකමාතෘකා සයෙකි. මෙසේ අටසියක් ක්ලෙශධර්මයන් මාතෘකා කොට තබා එහැම නිද්දේසයෙහි ලා විභාග කොට දක්වන ලදී.

ධම්මහදසවිභවය : මෙහි ස්කන්ධාදී ද්වාදශ ධර්ම කෙනෙක් විභාග වෙති. විභාගවාර දශයෙකි. ප්‍රථමවාරය සබ්බසඬගාහිකවාර නම් වෙයි. එහි ස්කන්ධ, ආයතන, ධාතු, සත්‍ය, ඉන්ද්‍රිය, හෙතු, ආභාර, ස්පර්ශ, වේදනා, සංඥ, වෙනනා, විත්ත යන ද්වාදශසඬග්‍රහයෝ වෙති. ද්විතීයවාරයෙහි ලා කාමධාතු ආදියෙහි යථොක්තධර්මයන්ගේ උත්පත්ති හා අනුත්පත්ති දක්වෙයි. තෘතීයවාරයෙහි ලා කාමධාතු ආදියෙහි ස්කන්ධාදීන්ගේ පයථා පන්ත-අපයථාපන්ත භාවය දැක්වෙයි. චතුර්ථවාරයෙහි ලා තුන් භූමියෙහි උත්පත්ති ක්ෂණයෙහි ස්කන්ධාදීන්ගේ විද්‍යාමාන-අවිද්‍යාමානභාවය දක්වෙයි. පඤ්චමවාරය ඒ ධර්මයන් භූමන්තර වශයෙන් දක්වයි. අෂ්ටවාරය ඒ ඒ ගතියෙහි උත්පාදකකර්ම හා ආයුෂ්ප්‍රමාණ දක්වයි. සප්තමවාරයෙහි ස්කන්ධාදිධර්මයන්ගේ අභිඤ්ඤාසාදී භාවය දක්වෙයි. අෂ්ටමවාරයෙහි ඔවුන්ගේ සාරමමණ-අනාරමමණ භාවය දක්වෙයි. නවම වාරයෙහි ස්කන්ධාදී ධර්මයෝ දෘෂ්ටග්‍රාහාදී වශයෙන් සඬග්‍රහ කරනලද වෙති. දශම වාරයෙහි ස්කන්ධාදී ධර්මයන්ගේ කුශලත්‍රිකාදී සඬග්‍රහය දක්වේ.

ගුත්ප්‍රමාණ : උක්තප්‍රකාර අටළොස් පරිච්ඡේදයෙකින් සමන්විත වූ විභධිත ප්‍රකරණය වාචනාමාර්ගයෙහි ආ පමණින් බන්ධවිභධිත පස් බණවරෙකින් ද ආයතන විභධිත සාතිරෙක බණවරෙකින් ද ධාතු විභධිත දෙබණවරෙකින් ද සව්ව විභධිත දෙබණ වරෙකින් ද ඉන්ද්‍රිය විභධිත සාතිරෙක බණවරෙකින් ද පව්වයාකාර විභධිත බණවර සයෙකින් ද සතිපට්ඨාන, සමමප්පධාන, ඉද්ධිපාද, බොජ්ඣංග, මග්ග විභධිත සාතිරෙක බණවර බැවින් ද ඤාන විභධිත දෙබණවරෙකින් ද අප්පමඤ්ඤ, සික්ඛාපද, පටිසම්භිද විභධිත සාතිරෙක බණවර බැවින් ද ඤාණ විභධිත, බුද්දක විභධිත තුන් බණවර බැවින් ද ධම්මභද්‍ය විභධිත දෙබණවරෙකින් ද ' සි පන්තිස් බණවරෙකින් පරිමිත වූයේ යි.

විභධිතප්පකරණඅනුවාදය : ලඛිකාබොද්ධමණ්ඩලය මගින් පත්කරනලද ත්‍රිපිටක මණ්ඩලය විසින් සම්මත වූයේ ත්‍රිපිටකපාළිය සිංහල අනුවාදයක් සහිත කොට ප්‍රකාශයට පමුණුවාලීම යැ. එහෙයින් විභධිතප්පකරණය වැනි විවිධ නයගහනයෙන් ගම්භීර වූ සුනිපුණ ධර්මවිභාග ඇති ප්‍රකරණයක් පවා අර්ථව්‍යාධ්‍යානයෙන් විවරණ කිරීමට අවසර යෙක් නොවීය. එහෙත් දුර්ගමස්ථානයෙහි වරහන් කුල අතිරෙක අර්ථ යෙදීමෙන් ද, කිසි තැනෙක අටුවාගත පයඝාය අර්ථ දැක්වීමෙන් ද බෙහෙවින් අභිධර්ම පාරිභාෂික ශබ්දයන්ට ප්‍රමුඛස්ථානය දෙමින් ස්වභාෂාරීතිය ද නොපිරිහෙලා මේ විභධිතානුවාදය සම්පාදනය වී ඇතිබව සැලකිය යුතුය. මෙසේ විභධිතප්පකරණ ප්‍රථමභාගය ප්‍රකාශයට පමුණුවාලීමෙන් මේ උදරතර සන්කායඝායෙහි සභාය වූ ත්‍රිපිටකසංස්කාරකමණ්ඩලය ශ්‍රීලඛිකාපතරජයේ සංස්කෘතිකඅධිකාරිය හා රජයේ මුද්‍රණාංශය ඇතුළු හැම සුධිනු ප්‍රශංසාහරයෝ යි.

සියලු සත්ත්වයෝ නිදුක්වෙත්වා.

කරභම්පිටිගොඩ සුමනසාර ස්ථවිර.

1975 වෙසක්,
 ත්‍රිපිටක කායඝාලය,
 මහානායක වාරිකාරාමය,
 115, විජේරාම මාවත,
 කොළඹ - 7.

සමෛකත නිරූපණය

ABBREVIATIONS

- සිඉ — සිංහලාකාර ඉද්දිත විභවිහප්පකරණය.
- සිඉ: සිරිඉ — ශ්‍රීපාද ත්‍රිපිටක ඉද්දණය.
- මනුප — (මහනුවර පත්තිරිප්පුව) රාජකීය පුස්තකාලය -
- පැව් — පැල්මඩුල්ල විහාරයට අයත් පුස්තකොලපොත.
- මජ්ඣ — මරමච්චට්ඨසඛිනි පොත.
- සඝා — තාසිලනනයෙහි ඉද්දිත - විභවිහප්පකරණය.
- PTS — PALI TEXT SOCIETY VIBHANGAPPAKARANA

THE PALI ALPHABET IN SINHALA CHARACTERS.

VOWELS

අෘ අෘඤ්ඤා ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා

CONSONANTS

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞṅa			
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤṅa			
ටṭa	ඨṭha	ඳḍa	ඵḍha	ණṇa			
තta	ථtha	දda	ධdha	නna			
පpa	ඵpha	ඞba	භbha	මma			
යya	රra	ලla	චva	සsa	හha		
ලla	චva	සsa	හha	ලla	අංṇ		
කka	කාkā	කිki	කීkī	කුku	කූkū	කෙkē	කෝkō
ඛkha	ඛාkhā	ඛිkhi	ඛීkhī	ඛුkhu	ඛූkhū	ඛෙkhē	ඛෝkhō
ගga	ගාgā	ගිgi	ගීgī	ගුgu	ගූgū	ගෙgē	ගෝgō

Conjunct - Consonants

කකkka	කඤ්ඤකkaṅṅa	ත්‍රtra	මම්mpha
කඛkkha	ඡඤ්ඤඛchaṅṅa	ඤ්ඤදda	මඛ, මඞm̐ba
කඝkgha	ඤ්ඤඛඤṅa	ඤ්ඤධdha	මභm̐bha
කඣkjha	ඤ්ඤඡchaṅṅa	ඤ්ඤදra	මමmma
කඤkṅa	ඤ්ඤජjaṅṅa	ඤ්ඤධdva	මඞm̐ha
කඤ්ඤkṅgha	ඤ්ඤඣjhaṅṅa	ධධdhva	යyya
කඤ්ඤඛkṅgha	ඤ්ඤඵṭṭa	නනnta	යyha
කඤ්ඤගkṅgha	ඤ්ඤඨṭṭha	නනntha	ලලla
කඤ්ඤඛkṅgha	ඤ්ඤඳḍa	නනnda	ලlya
කඤ්ඤඞkṅgha	ඤ්ඤඳḍḍa	කකndha	ලlha
කඤ්ඤපkṅgha	ඤ්ඤණṇa	නනnna	චචwha
කඤ්ඤඛkṅgha	ඤ්ඤඉṅṅa	නනnha	සසssa
කඤ්ඤඟkṅgha	ඤ්ඤඊṅṅa	පපppa	සසsma
කඤ්ඤඛkṅgha	ඤ්ඤඋṅṅa	පපppha	සසsva
කඤ්ඤඛkṅgha	ඤ්ඤඌṅṅa	චචbbha	චචhha
කඤ්ඤචkṅgha	නනnta	චචbbha	චචhva
කඤ්ඤචkṅgha	නනnta	චචbra	චචlha
කඤ්ඤචkṅgha	නනnta	මමmpa	

ෘ ඉ ඉ ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා ඉඤ්ඤා

විභාගපාඨකරණ - පටිමහාග

විසය සූචි

	පිටපිඛකං
1. ඔකිච්ඡමෙහිං	2 - 122
1. සුතතනනභාජනියං	2 - 20
2. අභිධම්මභාජනියං	22 - 104
3. රූපකකිකො	22 - 24
4. වෙදනාකකිකො	26 - 46
5. සඤ්ඤාකකිකො	46 - 64
6. සංඛාරකකිකො	66 - 86
7. විඤ්ඤාණකකිකො	86 - 104
8. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	104 - 122
2. ආයතනාච්ඡමෙහිං	124 - 148
1. සුතතනනභාජනියං	124
2. අභිධම්මභාජනියං	124 - 132
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	132 - 148
3. ඛානුච්ඡමෙහිං	150 - 180
1. සුතතනනභාජනියං	150 - 158
2. අභිධම්මභාජනියං	158 - 162
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	162 - 180
4. සම්මච්ඡමෙහිං	182 - 218
1. සුතතනනභාජනියං	182 - 192
2. අභිධම්මභාජනියං	194 - 202
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	202 - 218
5. ඉඤ්ඤියච්ඡමෙහිං	220 - 242
1. අභිධම්මභාජනියං	220 - 224
2. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	224 - 242

6. පටිච්චසමුපපාද විභෛශ්‍ය	244 - 338
1. සුත්තන්තභාජනියං	244 - 248
2. අභිධම්මභාජනියං	248 - 338
3. මානිකා	348 - 256
4. පච්චයචතුකකං	256 - 264
5. හෙතුචතුකකං	264 - 270
6. සම්පසුත්තචතුකකං	272 - 278
7. අඤ්ඤ මඤ්ඤචතුකකං	278 - 288
8. අකුසලනිද්දෙසො	288 - 294
9. කුසලනිද්දෙසො	294 - 302
10. අව්‍යාකතනිද්දෙසො	302 - 322
11. අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසො	322 - 326
12. කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො	326 - 334
13. අකුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො	334 - 338
7. සනිපට්ඨානවිභෛශ්‍ය	340 - 366
1. සුත්තන්තභාජනියං	340 - 356
කායානුපස්සනා නිද්දෙසො	340 - 344
වේදනානුපස්සනා නිද්දෙසො	344 - 346
චිත්තානුපස්සනා නිද්දෙසො	346 - 350
ධම්මානුපස්සනා නිද්දෙසො	350 - 356
2. අභිධම්මභාජනියං	356 - 360
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	360 - 366
8. සමමපපඛානවිභෛශ්‍ය	368 - 382
1. සුත්තන්තභාජනියං	368 - 372
2. අභිධම්මභාජනියං	372 - 376
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	376 - 382
9. ඉදධිපාදවිභෛශ්‍ය	384 - 400
1. සුත්තන්තභාජනියං	384 - 388
2. අභිධම්මභාජනියං	390 - 394
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	396 - 400

අභිධම්මපිටකෙ

විභවගප්පකරණං

පඨමො භාගො

අභිධම්මපිටකේ

විභවගප්පකරණං

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

1. බන්ධවිභවේගා

1. පඤ්චකකිකා: රූපකකිකා: වේදනාකකිකා: සඤ්ඤාකකිකා: සංකාරකකිකා: විඤ්ඤාණකකිකා:

2. තස්ස කතමෝ රූපකකිකා:

යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පනතං අජ්ඣතතං වා බහිඤ්චා වා ඕලාරිකං වා සුබ්බමං වා තීනං වා පණීතං වා යං දුරේ සනතිකේ වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිතා අභිසංඛිතිපිනා, අයං චූළචිති රූපකකිකා:

3. තස්ස කතමං රූපං අතීතං:

යං රූපං අතීතං නිරුඤ්චං විගතං විපරිණතං අත්ඛගතං අබහස්සං ගතං උපපජ්ජිතා විගතං අතීතං අතීතංසෙන සංඛගහිතං චත්තාරො ච මහාභුතා චතුත්තඤ්ච මහාභුතානං උපාදය රූපං, ඉදං චූළචිති රූපං අතීතං.

4. තස්ස කතමං රූපං අනාගතං:

යං රූපං අජාතං අභුතං අසඤ්ජාතං අනිබ්බතතං අනභිනිබ්බතතං අපාතුභුතං අනුප්පනතං අසමුප්පනතං අනුච්චිතං අසමුච්චිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සංඛගහිතං චත්තාරො ච මහාභුතා චතුත්තඤ්ච මහාභුතානං උපාදය රූපං, ඉදං චූළචිති රූපං අනාගතං.

5. තස්ස කතමං රූපං පච්චුප්පනතං:

යං රූපං ජාතං භුතං සඤ්ජාතං නිබ්බතතං අභිනිබ්බතතං පාතුභුතං උප්පනතං සමුප්පනතං උච්චිතං සමුච්චිතං පච්චුප්පනතං පච්චුප්පනතංසෙන සංඛගහිතං චත්තාරො ච මහාභුතා චතුත්තඤ්ච මහාභුතානං උපාදය රූපං, ඉදං චූළචිති රූපං පච්චුප්පනතං.

6. තස්ස කතමං රූපං අජ්ඣතතං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣතතං පච්චතතං නිශ්ඤංච පාපිප්ප්ඤ්ඤා උපාදිතතං² චත්තාරො ච මහාභුතා චතුත්තඤ්ච මහාභුතානං උපාදය රූපං, ඉදං චූළචිති රූපං අජ්ඣතතං.

1. නිශ්ඤංච - සිමු, 2. උපාදිණ්ණං - PTS.

අභිධම්මපිටකයෙහි

විභවග පෙළ

ඒ හඟවත් අර්භත් සම්මාසම්බුදුරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර වේවා!

1. සකන්ධ විභවගය

1. ස්කන්ධ පසෙකි : රූපස්කන්ධ යැ වේදනාස්කන්ධ යැ සංඥස්කන්ධ යැ සංස්කාරස්කන්ධ යැ විඥනස්කන්ධ යි.

2. එහි රූපස්කන්ධය කවරෙ යත් :

ආධ්‍යාත්මික වේවයි බාහිර වේවයි ඔදෙරික වේවයි සුක්ෂම වේවයි භීත වේවයි ප්‍රණීත වේවයි දුර වේවයි ළඟ වේවයි අතීතානාගත ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම් කිසි රූපයෙක් වේ ද, එ හැම රූපය එක්පරිද්දෙකින් කැටි කොට හකුළවා ගෙන මේ රූපස්කන්ධ යයි කියනු ලැබේ.

3. එහි අතීතරූපය කවරෙ යත් :

(හව වශයෙන් හෝ ක්ෂණවශයෙන් හෝ) ඉක්ම ගිය නිරුද්ධ වූ වෙන් වැ ගියා වූ පෙරළීමට ගියා වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද වෙන් වැ ගියා වූ ඉක්ම ගියා වූ අතීතාංශයෙන් සඬග්‍රහයට ගියා වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ 'අතීතරූප' යි කියනු ලැබේ.

4. එහි අනාගතරූපය කවරෙ යත් :

(හව වශයෙන් හෝ ක්ෂණවශයෙන් හෝ) නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් නූපත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් නූපත් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සඬගාභීත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ 'අනාගතරූප' යි කියනු ලැබේ.

5. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නරූපය කවරෙ යත් :

හටගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙහි උපත් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් පහළ වූ උපත් ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙහි උපත් නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්චායයෙන් නැඟුණු වර්තමාන වූ වර්තමානාංශයෙන් සඬගාභීත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ 'ප්‍රත්‍යුත්පන්න රූප' යි කියනු ලැබේ.

6. එහි ආධ්‍යාත්මිකරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ තමතමන් අයත්, තමතමන් කෙරෙහි වූ, ස්වකීය වූ පුද්ගලයකු පාසා පවත්නා වූ උපාදීන්ත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ 'ආධ්‍යාත්මිකරූප' යි කියනු ලැබේ.

7. තත් කතම රූප බහිඳා :

ය රූප තෙස තෙස පරසතනාන පරපුඤාන අජකතන පච්චතන නියත පාටිපුඤාලික උපාදිතන චතතාරො ච මහාභුතා චතුත්තඤ්ච මහාභුතාන උපාදය රූප, ඉදං චුච්චති රූප බහිඳා.

8. තත් කතම රූප ඕලාරික :

චකකායතන රූපායතන සොකායතන සඤ්ජයතන ඝානායතන ගකායතන ජ්චහායතන රසායතන කායායතන ථොට්ඨබ්බායතන, ඉදං චුච්චති රූප ඕලාරික.

9. තත් කතම රූප සුබ්බම :

ඉඤ්චිඤ්ඤිත පුරිඤ්චිඤ්ඤිත ජිවිතීඤ්ඤිත කායවිඤ්ඤාතනී චචිවිඤ්ඤාතනී ආකාසධාතු ආපොධාතු රූපඤ්ඤ උහුතා රූපඤ්ඤ මුදුතා රූපඤ්ඤ කම්මඤ්ඤාතා රූපඤ්ඤ උපචයො රූපඤ්ඤ සතතනී රූපඤ්ඤ ජරතා රූපඤ්ඤ අනිච්චතා කබලිච්චිකාරො, ආභාරො, ඉදං චුච්චති රූප සුබ්බම.

10. තත් කතම රූප භීන :

ය රූප තෙස තෙස සතතාන උඤ්ඤාතන අචඤ්ඤාතන භීලීතන පරිභුතන අචිතනීකතන භීන භීනමතන භීනසම්මතන අනිට්ඨං අකතනං අමනාපං රූපා සඤ්ජ ගකා රසා ථොට්ඨබ්බා, ඉදං චුච්චති රූප භීන.

11. තත් කතම රූප පඤ්ඤිත :

ය රූප තෙස තෙස සතතාන අනුඤ්ඤාතන අනචඤ්ඤාතන අභීලීතන අපරිභුතන චිතනීකතන පඤ්ඤිතන පඤ්ඤිතමතන පඤ්ඤිතසම්මතන ඉට්ඨං කතනං මනාපං රූපා සඤ්ජ ගකා රසා ථොට්ඨබ්බා, ඉදං චුච්චති රූප පඤ්ඤිත, තං තං වා පන රූපං උපාදයුපාදය රූපං භීනං පඤ්ඤිතං දට්ඨබ්බං.

12. තත් කතම රූප දුරෙ :

ඉඤ්චිඤ්ඤිත -පෙ- කබලිච්චිකාරො, ආභාරො, යං වා පනඤ්ඤාමපි අඤ්චි රූපං අනාසනෙන අනුපකට්ඨෙඨි දුරෙ අසනතිකෙ, ඉදං චුච්චති රූපං දුරෙ.

13. තත් කතම රූප සනතිකෙ :

චකකායතන -පෙ- ථොට්ඨබ්බායතන, යං වා පනඤ්ඤාමපි අඤ්චි රූපං ආසනෙන උපකට්ඨෙඨි අච්චිදුරෙ සනතිකෙ, ඉදං චුච්චති රූපං සනතිකෙ. තං තං වා පන රූපං උපාදයුපාදය රූපං දුරෙ සනතිකෙ දට්ඨබ්බං.

14. තත් කතමො වෙදනාකඛකො :

යා කාචී වෙදනා අතීතානාගතපච්චුපපතනා අජකතනා වා බහිඳා, වා ඕලාරිකා වා සුබ්බමා වා භීනා වා පඤ්ඤිතා වා යා දුරෙ සනතිකෙ වා තදෙකජකං අභිසඤ්ඤාසීතිවා අභිසභිච්චිතිවා, අයං චුච්චති වෙදනාකඛකො.

1. කබලිකාරො - මජ්ඣං.

7. එහි බාහිරරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ තමතමන් කෙරෙහි වූ ස්වකීය වූ පුභුලකු පාසා පවත්නා වූ උපාදින්න වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභූතයෝ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' බාහිර රූප ' යි කියනු ලැබේ.

8. එහි ඖදරිකරූපය කවරෙ යත් :

වක්ෂුරායතන යැ රූපායතන යැ ශ්‍රොත්‍රායතන යැ ශබ්දයතන යැ ස්‍රාණායතන යැ ගන්ධායතන යැ ජීව්වායතන යැ රසායතන යැ කායායතන යැ ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන යැ යන මේ ' ඖදරිකරූප ' යි කියනු ලැබේ.

9. එහි සුක්ෂමරූපය කවරෙ යත් :

ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ කායවිභේදනි යැ වාග්විභේදනි යැ ආකාශධාතු යැ අබ්ධාතු යැ රූපයාගේ ලසුන්ව යැ රූපයාගේ මෘදුත්ව යැ රූපයාගේ කර්මණ්‍යත්ව යැ රූපයාගේ උපවය යැ රූපයාගේ සන්තති යැ රූපයාගේ ජරතා යැ රූපයාගේ අනිත්‍යතා යැ කවලීකාරාභාර යැ යන මේ ' සුක්ෂමරූප ' යි කියනු ලැබේ.

10. එහි භීතරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන් විසින් අවමන් කරන ලද ලාමක වශයෙන් සලකනලද බැහැර කළ පරිභව කළ නො ගරු කළ භීත වූ භීත යයි සලකනලද භීත යයි සම්මත වූ අනිෂ්ට වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, එබඳු වූ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යයෝ යැ යන මේ ' භීතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

11. එහි ප්‍රණීතරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන් විසින් අවමන් නො කරනලද ලාමක වශයෙන් නො සිතන ලද බැහැර නො කළ පරිභව නො කළ ගරු කළ ප්‍රණීත වූ ප්‍රණීත යයි සලකන ලද ප්‍රණීත යයි සම්මත වූ ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනවචන යම් රූපයෙක් වේ ද, එබඳු වූ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යයෝ යැ යන මේ ' ප්‍රණීතරූප ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ රූපය නිසා භීතප්‍රණීතරූප දතයුතු යි.

12. එහි දුරෙරූපය කවරෙ යත් :

ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ . . . කවලීකාරාභාර යැ, තවද අනාසන්නයෙහි බැහැර දුරු නො ළඟ වූ අන්‍යා වූ ද යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' දුරෙරූප ' යි කියනු ලැබේ.

13. එහි සන්තිකෙරූපය කවරෙ යත් :

වක්ෂුරායතන යැ . . . ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන යැ තවද ආසන්නයෙහි සම්පයෙහි නුදුරෙහි ළඟ වූ අන්‍යා වූ ත් යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' සන්තිකෙරූප ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ රූපය නිසා දුරෙ සන්තිකෙ රූපය දතයුතු.

14. එහි වේදනාස්කන්ධය කවරෙ යත් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි බාහිර වේවයි ඖදරික වේවයි සුක්ෂම වේවයි භීත වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අනිත්‍යතාගතප්‍රකාශ්‍යත්වන්ත වූ යම්කිසි වේදනාවක් වේ ද, දුරු වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් වේදනාවකුත් වේ ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' වේදනාස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

15. තත් කතමා වෙදනා අතීතා :

යා වෙදනා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ඛිතා අබ්භත්ථංගතා උපපජ්ඣා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සබ්බසීතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචි වෙදනා අතීතා.

16. තත් කතමා වෙදනා අනාගතා :

යා වෙදනා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බතා අනභිනිබ්බතා අපාකුභූතා අනුප්පනතා අසමුප්පනතා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සබ්බසීතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචි වෙදනා අනාගතා.

17. තත් කතමා වෙදනා පච්චුප්පනතා :

යා වෙදනා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බතා අභිනිබ්බතා පාකුභූතා උප්පනතා සමුප්පනතා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පනතා පච්චුප්පනතංසෙන සබ්බසීතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචි වෙදනා පච්චුප්පනතා.

18. තත් කතමා වෙදනා අජ්ඣිතතා :

යා වෙදනා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣිතතං පච්චතතං නියකා පාච්ච්ඤාලිකා උපාදින්නා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචි වෙදනා අජ්ඣිතතා.

19. තත් කතමා වෙදනා බහිඤා :

යා වෙදනා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුඤාලානං අජ්ඣිතතං පච්චතතං නියකා පාච්ච්ඤාලිකා උපාදින්නා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචි වෙදනා බහිඤා.

20. තත් කතමා වෙදනා ඕලාරිකා සුමුමා :

අකුසලා වෙදනා ඕලාරිකා, කුසලාබ්‍යාකතා වෙදනා සුමුමා, කුසලා-කුසලා වෙදනා ඕලාරිකා, අබ්‍යාකතා වෙදනා සුමුමා, දුක්ඛා වෙදනා ඕලාරිකා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා සුමුමා, සුඛදුක්ඛා වෙදනා ඕලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා සුමුමා, අසමාපන්නස්ස වෙදනා ඕලාරිකා, සමාපන්නස්ස වෙදනා සුමුමා, සාසවා වෙදනා ඕලාරිකා, අනාසවා වෙදනා සුමුමා, තං තං වා පන වෙදනං උපාදුසුපාදුසු වෙදනා ඕලාරිකා සුමුමා දට්ඨබ්බා.

21. තත් කතමා වෙදනා හීනා පණීතා :

අකුසලා වෙදනා හීනා, කුසලාබ්‍යාකතා වෙදනා පණීතා, කුසලා-කුසලා වෙදනා හීනා, අබ්‍යාකතා වෙදනා පණීතා, දුක්ඛාවෙදනා හීනා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා පණීතා, සුඛදුක්ඛා වෙදනා හීනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා පණීතා, අසමාපන්නස්ස වෙදනා හීනා, සමාපන්නස්ස වෙදනා පණීතා, සාසවා වෙදනා හීනා, අනාසවා වෙදනා පණීතා, තං තං වා පන වෙදනං උපාදුසුපාදුසු වෙදනා හීනා පණීතා දට්ඨබ්බා.

15. එහි අතීතවේදනා කවර යක් :

ඉක්ම ගියා වූ නිරුද්ධ වූ පහ වැ ගියා වූ විපරිණත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද පහ වැ ගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සධ්‍යාභීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ ' අතීතවේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

16. එහි අනාගතවේදනා කවර යක් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපත් නො නිපත් වෙසෙසින් නො නිපත් නො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපත් අනුක්රීත වූ අසමුක්රීත වූ අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සධ්‍යාභීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂාවේදනා යැ යන මේ ' අනාගත වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

17. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නවේදනා කවර යක් :

හටගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් උපත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් පහළ වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුක්රීත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සධ්‍යාභීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ ' ප්‍රත්‍යුත්පන්නවේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

18. එහි අධ්‍යාත්මවේදනා කවර යක් :

ඒ ඒ සක්ත්වයන්ගේ තමතමන් අයක් වූ තමතමන් කෙරෙහි වූ ස්වකීය වූ එක් එක් පුද්ගලයා සතු වූ ශරීරස්ථ වූ යම් වේදනාවක් වේ ද එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුක්වේදනා යැ නො දුක් නො සුඛ වේදනා යැ යන මේ ' අධ්‍යාත්ම වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

19. එහි බාහිරවේදනා කවර යක් :

ඒ ඒ පරසක්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික (වෙන වෙන පුභුලන් සතු) වූ උපාදීන්ත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ ' බාහිරවේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

20. එහි ඖදරික-සුක්ෂ්මවේදනා කවර යක් :

අකුශලවේදනාව ඖදරික යැ කුශල-අව්‍යාකෘතවේදනා සුක්ෂ්ම යි. කුශල-අකුශල වේදනා ඖදරික යැ අව්‍යාකෘතවේදනාව සුක්ෂ්ම යි. දුඃඛවේදනාව ඖදරික යැ සුඛ වූ ද අදුඃඛමසුඛ වූ ද වේදනා සුක්ෂ්ම යි. සුඛ-දුඃඛවේදනා ඖදරික යැ අදුඃඛමසුඛවේදනාව සුක්ෂ්ම යි. සමචක් නො සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව ඖදරික යැ සමචක් සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව සුක්ෂ්ම යි. ආසුච සහිත වේදනාව ඖදරික යැ ආසුච රහිත වේදනාව සුක්ෂ්ම යි. තවද ඒ ඒ වේදනාව නිසා වේදනාව ඖදරිකසුක්ෂ්ම යයි දතයුතු.

21. එහි භීත-ප්‍රණීතවේදනා කවර යක් :

අකුශලවේදනාව භීත යැ කුශල-අව්‍යාකෘතවේදනා ප්‍රණීත යි. කුශල-අකුශල වේදනා භීත යැ අව්‍යාකෘතවේදනාව ප්‍රණීත යි. දුඃඛවේදනාව භීත යැ සුඛ වූ ද අදුඃඛමසුඛ වූ ද වේදනා ප්‍රණීත යි. සුඛ-දුඃඛවේදනා භීත යැ අදුඃඛමසුඛවේදනාව ප්‍රණීත යි. සමචක් නො සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව භීත යැ සමචක් සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව ප්‍රණීත යි. ආසුච සහිත වේදනාව භීත යැ ආසුච රහිත වේදනාව ප්‍රණීත යි. තවද ඒ ඒ වේදනාව නිසා භීත-ප්‍රණීතවේදනා දතයුතු.

22. තප්‍ර කතමා වේදනා දුරේ:

අකුසලා වේදනා කුසලාබ්‍යාකතාහි වේදනාහි දුරේ, කුසලා-
බ්‍යාකතා වේදනා අකුසලාය වේදනාය දුරේ, කුසලා වේදනා අකුසලා-
බ්‍යාකතාහි වේදනාහි දුරේ, අකුසලාබ්‍යාකතා වේදනා කුසලාය
වේදනාය දුරේ, අබ්‍යාකතා වේදනා කුසලාකුසලාහි වේදනාහි දුරේ,
කුසලාකුසලා වේදනා අබ්‍යාකතාය වේදනාය දුරේ, දුකඛා වේදනා
සුඛාය ච අදුකඛමසුඛාය ච වේදනාහි දුරේ, සුඛා ච අදුකඛමසුඛා ච
වේදනා දුකඛාය වේදනාය දුරේ, සුඛා වේදනා දුකඛාය ච අදුකඛමසුඛාය
ච වේදනාහි දුරේ, දුකඛා ච අදුකඛමසුඛා ච වේදනා සුඛාය වේදනාය
දුරේ, අදුකඛමසුඛා වේදනා සුඛදුකඛාහි වේදනාහි දුරේ, සුඛදුකඛා
වේදනා අදුකඛමසුඛාය වේදනාය දුරේ, අසමාපන්නස්ස වේදනා
සමාපන්නස්ස වේදනාය දුරේ, සමාපන්නස්ස වේදනා අසමාපන්නස්ස
වේදනාය දුරේ, සාසවා වේදනා අනාසවාය වේදනාය දුරේ, අනාසවා
වේදනා සාසවාය වේදනාය දුරේ, අයං වුච්චතී වේදනා දුරේ.

23. තප්‍ර කතමා වේදනා සනතිකෙ:

අකුසලා වේදනා අකුසලාය වේදනාය සනතිකෙ, කුසලා වේදනා
කුසලාය වේදනාය සනතිකෙ, අබ්‍යාකතා වේදනා අබ්‍යාකතාය වේදනාය
සනතිකෙ, දුකඛා වේදනා දුකඛාය වේදනාය සනතිකෙ, සුඛා වේදනා
සුඛාය වේදනාය සනතිකෙ, අදුකඛමසුඛා වේදනා අදුකඛමසුඛාය
වේදනාය සනතිකෙ, අසමාපන්නස්ස වේදනා අසමාපන්නස්ස වේදනාය
සනතිකෙ, සමාපන්නස්ස වේදනා සමාපන්නස්ස වේදනාය සනතිකෙ,
සාසවා වේදනා සාසවාය වේදනාය සනතිකෙ, අනාසවා වේදනා
අනාසවාය වේදනාය සනතිකෙ, අයං වුච්චතී වේදනා සනතිකෙ. තං
තං වා පන වේදනං උපාදසුපාදය වේදනා දුරේ සනතිකෙ දට්ඨබ්බා.

24. තප්‍ර කතමො සඤ්ඤකඛකො:

යා කාචි සඤ්ඤ අභිතානාගතපච්චුපන්නා අජ්ඣතතා වා බහිඤ්ඤා වා
මුලාරිකා වා සුමුමා වා හිනා වා පණ්ණිතා වා යා දුරේ සනතිකෙ වා
තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිතා අභිසඤ්ඤාහිතා, අයං වුච්චතී සඤ්ඤකඛකො.

25. තප්‍ර කතමා සඤ්ඤ අභිතා:

යා සඤ්ඤ අභිතා නිරුඤ්ඤා විගතා විපරිණතා අප්‍රච්ඡිතතා
අබ්‍යාකතා උපපජ්ජිතා විගතා අභිතා අභිතංසෙන සබ්බභිතා චක්ඛු
සමථස්සජා සඤ්ඤා සොතසමථස්සජා සඤ්ඤා භානසමථස්සජා සඤ්ඤා
ජ්චතාසමථස්සජා සඤ්ඤා කායසමථස්සජා සඤ්ඤා මනෝසමථස්සජා
සඤ්ඤා, අයං වුච්චතී සඤ්ඤා අභිතා.

26. තප්‍ර කතමා සඤ්ඤා අනාගතා:

යා සඤ්ඤා අජාතා අභුතා අසඤ්ඤා අනිබ්බතතා අනභිනිබ්බතතා
අපාකුභුතා අනුපන්නා අසමුපන්නා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා
අනාගතංසෙන සබ්බභිතා චක්ඛුසමථස්සජා සඤ්ඤා සොතසමථස්සජා
සඤ්ඤා භානසමථස්සජා සඤ්ඤා ජ්චතාසමථස්සජා සඤ්ඤා කාය
සමථස්සජා සඤ්ඤා මනෝසමථස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චතී සඤ්ඤා
අනාගතා.

22. එහි දුරවේදනා කවර යන් :

අකුශලවේදනාව කුශලාව්‍යාකෘතවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. කුශලාව්‍යාකෘත වේදනා අකුශලවේදනායෙන් දුර වෙයි. කුශලවේදනාව අකුශල-අව්‍යාකෘතවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. අකුශල-අව්‍යාකෘතවේදනා කුශලවේදනායෙන් දුර වෙයි. අව්‍යාකෘතවේදනාව කුශලාකුශලවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. කුශලාකුශලවේදනා අව්‍යාකෘතවේදනායෙන් දුර වෙයි. දුෂ්චරිතවේදනාව සුඛ-උපෙක්ෂාවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛවේදනාව ද උපෙක්ෂාවේදනාව ද දුෂ්චරිතවේදනාව කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛවේදනාව දුෂ්චරිතවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. දුෂ්චරිතවේදනා සුඛවේදනාව කෙරෙන් දුර වෙයි. උපෙක්ෂාවේදනාව සුඛදුෂ්චරිතවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛදුෂ්චරිතවේදනා උපෙක්ෂාවේදනායෙන් දුර වෙයි. සමචතට නො සමචන්ත්‍රයේ වේදනාව සමචතට සමචන්ත්‍රයේ වේදනායෙන් දුර වෙයි. සමචතට සමචන්ත්‍රයේ වේදනාව සමචතට නො සමචන්ත්‍රයේ වේදනායෙන් දුර වෙයි. සාසුච වේදනාව අනාසුචවේදනායෙන් දුර වෙයි. අනාසුචවේදනාව සාසුචවේදනායෙන් දුර වේ. මේ ' දුරවේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

23. එහි සන්තිකවේදනා කවර යන් :

අකුශලවේදනාව අකුශලවේදනාවට ළඟ වෙයි. කුශලවේදනාව කුශලවේදනාවට ළඟ වෙයි. අව්‍යාකෘතවේදනාව අව්‍යාකෘතවේදනාවට ළඟ වෙයි. දුෂ්චරිතවේදනාව දුෂ්චරිතවේදනාවට ළඟ වෙයි. සුඛවේදනාව සුඛවේදනාවට ළඟ වෙයි. උපෙක්ෂා වේදනාව උපෙක්ෂාවේදනාවට ළඟ වෙයි. අසමාපන්නයාගේ වේදනාව අසමාපන්න යාගේ වේදනාවට ළඟ වෙයි. සමාපන්නයාගේ වේදනාව සමාපන්නයාගේ වේදනාවට ළඟ වෙයි. සාසුචවේදනාව සාසුචවේදනාවට ළඟ වෙයි. අනාසුචවේදනාව අනාසුච වේදනාවට ළඟ වේ. මේ ' සන්තිකවේදනා ' යි කියනු ලැබේ. ඒ ඒ වේදනාව නිසා ' දුර සන්තිකවේදනා ' දනුයුතු.

24. එහි සංඥස්කන්ධය කවර යන් :

අධ්‍යාත්ම වේදයි බාහිර වේදයි ඔදරික වේදයි සුක්ෂම වේදයි භීත වේදයි ප්‍රශ්න වේදයි අතීතානාගතප්‍රත්‍යක්ෂන්ත වූ යම්කිසි සංඥවක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' සංඥස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

25. එහි අතීතසංඥ කවර යන් :

ඉක්මගියා වූ නිරුද්ධ වූ පහවැගියා වූ විපරිණත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද පහවැගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සම්ගෘහීත වූ යම් සංඥවක් වේ ද, එබඳු වූ වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ යොගසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ ඝාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ ජීවිතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මේ ' අතීතසංඥ ' යි කියනු ලැබේ.

26. එහි අනාගතසංඥ කවර යන් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසම්ඵායයෙන් නො හටගත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යයසම්ඵායයෙන් නූපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්ඵායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සම්ගෘහීත වූ යම් සංඥවක් වේ ද, එබඳු වූ වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ යොගසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ ඝාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ ජීවිතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මේ ' අනාගතසංඥ ' යි කියනු ලැබේ.

27. තඪ කතමා සඤ්ඤ පච්චුප්පනනා :

යා සඤ්ඤ ජාතා භූතා සඤ්ඤාතා නිබ්බතනා අභිනිබ්බතනා පාකු භූතා උප්පනනා සමුප්පනනා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පනනා පච්චුප්පනනං-සෙන සඛගභිතා චක්ඛුසමථස්සජා සඤ්ඤා සොතසමථස්සජා සඤ්ඤා ඝානසමථස්සජා සඤ්ඤා ජ්ථගාසමථස්සජා සඤ්ඤා කායසමථස්සජා සඤ්ඤා මනෝසමථස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා පච්චුප්පනනා.

28. තඪ කතමා සඤ්ඤ අජ්ඣිතතා :

යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣිතතං පච්චතතං නිදකා පාච්චුග්ගලීකා උපාදිතනා චක්ඛුසමථස්සජා සඤ්ඤා සොතසමථස්සජා සඤ්ඤා ඝානසමථස්සජා සඤ්ඤා ජ්ථගාසමථස්සජා සඤ්ඤා කාය සමථස්සජා සඤ්ඤා මනෝසමථස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා අජ්ඣිතතා.

29. තඪ කතමා සඤ්ඤා ඛගිඤ්ඤා.

යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣිතතං පච්චතතං නිදකා පාච්චුග්ගලීකා උපාදිතනා චක්ඛුසමථස්සජා සඤ්ඤා සොතසමථස්සජා සඤ්ඤා ඝානසමථස්සජා සඤ්ඤා ජ්ථගාසමථස්සජා සඤ්ඤා කායසමථස්සජා සඤ්ඤා මනෝසමථස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා ඛගිඤ්ඤා.

30. තඪ කතමා සඤ්ඤා ඔලාරිකා සුමුමා :

පච්චිසමථස්සජා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අධිචචනසමථස්සජා සඤ්ඤා සුමුමා, අකුසලා සඤ්ඤා ඔලාරිකා. කුසලාඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුමුමා, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුමුමා, දුක්ඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සමපයුත්තා සඤ්ඤා සුමුමා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සමපයුත්තා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා සඤ්ඤා සුමුමා, අසමාපනනස්ස සඤ්ඤා ඔලාරිකා, සමාපනනස්ස සඤ්ඤා සුමුමා, සාසචා සඤ්ඤා ඔලාරිකා. අනාසචා සඤ්ඤා සුමුමා, තං තං වා පන සඤ්ඤං උපාදයුපාදාය සඤ්ඤා ඔලාරිකා සුමුමා දඬුබබා.

31. තඪ කතමා සඤ්ඤා භිනා පඤ්ඤිතා :

අකුසලා සඤ්ඤා භිනා, කුසලාඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා පඤ්ඤිතා, කුසලා-කුසලා සඤ්ඤා භිනා, අඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා පඤ්ඤිතා. දුක්ඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා සඤ්ඤා භිනා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සමප-යුත්තා සඤ්ඤා පඤ්ඤිතා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සමපයුත්තා සඤ්ඤා භිනා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා සඤ්ඤා පඤ්ඤිතා, අසමා-පනනස්ස සඤ්ඤා භිනා, සමාපනනස්ස සඤ්ඤා පඤ්ඤිතා, සාසචා සඤ්ඤා භිනා. අනාසචා සඤ්ඤා පඤ්ඤිතා, තං තං වා පන සඤ්ඤං උපාදයුපාදාය සඤ්ඤා භිනා පඤ්ඤිතා දඬුබබා.

27. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නසංඥ කවර යන් :

භවගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් භවගත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් පහළ වූ උපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් උපත් නැඟුණු ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නැඟුණු ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සභිගෘහිත වූ යම් සංඥවක් වේ ද, (එබඳු වූ) වක්ඛුසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ සොතසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ සාතසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ ජිව්හාසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ කායසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ මනෝසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යි. මේ 'ප්‍රත්‍යුත්පන්නසංඥ' යි කියනු ලැබේ.

28. එහි අධ්‍යාත්මසංඥ කවර යන් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංඥවක් වේ ද (එබඳු වූ) වක්ඛුසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ සොතසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ සාතසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ ජිව්හාසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ කායසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ මනෝසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යි. මේ 'අධ්‍යාත්ම සංඥ' යි. කියනු ලැබේ.

29. එහි බාහිර සංඥ කවර යන් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංඥවක් වේ ද, (එබඳු වූ) වක්ඛුසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ සොතසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ සාතසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ ජිව්හාසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ කායසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ මනෝසමඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යි. මේ 'බාහිර සංඥ' යි කියනු ලැබේ.

30. එහි ඖදරිකසුක්ෂමසංඥ කවර යන් :

ප්‍රතිසංස්පර්ශයෙන් (ද්වාරාලම්බන සච්චනයෙන්) උපත් සංඥව ඖදරික යැ අධිච්චන සමඵස්ස(මනෝසමඵස්ස)යෙන් උපත් සංඥව සුක්ෂම යැ අකුශලසංඥව ඖදරික යැ කුශලඅඛ්‍යාකෘත සංඥව සුක්ෂම යැ කුශලාකුශලසංඥව ඖදරික යැ අඛ්‍යාකෘත සංඥව සුක්ෂම යැ දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥව ඖදරික යැ සුඛඋපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුක්ෂම යැ සුඛදුඛ වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥව ඖදරික යැ උපෙක්ෂා වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුක්ෂම යැ අසමාපන්නයාගේ සංඥව ඖදරික යැ සමාපන්නයාගේ සංඥව සුක්ෂම යැ සාහුච්චසංඥව ඖදරික යැ අනාහුච්චසංඥව සුක්ෂම යි. තවද ඒ ඒ සංඥව නිසා ඖදරිකසුක්ෂමසංඥ දතයුතු.

31. එහි භීතප්‍රණීතසංඥ කවර යන් :

අකුශලසංඥව භීත යැ, කුශලාකුශලසංඥ ප්‍රණීත යැ, කුශලාකුශලසංඥ භීත යැ, අඛ්‍යාකෘතසංඥව ප්‍රණීත යැ, දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥව භීත යැ, සුඛඋපෙක්ෂා වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥව ප්‍රණීත යැ, සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව භීත යැ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව ප්‍රණීත යැ, අසමාපන්නයාගේ සංඥව භීත යැ, සමාපන්නයාගේ සංඥව ප්‍රණීත යැ, සාහුච්චසංඥව භීත යැ, අනාහුච්චසංඥව ප්‍රණීත යි. තවද ඒ ඒ සංඥව නිසා භීතප්‍රණීතසංඥ දතයුතු යි.

32. තඡ්ඡ කතමා සඤ්ඤා දුරෙ:

අකුසලා සඤ්ඤා කුසලාඛ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, කුසලාඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය දුරෙ, කුසලා සඤ්ඤා අකුසලාඛ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, අකුසලාඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය දුරෙ. අඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාකුසලාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා අඛ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අසමාපනනස්ස සඤ්ඤා සමාපනනස්ස සඤ්ඤාය දුරෙ, සමාපනනස්ස සඤ්ඤා අසමාපනනස්ස සඤ්ඤාය දුරෙ, සාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අනාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය දුරෙ. අයං වුව්ච්චි සඤ්ඤා දුරෙ.

33. තඡ්ඡ කතමා සඤ්ඤා සන්තිකො:

අකුසලා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය සන්තිකො, කුසලා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය සන්තිකො, අඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා අඛ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය සන්තිකො, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සන්තිකො, සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සන්තිකො, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සන්තිකො, අසමාපනනස්ස සඤ්ඤා අසමාපනනස්ස සඤ්ඤාය සන්තිකො, සමාපනනස්ස සඤ්ඤා සමාපනනස්ස සඤ්ඤාය සන්තිකො, සාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය සන්තිකො, අනාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය සන්තිකො අයං වුව්ච්චි සඤ්ඤා සන්තිකො. නං නං වා පන සඤ්ඤං උපාදය්‍යුපාදය සඤ්ඤා දුරෙ සන්තිකො දට්ඨබ්බා.

34. තඡ්ඡ කතමො සඛ්ඛාරකඛො:

යෙ කෙච්චි සඛ්ඛාර අතීතානාගනිපච්චුපනනා අජ්ඣතනං වා බ්භිඤා වා ඕලාරිකා වා සුඛුමා වා හීනා වා පණීතා වා යෙ දුරෙ සන්තිකො වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසඛ්ඛිපීත්වා අයං වුව්ච්චි සඛ්ඛාරකඛො.

35. තඡ්ඡ කතමෙ සඛ්ඛාර අතීතා:

යෙ සඛ්ඛාර අතීතා නිරුඤා විගතා විපරිණතා අඡ්ඡඛනතා අඛ්‍යාඡ්ඡඛනතා උපපජ්ඣත්වා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සඛ්ඛහිතා චක්ඛුසම්පස්සජා වෙනනා සොනසම්පස්සජා වෙනනා ඝානසම්පස්සජා වෙනනා ජීව්‍හාසම්පස්සජා වෙනනා කායසම්පස්සජා වෙනනා මනෝසම්පස්සජා වෙනනා, ඉමෙ වුව්ච්චන්ති සඛ්ඛාර අතීතා.

36. තඡ්ඡ කතමෙ සඛ්ඛාර අනාගතා:

යෙ සඛ්ඛාර අජාතා අභුතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බතනා අනභිනිබ්බතනා අපාකුභුතා අනුපපනනා අසමුපපනනා අනුච්චිතා අසමුච්චිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සඛ්ඛහිතා, චක්ඛුසම්පස්සජා වෙනනා සොනසම්පස්සජා වෙනනා ඝානසම්පස්සජා වෙනනා ජීව්‍හාසම්පස්සජා වෙනනා කාය සම්පස්සජා වෙනනා, මනෝසම්පස්සජා වෙනනා, ඉමෙ වුව්ච්චන්ති සඛ්ඛාර අනාගතා.

32. එහි දුරෙසංඥ කවර යත් :

අකුශලසංඥව කුශලාච්ඡාසානසංඥවත් කෙරෙන් දුර යැ. කුශලාච්ඡාසානසංඥ අකුශලසංඥයෙන් දුර යැ. කුශලසංඥව අකුශලාච්ඡාසාන සංඥවත් කෙරෙන් දුර යැ. අකුශලාච්ඡාසානසංඥ කුශලසංඥයෙන් දුර යැ. අච්ඡාසාන සංඥව කුශලාකුශලසංඥවත් කෙරෙන් දුර යැ. කුශලාකුශලසංඥ අච්ඡාසානසංඥයෙන් දුර යැ. දුෛච්ඡදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුඛඋපෙක්ෂාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥවත් කෙරෙන් දුර යැ. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥ දුෛච්ඡදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. සුඛච්ඡදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව දුෛච්ඡොපෙක්ෂාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවත් කෙරෙන් දුර ය. දුෛච්ඡඋපෙක්ෂා වේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥ සුඛච්ඡදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුඛදුෛච්ඡ වේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවත් කෙරෙන් දුර යැ. සුඛදුෛච්ඡවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥයෙන් දුර යැ. සමාපන්නයාගේ සංඥව අසමාපන්නයාගේ සංඥයෙන් දුර ය. සාහුච්ඡසංඥව අනාහුච්ඡසංඥයෙන් දුර යැ. අනාහුච්ඡසංඥව සාහුච්ඡසංඥයෙන් දුර යි. මේ 'දුරෙසංඥ' යි කියනු ලැබේ.

33. එහි සන්තිකෙසංඥ කවර යත් :

අකුශලසංඥව අකුශලසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. කුශලසංඥව කුශලසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අච්ඡාසානසංඥව අච්ඡාසානසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. දුෛච්ඡ වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව දුෛච්ඡවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සුඛච්ඡදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥව සුඛච්ඡවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සාහුච්ඡසංඥව සාහුච්ඡ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අනාහුච්ඡසංඥව අනාහුච්ඡසංඥවට ආසන්නයෙහි යි. මේ 'සන්තිකෙසංඥ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ සංඥව නිසා දුරෙසන්තිකෙසංඥ දකුණු යි.

34. එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරෙ යත් :

අධ්‍යක්ෂ වේවයි ඛාතිර වේවයි ඕදරික වේවයි සුක්ෂම වේවයි භීත වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අතීතානාගතප්‍රත්‍යන්තන වූ යම්කිසි සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ 'සංස්කාරස්කන්ධ' යි කියනු ලැබේ.

35. එහි අතීතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අතීත වූ නිරුද්ධ වූ පහවැගියා වූ විපරිණත වූ අස්තභිගත වූ වෙසෙසින් අස්තභිගත වූ ඉපද පහවැගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සධ්‍යාභීත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු වූ) වක්ත්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, ජීවිතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යි. මොහු 'අතීතසංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්,

36. එහි අනාගතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නො හටගත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නූපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සධ්‍යාභීත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු වූ) වක්ත්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, ජීවිතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යි. මොහු 'අනාගතසංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

37. තථ කතමෙ සඛාරං පච්චුප්පනා:

යෙ සඛාරං ජාතා භූතා සඤ්ජාතා¹ නිබ්බතතා අභිනිබ්බතතා පාකුභූතා උප්පනා සමුප්පනා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පනා පච්චුප්පනංසෙන සංගහිතා චක්ඛුසම්මස්සජ් චේතනා සොනසම්මස්සජ් චේතනා ඝානසම්මස්සජ් චේතනා ජ්ඨාසම්මස්සජ් චේතනා කාය සම්මස්සජ් චේතනා මනෝසම්මස්සජ් චේතනා, ඉමෙ චූච්චනති සඛාරං පච්චුප්පනා .

38. තථ කතමෙ සඛාරං අජ්ඣතතා:

යෙ සඛාරං තෙසං තෙසං සත්තාතං අජ්ඣතතං පච්චතතං නිශකා පාච්චුප්පනා උපාදිතා චක්ඛුසම්මස්සජ් චේතනා සොනසම්මස්සජ් චේතනා ඝානසම්මස්සජ් චේතනා ජ්ඨාසම්මස්සජ් චේතනා කාය සම්මස්සජ් චේතනා මනෝසම්මස්සජ් චේතනා, ඉමෙ චූච්චනති සඛාරං අජ්ඣතතා.

39. තථ කතමෙ සඛාරං බහිඤා:

යෙ සඛාරං තෙසං තෙසං පරසත්තාතං පරපුඤ්ජානං අජ්ඣතතං පච්චතතං නිශකා පාච්චුප්පනා උපාදිතා චක්ඛුසම්මස්සජ් චේතනා සොනසම්මස්සජ් චේතනා ඝානසම්මස්සජ් චේතනා ජ්ඨාසම්මස්සජ් චේතනා කායසම්මස්සජ් චේතනා මනෝසම්මස්සජ් චේතනා, ඉමෙ චූච්චනති සඛාරං බහිඤා.

40 තථ කතමෙ සඛාරං ඕලාරිකා සුමුමා:

අකුසලා සඛාරං ඕලාරිකා, කුසලාබ්‍යාකතා සඛාරං සුමුමා. කුසලාකුසලා සඛාරං ඕලාරිකා, අබ්‍යාකතා සඛාරං සුමුමා. දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාරං ඕලාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුත්තා සඛාරං සුමුමා. සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුත්තා සඛාරං ඕලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාරං සුමුමා. අසමාපන්නස්ස සඛාරං ඕලාරිකා, සමාපන්නස්ස සඛාරං සුමුමා. සාසවා සඛාරං ඕලාරිකා, අනාසවා සඛාරං සුමුමා. තෙ තෙ වා පන සඛාරෙර උපාදුප්පාදය සඛාරං ඕලාරිකා සුමුමා දට්ඨබ්බා.

41. තථ කතමෙ සඛාරං භීනා පණීතා :

අකුසලා සඛාරං භීනා, කුසලාබ්‍යාකතා සඛාරං පණීතා. කුසලාකුසලා සඛාරං භීනා, අබ්‍යාකතා සඛාරං පණීතා. දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාරං භීනා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුත්තා සඛාරං පණීතා. සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුත්තා සඛාරං භීනා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාරං පණීතා. අසමාපන්නස්ස සඛාරං භීනා, සමාපන්නස්ස සඛාරං පණීතා. සාසවා සඛාරං භීනා, අනාසවා සඛාරං පණීතා. තෙ තෙ වා පන සඛාරෙර උපාදුප්පාදය සඛාරං භීනා පණීතා දට්ඨබ්බා.

1. සඛිතා - සි. මු.

37. එහි ප්‍රත්‍යක්ෂන්ත සංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් හටගත් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් ප්‍රාදුර්භූත වූ උත්පන්න වූ සමුක්ෂන්ත වූ උත්ථිත වූ සමුක්ථිත වූ ප්‍රත්‍යක්ෂන්ත වූ ප්‍රත්‍යක්ෂන්තාංශයෙන් සභිගාභීත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) චක්ඛුසමඵස්සජවෙතනා යැ, සොතසමඵස්සජවෙතනා යැ, සානසමඵස්සජවෙතනා යැ, ජීවහාසමඵස්සජවෙතනා යැ, කායසමඵස්සජවෙතනා යැ, මනොසමඵස්සජවෙතනා යි. මොහු ' ප්‍රත්‍යක්ෂන්ත සංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

38. එහි අධ්‍යාත්මසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදීන්ත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) චක්ඛුසමඵස්සජවෙතනා යැ, සොතසමඵස්සජවෙතනා යැ, සානසමඵස්සජවෙතනා යැ, ජීවහාසමඵස්සජවෙතනා යැ, කායසමඵස්සජවෙතනා යැ, මනොසමඵස්සජවෙතනා යි. මොහු ' අධ්‍යාත්මසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

39. එහි බාහිරසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන් ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදීන්ත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) චක්ඛුසමඵස්සජවෙතනා යැ, සොතසමඵස්සජවෙතනා යැ, සානසමඵස්සජවෙතනා යැ, ජීවහාසමඵස්සජවෙතනා යැ, කායසමඵස්සජවෙතනා යැ, මනොසමඵස්සජවෙතනා යි. මොහු ' බාහිර සංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

40. එහි ඖදරිකසුක්ෂමසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුලසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, කුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ සුක්ෂමයහ. කුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරකයෝ ඖදරිකයහ, අච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ සුක්ෂමයහ. දුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ සුක්ෂමයහ. සුඛදුඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුක්ෂමයහ. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සුක්ෂමයහ. සාසුචිසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, අනාසුචිසංස්කාරයෝ සුක්ෂමයහ. ඒ ඒ සංස්කාරයන් නිසා ඖදරිකසුක්ෂමසංස්කාරයෝ දතයුක්තාහ.

41. එහි භීතප්‍රණීතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුලසංස්කාරයෝ භීතයහ, කුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. කුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ භීතයහ, අච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. දුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ භීතයහ, සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. සුඛදුඛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ භීතයහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ භීතයහ, සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. සාසුචිසංස්කාරයෝ භීතයහ, අනාසුචිසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. ඒ ඒ සංස්කාරයන් නිසා භීතප්‍රණීතසංස්කාරයෝ දතයුක්තාහ.

42. තථ කතමෙ සංඛාරා දුරෙ :

අකුසලා සංඛාරා කුසලාඛ්‍යාකතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, කුසලාඛ්‍යාකතා සංඛාරා අකුසලෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, කුසලා සංඛාරා අකුසලාඛ්‍යා-කතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, අකුසලාඛ්‍යාකතා සංඛාරා කුසලෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, අඛ්‍යාකතා සංඛාරා කුසලාකුසලෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ. කුසලාකුසලා සංඛාරා අඛ්‍යාකතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සංඛාරා සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතා සංඛාරා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සංඛාරා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ. දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතා සංඛාරා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සංඛාරා සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුතතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුතතා සංඛාරා අදුක්ඛ-මසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, අසමාපන්නස්ස සංඛාරා සමාපන්නස්ස සංඛාරෙහි දුරෙ, සමාපන්නස්ස සංඛාරා අසමා-පන්නස්ස සංඛාරෙහි දුරෙ, සාසවා සංඛාරා අනාසවෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, අනාසවා සංඛාරා සාසවෙහි සංඛාරෙහි දුරෙ, ඉමෙ වුව්චනති සංඛාරා දුරෙ.

43. තථ කතමෙ සංඛාරා සන්තිකෙ :

අකුසලා සංඛාරා අකුසලානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, කුසලා සංඛාරා කුසලානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, අඛ්‍යාකතා සංඛාරා අඛ්‍යාකතානං සංඛාරානං සන්තිකෙ. දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සංඛාරා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සංඛාරා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සංඛාරා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, අසමාපන්නස්ස සංඛාරා අසමාපන්නස්ස සංඛාරානං සන්තිකෙ සමාපන්නස්ස සංඛාරා සමාපන්නස්ස සංඛාරානං සන්තිකෙ, සාසවා සංඛාරා සාසවානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, අනාසවා සංඛාරා අනාසවානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, ඉමෙ වුව්චනති සංඛාරා සන්තිකෙ, තෙ තෙ වා පන සංඛාරෙ උපාදයුපාදාය සංඛාරා දුරෙ සන්තිකෙ දඨබ්බා.

44. තථ කතමො විඤ්ඤාණකඛණො :

යං භිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පනනං අජඛිතනං වා ඛණ්ඩා වා මුලාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකජඛං අභිසංඤ්ඤාහිනා අභිසංඛිපිනා, අයං වුව්චනති විඤ්ඤාණකඛණො.

45. තථ කතමං විඤ්ඤාණං අතීතං :

යං විඤ්ඤාණං අතීතං නිරුඤ්චි විගතං විපරිණතං අත්ඛතං අඛ්‍යාත්ඛතං උප්පජ්ජනා විගතං අතීතං අතීතංසෙත සංඛතනීතං චක්ඛු විඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං භානවිඤ්ඤාණං ජීව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුව්චනති විඤ්ඤාණං අතීතං.

42. එහි දුරෙසංස්කාරයෝ කවරහ යන් :

අකුලෙසංස්කාරයෝ කුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ අකුලෙසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුලෙසංස්කාරයෝ අකුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අකුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ කුලෙසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ කුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුලොච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ අච්ඡාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. දුෛවදේනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුෛවදේනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. දුෛවදේනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ සුඛොපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛදුෛවදේනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛදුෛවදේනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සාසුචසංස්කාරයෝ අනාසුච සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අනාසුචසංස්කාරයෝ සාසුචසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙත්. මොහු ' දුරෙසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

43. එහි සන්තිකෙසංස්කාරයෝ කවරහ යන් :

අකුලෙසංස්කාරයෝ අකුලෙසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි (සන්තිකෙ) වෙති. කුලෙසංස්කාරයෝ කුලෙසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ අච්ඡාකෘතසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. දුෛවදේනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුෛවදේනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සුඛොපෙක්ෂාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛොපෙක්ෂාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සාසුචසංස්කාරයෝ සාසුචසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අනාසුචසංස්කාරයෝ අනාසුචසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙත්. මොහු ' සන්තිකෙසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්. තවද ඒ ඒ සංස්කාරයන් හෝ නිසා දුරෙසන්තිකෙ සංස්කාරයෝ දතයුක්තහ.

44. එහි විඤ්ඤාස්කන්ධ කවරෙ යන් :

අධ්‍යාත්ම වෙවයි, බාහිර වෙවයි, ඔද්දරික වෙවයි, සුක්ෂ්ම වෙවයි, භීත වෙවයි, ප්‍රණීත වෙවයි, අතීතානාගතප්‍රත්‍යක්ෂන්ත වූ යම්කිසි විඤ්ඤායෙක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් විඤ්ඤායෙක් වේ ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා ගෙන මේ ' විඤ්ඤාස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

45. එහි අතීතවිඤ්ඤාය කවරෙ යන් :

අතීත වූ නිරුද්ධ වූ පහව ගියා වූ විපයභීජ්‍ය වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපැද පහව ගියා වූ අතීත වූ අතීතාංගයෙන් සඛ්‍යාභීත වූ යම් විඤ්ඤායෙක් වේ ද, (එබඳු) වක්ෂුර්විඤ්ඤා යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා යැ, ශ්‍රාණවිඤ්ඤා යැ, ජීව්වාච්ඤ්ඤා යැ, කායවිඤ්ඤා යැ, මනෝවිඤ්ඤා යැ යන මේ ' අතීතවිඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ.

46. තථ කතමං විඤ්ඤාණං අනාගතං :

යං විඤ්ඤාණං අජාතං අභූතං අසඤ්ජාතං අනිබ්බතතං අනභිනිබ්බතතං අපාකුභූතං අනුපපන්නං අසමුපපන්නං අනුට්ඨිතං අසමුට්ඨිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සංගහිතං චක්ඛු විඤ්ඤාණං සොඛ විඤ්ඤාණං ඝාන-විඤ්ඤාණං ජීව්‍යා විඤ්ඤාණං කාය විඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූචවතී විඤ්ඤාණං අනාගතං.

47. තථ කතමං විඤ්ඤාණං පච්චුපපන්නං :

යං විඤ්ඤාණං ජාතං භූතං සඤ්ජාතං නිබ්බතතං අභිනිබ්බතතං පාකුභූතං උපපන්නං සමුපපන්නං උට්ඨිතං සමුට්ඨිතං පච්චුපපන්නං පච්චුපපන්නංසෙන සංගහිතං චක්ඛු විඤ්ඤාණං සොඛ විඤ්ඤාණං ඝාන විඤ්ඤාණං ජීව්‍යා විඤ්ඤාණං කාය විඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූචවතී විඤ්ඤාණං පච්චුපපන්නං.

48. තථ කතමං විඤ්ඤාණං අජකිතතං :

යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං සත්තානං අජකිතතං පච්චතතං නියකං පාච්චුග්ගලිකං උපාදිතතං චක්ඛු විඤ්ඤාණං සොඛ විඤ්ඤාණං ඝාන විඤ්ඤාණං ජීව්‍යා විඤ්ඤාණං කාය විඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූචවතී විඤ්ඤාණං අජකිතතං.

49. තථ කතමං විඤ්ඤාණං ඛගිඤ්ඤා :

යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුඤ්ඤානං අජකිතතං පච්චතතං නියකං පාච්චුග්ගලිකං උපාදිතතං චක්ඛු විඤ්ඤාණං සොඛ විඤ්ඤාණං ඝාන විඤ්ඤාණං ජීව්‍යා විඤ්ඤාණං කාය විඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූචවතී විඤ්ඤාණං ඛගිඤ්ඤා.

50. තථ කතමං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං සුමුමිං :

අකුසලං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණං සුමුමිං, කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණං ඔලාරිකා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං සුමුමිං, දුක්ඛාය වේදනාය සමපග්ගතං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සමපග්ගතා විඤ්ඤාණං සුමුමිං, සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සමපග්ගතා විඤ්ඤාණං ඔලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමපග්ගතං විඤ්ඤාණං සුමුමිං, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සුමුමිං, සාසවං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, අනාසවං විඤ්ඤාණං සුමුමිං, තං තං වා පඛ විඤ්ඤාණං උපාදග්ගපාදග්ග විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං සුමුමිං දට්ඨබ්බං.

51. තථ කතමං විඤ්ඤාණං හීනං පණීතං :

අකුසලං විඤ්ඤාණං හීනං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණං පණීතා; කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණං හීනා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං පණීතං, දුක්ඛාය වේදනාය සමපග්ගතං විඤ්ඤාණං හීනං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සමපග්ගතා විඤ්ඤාණං පණීතා, සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සමපග්ගතා විඤ්ඤාණං හීනා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමපග්ගතා විඤ්ඤාණං පණීතං, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං හීනං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං පණීතං, සාසවං විඤ්ඤාණං හීනං, අනාසවං විඤ්ඤාණං පණීතං, තං තං වා පඛ විඤ්ඤාණං උපාදග්ගපාදග්ග විඤ්ඤාණං හීනං, පණීතං දට්ඨබ්බං.

46. එහි අනාගතවිද්‍යනය කවරෙ යක් :

නූපත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නො හටගත් නො නිපත් වෙසෙසින් නො නිපත් නො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපත් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සධ්‍යාභීත වූ යම් විද්‍යනයක් වේ ද, (එබඳු) වක්ෂුර්විද්‍යන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිද්‍යන යැ, ස්‍රාණවිද්‍යන යැ, ජීව්වාච්චිද්‍යන යැ, කායවිද්‍යන යැ, මනෝවිද්‍යන යැ යන මේ 'අනාගතවිද්‍යන' යි කියනු ලැබේ.

47. එහි ප්‍රත්‍යක්ෂත්තවිද්‍යනය කවරෙ යක් :

හටගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් හටගත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් පහළ වූ උත්පත්තන වූ සමුත්පත්තන වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යක්ෂත්තන වූ ප්‍රත්‍යක්ෂත්තාංශයෙන් සධ්‍යාභීත වූ යම් විද්‍යනයක් වේ ද, (එබඳු වූ) වක්ෂුර්විද්‍යන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිද්‍යන යැ, ස්‍රාණවිද්‍යන යැ, ජීව්වාච්චිද්‍යන යැ, කායවිද්‍යන යැ, මනෝවිද්‍යන යැ යන මේ 'ප්‍රත්‍යක්ෂත්තවිද්‍යන' යි කියනු ලැබේ.

48. එහි අධ්‍යක්ෂවිද්‍යනය කවරෙ යක් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යක්ෂ වූ ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් විද්‍යනයක් වේ ද, (එබඳු වූ) වක්ෂුර්විද්‍යන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිද්‍යන යැ, ස්‍රාණවිද්‍යන යැ, ජීව්වාච්චිද්‍යන යැ, කායවිද්‍යන යැ, මනෝවිද්‍යන යැ යන මේ 'අධ්‍යක්ෂවිද්‍යන' යි කියනු ලැබේ.

49. එහි බාහිරවිද්‍යනය කවරෙ යක් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යක්ෂ වූ ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් විද්‍යනයක් වේ ද, (එබඳු වූ) වක්ෂුර්විද්‍යන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිද්‍යන යැ, ස්‍රාණවිද්‍යන යැ, ජීව්වාච්චිද්‍යන යැ, කායවිද්‍යන යැ, මනෝවිද්‍යන යැ යන මේ 'බාහිරවිද්‍යන' යි කියනු ලැබේ.

50. එහි ඖදරිකසුක්ෂමවිද්‍යනය කවරෙ යක් :

අකුශලවිද්‍යනය ඖදරික වෙයි. කුශලාච්ඡාසකවිද්‍යනයේ සුක්ෂම වෙති. කුශලාකුශලවිද්‍යනයේ ඖදරික වෙති. අච්ඡාසකවිද්‍යනය සුක්ෂම වෙයි. දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විද්‍යනය ඖදරික වෙයි. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත විද්‍යනයේ සුක්ෂම වෙති. සුඛදුඃඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත විද්‍යනයේ ඖදරික වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විද්‍යනය සුක්ෂම වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විද්‍යනය ඖදරික වෙයි. සමාපන්නයාගේ විද්‍යනය සුක්ෂම වෙයි. සාසුච්චිද්‍යනය ඖදරික වෙයි. අනාසුච්චිද්‍යනය සුක්ෂම වේ. ඒ ඒ විද්‍යනය නිසා ඖදරිකසුක්ෂමවිද්‍යනය දතයුතු.

51. එහි භීතප්‍රණීතවිද්‍යනය කවරෙ යක් :

අකුශලවිද්‍යනය භීත වෙයි. කුශලාච්ඡාසකවිද්‍යනයේ ප්‍රණීත වෙති. කුශලාකුශලවිද්‍යනයේ භීත වෙති. අච්ඡාසකවිද්‍යනය ප්‍රණීත වෙයි. දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිද්‍යනය භීත වෙයි. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිද්‍යනයේ ප්‍රණීත වෙති. සුඛදුඃඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිද්‍යනයේ භීත වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිද්‍යනය ප්‍රණීත වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විද්‍යනය භීත වෙයි, සමාපන්නයාගේ විද්‍යනය ප්‍රණීත වෙයි. සාසුච්චිද්‍යනය භීත වෙයි, අනාසුච්චිද්‍යනය ප්‍රණීත වේ. තවද ඒ ඒ විද්‍යනය නිසා භීතප්‍රණීතවිද්‍යනය දතයුතු.

52. තනි කතමං විඤ්ඤාණං දුරෙ :

අකුසලං විඤ්ඤාණං කුසලාබ්‍යාකතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා අකුසලා විඤ්ඤාණා දුරෙ, කුසලං විඤ්ඤාණං අකුසලාබ්‍යාකතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ. අකුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා කුසලා විඤ්ඤාණා දුරෙ, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං කුසලාකුසලෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ, කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණා අබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා දුරෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතං විඤ්ඤාණං සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුතා විඤ්ඤාණා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතා විඤ්ඤාණා දුරෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතං විඤ්ඤාණං දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ, දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුතා විඤ්ඤාණා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතා විඤ්ඤාණා දුරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතං විඤ්ඤාණං සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුතා විඤ්ඤාණා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතා විඤ්ඤාණා දුරෙ, අසමාපනනස්ස විඤ්ඤාණං සමාපනනස්ස විඤ්ඤාණා දුරෙ, සමාපනනස්ස විඤ්ඤාණං අසමාපනනස්ස විඤ්ඤාණා දුරෙ, සාසවං විඤ්ඤාණං අනාසවං විඤ්ඤාණා දුරෙ, අනාසවං විඤ්ඤාණං සාසවං විඤ්ඤාණා දුරෙ, ඉදං චූච්චතී විඤ්ඤාණං දුරෙ.

53. තනි කතමං විඤ්ඤාණං සනතීතෙ :

අකුසලං විඤ්ඤාණං අකුසලස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, කුසලං විඤ්ඤාණං කුසලස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං අබ්‍යාකතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතං විඤ්ඤාණං දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතං විඤ්ඤාණං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතං විඤ්ඤාණං අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, අසමාපනනස්ස විඤ්ඤාණං අසමාපනනස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, සමාපනනස්ස විඤ්ඤාණං සමාපනනස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, සාසවං විඤ්ඤාණං සාසවස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, අනාසවං විඤ්ඤාණං අනාසවස්ස විඤ්ඤාණස්ස සනතීතෙ, ඉදං චූච්චතී විඤ්ඤාණං සනතීතෙ. තං තං වා පනි විඤ්ඤාණං උපාදයුපාදය විඤ්ඤාණං දුරෙ සනතීතෙ දඬුබඩං.

සුතනිභවනාපණියං

52. එහි දුරෙවිඥනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥනය කුශලාව්‍යාකෘතවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, කුශලාව්‍යාකෘත විඥනයෝ අකුශලවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලවිඥනය අකුශලාව්‍යාකෘත විඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, අකුශලාව්‍යාකෘතවිඥනයෝ කුශලවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. අව්‍යාකෘතවිඥනය කුශලාකුශලවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, කුශලා කුශලවිඥනයෝ අව්‍යාකෘතවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනය සුඛොපෙක්ෂා වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය දුෛඛොපෙක්ෂා වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, දුෛඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය සුඛදුෛඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, සුඛදුෛඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ උපෙක්ෂා වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. අසමාපන්නයාගේ විඥනය සමාපන්නයාගේ විඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි, සමාපන්නයාගේ විඥනය අසමාපන්නයා ගේ විඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි. සාසුච්චිඥනය අනාසුච්චිඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි, අනාසුච්චිඥනය සාසුච්චිඥනය කෙරෙන් දුර වේ. මේ ' දුරෙවිඥන ' යි කියනු ලැබේ.

53. එහි සන්තිකෙවිඥනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥනය අකුශලවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. කුශලවිඥනය කුශල විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අව්‍යාකෘතවිඥනය අව්‍යාකෘතවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය උපෙක්ෂා වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥනය අසමාපන්නයාගේ විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සමාපන්නයාගේ විඥනය සමාපන්නයාගේ විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සාසුච්චිඥනය සාසුච්චිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අනාසුච්චිඥනය අනාසුච්චිඥනයට ආසන්නයෙහි වේ. මේ ' සන්තිකෙවිඥන ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ විඥනය නිසා ' දුරෙසන්නිකෙ විඥනය දකුණු.

සුත්‍රාන්තභාෂණීය යි.

54. පඤ්චකකිකා : රූපකකිකො, වේදනාකකිකො, සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, විඤ්ඤාණකකිකො.

55. තඤ්ඤා කතමො රූපකකිකො:

එකවිධෙන රූපකකිකො; සබ්බං රූපං න හෙතු, අහෙතුකං, හෙතුවිපසුත්තං, සපපච්චයං, සඛිකං, රූපං, ලොකීයං, සාසවං, සංයෝජනීයං, ගජ්ඣීයං, ඔඝනීයං, යොගනීයං, නීවරණීයං, පරමිච්චං, උපාදානීයං, සංකිලෙසිකං, අඛ්‍යාතකං, අනාරම්මණං, අවේතසිකං, විතතවිපසුත්තං, නෙවවිපාකනවිපාකධම්මමමං, අසංකිලිච්චි සංකිලෙසිකං, න සවිතකකසවිචාරං, න අවිතකකවිචාරමත්තං, අවිතකකඅවිචාරං, න පීතීසහගතං, න සුඛසහගතං, න උපෙකකා සහගතං, නෙව දසුසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බං, නෙව දසුසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකං, නෙවාවචයගාමී, නාපච්චයගාමී, නෙවසෙකකිං, නාසෙකකිං, පරිත්තං, කාමාවචරං, න රූපාවචරං, න අරූපාවචරං, පරියාපත්තං, නො අපරියාපත්තං, අතීයතං, අතීයානානිකං, උපපත්තං, ජහි විඤ්ඤාණෙහි විඤ්ඤායාං, අනිච්චං, ජර්ඣගුහං. එවං එකවිධෙන රූපකකිකො.

56. දුට්ඨධෙන රූපකකිකො : අඤ්ඤා රූපං උපාදා, අඤ්ඤා රූපං නුපාදා. අඤ්ඤා රූපං උපාදිත්තං, අඤ්ඤා රූපං අනුපාදිත්තං. අඤ්ඤා රූපං උපාදිත්තනු පාදනීයං, අඤ්ඤා රූපං අනුපාදිත්තනුපාදනීයං. අඤ්ඤා රූපං සනිදසුසනං, අඤ්ඤා රූපං අනිදසුසනං අඤ්ඤා රූපං සපපච්චං, අඤ්ඤා රූපං අපපච්චං. අඤ්ඤා රූපං ඉන්ද්‍රියං, අඤ්ඤා රූපං න ඉන්ද්‍රියං. අඤ්ඤා රූපං මහාභුතං, අඤ්ඤා රූපං න මහාභුතං. අඤ්ඤා රූපං විඤ්ඤාතී, අඤ්ඤා රූපං න විඤ්ඤාතී. අඤ්ඤා රූපං විතතසම්මුච්චානං, අඤ්ඤා රූපං න විතතසම්මුච්චානං. අඤ්ඤා රූපං විතතසහභු, අඤ්ඤා රූපං න විතතසහභු. අඤ්ඤා රූපං විතතානුපරිච්චතී, අඤ්ඤා රූපං න විතතානුපරිච්චතී. අඤ්ඤා රූපං අජ්ඣතතීකං, අඤ්ඤා රූපං ඛාහිරං. අඤ්ඤා රූපං ඔලාරිකං, අඤ්ඤා රූපං සුබ්බං. අඤ්ඤා රූපං දුරෙ, අඤ්ඤා රූපං සනතීකෙ -පෙ- අඤ්ඤා රූපං කඛ්‍රිකාරෙ අභාරෙ, අඤ්ඤා රූපං න කඛ්‍රිකාරෙ අභාරෙ. එවං දුට්ඨධෙන රූපකකිකො. [යථා රූපකකිකො විභවතං, තථා ඉධ විභජ්ඣතබ්බං.]

57. නිවිධෙන රූපකකිකො: යං තං රූපං අජ්ඣතතීකං තං උපාදා, යං තං රූපං ඛාහිරං තං අඤ්ඤා උපාදා, අඤ්ඤා නුපාදා. යං තං රූපං අජ්ඣතතීකං තං උපාදිත්තං, යං තං රූපං ඛාහිරං තං අඤ්ඤා උපාදිත්තං, අඤ්ඤා අනුපාදිත්තං. යං තං රූපං අජ්ඣතතීකං තං උපාදිත්තනුපාදනීයං, යං තං රූපං ඛාහිරං තං අඤ්ඤා උපාදිත්තනුපාදනීයං අඤ්ඤා අනුපාදිත්තනුපාදනීයං. -පෙ- යං තං රූපං අජ්ඣතතීකං තං න කඛ්‍රිකාරෙ අභාරෙ, යං තං රූපං ඛාහිරං තං අඤ්ඤා කඛ්‍රිකාරෙ අභාරෙ, අඤ්ඤා න කඛ්‍රිකාරෙ අභාරෙ. එවං නිවිධෙන රූපකකිකො.

54. ස්කන්ධයෝ පස්දෙනෙකි : රූපස්කන්ධ යැ, වේදනාස්කන්ධ යැ, සංඥ ස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

55. එහි රූපස්කන්ධය කවරෙ යක් :

එක් අයුරෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි. හැම රූපය භෙතු නො වෙයි, අභෙතුක යැ, හෙතුච්ඡුක්ක යැ, ප්‍රත්‍යයසහිත යැ, සභිධත යැ, (රූපපනාච්ඡයන්) රූප යැ, ලොකීක යැ, සාසුච යැ, සංයෝජනයන්ට හිත යැ, ග්‍රන්ථයන්ට හිත යැ, ඔසයන්ට හිත යැ, යොගයන්ට හිත යැ, නිවරණයන්ට හිත යැ, පරාමාණ්ට යැ, උපාදනයන්ට හිත ය, සාංක්ලේශික ය, අව්‍යාකෘත ය, අනාලම්බන ය, අවේතසික යැ, වික්තච්ඡුක්ක යැ, නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයේ යැ, අසංක්ලිෂ්ට සාංක්ලේශික යැ, සචිතර්කසච්චාර නො වූයේ යැ, අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර නො වූයේ යැ, අචිතර්කඅච්චාර යැ, ප්‍රීතිසහගත නො වූයේ යැ, සුචසහගත නො වූයේ යැ, උපෙක්ෂා සහගත නො වූයේ යැ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය යැ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතු ඇත්තේ යැ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී යැ, නො ම ජෙශක්ෂ නො ද අජෙශක්ෂ යැ, පරික්ත යැ, කාමාවච්චර යැ, රූපාවච්චර නො වූයේ යැ, අරූපාවච්චර නො වූයේ යැ, පයඝාපන්න යැ, අපයඝාපන්න නො වූයේ යැ, අනියත යැ, අනෙයඝාණික යැ, උත්පන්න යැ, ඝඩ්විඤ්ඤායන් විසින් දත යුක්තේ යැ, අනිත්‍ය යැ, ජරාවෙන් මධ්‍යා ලදී. මෙසේ එක් අයුරෙකින් රූපස්කන්ධය වේ.

56. ද්විප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : උපාදරූපයෙක් ඇත, උපාද නො වූ රූපයෙක් ඇති, උපාදින්තරූපයෙක් ඇත, අනුපාදින්තරූපයෙක් ඇති, උපාදනොපාදනීය රූපයෙක් ඇත, අනුපාදින්තොපාදනීයරූපයෙක් ඇති, සතිදර්ශනරූපයෙක් ඇත, අනිදර්ශනරූපයෙක් ඇති, සප්‍රතිසරූපයෙක් ඇත, අප්‍රතිසරූපයෙක් ඇති, ඉන්ද්‍රියරූපයෙක් ඇත, ඉන්ද්‍රිය නො වූ රූපයෙක් ඇති, මහාභූතරූපයෙක් ඇත, මහාභූත නො වූ රූපයෙක් ඇති, විඤ්ඤාච්චරූපයෙක් ඇත, විඤ්ඤා නො වූ රූපයෙක් ඇති, වික්තසමුත්ථානරූපයෙක් ඇත, වික්තසමුත්ථාන නො වූ රූපයෙක් ඇති, වික්තසහභූ (සිත සමග උපන්) රූපයෙක් ඇත, වික්තසහභූ නො වූ රූපයෙක් ඇති, වික්තානුපරිවර්තී (සිත අනුව පෙරළෙන සුදු) රූපයෙක් ඇත, වික්තානුපරිවර්තී නො වූ රූපයෙක් ඇති, ආධ්‍යාත්මිකරූපයෙක් ඇත, බාහිරරූපයෙක් ඇති, ඖදරිකරූපයෙක් ඇත, සුක්ෂ්මරූපයෙක් ඇති, දුරරූපයෙක් ඇත, සන්තිකෙරූපයෙක් ඇති, . . . කවලීකාරාභාරරූපයෙක් ඇත, කවලීකාරාභාර නො වූ රූපයෙක් ඇති, මෙසේ ද්විප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ. (ධම්මසංඝු රූපකාණ්ඩයෙහි විභාග කළ පරිද්දෙන් මෙහි විභාග කළ යුතු.)

57. ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාද වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාද වූයෙක් ඇත, උපාද නො වූයෙක් ඇති, යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාදින්ත වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාදින්ත වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්ත වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාදින්තොපාදනීය වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාදින්තොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්තොපාදනීය වූයෙක් ඇති. . . . යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ කවලීකාරාභාර නො වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ කවලීකාරාභාර වූයෙක් ඇත, කවලීකාරාභාර නො වූයෙක් ඇති. මෙසේ ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

58. චතුර්විධවේදන රූපකකිකෝ: යං තං රූපං උපාදා, තං අභි උපාදින්නං, අභි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං නුපාදා, තං අභි උපාදින්නං, අභි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං උපාදා, තං අභි උපාදින්නුපාදනිකං, අභි අනුපාදින්නුපාදනිකං. යං තං රූපං නුපාදා, තං අභි උපාදින්නුපාදනිකං, අභි අනුපාදින්නුපාදනිකං. යං තං රූපං උපාදා, තං අභි සප්පච්ඡං, අභි අප්පච්ඡං. යං තං රූපං නුපාදා තං අභි සප්පච්ඡං, අභි අප්පච්ඡං. යං තං රූපං උපාදා තං අභි ඔලාරිකං අභි සුබ්‍රමං. යං තං රූපං නුපාදා තං අභි ඔලාරිකං අභි සුබ්‍රමං. යං තං රූපං උපාදා තං අභි දුරෙ, අභි සන්තිකෙ. යං තං රූපං නුපාදා තං අභි දුරෙ, අභි සන්තිකෙ. -පෙ-දිව්ඨං, සුතං, මුතං, විඤ්ඤාතං රූපං. එවං චතුර්විධවේදන රූපකකිකෝ.

59. පඤ්චවේදන රූපකකිකෝ: පඨවිඛාතා, ආපොඛාතා, තෙජෝඛාතා, වායොඛාතා, සඤ්ච රූපං උපාදා. එවං පඤ්චවේදන රූපකකිකෝ.

60. ඡර්විධවේදන රූපකකිකෝ: චක්‍රවිඤ්ඤායං රූපං, සොඛ විඤ්ඤායං රූපං, ඝානවිඤ්ඤායං රූපං, ජීව්‍යාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤායං රූපං. එවං ඡර්විධවේදන රූපකකිකෝ.

61. සත්තවේදන රූපකකිකෝ: චක්‍රවිඤ්ඤායං රූපං, සොඛ විඤ්ඤායං රූපං, ඝානවිඤ්ඤායං රූපං, ජීව්‍යාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝඛාතාවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤාණංඛාතාවිඤ්ඤායං රූපං. එවං සත්තවේදන රූපකකිකෝ.

62. අට්ඨවේදන රූපකකිකෝ: චක්‍රවිඤ්ඤායං රූපං, සොඛ විඤ්ඤායං රූපං, ඝානවිඤ්ඤායං රූපං, ජීව්‍යාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං අභි සුඛසම්ප්පයං, අභි දුක්ඛසම්ප්පයං, මනෝඛාතාවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤාණංඛාතාවිඤ්ඤායං රූපං. එවං අට්ඨවේදන රූපකකිකෝ.

63. නවවේදන රූපකකිකෝ: චක්‍රච්ඡ්‍රියං, සොඛච්ඡ්‍රියං, ඝානච්ඡ්‍රියං, ජීව්‍යච්ඡ්‍රියං, කායච්ඡ්‍රියං, ඉන්ද්‍රියච්ඡ්‍රියං, පුරිසිච්ඡ්‍රියං, ජීවිතීච්ඡ්‍රියං, සඤ්ච රූපං න ඉච්ඡ්‍රියං. එවං නවවේදන රූපකකිකෝ.

64. දසවේදන රූපකකිකෝ: චක්‍රච්ඡ්‍රියං, සොඛච්ඡ්‍රියං, ඝානච්ඡ්‍රියං, ජීව්‍යච්ඡ්‍රියං, කායච්ඡ්‍රියං, ඉන්ද්‍රියච්ඡ්‍රියං, පුරිසිච්ඡ්‍රියං, ජීවිතීච්ඡ්‍රියං, න ඉච්ඡ්‍රියං රූපං අභි සප්පච්ඡං, අභි අප්පච්ඡං. එවං දසවේදන රූපකකිකෝ.

65. එකාදසවේදන රූපකකිකෝ: චක්‍රායතනං, සොඛායතනං, ඝානායතනං, ජීව්‍යායතනං, කායායතනං, රූපායතනං, සඤ්චයතනං, ගඤ්චායතනං, රසායතනං, ථොට්ඨබ්බායතනං, සඤ්ච රූපං අනිදස්සන අප්පච්ඡං ධර්මායතනපරිපාපනං. එවං එකාදසවේදන රූපකකිකෝ. අයං වූච්චතී රූපකකිකෝ.

58. වතුක්‍රමකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : යම් රූපයෙක් උපාද වේ ද, ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ සප්තීය වූයෙක් ඇත, අප්තීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ සප්තීය වූයෙක් ඇත, අප්තීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ ඔද්ධික වූයෙක් ඇත, සුක්ෂම වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ ඔද්ධික වූයෙක් ඇත, සුක්ෂම වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ දුර් වූයෙක් ඇත, ළඟ වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද, ඒ දුර් වූයෙක් ඇත, ළඟ වූයෙක් ඇති. . . . දෘෂ්ට (රූපායතන) ය ශ්‍රැත (ශබ්දයතන) ය මුක්ත (ගන්ධ රසස්ප්‍රභව්‍යායතන) ය වීඤ්ඤ (ධර්මායතන) රූප යි. මෙසේ වතුක්‍රමකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

59. පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : පෘථිවිධාතු යැ, අඛණ්ඩාතු යැ, තෙජෝධාතු යැ, වායුධාතු යැ, යම් උපාදරූපයෙකුත් වේ ද එය යි. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

60. ඡට්‍රප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්වීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, ශ්‍රෝත්‍රවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, ස්‍රාණවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, ජීව්වාචීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, කායවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, මනෝවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යි. මෙසේ ඡට්‍රප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

61. ස්පතප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්වීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, ශ්‍රෝත්‍රවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූපය යැ, ස්‍රාණවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, ජීව්වාචීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූපය යැ, කායවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, මනෝධාතුයෙන් දකුණු රූප යැ මනෝවීඤ්ඤාධාතුයෙන් දකුණු රූප යි. මෙසේ ස්පතප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

62. අක්ච්චකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්වීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, ශ්‍රෝත්‍රවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, ස්‍රාණවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, ජීව්වාචීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූප යැ, කායවීඤ්ඤායෙන් දකුණු රූපය සුච්චතස් වූයෙක් ඇත, දුක්ච්චතස් වූයෙක් ඇති. මනෝධාතුයෙන් දකුණු රූප යැ, මනෝවීඤ්ඤාධාතුයෙන් දකුණු රූප යි. මෙසේ අක්ච්චකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

63. නවප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුරින්ද්‍රීය යැ, ශ්‍රෝත්‍රන්ද්‍රීය යැ, ස්‍රාණන්ද්‍රීය යැ, ජීව්චන්ද්‍රීය යැ, කායන්ද්‍රීය යැ, ස්ත්‍රීන්ද්‍රීය යැ, පුරුෂන්ද්‍රීය යැ, ජීවිතන්ද්‍රීය යැ, ඉන්ද්‍රීය නොවූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, එ ද යි මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

64. දශප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුරින්ද්‍රීය යැ, ශ්‍රෝත්‍රන්ද්‍රීය යැ, ස්‍රාණන්ද්‍රීය යැ, ජීව්චන්ද්‍රීය යැ, කායන්ද්‍රීය යැ, ස්ත්‍රීන්ද්‍රීය යැ, පුරුෂන්ද්‍රීය යැ, ජීවිතන්ද්‍රීය යැ, ඉන්ද්‍රීය නොවූ රූපය සප්තීය වූයේ ඇත, අප්තීය වූයේ ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

65. එකාදශප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුරායතන යැ, ශ්‍රෝත්‍රායතන යැ, ස්‍රාණායතන යැ, ජීව්වායතන යැ, කායායතන යැ, රූපායතන යැ, ශබ්දයතන යැ, ගන්ධායතන යැ, රසායතන යැ, ස්ප්‍රභව්‍යායතන යැ, අතීදර්ශනඅප්‍රතීය වූ ධර්මායතන පයඛාපන්න වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, එ ද යි මෙසේ එකාදශප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ. මේ රූපස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

66. නත්ත කතමො වෙදනාකකිකො:

එකවිධෙන වෙදනාකකිකො: එසසසමපසුතෙනා.

දුච්චිධෙන වෙදනාකකිකො: අච්චි සහෙතුකො, අච්චි අහෙතුකො.

තිච්චිධෙන වෙදනාකකිකො: අච්චි කුසලො, අච්චි අකුසලො, අච්චි අබ්‍යාකතො.

චතුර්ධෙන වෙදනාකකිකො: අච්චි කාමාවචරෙ, අච්චි රූපාවචරෙ, අච්චි අරූපාවචරෙ, අච්චි අපරියාපතො;

පඤ්චධෙන වෙදනාකකිකො: අච්චි සුඛිඤ්චියං, අච්චි දුක්ඛිඤ්චියං, අච්චි සොමනසිඤ්චියං, අච්චි දොමනසිඤ්චියං, අච්චි උපෙකඤ්චියං. එවං පඤ්චධෙන වෙදනාකකිකො.

ඡර්ධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, සොත සමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ඝානසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ජීව්හාසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, කායසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, මනොසමථස්සජ්ඣ වෙදනා. එවං ඡර්ධෙන වෙදනාකකිකො.

සත්තවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, සොත සමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ඝානසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ජීව්හාසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, කායසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, මනොධාතුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, මනො-විඤ්ඤාණධාතුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාකකිකො.

අර්ධවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, සොත සමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ඝානසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ජීව්හාසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, කායසමථස්සජ්ඣ වෙදනා අච්චි සුඛා, අච්චි දුක්ඛා, මනොධාතු සමථස්සජ්ඣ වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා. එවං අර්ධවිධෙන වෙදනාකකිකො.

නව්විධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, සොත සමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ඝානසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ජීව්හාසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, කායසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, මනොධාතුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, මනො-විඤ්ඤාණධාතුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා අච්චි කුසලා, අච්චි අකුසලා, අච්චි අබ්‍යාකතා. එවං නව්විධෙන වෙදනාකකිකො.

දසවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, සොත සමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ඝානසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, ජීව්හාසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, කායසමථස්සජ්ඣ වෙදනා අච්චි සුඛා, අච්චි දුක්ඛා, මනොධාතුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසමථස්සජ්ඣ වෙදනා අච්චි කුසලා, අච්චි අකුසලා, අච්චි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

67. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො: එසසසම්පසුතෙනා.

දුච්චධෙන වෙදනාකකිකො: අපචී සහෙතුකො, අපචී අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාකකිකො: අපචී විපාකො, අපචී විපාකධම්මධම්මො, අපචී නොවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො.

අපචී උපාදිනනුපාදනියො අපචී අනුපාදිනනුපාදනියො, අපචී අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අපචී සඛිකිලිට්ඨසඛිකිලෙසිකො, අපචී අසඛිකිලිට්ඨසඛිකිලෙසිකො, අපචී අසඛිකිලිට්ඨඅසඛිකිලෙසිකො.

අපචී සවිතකකච්චාරො, අපචී අවිතකකච්චාරම්තෙනා, අපචී අවිතකකඅච්චාරො.

අපචී දසසනෙන පභාතබ්බො, අපචී භාවනාය පභාතබ්බො, අපචී නොව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අපචී දසසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අපචී භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අපචී නොව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අපචී අච්චයගාමී, අපචී අපච්චයගාමී, අපචී නොච්චයගාමීනාපච්චයගාමී.

අපචී සෙකෙඛා, අපචී අසෙකෙඛා, අපචී නොවසෙකකනාසෙකෙඛා.

අපචී පරිතෙනා, අපචී මහග්ගතො, අපචී අපපමාණො.

අපචී පරිතතාරම්මණො, අපචී මහග්ගතාරම්මණො, අපචී අපපමාණාරම්මණො.

අපචී භීනො, අපචී මජ්ඣිමො, අපචී පණීතො.

අපචී මිච්ඡතනනියතො. අපචී සම්මතනනියතො, අපචී අනියතො.

අපචී මග්ගාරම්මණො, අපචී මග්ගහෙතුකො, අපචී මග්ගාධිපතී.

අපචී උපපනො, අපචී අනුපපනො, අපචී උදපාදී.

අපචී අතීතො. අපචී අනාගතො, අපචී පච්චුපපනො.

අපචී අතීතාරම්මණො, අපචී අනාගතාරම්මණො, අපචී පච්චුපපනාරම්මණො.

අපචී අජ්ඣතෙනා, අපචී ඛභිඤ්ඤා, අපචී අජ්ඣතනඛභිඤ්ඤා.

අපචී අජ්ඣතතාරම්මණො, අපචී ඛභිඤ්ඤාරම්මණො, අපචී අජ්ඣතනඛභිඤ්ඤාරම්මණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

67. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශමිත්‍රප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙකුකවේදනාස්කන්ධය ඇත, අහෙකුක වූයේ ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නුපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නුපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශිකවූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසච්චාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅච්චාර වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙකුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙකු ඇත්තෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙකු ඇත්තෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො ම ආවයගාමී නාපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රභීත වූයෙක් ඇති.

මිට්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමාස්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙකුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපතී වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී (උපදනාසුලු) වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහ්‍ය වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍ය වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහ්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

68. එකවිධෙන වෙදනාක්කකො : එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාක්කකො : අපි හෙතුසමපසුතො, අපි හෙතු විපසුතො.

අපි න හෙතු සහෙතුකො, අපි න හෙතු අහෙතුකො.

අපි ලොකියො, අපි ලොකුතතරො.

අපි කෙනවි විඤ්ඤායො, අපි කෙනවි න විඤ්ඤායො.

අපි සාසවො, අපි අනාසවො.

අපි ආසවිසමපසුතො, අපි ආසවිවිපසුතො.

අපි ආසවිවිපසුතනසාසවො, අපි ආසවිවිපසුතනඅනාසවො.

අපි සංගොජනියො, අපි අසංගොජනියො.

අපි සංගොජනසමපසුතො, අපි සංගොජනවිපසුතො.

අපි සංගොජනවිපසුතනසංගොජනියො, අපි සංගොජන විපසුතනඅසංගොජනියො.

අපි ගන්තියො, අපි අගන්තියො.

අපි ගන්තමපසුතො, අපි ගන්තිවිපසුතො.

අපි ගන්තිවිපසුතනගන්තියො, අපි ගන්තිවිපසුතනඅගන්තියො.

අපි ඔඝනියො, අපි අනොඝනියො.

අපි ඔඝසමපසුතො, අපි ඔඝවිපසුතො.

අපි ඔඝවිපසුතනඔඝනියො, අපි ඔඝවිපසුතනඅනොඝනියො.

අපි යොගනියො, අපි අයොගනියො.

අපි යොගසමපසුතො, අපි යොගවිපසුතො.

අපි යොගවිපසුතනයොගනියො, අපි යොගවිපසුතනඅයොගනියො.

අපි නිවරණියො, අපි අනිවරණියො.

අපි නිවරණසමපසුතො, අපි නිවරණවිපසුතො.

අපි නිවරණවිපසුතනනිවරණියො, අපි නිවරණවිපසුතන අනිවරණියො.

අපි පරාමට්ඨො, අපි අපරාමට්ඨො.

අපි පරාමාසමපසුතො, අපි පරාමාසවිපසුතො.

අපි පරාමාසවිපසුතනපරාමට්ඨො, අපි පරාමාසවිපසුතන අපරාමට්ඨො.

අපි උපාදිනො, අපි අනුපාදිනො.

අපි උපාදනියො, අපි අනුපාදනියො.

අපි උපාදනසමපසුතො, අපි උපාදනවිපසුතො.

අපි උපාදනවිපසුතනඋපාදනියො, අපි උපාදනවිපසුතන අනුපාදනියො.

අපි සංකිලෙසිකො, අපි අසංකිලෙසිකො.

අපි සංකිලිට්ඨො, අපි අසංකිලිට්ඨො.

අපි කිලෙසසමපසුතො, අපි කිලෙසවිපසුතො.

අපි කිලෙසවිපසුතනසංකිලෙසිකො, අපි කිලෙසවිපසුතන අසංකිලෙසිකො.

68. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි ; ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් වෙයි, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් වේ.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකිකයෙක් ඇත, ලොකොත්තරයෙක් ඇති.

(වක්ෂ්‍රථවිඤ්ඤාදීන් අතුරෙහි) කිසි එකෙකින් දතයුතු වූයෙක් ඇත, කිසි එකෙකින් නො දතයුතු වූයෙක් ඇති.

සාසුච වූයෙක් ඇත, අනාසුච වූයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුච විප්‍රයුක්ත සාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුච වූයෙක් ඇති.

සංයොජනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, සංයොජනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇති.

ඔසයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, ඔසයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රයුක්තඔසනිය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්තඅනොසනිය වූයෙක් ඇති.

යොගයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, යොගයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්තයොගනිය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්තඅයොගනිය වූයෙක් ඇති.

නිවරණයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, නිවරණයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූ පරාමාෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, උපාදනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

උපාදන සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනීය වූයෙක් ඇත, උපාදන විප්‍රයුක්තඅනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, සංක්ලෙශික නො වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, සංක්ලිෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ සංක්ලෙශික නො වූයෙක් ඇති.

අපි දසසනෙන පභාතබ්බො, අපි න දසසනෙන පභාතබ්බො.

අපි භාවනාය පභාතබ්බො, අපි න භාවනාය පභාතබ්බො.

අපි දසසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අපි න දසසනෙන පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

අපි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අපි න භාවනාය පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

අපි සවිතකෙකා, අපි අවිතකෙකා.

අපි සවිචාරො, අපි අවිචාරො.

අපි සපපිතිකො, අපි අපපිතිකො.

අපි පිතිසහගතො, අපි න පිතිසහගතො.

අපි කාමාවචරො, අපි න කාමාවචරො.

අපි රූපාවචරො, අපි න රූපාවචරො.

අපි අරූපාවචරො, අපි න අරූපාවචරො.

අපි පරියාපනෙතො, අපි අපරියාපනෙතො.

අපි නියානිකො, අපි අනියානිකො.

අපි නියතො, අපි අනියතො.

අපි සඋත්තරො, අපි අනුත්තරො.

අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ධෙන වෙදනාකඛකො : අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි
අබ්බාසනො -පෙ- එවං දසව්ධෙන වෙදනාකඛකො.

69. එකව්ධෙන වෙදනාකඛකො : එසසසමපසුත්තො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ධෙන වෙදනාකඛකො : අපි විපාකො, අපි විපාකධම්ම
ධම්මො, අපි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අපි උපාදිනසුපාදනියො -පෙ- අපි අජ්ඣන්තාරමණො, අපි
ඛනිඤ්ඤාරමණො, අපි අජ්ඣන්තඛනිඤ්ඤාරමණො -පෙ- එවං දසව්ධෙන
වෙදනාකඛකො.

දුකමුලකං.

70. එකව්ධෙන වෙදනාකඛකො : එසසසමපසුත්තො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

තිව්ධෙන වෙදනාකඛකො : අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි
අබ්බාසනො -පෙ- එවං දසව්ධෙන වෙදනාකඛකො.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත. භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙදකයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙදක නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙද ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙද නැතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සච්චාර වූයෙක් ඇත, අච්චාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රිතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රිතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රිතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රිතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පයඛාපන්න වූයෙක් ඇත, පයඛාපන්න නො වූයෙක් ඇති.

නෛයඛාණික වූයෙක් ඇත, නෛයඛාණික නො වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණයෙක් ඇත, අරණයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

69. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සරණ (කෙලෙස් සහිත) වූයෙක් වෙයි, අරණ වූයෙක් වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, ඛාහ්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මඛාහ්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

ද්විකමුලක යි

70. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සභෙදකයෙක් ඇත, අභෙදකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශලයෙක් ඇත, අකුශලයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘතයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

71. එකවිධෙන වේදනාකකිකේ : එස්සසම්පසුතේනා.

දුච්චධෙන වේදනාකකිකේ : අපී හෙතුසම්පසුතේනා, අපී හෙතු විපසුතේනා.

තිවිධෙන වේදනාකකිකේ : අපී කුසලො, අපී අකුසලො, අපී අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වේදනාකකිකේ.

72. එකවිධෙන වේදනාකකිකේ : එස්සසම්පසුතේනා.

දුච්චධෙන වේදනාකකිකේ : අපී න හෙතු සහෙතුකො, අපී න හෙතු අහෙතුකො.

අපී ලොකියො, අපී ලොකුතරො.

අපී කෙනචි විඤ්ඤයො, අපී කෙනචි න විඤ්ඤයො.

අපී සාසවො, අපී අනාසවො.

අපී ආසවසම්පසුතේනා, අපී ආසවවිපසුතේනා.

අපී ආසවවිපසුතතසාසවො, අපී ආසවවිපසුතත අනාසවො -පෙ-.

අපී සරණො, අපී අරණො.

තිවිධෙන වේදනාකකිකේ : අපී කුසලො, අපී අකුසලො, අපී අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වේදනාකකිකේ.

73. එකවිධෙන වේදනාකකිකේ : එස්සසම්පසුතේනා.

දුච්චධෙන වේදනාකකිකේ : අපී සහෙතුකො, අපී අහෙතුකො.

තිවිධෙන වේදනාකකිකේ : අපී විපාකො, අපී විපාකධම්මධම්මො, අපී නෙචි විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අපී උපාදිනනුපාදනියො, අපී අනුපාදිනනුපාදනියො, අපී අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අපී සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අපී අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අපී අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අපී සචිතකකච්චාරො, අපී අචිතකකච්චාරමනේනා, අපී අචිතකකච්චාරො.

අපී දස්සනෙන පභාතබ්බො, අපී භාවනාය පභාතබ්බො, අපී නෙචි දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අපී දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අපී භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අපී නෙචිදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අපී ආචයගාමී, අපී අපචයගාමී, අපී නෙචාචයගාමී නාපචයගාමී.

අපී සෙතෙකො, අපී අසෙතෙකො, අපී නෙචි සෙතෙකො නාසෙතෙකො.

71. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

72. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකිකයෙක් ඇත, ලොකෝත්තරයෙක් ඇති.

(වික්ෂුර්විඤ්ජාදීන් අතුරෙහි) කිසි එකෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි එකෙකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

සාප්‍රචයෙක් ඇත, අනාප්‍රචයෙක් ඇති.

ආප්‍රචසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආප්‍රචවිප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇති.

ආප්‍රචවිප්‍රයුක්තසාප්‍රච වූයෙක් ඇත, ආප්‍රචවිප්‍රයුක්ත අනාප්‍රච වූයෙක් ඇති . . .

සරණයෙක් ඇත, අරණයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

73. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇති.

උපාදීන්තොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදීන්තොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදීන්ත අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසචිචාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅචිචාර වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතචය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතචය වූයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතචය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතචයහෙතුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතචයහෙතුකයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතචයහෙතුකයෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නෛවාචයගාමීනාපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

මෙශක්ෂ වූයෙක් ඇත, අමෙශක්ෂ වූයෙක් ඇත. නෛවමෙශක්ෂභාමෙශක්ෂ වූයෙක් ඇති.

අපී පරිතොෂො අපී මහඤ්ඤො, අපී අප්පමාණො.

අපී පරිතොෂො, අපී මහඤ්ඤො, අපී අප්පමාණො-
රමමණො.

අපී භිනො, අපී මජ්ඣමො, අපී පණීනො.

අපී මිච්ඡත්තනියනො, අපී සම්මත්තනියනො, අපී අනියනො.

අපී මඤ්ඤාරමමණො, අපී මඤ්ඤභෙදුකො, අපී මඤ්ඤාධිපතී.

අපී උප්පනො, අපී අනුප්පනො, අපී උප්පාදී.

අපී අනීනො, අපී අනාගතො, අපී පච්චුප්පනො.

අපී අනීතාරමමණො, අපී අනාගතාරමමණො, අපී පච්චුප්පනා-
රමමණො.

අපී අජ්ඣන්තො, අපී ඛනිඤ්ඤො, අපී අජ්ඣන්තඛනිඤ්ඤො.

අපී අජ්ඣන්තාරමමණො, අපී ඛනිඤ්ඤාරමමණො, අපී අජ්ඣන්ත-
ඛනිඤ්ඤාරමමණො - පෙ-ඵචං දසවිධෙන වෙදනාකඛකො.

74. ඵකවිධෙන වෙදනාකඛකො : ඵඤ්ඤසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපී භෙදුසම්පයුතො, අපී භෙදු-
විප්පයුතො.

අපී න භෙදුසභෙදුකො, අපී න භෙදුඅභෙදුකො.

අපී ලොකියො, අපී ලොකුත්තරො.

අපී කෙනඵී විඤ්ඤායො, අපී කෙනඵී න විඤ්ඤායො.

අපී සාසවො, අපී අනාසවො.

අපී ආසවසම්පයුතො, අපී ආසවවිප්පයුතො.

අපී ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අපී ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

අපී සංයොජනියො, අපී අසංයොජනියො-පෙ-අපී සරණො,
අපී අරණො.

තිවිධෙන වෙදනාකඛකො : අපී අජ්ඣන්තාරමමණො, අපී ඛනිඤ්ඤා-
රමමණො, අපී අජ්ඣන්තඛනිඤ්ඤාරමමණො - පෙ - ඵචං දසවිධෙන
වෙදනාකඛකො.

තිකමුලකං

පරික්ෂා වූයෙක් ඇත, මහදගන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරික්ෂාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහදගනාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රභීත වූයෙක් ඇති.

මීර්තාත්වනීයත වූයෙක් ඇත, සමාක්ෂ්ව නීයත වූයෙක් ඇත, අනීයත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගභේදකයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යක්ෂ වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යක්ෂබාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යක්ෂාලම්බනයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බනයෙක් ඇත, අධ්‍යක්ෂබාහිරාලම්බනයෙක් ඇති ; . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

74. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්වකීර්තිප්‍රසූක්තවූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : භේදසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, භේද විප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

භේද නො වූ සභේදක වූයෙක් ඇත, භේද නො වූ අභේදක වූයෙක් ඇති.

ලෝකික වූයෙක් ඇත, ලෝකොක්තර වූයෙක් ඇති.

(වක්ෂුර්විභ්‍යන්ද) කිසිවකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසිවකින් නොදත යුත්තෙක් ඇති.

සාසුච වූයෙක් ඇත, අනාසුච වූයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රසූක්තසාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුචසම්ප්‍රසූක්තඅනාසුච වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යක්ෂාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යක්ෂබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

ඡිකමුලක යි.

75. එකවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ : එසාසමපසුනෙතා.

දුච්ඛෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා සහෙතුකො, අඤ්ඤා අහෙතුකො.

නිව්ධෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා කුසලො, අඤ්ඤා අකුසලො, අඤ්ඤා අබ්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ.

76. එකවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ : එසාසමපසුනෙතා.

දුච්ඛෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා හෙතුසමපසුනෙතා, අඤ්ඤා හෙතු-විපසුනෙතා.

නිව්ධෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා විපාකො, අඤ්ඤා විපාකධම්ම-ධම්මො, අඤ්ඤා නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො-පෙ-එවං දසවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ.

77. එකවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ : එසාසමපසුනෙතා.

දුච්ඛෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා න හෙතු සහෙතුකො, අඤ්ඤා න හෙතු අහෙතුකො.

නිව්ධෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා උපාදිනනුපාදනියො, අඤ්ඤා අනුපාදිනනුපාදනියො, අඤ්ඤා අනුපාදිනනඅනුපාදනියො -පෙ- එවං දසවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ.

78. එකවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ : එසාසමපසුනෙතා.

දුච්ඛෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා ලොකියො, අඤ්ඤා ලොකුත්තරො.

නිව්ධෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අඤ්ඤා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අඤ්ඤා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො-පෙ-එවං දසවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ.

79. එකවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ : එසාසමපසුනෙතා.

දුච්ඛෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා කෙනචි විඤ්ඤායො, අඤ්ඤා කෙනචි හ විඤ්ඤායො.

නිව්ධෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා සවිතකකභව්වාරො, අඤ්ඤා අවිතකකභව්වාරමනෙතා, අඤ්ඤා අවිතකකභව්වාරො -පෙ- එවං දසවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ.

80. එකවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ : එසාසමපසුනෙතා.

දුච්ඛෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා සාසවො, අඤ්ඤා අනාසවො.

නිව්ධෙහ වෙදනාකකිකෝ : අඤ්ඤා දසසනෙහ පභාතබ්බො, අඤ්ඤා භාවනාය පභාතබ්බො, අඤ්ඤා නෙව දසසනෙහ න භාවනාය පභාතබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙහ වෙදනාකකිකෝ.

75. එක් ප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතක වූයෙක් ඇත, අහෙතක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

76. එක් ප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙත ව්‍යප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ නොද විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශ ප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

77. එක් ප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙත නො වූ සහෙතක වූයෙක් ඇත, හෙත නො වූ අහෙතක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදනිය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

78. එක් ප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි ; සංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

79. එක් ප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි ; ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : (වක්ෂුර්විඤ්ජාදි) කිසිවකින් දත යුක්තෙක් ඇත, කිසිවකින් නො දත යුක්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සචිතර්කසචිතර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅචිතර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

80. එක් ප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සාහුච වූයෙක් ඇත, අනාහුච වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

81. එකවිධෙන වෙදනාකඛකො : එසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපි අසමපසුතො, අපි අසම-
විපසුතො.

නිවිධෙන වෙදනාකඛකො : අපි දසසනෙන පභාතඛඛහෙතුකො,
අපි භාවනාය පභාතඛඛහෙතුකො, අපි නෙවදසසනෙන න භාවනාය
පභාතඛඛහෙතුකො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකඛකො.

82. එකවිධෙන වෙදනාකඛකො : එසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපි අසමවිපසුතනසාසවො, අපි
අසමවිපසුතනඅනාසවො.

නිවිධෙන වෙදනාකඛකො, අපි අවයගාමී, අපි අපවයගාමී, අපි
නෙවාවයගාමී නාපවයගාමී-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකඛකො.

83. එකවිධෙන වෙදනාකඛකො : එසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපි සංයොජනීයො, අපි අසං-
යොජනීයො.

නිවිධෙන වෙදනාකඛකො : අපි සෙකෙධා, අපි අසෙකෙධා, අපි
නෙව සෙකඛනාසෙකෙධා-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකඛකො.

84. එකවිධෙන වෙදනාකඛකො : එසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපි සංයොජනසමපසුතො, අපි
සංයොජනවිපසුතො.

නිවිධෙන වෙදනාකඛකො, අපි පරිතො, අපි මහඤ්ඤො,
අපි අපපමාණො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකඛකො.

85. එකවිධෙන වෙදනාකඛකො : එසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපි සංයොජනවිපසුතනසංයො-
ජනීයො, අපි සංයොජනවිපසුතන අසංයොජනීයො.

නිවිධෙන වෙදනාකඛකො : අපි පරිතනාරම්මණො : අපි මහඤ්ඤා-
රම්මණො, අපි අපපමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
වෙදනාකඛකො.

86. එකවිධෙන වෙදනාකඛකො : එසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකඛකො : අපි ගජනීයො, අපි අගජනීයො.

නිවිධෙන වෙදනාකඛකො : අපි භීනො, අපි මජ්ඣමො, අපි
පඤ්ඤො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකඛකො.

81. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුච විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙකුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙකුකයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙකුකයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

82. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුච වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

83. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ශෛක්ෂ වූ නො ද අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

84. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මභද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

85. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනවිප්‍රයුක්තසංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්තඅසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මභද්ගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

86. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ශ්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ශ්‍රන්ථනීය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රභීත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

87. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි ගන්තසමපසුතො, අපථි ගන්තවිපසසුතො.

කීවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි ඕව්ඡ්ඡන්තනියතො, අපථි සමමන්තනියතො, අපථි අනියතො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

88. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි ගන්තවිපසසුතනගන්තීයො, අපථි ගන්තවිපසසුතන අගන්තීයො.

කීවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි මඤ්ඤාරමමණො, අපථි මඤ්ඤගෙතුකො, අපථි මඤ්ඤාභිපත්ති —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

89. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි ඕඝනීයො, අපථි අනොඝනීයො,

කීවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි උපපන්නො, අපථි අනුපපන්නො, අපථි උපපාදී —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

90. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි ඕඝසමපසුතො, අපථි ඕඝවිපසසුතො.

කීවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි අතීතො, අපථි අනාගතො, අපථි පච්චුප්පකො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

91. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි ඕඝවිපසසුතනඕඝනීයො, අපථි ඕඝවිපසසුතන අනොඝනීයො.

කීවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි අතීතාරමමණො, අපථි අනාගතාරමමණො, අපථි පච්චුප්පකනාරමමණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

92. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි යොගනීයො, අපථි අයොගනීයො,

කීවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි අජ්ඣතො, අපථි ඛණ්ඩො, අපථි අජ්ඣතනඛණ්ඩො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

93. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි යොගසමපසුතො, අපථි යොගවිපසසුතො.

කීවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපථි අජ්ඣතනාරමමණො, අපථි ඛණ්ඩාරමමණො, අපථි අජ්ඣතනඛණ්ඩාරමමණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

98. බහුවිධෙන වේදනාකඛකො : චක්ඛුසලභසසපච්චයා වේදනාකඛකො අඤ්ඤා කුසලො, අඤ්ඤා අකුසලො, අඤ්ඤා අබ්‍යාකතො, අඤ්ඤා කාමාවච්චරො, අඤ්ඤා රූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අරූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අපරියාපනො, සොඛසලභසසපච්චයා -පෙ- භානසලභසසපච්චයා -පෙ- ජ්ඣාසලභසසපච්චයා -පෙ- කායසලභසසපච්චයා පෙ- මනොසලභසසපච්චයා වේදනාකඛකො අඤ්ඤා කුසලො, අඤ්ඤා අකුසලො, අඤ්ඤා අබ්‍යාකතො, අඤ්ඤා කාමාවච්චරො, අඤ්ඤා රූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අරූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අපරියාපනො, චක්ඛුසලභසසපච්චයා වේදනා, සොඛසලභසසපච්චයා වේදනා, භානසලභසසපච්චයා වේදනා, ජ්ඣාසලභසසපච්චයා වේදනා, කායසලභසසපච්චයා වේදනා මනොසලභසසපච්චයා වේදනා. එවං බහුවිධෙන වේදනාකඛකො.

99. අපරෙපි බහුවිධෙන වේදනාකඛකො : චක්ඛුසලභසසපච්චයා වේදනාකඛකො අඤ්ඤා විපාකො -පෙ- අඤ්ඤා අජ්ඣතතාරමඤ්ඤො, අඤ්ඤා බහිඤ්ඤාරමඤ්ඤො, අඤ්ඤා අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමඤ්ඤො, අඤ්ඤා කාමාවච්චරො, අඤ්ඤා රූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අරූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අපරියාපනො. සොඛසලභසසපච්චයා වේදනාකඛකො -පෙ- භානසලභසසපච්චයා වේදනාකඛකො -පෙ- ජ්ඣාසලභසසපච්චයා වේදනාකඛකො -පෙ- කායසලභසසපච්චයා වේදනාකඛකො -පෙ- මනොසලභසසපච්චයා වේදනාකඛකො අඤ්ඤා විපාකො -පෙ- අඤ්ඤා අජ්ඣතතාරමඤ්ඤො, අඤ්ඤා බහිඤ්ඤාරමඤ්ඤො, අඤ්ඤා අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමඤ්ඤො, අඤ්ඤා කාමාවච්චරො, අඤ්ඤා රූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අරූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අපරියාපනො. චක්ඛුසලභසසපච්චයා වේදනා, සොඛසලභසසපච්චයා වේදනා, භානසලභසසපච්චයා වේදනා, ජ්ඣාසලභසසපච්චයා වේදනා, කායසලභසසපච්චයා වේදනා, මනොසලභසසපච්චයා වේදනා. එවං බහුවිධෙන වේදනාකඛකො.

අංගං චූච්චනි වේදනාකඛකො.

100. තත් තතමො සඤ්ඤාකඛකො :
 එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛකො : එසසසලභසසපච්චයා.
 ද්වවිධෙන සඤ්ඤාකඛකො : අඤ්ඤා සහෙතුකො, අඤ්ඤා අහෙතුකො.
 තීවිධෙන සඤ්ඤාකඛකො : අඤ්ඤා කුසලො, අඤ්ඤා අකුසලො, අඤ්ඤා අබ්‍යාකතො.
 චතුර්විධෙන සඤ්ඤාකඛකො : අඤ්ඤා කාමාවච්චරො; අඤ්ඤා රූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අරූපාවච්චරො, අඤ්ඤා අපරියාපනො.
 පඤ්ඤාවිධෙන සඤ්ඤාකඛකො, අඤ්ඤා සුඛිත්ථිසසලභසසපච්චයා, අඤ්ඤා දුක්ඛිත්ථිසසලභසසපච්චයා, අඤ්ඤා සොමනස්සිත්ථිසසලභසසපච්චයා, අඤ්ඤා දොමනස්සිත්ථිසසලභසසපච්චයා, අඤ්ඤා උපෙක්ඛිත්ථිසසලභසසපච්චයා. එවං පඤ්ඤාවිධෙන සඤ්ඤාකඛකො.

98. බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇතී. සොතසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිභාසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇතී. වක්ඛුසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සොතසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, ඝාතසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, ජීවිභාසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, මනෝසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

99. අත්‍ය වූ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇතී. සොතසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . ඝාතසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . ජීවිභාසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . කායසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . මනෝසමීර්ස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇතී. වක්ඛුසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සොතසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, ඝාතසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, ජීවිභාසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, මනෝසමීර්ස්සයෙන් උපන් වේදනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

මේ වේදනාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

- 100. එහි සංඥස්කන්ධය කවරෙ යත් :
- එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා යෙදුණේ යි.
- ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතක වූයෙක් ඇත, අහෙතක වූයෙක් ඇතී.
- ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇතී.
- චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇතී.
- පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්නේද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇතී. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

ඡබ්බිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: චක්ඛුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, භොතසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, භොතසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, ජ්ථගාසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, කායසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, මනොසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ. එවං ඡබ්බිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා.

සත්තවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: චක්ඛුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, භොත- සල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, භොතසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, ජ්ථගාසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, කායසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, මනොධාතුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා.

අට්ඨවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: චක්ඛුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ -පෙ- කාය සල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ අඤ්ඤි සුඛසහගතො, අඤ්ඤි දුක්ඛසහගතො, මනොධාතු සල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ. එවං අට්ඨවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා.

නවවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: චක්ඛුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ -පෙ- කාය සල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, මනොධාතුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, මනොවිඤ්ඤාණධාතු සල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ අඤ්ඤි කුසලො, අඤ්ඤි අකුසලො, අඤ්ඤි අඛොසො. එවං නවවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා.

දසවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: චක්ඛුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ -පෙ- කාය සල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ අඤ්ඤි සුඛසහගතො, අඤ්ඤි දුක්ඛසහගතො, මනොධාතු සල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසල්ථස්සජ්: සඤ්ඤ, අඤ්ඤි කුසලො, අඤ්ඤි අකුසලො, අඤ්ඤි අඛොසො. එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා.

101. එකවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: එස්සසම්පයුතො.

දුච්චධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: අඤ්ඤි සහෙතුකො, අඤ්ඤි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: අඤ්ඤි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අඤ්ඤි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අඤ්ඤි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා.

102. එකවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: එස්සසම්පයුතො.

දුච්චධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: අඤ්ඤි සහෙතුකො, අඤ්ඤි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤකඛඤ්ඤා: අඤ්ඤි විපාකො, අඤ්ඤි විපාකධම්මධම්මො, අඤ්ඤි නෙව විපාකධම්මධම්මො.

අඤ්ඤි උපාදිනනුපාදනියො, අඤ්ඤි අනුපාදිනනුපාදනියො, අඤ්ඤි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අඤ්ඤි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අඤ්ඤි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අඤ්ඤි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අඤ්ඤි සච්චකකසච්චාරො, අඤ්ඤි අච්චකකච්චාරමනො. අඤ්ඤි අච්චකකඅච්චාරො.

අඤ්ඤි පිතීසහගතො, අඤ්ඤි සුඛසහගතො, අඤ්ඤි උපෙක්ඛාසහගතො.

ඡව්‍යකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, ඝාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ ඡව්‍යකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

සඵතප්‍රකාරයකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, ඝාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝධාතූසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ සඵතප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

අඡ්ච්‍යකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ සුඛසහගත වූයේ ඇත, දුක්ඛසහගත වූයේ ඇති, මනෝධාතූසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ අඡ්ච්‍යකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

නව්‍යකාරයකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝධාතූසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නව්‍යකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

දශ්‍යකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ . . . කායසම්ඵස්සප්ප සංඥව සුඛසහගත වූයේ ඇත, දුක්ඛසහගත වූයේ ඇති. මනෝධාතූසම්ඵස්සප්ප සංඥ යැ, මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සප්ප සංඥව කුශල වූයේ ඇත, අකුශල වූයේ ඇත, අව්‍යාකෘත වූයේ ඇති. මෙසේ දශ්‍යකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

101. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතක වූයෙක් ඇත, අහෙතක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවෛදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවෛදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, අදුක්ඛමසුඛවෛදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශ්‍යකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

102. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතක වූයෙක් ඇත, අහෙතක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සඵකිලිච්චසඵකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඵකිලිච්චසඵකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඵකිලිච්ච-අසඵකිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසච්චාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත. අචිතර්ක-අච්චාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඝාසහගත වූයෙක් ඇති.

අපි දසසනෙන පහානබ්බො, අපි භාවනාය පහානබ්බො, අපි නෙව දසසනෙන න භාවනාය පහානබ්බො.

අපි දසසනෙන පහානබ්බහෙතුකො, අපි භාවනාය පහානබ්බහෙතුකො, අපි නෙව දසසනෙන න භාවනාය පහානබ්බහෙතුකො.

අපි අච්චයගාමී, අපි අපච්චයගාමී, අපි නෙවච්චයගාමී නාපච්චයගාමී.
අපි සෙකෙඛා, අපි අසෙකෙඛා, අපි නෙව සෙකෙඛානාසෙකෙඛා.
අපි පරිනෙතා, අපි මහගගනො, අපි අපපමාණො.

අපි පරිනතාරමමණො, අපි මහගගනාරමමණො, අපි අපපමාණාරමමණො.

අපි හීනො, අපි මජ්ඣමො, අපි පණීනො.
අපි මිච්ඡන්තනීයනො, අපි සම්මන්තනීයනො, අපි අතීයනො.
අපි මඤ්ඤාරමමණො, අපි මඤ්ඤහෙතුකො, අපි මඤ්ඤාධිපතී.
අපි උපපනො, අපි අනුපපනො, අපි උපපාදී.
අපි අතීනො, අපි අනාගනො, අපි පච්චුපපනො.

අපි අතීනාරමමණො, අපි අනාගනාරමමණො, අපි පච්චුපපනාරමමණො.

අපි අජ්ඣතො, අපි බහිඤ්ඤා, අපි අජ්ඣතතබ්බිඤ්ඤා.

අපි අජ්ඣතතාරමමණො, අපි බහිඤ්ඤාරමමණො, අපි අජ්ඣතතබ්බිඤ්ඤාරමමණො. -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛිකො.

103. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛිකො : එසසමපසුතො.

දුච්චිධෙන සඤ්ඤාකඛිකො : අපි හෙතුසමපසුතො, අපි හෙතු විපසුතො.

අපි න හෙතු සහෙතුකො, අපි න හෙතු අහෙතුකො.

අපි ලොකියො, අපි ලොකුත්තරො.

අපි කෙනච්චි විඤ්ඤායො, අපි කෙනච්චි න විඤ්ඤායො.

අපි සාසවො, අපි අනාසවො

අපි ආසවසමපසුතො, අපි ආසවවිපසුතො.

අපි ආසවවිපසුතතසාසවො, අපි ආසවවිපසුතතඅනාසවො.

අපි සංයොජනියො, අපි අසංයොජනියො.

අපි සංයොජනසමපසුතො, අපි සංයොජනවිපසුතො.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවය ගාමී වූයෙක් ඇති.

රෞක්ෂ වූයෙක් ඇත, අරෞක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ රෞක්ෂ නාරෞක්ෂ වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහදගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහදගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණලම්බන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රභීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථායත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමායත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතු ඇතියෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, අවශ්‍යයෙන් උපදනා (සංඥ ස්කන්ධ)යෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, වර්තමාන වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරා ලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

103. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

චක්‍ර වූ ආදී කිසි විඥනයකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥනයකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

සාසුච වූයෙක් ඇත, අනාසුච වූයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුචවිප්‍රයුක්ත සාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්ත අනාසුච වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අපි සංයෝජනවිපසුතසංයෝජනියො, අපි සංයෝජනවිපසුත අසංයෝජනියො.

අපි ගන්තියො, අපි අගන්තියො.

අපි ගන්තමපසුතො, අපි ගන්තවිපසුතො.

අපි ගන්තවිපසුත ගන්තියො, අපි ගන්තවිපසුත අගන්තියො.

අපි ඕඝනියො, අපි අනොඝනියො.

අපි ඕඝමපසුතො, අපි ඕඝවිපසුතො.

අපි ඕඝවිපසුතඕඝනියො අපි ඕඝවිපසුතඅනොඝනියො.

අපි යොගනියො, අපි අයොගනියො.

අපි යොගමපසුතො, අපි යොගවිපසුතො.

අපි යොගවිපසුතයොගනියො, අපි යොගවිපසුත අයොගනියො.

අපි නිවරණියො, අපි අනිවරණියො.

අපි නිවරණමපසුතො, අපි නිවරණවිපසුතො.

අපි නිවරණවිපසුතනිවරණියො, අපි නිවරණවිපසුත අනිවරණියො.

අපි පරමට්ඨො, අපි අපරමට්ඨො.

අපි පරමාසමපසුතො, අපි පරමාසවිපසුතො.

අපි පරමාසවිපසුතපරමට්ඨො, අපි පරමාසවිපසුත අපරමට්ඨො.

අපි උපාදිනො, අපි අනුපාදිනො.

අපි උපාදනියො, අපි අනුපාදනියො.

අපි උපාදනමපසුතො, අපි උපාදනවිපසුතො.

අපි උපාදනවිපසුතඋපාදනියො, අපි උපාදනවිපසුත අනුපාදනියො.

අපි සංකිලෙසකො, අපි අසංකිලෙසකො.

අපි සංකිලිට්ඨො, අපි අසංකිලිට්ඨො.

අපි කිලෙසමපසුතො, අපි කිලෙසවිපසුතො.

අපි කිලෙසවිපසුතසංකිලෙසකො, අපි කිලෙසවිපසුත අසංකිලෙසකො.

අපි දසුනෙන පභාතබ්බො, අපි න දසුනෙන පභාතබ්බො.

අපි භාවනාස පභාතබ්බො, අපි න භාවනාස පභාතබ්බො.

අපි දසුනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අපි න දසුනෙන පභාතබ්බහෙතුකො.

සංයෝජනවිප්‍රසන්න වූ සංයෝජනියයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රසන්න වූ අසංයෝජනිය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනිය නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රසන්න ග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසන්න වූ ග්‍රන්ථනිය නො වූයෙක් ඇති.

ඔසනිය වූයෙක් ඇත, අනොසනිය වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රසන්නඔසනිය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රසන්න අනොසනිය වූයෙක් ඇති.

යොගනිය වූයෙක් ඇත, අයොගනිය වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රසන්න වූ යොගනියයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසන්න අයොගනියයෙක් ඇති.

නිවරණියයෙක් ඇත, අනිවරණියයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රසන්න වූ නිවරණියයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසන්න වූ අනිවරණියයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමාසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රසන්න පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රසන්න අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනයන්ට හිතවූයෙක් ඇත, අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

උපාදනයසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රසන්න උපාදනිය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසන්න උපාදනිය නො වූයෙක් ඇති.

සඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සඬිකිලිවය වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලිවය වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශවිප්‍රසන්නසාක්ලේශිකයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසන්න වූ අසාක්ලේශිකයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙද ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙද නැතියෙක් ඇති.

අපි භාවනාය පහානබ්බෙතුකො, අපි න භාවනාය පහානබ්බෙතුකො.

අපි සවිතකෙකා, අපි අවිතකෙකා.

අපි සව්වාඤ්ඤා, අපි අව්වාඤ්ඤා.

අපි සප්පිනිකො, අපි අප්පිනිකො.

අපි පිනිසභගතො, අපි න පිනිසභගතො.

අපි සුඛසභගතො, අපි න සුඛසභගතො.

අපි උපෙකඛාසභගතො, අපි න උපෙකඛාසභගතො.

අපි කාමාවච්චේ, අපි න කාමාවච්චේ.

අපි රූපාවච්චේ, අපි න රූපාවච්චේ.

අපි අරූපාවච්චේ, අපි න අරූපාවච්චේ.

අපි පරියාපනො, අපි අපරියාපනො.

අපි නිදසානිකො, අපි අනිදසානිකො.

අපි නිදනො, අපි අනිදනො.

අපි සඋත්තරේ, අපි අනුත්තරේ.

අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකඛනො: අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්බාසාකතො -පෙ- එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාකඛනො.

104. එකව්ධෙන සඤ්ඤාකඛනො: එසසසමපසුනො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකඛනො: අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකඛනො: අපි සුඛාය වෙදනාය සමපසුනො, අපි දුකඛාය වෙදනාය සමපසුනො, අපි අදුකඛමසුඛාය වෙදනාය සමපසුනො, අපි විපාකො -පෙ-

අපි අජ්ඣන්තාරමමණො, අපි ඛඤ්ඤාරමමණො, අපි අජ්ඣන්ත ඛඤ්ඤාරමමණො-පෙ-එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාකඛනො. [යථා කුසලොතති කෙ විජාරේ එවං සබ්බෙපි තිකා විජාරෙතබ්බා.]

දුකඛුලකං.

105. එකව්ධෙන සඤ්ඤාකඛනො: එසසසමපසුනො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකඛනො: අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකඛනො: අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්බාසාකතො -පෙ- එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාකඛනො.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු නැතියෙක් ඇති.

සච්ඡර්ක වූයෙක් ඇත, අච්ඡර්ක වූයෙක් ඇති.

සච්චාර වූයෙක් ඇත, අච්චාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පරියාපන්න වූයෙක් ඇත, පරියාපන්න නො වූයෙක් ඇති.

නොයඤ්ඤා වූයෙක් ඇත, අනොයඤ්ඤා වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ජකන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශලවූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඤ්ජකන්ධය වේ.

104. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ජකන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ජකන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ජකන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. විපාක වූයෙක් ඇත . . .

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඤ්ජකන්ධය වේ. [කුශලත්‍රිකයෙහි විස්තරය මෙන් භූමත්‍රිකයේ විස්තර කළ යුත්තාහ.]

දුකමුලක යි.

105. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ජකන්ධය වෙයි : ස්පර්ශ සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ජකන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ජකන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඤ්ජකන්ධය වේ.

106. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : එසාසමපයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි හෙතුසමපයුතො, අපි හෙතු-
විපයුතො, -පෙ- අපි සරණො, අපි අරණො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි
අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ.

107. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : එසාසමපයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි සුඛාය වේදනාය සමපයුතො,
අපි දුකඛාය වේදනාය සමපයුතො, අපි අදුකඛමසුඛාය වේදනාය
සමපයුතො. අපි විපාකො -පෙ- අපි අජ්ඣතතාරමමණො, අපි
බහිඤ්ඤාරමමණො, අපි අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකඛනේ.

108. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : එසාසමපයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි හෙතුසමපයුතො, අපි හෙතු-
විපයුතො -පෙ- අපි සරණො, අපි අරණො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : -පෙ- අපි අජ්ඣතතාරමමණො, අපි
බහිඤ්ඤාරමමණො, අපි අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමමණො, -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකඛනේ.

තිකමුලකං

109. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : එසාසමපයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි
අබ්‍යාකතො. -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ.

110. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : එසාසමපයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි හෙතුසමපයුතො, අපි හෙතු
විපයුතො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි සුඛාය වේදනාය සමපයුතො,
අපි දුකඛාය වේදනාය සමපයුතො, අපි අදුකඛමසුඛාය වේදනාය
සමපයුතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ.

111. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : එසාසමපයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි න හෙතු සහෙතුකො, අපි න
හෙතු අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකඛනේ : අපි විපාකො, අපි විපාකධම්ම
ධම්මො, අපි නෙවි විපාක න විපාකධම්මධම්මො -පෙ- එවං දස-
විධෙන සඤ්ඤාකඛනේ.

112. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙවන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි ලොකියො, අඤ්ඤි ලොකුඤ්ඤො.

කිවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි උපාදිනනුපාදනියො, අඤ්ඤි අනුපාදිනනුපාදනියො, අඤ්ඤි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො.

113. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙවන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි කෙනවි විඤ්ඤායො, අඤ්ඤි කෙනවි විඤ්ඤායො.

කිවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අඤ්ඤි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අඤ්ඤි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො.

114. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙවන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි සාසවො, අඤ්ඤි අනාසවො.

කිවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි සවිතකකඤ්ඤිවාරො, අඤ්ඤි අවිතකකඤ්ඤිවාරො, අඤ්ඤි අවිතකකඤ්ඤිවාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො.

115. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙවන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි ආසවසම්පයුතො, අඤ්ඤි ආසව-විපපයුතො.

කිවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි පිතිසහගතො, අඤ්ඤි සුඛසහගතො, අඤ්ඤි උපෙකකාසහගතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො.

116. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙවන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි ආසවවිපපයුතනසාසවො, අඤ්ඤි ආසවවිපපයුතනඅනාසවො.

කිවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි දස්සනෙන පභාතිබ්බො, අඤ්ඤි භාවනාය පභාතිබ්බො, අඤ්ඤි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතිබ්බො. -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො.

117. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙවන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි සංයොජ්ඣනියො, අඤ්ඤි අසංයොජ්ඣනියො.

කිවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි දස්සනෙන පභාතිබ්බො, අඤ්ඤි භාවනාය පභාතිබ්බො, අඤ්ඤි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතිබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො.

118. එකවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙවන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි සංයොජ්ඣනසම්පයුතො, අඤ්ඤි සංයොජ්ඣනවිපපයුතො.

කිවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො : අඤ්ඤි ආවයගාමී, අඤ්ඤි අපවයගාමී, අඤ්ඤි නෙවාවයගාමී නාපවයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකඛණො.

112. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.
ද්විප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

113. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.
ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කිසි විඤනයෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඤනයෙකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි. සංක්ෂිප්තසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ෂිප්තසංක්ලේශිකයෙක් ඇත, අසංක්ෂිප්ත අසංක්ලේශිකයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

114. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.
ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සාසුචි වූයෙක් ඇත, අනාසුචිවූයෙක් ඇති.
ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සචිතර්කසච්චාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක ච්චාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක අච්චාර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

115. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.
ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ආසුචිසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත. ආසුචි විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

116. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි; ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.
ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ආසුචිවිප්‍රයුක්ත වූ ආසුචිසහිතයෙක් ඇත, ආසුචිවිප්‍රයුක්ත අනාසුචි වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතචාය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතචාය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතචාය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

117. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.
ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතචායහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතචායහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතචායහෙතු ඇතියෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

118. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.
ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ආචයගාමී වූයෙක් ඇත, අපචයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආචයගාමී නො ද අපචයගාමී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

119. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : එසසසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි සංයොජනවිපසසුනනසංයොජනීයො, අපච්චි සංයොජනවිපසසුනනඅසංයොජනීයො.

කිවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි සෙකෙඛා, අපච්චි අසෙකෙඛා, අපච්චි නෙවසෙකෙඛා, නාසෙකෙඛා -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා.

120. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : එසසසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි ගජනීයො, අපච්චි අගජනීයො.

කිවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි පරිනෙනා, අපච්චි මහඣනෙනා, අපච්චි අපපමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා.

121. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : එසසසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි ගජසමපසුනෙනා, අපච්චි ගජවිපසසුනෙනා.

කිවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි පරිතතාරමමණො, අපච්චි මහඣනා-රමමණො, අපච්චි අපපමාණාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා.

122. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : එසසසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි ගජවිපසසුනනගජනීයො, අපච්චි ගජවිපසසුනනඅගජනීයො.

කිවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි භීතො, අපච්චි මජ්ඣමො, අපච්චි පණ්ණිනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා.

123. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : එසසසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි ඕඝනීයො, අපච්චි අනොඝනීයො.

කිවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි මිච්ඡතනනිසනො, අපච්චි සමමනනනිසනො, අපච්චි අනිසනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා.

124. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : එසසසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි ඕඝසමපසුනෙනා, අපච්චි ඕඝවිපසසුනෙනා.

කිවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි මඣ්ඤාරමමණො, අපච්චි මඣ්ඤභෙතුකො, අපච්චි මඣ්ඤාභිපච්චි -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා.

125. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : එසසසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි ඕඝවිපසසුනනඕඝනීයො, අපච්චි ඕඝවිපසසුනනඅනොඝනීයො.

කිවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා : අපච්චි උපනෙනා, අපච්චි අනුපනෙනා, අපච්චි උපපාදී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකේඛා.

126. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකො : එසසසලපසුනො.

දුච්චධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි යොගනීයො, අභි අයොගනීයො.

නීචධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි අතීනො, අභි අනාගතො, අභි පච්චුපපනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකො.

127. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකො : එසසසලපසුනො.

දුච්චධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි යොගසලපසුනො, අභි යොග-විපසුනො.

නීචධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි අතීතාරම්මණො, අභි අනාගතාරම්මණො, අභි පච්චුපපනාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකො.

128. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකො : එසසසලපසුනො.

දුච්චධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි යොගවිපසුනතයොගනීයො, අභි යොගවිපසුනතඅයොගනීයො.

නීචධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි අජ්ඣනො, අභි බහිඤ්ඤා, අභි අජ්ඣතනබහිඤ්ඤා -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකො.

129. එකවිධෙන සඤ්ඤකකිකො : එසසසලපසුනො.

දුච්චධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි නීවරණීයො, අභි අනීවරණීයො.

නීචධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි අජ්ඣතනාරම්මණො, අභි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අභි අජ්ඣතනබහිඤ්ඤාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකො.

උභගතාවබ්භිකං.

130. සත්තවිධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි කුසලො, අභි අකුසලො, අභි අබ්‍යාකතො, අභි කාමාවචරො, අභි රූපාවචරො, අභි අරූපාවචරො, අභි අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤකකිකො.

අපරොපි සත්තවිධෙන සඤ්ඤකකිකො : අභි සුඛාය වෙදනාය සමපසුනො, අභි දුකඛාය වෙදනාය සමපසුනො, අභි අදුකඛමසුඛාය වෙදනාය සමපසුනො -පෙ-

අභි අජ්ඣතනාරම්මණො, අභි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අභි අජ්ඣතනබහිඤ්ඤාරම්මණො, අභි කාමාවචරො, අභි රූපාවචරො, අභි අරූපාවචරො, අභි අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤකකිකො.

126. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

127. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොග-විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතා-ලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

128. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීයයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීයයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

129. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : නිවරණීය වූයෙක් ඇත, අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

උභතොවධිසක යි.

130. සත් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරිඤාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

අනෙකුදු සත් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත. . . .

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරිඤාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

135. තප්පි කතමො සඛිංචකකිකො :

එකවිධෙන සඛිංචකකිකො චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛිංචකකිකො : අපි හෙතු, අපි න හෙතු.

කීවිධෙන සඛිංචකකිකො : අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්‍යාකතො.

චතුර්විධෙන සඛිංචකකිකො : අපි කාමාවචරො, අපි රූපාවචරො, අපි අරූපාවචරො, අපි අපරියාපනො.

පඤ්චවිධෙන සඛිංචකකිකො : අපි සුඛිනිසම්පයුතො, අපි දුකිනිසම්පයුතො, අපි සොමනසිනිසම්පයුතො, අපි දොමනසිනිසම්පයුතො, අපි උපෙකිනිසම්පයුතො. එවං පඤ්චවිධෙන සඛිංචකකිකො.

ඡර්විධෙන සඛිංචකකිකො : චිත්තසම්පයුතො, වේදනා, සොභිසම්පයුතො, වේදනා, ඝානසම්පයුතො, වේදනා, ජ්වහාසම්පයුතො, වේදනා, කායසම්පයුතො, වේදනා, මනෝසම්පයුතො, වේදනා. එවං ඡර්විධෙන සඛිංචකකිකො.

සත්තවිධෙන සඛිංචකකිකො : චිත්තසම්පයුතො, වේදනා, සොභිසම්පයුතො, වේදනා, ඝානසම්පයුතො, වේදනා, ජ්වහාසම්පයුතො, වේදනා, කායසම්පයුතො, වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතො, වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතො. එවං සත්තවිධෙන සඛිංචකකිකො.

අට්ඨවිධෙන සඛිංචකකිකො : චිත්තසම්පයුතො, වේදනා -පෙ-කායසම්පයුතො, වේදනා, අපි සුඛසහගතො, අපි දුකසහගතො, මනෝධාතුසම්පයුතො, වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු සම්පයුතො, වේදනා. එවං අට්ඨවිධෙන සඛිංචකකිකො.

නවවිධෙන සඛිංචකකිකො : චිත්තසම්පයුතො, වේදනා -පෙ-මනෝධාතුසම්පයුතො, වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතො, වේදනා, අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්‍යාකතො. එවං නවවිධෙන සඛිංචකකිකො.

දසවිධෙන සඛිංචකකිකො : චිත්තසම්පයුතො, වේදනා -පෙ-කායසම්පයුතො, වේදනා, අපි සුඛසහගතො, අපි දුකසහගතො, මනෝධාතුසම්පයුතො, වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතො, වේදනා, අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්‍යාකතො, එවං දසවිධෙන සඛිංචකකිකො.

136. එකවිධෙන සඛිංචකකිකො : චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛිංචකකිකො : අපි හෙතු, අපි න හෙතු.

කීවිධෙන සඛිංචකකිකො : අපි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි දුකාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි අදුකමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො.

135. එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරෙ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූ (සංස්කාරස්කන්ධ) යෙක් ඇත, හෙතු නො වූ (සංස්කාරස්කන්ධ) යෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්‍ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්ත වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ජ්‍යොතිශ්චිත්තේන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දේශනස්චිත්තේන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛිත්තේන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ෂව්‍යප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, සානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, ජීවිහා සම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය. මෙසේ ෂව්‍යප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

සත්තප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, සානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, ජීවිහාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය. මෙසේ සත්තප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වේ : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනාව සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතුවසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය . . . මනෝධාතුවසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනාව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනාව සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇති, මනෝධාතුවසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනාව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

136. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අපි විපාකො, අපි විපාක ධම්ම ධම්මො, අපි නෙවවිපාක න විපාක ධම්මධම්මො.

අපි උපාදිනනුපාදනියො, අපි අනුපාදිනනුපාදනියො, අපි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අපි සංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකො, අපි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකො, අපි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙයිකො.

අපි සචිතකකසචිවාරො, අපි අචිතකකචිවාරමනෙතො, අපි අචිතකක අචිවාරො.

අපි පිතීසභගතො, අපි සුඛසභගතො, අපි උපෙකකාසභගතො.

අපි දසුසනෙන පභාතබ්බො, අපි භාවනාය පභාතබ්බො, අපි නෙවදසුසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අපි දසුසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අපි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අපි නෙවදසුසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අපි ආවයගාමී, අපි අපවයගාමී, අපි නෙවාචයගාමී නාපවයගාමී.

අපි සෙකෙඛා, අපි අසෙකෙඛා, අපි නෙවසෙකෙඛා නාසෙකෙඛා.

අපි පරිනෙතො, අපි මහග්ගතො, අපි අපමාණො.

අපි පරිතතාරමමණො, අපි මහග්ගතාරමමණො, අපි අපමාණාරමමණො.

අපි භීනො, අපි මජ්ඣමො, අපි පණීතො.

අපි මිච්ඡතතනීයතො, අපි සම්මතතනීයතො, අපි අනීයතො.

අපි මග්ගාරමමණො, අපි මග්ගහෙතුකො, අපි මග්ගාඛිපතී.

අපි උපපනෙතො, අපි අනුපපනෙතො, අපි උපපාදී.

අපි අතීතො, අපි අනාගතො, අපි පච්චුපපනෙතො.

අපි අතීතාරමමණො, අපි අනාගතාරමමණො, අපි පච්චුපපනාරමමණො.

අපි අජ්ඣතෙතො, අපි බභිඤ්ඤා, අපි අජ්ඣතතබභිඤ්ඤා.

අපි අජ්ඣතතාරමමණො, අපි බභිඤ්ඤාරමමණො, අපි අජ්ඣතතබභිඤ්ඤාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛාරකඛකො.

137. එකවිධෙන සඛාරකඛකො : චිත්තසම්පසුතෙතො.

දුච්චධෙන සඛාරකඛකො : අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

අපි හෙතුසම්පසුතෙතො, අපි හෙතුවිපසුතෙතො.

අපි හෙතුවෙච සහෙතුකො ච, අපි සහෙතුකො වෙච න ච හෙතු.

අපි හෙතු වෙච හෙතු සම්පසුතෙතො ච, අපි හෙතු සම්පසුතෙතො වෙච න ච හෙතු.

විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාක ධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සඵකීලිච්චයඵකීලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඵකීලිච්චයඵකීලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඵකීලිච්චයඅසඵකීලෙසික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසච්චාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක-අච්චාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතචායෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතචායෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතචායෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතචායෙකු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතචායෙකු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතචායෙකු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමාක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගභෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපදනාසුලු වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇති, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

137. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සභෙතුක වූයෙක් ඇත, අභෙතුක වූයෙක් ඇති.

භෙතුසම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, භෙතුච්ච්ඡුක්ත වූයෙක් ඇති.

භෙතු ද වූ සභෙතුක ද වූයෙක් ඇත, සභෙතුක ද වූ නො ද භෙතු වූයෙක් ඇති.

භෙතු ද වූ භෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයෙක් ඇත, භෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ නො ද භෙතු වූයෙක් ඇති.

අපි න හෙතු සහෙතුකො, අපි න හෙතු අහෙතුකො.

අපි ලොකියො, අපි ලොකුතතරො.

අපි කෙනචි විඤ්ඤයො, අපි කෙනචි න විඤ්ඤයො.

අපි ආසවො, අපි නො ආසවො.

අපි සාසවො, අපි අනාසවො.

අපි ආසව සම්පයුතො, අපි ආසවවිපයුතො.

අපි ආසවො චෙව සාසවො ච, අපි සාසවො චෙව නො ච ආසවො.

අපි ආසවො චෙව ආසවසම්පයුතො ච, අපි ආසවසම්පයුතො චෙව නො ච ආසවො.

අපි ආසව විපයුතක සාසවො, අපි ආසව විපයුතක අනාසවො.

අපි සංයොජනං, අපි නො සංයොජනං.

අපි සංයොජනියො, අපි අසංයොජනියො.

අපි සංයොජනසම්පයුතො, අපි සංයොජනවිපයුතො.

අපි සංයොජනං චෙව සංයොජනියො ච, අපි සංයොජනියො චෙව නො ච සංයොජනං.

අපි සංයොජනං චෙව සංයොජන සම්පයුතො ච, අපි සංයොජන-සම්පයුතො චෙව නො ච සංයොජනං.

අපි සංයොජනවිපයුතක සංයොජනියො, අපි සංයොජනවිපයුතක අසංයොජනියො.

අපි ගජො, අපි නො ගජො.

අපි ගජනියො, අපි අගජනියො.

අපි ගජසම්පයුතො, අපි ගජවිපයුතො.

අපි ගජො චෙව ගජනියො ච, අපි ගජනියො චෙව නො ච ගජො.

අපි ගජො චෙව ගජසම්පයුතො ච, අපි ගජසම්පයුතො චෙව නො ච ගජො.

අපි ගජවිපයුතකගජනියො, අපි ගජවිපයුතක අගජනියො.

අපි ඔඝො, අපි නො ඔඝො.

අපි ඔඝනියො, අපි අනොඝනියො.

අපි ඔඝසම්පයුතො, අපි ඔඝවිපයුතො.

අපි ඔඝො චෙව ඔඝනියො ච, අපි ඔඝනියො චෙව නො ච ඔඝො.

අපි ඔඝො චෙව ඔඝසම්පයුතො ච, අපි ඔඝසම්පයුතො චෙව නො ච ඔඝො.

අපි ඔඝවිපයුතක ඔඝනියො, අපි ඔඝවිපයුතක අනොඝනියො.

අපි යොගො, අපි නො යොගො.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

(වක්ෂුරාදී) කිසි විඤනයෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඤනයෙකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ආසුව වූයෙක් ඇත, ආසුව නො වූයෙක් ඇති.

සාසුව වූයෙක් ඇත, අනාසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුව ද වූ ආසුව සහිත ද වූයෙක් ඇත, ආසුව සහිත ද වූ නො ද ආසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුව ද වූ ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ආසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුව විප්‍රයුක්ත සාසුව වූයෙක් ඇත, ආසුවවිප්‍රයුක්ත අනාසුව වූයෙක් ඇති.

සංයෝජන වූයෙක් ඇත, සංයෝජන නො වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයෝජන ද වූ සංයෝජනීය ද වූයෙක් ඇත, සංයෝජනීය ද වූ නො ද සංයෝජන වූයෙක් ඇති.

සංයෝජන ද වූ සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද සංයෝජන වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ වූ (සංස්කාරන්ධ) යෙක් ඇත. ග්‍රන්ථ නො වූ (සංස්කාරන්ධ) යෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ ද වූ ග්‍රන්ථනීය ද වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනීය ද වූ නො ද ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ ද වූ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ඔස වූයෙක් ඇත, ඔස නො වූයෙක් ඇති.

ඔසනීය වූයෙක් ඇත, අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔස ද වූ ඔසනීය ද වූයෙක් ඇත, ඔසනීය ද වූ නො ද ඔස වූයෙක් ඇති.

ඔස ද වූ ඔසසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ඔසසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ඔස වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රයුක්ත ඔසනීය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

යොග වූයෙක් ඇත, යොග නො වූයෙක් ඇති.

අපි යොගනීයො, අපි අයොගනීයො.

අපි යොගසම්පසුතො, අපි යොගවිපසුතො.

අපි යොගො වෙච්ඡ යොගනීයො ච, අපි යොගනීයො වෙච්ඡ නො ච යොගො.

අපි යොගො වෙච්ඡ යොගසම්පසුතො ච, අපි යොගසම්පසුතො වෙච්ඡ නො ච යොගො.

අපි යොගවිපසුතනියොගනීයො, අපි යොගවිපසුතන අයොගනීයො.

අපි නිවරණං, අපි නො නිවරණං.

අපි නිවරණීයො, අපි අනිවරණීයො.

අපි නිවරණසම්පසුතො, අපි නිවරණවිපසුතො.

අපි නිවරණං වෙච්ඡ නිවරණීයො ච, අපි නිවරණීයො වෙච්ඡ නො ච නිවරණං.

අපි නිවරණං වෙච්ඡ නිවරණසම්පසුතො ච, අපි නිවරණසම්පසුතො වෙච්ඡ නො ච නිවරණං.

අපි නිවරණවිපසුතනිවරණීයො, අපි නිවරණවිපසුතන අනිවරණීයො.

අපි පරමාසො, අපි නො පරමාසො.

අපි පරමට්ඨො, අපි අපරමට්ඨො.

අපි පරමාසම්පසුතො, අපි පරමාසවිපසුතො.

අපි පරමාසො වෙච්ඡ පරමට්ඨො ච, අපි පරමට්ඨො වෙච්ඡ නො ච පරමාසො.

අපි පරමාසවිපසුතනපරමට්ඨො, අපි පරමාසවිපසුතන අපරමට්ඨො.

අපි උපාදිනො, අපි අනුපාදිනො.

අපි උපාදනං, අපි නො උපාදනං.

අපි උපාදනීයො, අපි අනුපාදනීයො.

අපි උපාදනසම්පසුතො, අපි උපාදනවිපසුතො.

අපි උපාදනඤ්චව උපාදනීයො ච, අපි උපාදනීයො වෙච්ඡ නො ච උපාදනං.

අපි උපාදනඤ්චව උපාදනසම්පසුතො ච, අපි උපාදනසම්පසුතො වෙච්ඡ නො ච උපාදනං.

අපි උපාදනවිපසුතන උපාදනීයො, අපි උපාදනවිපසුතන අනුපාදනීයො.

අපි කිලෙසො, අපි නො කිලෙසො.

අපි සංකිලෙසිකො, අපි අසංකිලෙසිකො.

අපි සංකිලීට්ඨො, අපි අසංකිලීට්ඨො.

අපි කිලෙසසම්පසුතො, අපි කිලෙසවිපසුතො.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොග ද වූ යොගනීය ද වූයෙක් ඇත, යොගනීය ද වූ නො ද යොග වූයෙක් ඇති.

යොග ද වූ යොග සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, යොගසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද යොග වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

නිවරණ වූයෙක් ඇත, නිවරණ නො වූයෙක් ඇති.

නිවරණීය වූයෙක් ඇත, අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණ ද වූ නිවරණීය ද වූයෙක් ඇත, නිවරණීය ද වූ නො ද නිවරණ වූයෙක් ඇති.

නිවරණ ද වූ නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද නිවරණ වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

පරාමාස වූයෙක් ඇත, පරාමාස නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාස ද වූ පරාමාෂ්ට ද වූයෙක් ඇත, පරාමාෂ්ට ද වූ නො ද පරාමාස වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදන වූයෙක් ඇත, උපාදන නො වූයෙක් ඇති.

උපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදන ද වූ උපාදනීය ද වූයෙක් ඇත, උපාදනීය ද වූ නො ද උපාදන වූයෙක් ඇති.

උපාදන ද වූ උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද උපාදන වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනීය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශ වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශ නො වූයෙක් ඇති.

සාක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසාක්ලෙශික වූයෙක් ඇති.

සාක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, අසාක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අපි කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකො ච, අපි සංකිලෙසිකො වෙව නො ච කිලෙසො.

අපි කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨො ච, අපි සංකිලිට්ඨො වෙව නො ච කිලෙසො.

අපි කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුතො ච, අපි කිලෙස සම්පයුතො වෙව නො ච කිලෙසො.

අපි කිලෙස විපයුතසංකිලෙසිකො, අපි කිලෙසවිපයුත අසංකිලෙසිකො.

අපි දසුනෙන පහාතබ්බො, අපි න දසුනෙන පහාතබ්බො.

අපි භාවනාය පහාතබ්බො, අපි න භාවනාය පහාතබ්බො.

අපි දසුනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අපි න දසුනෙන පහාතබ්බ-හෙතුකො.

අපි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අපි න භාවනාය පහාතබ්බ-හෙතුකො.

අපි සවිතතෙකා, අපි අවිතතෙකා.

අපි සවිචාරෙ, අපි අවිචාරෙ.

අපි සප්පිතිකො, අපි අප්පිතිකො.

අපි පිතිසහගතො, අපි න පිතිසහගතො.

අපි සුඛසහගතො, අපි න සුඛසහගතො.

අපි උපෙකකාසහගතො, අපි න උපෙකකාසහගතො.

අපි කාමාවචරෙ, අපි න කාමාවචරෙ.

අපි රූපාවචරෙ, අපි න රූපාවචරෙ.

අපි අරූපාවචරෙ, අපි න අරූපාවචරෙ.

අපි පරියාපනො, අපි අපරියාපනො.

අපි නිශ්ශාන්තිකො, අපි අනිශ්ශාන්තිකො.

අපි නිශ්චයො, අපි අනිශ්චයො.

අපි සඋත්තරෙ, අපි අනුත්තරෙ.

අපි සරණො, අපි අරණො.

නිව්ඛෙන සංඛාරකඛනො : අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අඛ්ඛාතකො-පෙ-ඵඵං දසව්ඛෙන සංඛාරකඛනො.

138. ඵකව්ඛෙන සංඛාරකඛනො : ඵිත්තසම්පයුතො.

දුච්ඛෙන සංඛාරකඛනො : අපි සරණො, අපි අරණො.

නිව්ඛෙන සංඛාරකඛනො : අපි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො -පෙ-

අපි අජ්ඣතතාරම්මණො, අපි ඛභිඤ්ඤාරම්මණො, අපි අජ්ඣතත-ඛභිඤ්ඤාරම්මණො-පෙ-ඵඵං දසව්ඛෙන සංඛාරකඛනො.

ක්ලේශ ද වූ සංක්ලේශික ද වූයෙක් ඇත, සංක්ලේශික ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශ ද වූ සංක්ලේශික ද වූයෙක් ඇත, සංක්ලේශික ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශ ද වූ ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයෙක් ඇත, ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත සංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත අසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

සච්ඡේදන වූයෙක් ඇත, අච්ඡේදන වූයෙක් ඇති.

සච්චාර වූයෙක් ඇත, අච්චාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පරියාපන්න වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

නොයඛාණික වූයෙක් ඇත, අනොයඛාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ (රාගාදී ක්ලේශ සහිත) වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

138. එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රසූක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත. . . .

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ද්විකමුලක යි.

139. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි හෙතු, අපච්ඡි න හෙතු.

නිවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි කුසලො, අපච්ඡි අකුසලො, අපච්ඡි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා.

140. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි සරණො, අපච්ඡි අරණො.

නිවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි කුසලො, අපච්ඡි අකුසලො, අපච්ඡි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා.

141. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි හෙතු, අපච්ඡි න හෙතු.

නිවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අපච්ඡි ඛණ්ඩාරම්මණො, අපච්ඡි අජ්ඣන්තඛණ්ඩාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා.

142 එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි සරණො, අපච්ඡි අරණො.

නිවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අපච්ඡි ඛණ්ඩාරම්මණො, අපච්ඡි අජ්ඣන්තඛණ්ඩාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා.

නිකමුලකං

143 එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි හෙතු, අපච්ඡි න හෙතු.

නිවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි කුසලො, අපච්ඡි අකුසලො, අපච්ඡි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා.

144 එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි සහෙතුකො, අපච්ඡි අහෙතුකො.

නිවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා : අපච්ඡි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපච්ඡි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපච්ඡි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකිංඤ්ඤා.

145 එකච්චෙත සඛ්ඛාරකකඛො : චිත්තසම්පයුතෙතා.

දුච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි හෙතු සම්පයුතෙතා, අපච්චි හෙතු විපයුතෙතා.

නිච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි විපාකො, අපච්චි විපාකධම්මධිමමො, අපච්චි නෙච්චි විපාක න විපාකධම්මධිමමො -පෙ- එච්චං දසච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො.

146 එකච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : චිත්තසම්පයුතෙතා.

දුච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි හෙතු වෙච්චි සහෙතුකො ච, අපච්චි සහෙතුකො වෙච්චි න ච හෙතු.

නිච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි උපාදිනනුපාදනියො, අපච්චි අනුපාදිනනුපාදනියො, අපච්චි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො -පෙ- එච්චං දසච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො.

147 එකච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : චිත්තසම්පයුතෙතා.

දුච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි හෙතු වෙච්චි හෙතුසම්පයුතෙතා ච, අපච්චි හෙතුසම්පයුතෙතා වෙච්චි න ච හෙතු.

නිච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අපච්චි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අපච්චි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො -පෙ- එච්චං දසච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො.

148 එකච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : චිත්තසම්පයුතෙතා.

දුච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි න හෙතු සහෙතුකො, අපච්චි න හෙතු අහෙතුකො.

නිච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි සච්චිතකකසච්චාරො, අපච්චි අච්චිතකක විචාරමනෙතා, අපච්චි අච්චිතකක අච්චාරො-පෙ-එච්චං දසච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො.

149 එකච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : චිත්තසම්පයුතෙතා.

දුච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි ලොකියො, අපච්චි ලොකුහනරො.

නිච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි පිඤ්ඤාසහගතො, අපච්චි සුඛසහගතො, අපච්චි උපෙකකාසහගතො, -පෙ- එච්චං දසච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො.

150. එකච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : චිත්තසම්පයුතෙතා.

දුච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි කෙනච්චි විඤ්ඤායො, අපච්චි කෙනච්චි න විඤ්ඤායො.

නිච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො : අපච්චි දසසනෙන පභානඛෙඛා, අපච්චි භාවනාය පභානඛෙඛා, අපච්චි නෙච්චි දසසනෙන න භාවනාය පභානඛෙඛා -පෙ- එච්චං දසච්චධෙත සඛ්ඛාරකකඛො,

145. එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

146. එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු ද වූ සහෙතුක ද වූයෙක් ඇත, සහෙතුක ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

147. එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු ද වූ හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශක වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශක වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසංක්ලේශක වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

148. එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සචිතර්කසච්චාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක-අච්චාර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

149. එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

150. එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කිසි විභූතියකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විභූතියකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

151. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි ආසවො, අපච්ඡි නො ආසවො.

කීවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි දසසනෙන පභානබ්බහෙතුකො. අපච්ඡි භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො, අපච්ඡි නෙවදසසනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ.

152. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි සාසවො. අපච්ඡි අනාසවො.

කීවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි ආවයගාමී, අපච්ඡි අපවයගාමී, අපච්ඡි නෙවාවයගාමී නාපවයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ.

153. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි ආසවසම්පයුතො, අපච්ඡි ආසව විපයුතො.

කීවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි සෙකෙඛා, අපච්ඡි අසෙකෙඛා, අපච්ඡි නෙම සෙකෙඛා නාසෙකෙඛා -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකේ.

154. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි ආසවො චෙච්ච සාසවො ච, අපච්ඡි සාසවො චෙච්ච නො ච ආසවො.

කීවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි පරිත්තො, අපච්ඡි මහග්ගනො, අපච්ඡි අපපමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ.

155. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි ආසවො චෙච්ච ආසවසම්පයුතො ච, අපච්ඡි ආසවසම්පයුතො චෙච්ච නො ච ආසවො.

කීවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි පරිත්තාරම්මණො, අපච්ඡි මහග්ගනාරම්මණො, අපච්ඡි අපපමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ.

156. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි ආසවවිපයුතනසාසවො, අපච්ඡි ආසවවිපයුතනඅනාසවො.

කීවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි ඡීනො, අපච්ඡි මජ්ඣිමො, අපච්ඡි පඤ්ඤො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ.

157. එකවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : චිත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි සංයොජ්ඣං, අපච්ඡි නො සංයොජ්ඣං.

කීවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ : අපච්ඡි මිච්ඡන්තනීයනො, අපච්ඡි සම්මන්තනීයනො, අපච්ඡි අනීයනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරකකකේ.

158. එකවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : විත්තසම්පයුතෙනා.

දුට්ඨෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි සංයෝජනියො අපච්ඡි අසංයෝජනියො.

කීවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි මඤ්ඤාරම්මණො, අපච්ඡි මඤ්ඤගෙතුකො, අපච්ඡි මඤ්ඤාඛිපකී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ.

159. එකවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : විත්තසම්පයුතෙනා.

දුට්ඨෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි සංයෝජනසම්පයුතෙනා, අපච්ඡි සංයෝජනවිපයුතෙනා.

කීවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි උප්පතෙනා, අපච්ඡි අනුප්පතෙනා, අපච්ඡි උප්පාදී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ.

160. එකවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : විත්තසම්පයුතෙනා.

දුට්ඨෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි සංයෝජනඤ්ඤෙව සංයෝජනියො ච, අපච්ඡි සංයෝජනියො වෙච්චි නො ච සංයෝජනං.

කීවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි අභීතො, අපච්ඡි අනාගතො, අපච්ඡි පච්චුප්පතෙනා -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ.

161. එකවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : විත්තසම්පයුතෙනා.

දුට්ඨෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි සංයෝජනඤ්ඤෙව සංයෝජන-සම්පයුතෙනා ච, අපච්ඡි සංයෝජනසම්පයුතෙනා වෙච්චි නො ච සංයෝජනං.

කීවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි අභීතාරම්මණො, අපච්ඡි අනාගතාරම්මණො, අපච්ඡි පච්චුප්පතනාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ.

162. එකවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : විත්තසම්පයුතෙනා.

දුට්ඨෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි සංයෝජනවිපයුතනසංයෝජනියො, අපච්ඡි සංයෝජනවිපයුතනඅසංයෝජනියො

කීවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි අජකිතෙනා, අපච්ඡි බභිඤ්ඤා, අපච්ඡි අජකිතනබභිඤ්ඤා -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ.

163. එකවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : විත්තසම්පයුතෙනා.

දුට්ඨෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි භජෝ, අපච්ඡි නො භජෝ.

කීවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ : අපච්ඡි අජකිතනාරම්මණො, අපච්ඡි බභිඤ්ඤා-රම්මණො, අපච්ඡි අජකිතනබභිඤ්ඤාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛ්‍යාරකකකේ.

164. සත්‍යවිධේන සඛාරකකිකේ : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරියාපනේනා. එවං සත්‍යවිධේන සඛාරකකිකේ.

165. අපරේපි සත්‍යවිධේන සඛාරකකිකේ : අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතේනා, අත්ති දුකඛාය වේදනාය සම්පයුතේනා, අත්ති අදුකඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතේනා, අත්ති විපාකො-පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ති බහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣන්තබහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරියාපනේනා. එවං සත්‍යවිධේන සඛාරකකිකේ.

166. චතුර්විධේන සඛාරකකිකේ : චක්ඛුසම්මසුපච්චයා සඛාරකකිකේ, අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො. සොතසම්මසුපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මසුපච්චයා -පෙ- ජීව්හාසම්මසුපච්චයා -පෙ- කායසම්මසුපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා සඛාරකකිකේ, අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො. චක්ඛුසම්මසුපච්චයා, වේතනා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා, වේතනා. එවං චතුර්විධේන සඛාරකකිකේ.

167. අපරේපි චතුර්විධේන සඛාරකකිකේ : චක්ඛුසම්මසුපච්චයා සඛාරකකිකේ, අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතේනා -පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ති බහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣන්ත බහිඤ්ඤාරම්මණො. සොතසම්මසුපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මසුපච්චයා -පෙ- ජීව්හාසම්මසුපච්චයා -පෙ- කායසම්මසුපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා සඛාරකකිකේ, අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතේනා -පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ති බහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣන්ත බහිඤ්ඤාරම්මණො, චක්ඛුසම්මසුපච්චයා, වේතනා, සොතසම්මසුපච්චයා, වේතනා, ඝානසම්මසුපච්චයා, වේතනා, ජීව්හා සම්මසුපච්චයා, වේතනා, කායසම්මසුපච්චයා, වේතනා, මනෝසම්මසුපච්චයා, වේතනා. එවං චතුර්විධේන සඛාරකකිකේ.

168. තිංසතිවිධේන සඛාරකකිකේ : චක්ඛුසම්මසුපච්චයා සඛාරකකිකේ, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරියාපනේනා. සොතසම්මසුපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මසුපච්චයා -පෙ- ජීව්හාසම්මසුපච්චයා -පෙ- කායසම්මසුපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා සඛාරකකිකේ, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරියාපනේනා. චක්ඛුසම්මසුපච්චයා, වේතනා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා, වේතනා. එවං තිංසතිවිධේන සඛාරකකිකේ.

169. බ්‍රහ්මවිධෙන සංඛාරකඛණො: චක්ඛුසමථස්සපච්චයා සංඛාරකඛණො අපචි කුසලො, අපචි අකුසලො, අපචි අබ්‍යාකඛො, අපචි කාමාවචරො, අපචි රූපාවචරො, අපචි අරූපාවචරො, අපචි අපරියාපනො. සොතසමථස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසමථස්සපච්චයා -පෙ- ජීව්‍යාසමථස්සපච්චයා -පෙ- කායසමථස්සපච්චයා -පෙ- මනොසමථස්සපච්චයා සංඛාරකඛණො අපචි කුසලො, අපචි අකුසලො, අපචි අබ්‍යාකඛො, අපචි කාමාවචරො, අපචි රූපාවචරො, අපචි අරූපාවචරො, අපචි අපරියාපනො. චක්ඛුසමථස්සඡා වෙතනා, සොතසමථස්සඡා වෙතනා, ඝානසමථස්සඡා වෙතනා, ජීව්‍යාසමථස්සඡා වෙතනා, කායසමථස්සඡා වෙතනා, මනොසමථස්සඡා වෙතනා. එවං බ්‍රහ්මවිධෙන සංඛාරකඛණො.

170. අපරෙපි බ්‍රහ්මවිධෙන සංඛාරකඛණො: චක්ඛුසමථස්සපච්චයා සංඛාරකඛණො අපචි සුඛාය වේදනාය සමපයුතො, අපචි දුකඛාය වේදනාය සමපයුතො, අපචි අදුකඛමසුඛාය වේදනාය සමපයුතො -පෙ- අපචි අඡ්ඤාතාරමමණො, අපචි බ්‍රහ්මාරමමණො, අපචි අඡ්ඤාත බ්‍රහ්මාරමමණො, අපචි කාමාවචරො, අපචි රූපාවචරො, අපචි අරූපාවචරො, අපචි අපරියාපනො. සොතසමථස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසමථස්සපච්චයා -පෙ- ජීව්‍යාසමථස්සපච්චයා -පෙ- කායසමථස්සපච්චයා -පෙ- මනොසමථස්සපච්චයා සංඛාරකඛණො අපචි සුඛාය වේදනාය සමපයුතො -පෙ- අපචි අඡ්ඤාතාරමමණො, අපචි බ්‍රහ්මාරමමණො, අපචි අඡ්ඤාතබ්‍රහ්මාරමමණො, අපචි කාමාවචරො අපචි රූපාවචරො, අපචි අරූපාවචරො, අපචි අපරියාපනො. චක්ඛුසමථස්සඡා වෙතනා, සොතසමථස්සඡා වෙතනා, ඝානසමථස්සඡා වෙතනා, ජීව්‍යාසමථස්සඡා වෙතනා, කායසමථස්සඡා වෙතනා, මනොසමථස්සඡා වෙතනා. එවං බ්‍රහ්මවිධෙන සංඛාරකඛණො.

අයං වුච්චතී සංඛාරකඛණො.

171. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණකඛණො:

එකවිධෙන විඤ්ඤාණකඛණො එස්ස සමපයුතො.

දුච්චෙන විඤ්ඤාණකඛණො: අපචි සහෙතුකො, අපචි අහෙතුකො.

භිවිධෙන විඤ්ඤාණකඛණො: අපචි කුසලො, අපචි අකුසලො, අපචි අබ්‍යාකඛො.

චතුඛිධෙන විඤ්ඤාණකඛණො: අපචි කාමාවචරො, අපචි රූපාවචරො, අපචි අරූපාවචරො, අපචි අපරියාපනො.

පඤ්චවිධෙන විඤ්ඤාණකඛණො: අපචි සුඛිඤ්ඤාණකඛණො, අපචි දුකඛිඤ්ඤාණකඛණො, අපචි සොමනසිඤ්ඤාණකඛණො, අපචි දොමනසිඤ්ඤාණකඛණො, අපචි උපෙකඤ්ඤාණකඛණො. එවං පඤ්චවිධෙන විඤ්ඤාණකඛණො.

ඡබ්බිධෙන විඤ්ඤාණකඛණො: චක්ඛුඤ්ඤාණං, සොතඤ්ඤාණං, ඝානඤ්ඤාණං, ජීව්‍යාඤ්ඤාණං, කායඤ්ඤාණං, මනොඤ්ඤාණං. එවං ඡබ්බිධෙන විඤ්ඤාණකඛණො.

169. බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. යොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිතසම්ඵස්සයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, යොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, ඝාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, ජීවිතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

170. අන්‍ය වූ ද බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත රූපාවචර වූයෙක් ඇත අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. යොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. වක්ඛුසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, යොතසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, ඝාතසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, ජීවිතසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, කායසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, මනෝසම්ඵස්සජ වෙතනා ය. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

මේ සංස්කාරස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

171. එහි විභ්‍යාස්කන්ධය කවරෙ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත. රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : සුඛිත්තිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛිත්තිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සිත්තිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සිත්තිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛිත්තිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

ෂඵ්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුර්විභ්‍යාත ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යාත ය, ස්‍රාණ විභ්‍යාත ය, ජිඤ්චාවිභ්‍යාත ය, කායවිභ්‍යාත ය, මනෝවිභ්‍යාත ය. මෙසේ ෂඵ්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, සොභවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො.

අධ්‍යවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, සොභවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අපචි සුඛසහගතං, අපචි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අධ්‍යවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො.

නවවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, සොභවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු අපචි කුසලො, අපචි අකුසලො, අපචි අබ්‍යාකතො. එවං නවවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො.

දසවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං අපචි සුඛසහගතං, අපචි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අපචි කුසලං, අපචි අකුසලං, අපචි අබ්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො.

172. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො: එසසසමපයුතො.

ද්විධෙන විඤ්ඤාණකතකො: අපචි සහෙතුකො, අපචි අහෙතුකො.

තීවිධෙන විඤ්ඤාණකතකො: අපචි සුඛාය වේදනාය සමපයුතො, අපචි දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුතො, අපචි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමපයුතො.

අපචි විපාකො, අපචි විපාකධම්මධම්මො, අපචි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අපචි උපාදිනනුපාදනියො, අපචි අනුපාදිනනුපාදනියො, අපචි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අපචි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අපචි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අපචි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අපචි සවිතකකච්චාරො, අපචි අවිතකකච්චාරමනො, අපචි අවිතකකච්චාරො.

අපචි පිකිසහගතො, අපචි සුඛසහගතො, අපචි උපෙකකාසහගතො.

අපචි දසසනෙන පහානබ්බො, අපචි භාවනාය පහානබ්බො, අපචි නෙව දසසනෙන න භාවනාය පහානබ්බො.

අපචි දසසනෙන පහානබ්බහෙතුකො, අපචි භාවනාය පහානබ්බ-හෙතුකො, අපචි නෙවදසසනෙන න භාවනාය පහානබ්බහෙතුකො.

අපචි අාවයගාමී, අපචි අපචයගාමී, අපචි නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී අපචි සෙකෙතො, අපචි අසෙකෙතො, අපචි නෙවසෙකතනාසෙකෙතො¹.

1. නෙවසෙකතනාසෙකෙතො - සිරිමු..

සප්තප්‍රකාරයෙකින් විඤනස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විඤන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඤන ය, ස්‍රාණවිඤන ය, ජීව්වාවිඤන ය, කායවිඤනය, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤනධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් විඤනස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් විඤනස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විඤන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඤන ය, ස්‍රාණවිඤන ය, ජීව්වාවිඤන ය, කායවිඤනය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇති, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤනධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් විඤනස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් විඤනස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විඤන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඤන ය, ස්‍රාණවිඤන ය, ජීව්වාවිඤන ය, කායවිඤනය, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤනධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් විඤනස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් විඤනස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විඤන ය . . . කායවිඤනය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤනධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤනස්කන්ධය වේ.

172. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤනස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤනස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

චීපාක වූයෙක් ඇත, චීපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ චීපාක වූ චීපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදිත්තෝපාදතීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදිත්තෝපාදතීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදිත්ත-අනුපාදතීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට වූ සාංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසච්චාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක-අච්චාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

අපි පරිනෙතා, අපි මහග්ගතො, අපි අපමාණො.

අපි පරිනතාරම්මණො, අපි මහග්ගතාරම්මණො, අපි අපමාණාරම්මණො.

අපි හිනො, අපි මජ්ඣමො, අපි පඤ්ඤිතො.

අපි මිච්ඡන්තනිකතො, අපි සම්මන්තනිකතො, අපි අනිකතො.

අපි මග්ගාරම්මණො, අපි මග්ගභෙදුකො, අපි මග්ගාධිපතී.

අපි උපපනෙතො, අපි අනුපපනෙතො, අපි උපපාදී.

අපි අතීතො, අපි අනාගතො, අපි පච්චුපපනෙතො.

අපි අතීතාරම්මණො, අපි අනාගතාරම්මණො, අපි පච්චුපපනාරම්මණො.

අපි අජ්ඣතො, අපි බහිඤ්ඤා අපි අජ්ඣතබහිඤ්ඤා

අපි අජ්ඣතාරම්මණො, අපි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අපි අජ්ඣතබහිඤ්ඤාරම්මණො-පෙ-ඵවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

173 ඵකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: ඵසසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි භෙදුසම්පයුතො, අපි භෙදු-විපයුතො.

අපි න භෙදුසභෙදුකො, අපි න භෙදු අභෙදුකො.

අපි ලොකියො, අපි ලොකුත්තරො.

අපි කෙනචි විඤ්ඤාණො, අපි කෙනචි න විඤ්ඤාණො.

අපි සාසවො, අපි අනාසවො.

අපි ආසවසම්පයුතො, අපි ආසවවිපයුතො.

අපි ආසවවිපයුතනසාසවො, අපි ආසවවිපයුතනඅනාසවො.

අපි සංයොජනියො, අපි අසංයොජනියො

අපි සංයොජනසම්පයුතො, අපි සංයොජනවිපයුතො.

අපි සංයොජනවිපයුතනසංයොජනියො, අපි සංයොජනවිපයුතනඅසංයොජනියො.

අපි ගන්තීයො, අපි අගන්තීයො.

අපි ගන්තසම්පයුතො, අපි ගන්තවිපයුතො.

අපි ගන්තවිපයුතනගන්තීයො, අපි ගන්තවිපයුතනඅගන්තීයො.

අපි ඕඝතීයො අපි අනොඝතීයො.

අපි ඕඝසම්පයුතො, අපි ඕඝවිපයුතො.

අපි ඕඝවිපයුතනඕඝතීයො, අපි ඕඝවිපයුතනඅනොඝතීයො.

අපි යොගතීයො, අපි අයොගතීයො.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහදගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහදගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථ්‍යාවචනියත වූයෙක් ඇත, සමාක්ච්චනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගභෙදක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපදනාසුලු වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්ධකත්වය වේ.

173. එක් ප්‍රකාරයකින් විභ්‍යන්ධකත්වය වෙයි : ස්වරූප හා සම්ප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් විභ්‍යන්ධකත්වය වෙයි : භෙදසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, භෙද විප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

භෙද නො වූ සභෙදක වූයෙක් ඇත, භෙද නො වූ අභෙදක වූයෙක් ඇති.

ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකෝත්තර වූයෙක් ඇති.

කිසි විභ්‍යන්ධකයකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විභ්‍යන්ධකයකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

සාමුච්ච වූයෙක් ඇත, අනාසුච්ච වූයෙක් ඇති.

ආසුච්චසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුච්චවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුච්චවිප්‍රසක්ත වූ සාමුච්ච වූයෙක් ඇත, ආසුච්චවිප්‍රසක්ත වූ අනාසුච්ච වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනවිප්‍රසක්ත වූ සංයෝජනීයයෙක් ඇත, සංයෝජන විප්‍රසක්ත වූ අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්ත වූ ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්ත වූ අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ඔසනීය වූයෙක් ඇත, අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රසක්ත වූ ඔසනීය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රසක්ත වූ අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

අපි යොගසම්පූර්ණතො, අපි යොගවිපූර්ණතො.

අපි යොගවිපූර්ණතොයොගනිසො, අපි යොගවිපූර්ණතොයොගනිසො.

අපි නිවරණිසො, අපි අනිවරණිසො.

අපි නිවරණසම්පූර්ණතො, අපි නිවරණවිපූර්ණතො.

අපි නිවරණවිපූර්ණතොනිවරණිසො, අපි නිවරණවිපූර්ණතො අනිවරණිසො.

අපි පරමවෙතො, අපි අපරමවෙතො.

අපි පරමාසම්පූර්ණතො, අපි පරමාසවිපූර්ණතො.

අපි පරමාසවිපූර්ණතොපරමවෙතො, අපි පරමාසවිපූර්ණතො අපරමවෙතො.

අපි උපාදිතො, අපි අනුපාදිතො.

අපි උපාදනිසො, අපි අනුපාදනිසො.

අපි උපාදනසම්පූර්ණතො, අපි උපාදනවිපූර්ණතො.

අපි උපාදනවිපූර්ණතොඋපාදනිසො, අපි උපාදනවිපූර්ණතො අනුපාදනිසො.

අපි සංකිලෙසිකො, අපි අසංකිලෙසිකො.

අපි සංකිලිවෙතො, අපි අසංකිලිවෙතො.

අපි කිලෙස සම්පූර්ණතො, අපි කිලෙස විපූර්ණතො,

අපි කිලෙසවිපූර්ණතොසංකිලෙසිකො, අපි කිලෙසවිපූර්ණතො අසංකිලෙසිකො.

අපි දසසනෙන පහානබ්බො, අපි න දසසනෙන පහානබ්බො.

අපි භාවනාය පහානබ්බො, අපි න භාවනාය පහානබ්බො.

අපි දසසනෙන පහානබ්බො භෙතුකො, අපි න දසසනෙන පහානබ්බො භෙතුකො.

අපි භාවනාය පහානබ්බොභෙතුකො, අපි න භාවනාය පහානබ්බො භෙතුකො.

අපි සවිතකො, අපි අවිතකො.

අපි සවිචාරො, අපි අවිචාරො.

අපි සපට්ඨිකො, අපි අපට්ඨිකො.

අපි පිඨිසහගතො, අපි න පිඨිසහගතො.

අපි සුඛසහගතො, අපි න සුඛසහගතො.

අපි උපෙක්ඛාසහගතො, අපි න උපෙක්ඛාසහගතො.

අපි කාමාවචරො, අපි න කාමාවචරො.

අපි රූපාවචරො, අපි න රූපාවචරො.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්ත වූ යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූ අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

නිවරණය වූයෙක් ඇත, අනිවරණය වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූ නිවරණය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූ අනිවරණය වූයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමශීඝ්‍රසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ඇත, පරාමශීඝ්‍රවිප්‍රයුක්තයෙක් ඇති.

පරාමශීඝ්‍රසම්ප්‍රයුක්ත වූ පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමශීඝ්‍රවිප්‍රයුක්ත වූ අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූ උපාදනීය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූ අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සාංකලෙශික වූයෙක් ඇත, අසාංකලෙශික වූයෙක් ඇති.

සංකලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, අසංකලිෂ්ට වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශයන් හා විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ සාංකලෙශික වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ අසාංකලෙශික වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

සචිතර්ක වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සචීචාර වූයෙක් ඇත, අචීචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රිතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රිතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අපි පරිපාලනෙහි, අපි අපරිපාලනෙහි.

අපි භීතියානිකෙහි, අපි අනිතියානිකෙහි.

අපි නිතියෙහි, අපි අනිතියෙහි.

අපි සලකාගැනීමේ, අපි අනුකූලයේ.

අපි සරණෙහි, අපි අරණෙහි.

නිව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි කුසලය, අපි අකුසලය, අපි අබ්බොධිකතාවය - පෙ - එවං දසව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය.

174. එකව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: එසංසම්පයුතො.

ද්විවේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි සරණෙහි, අපි අරණෙහි.

නිව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි දුකතාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි අදුකමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො.

අපි විපාකො-පෙ-අපි අජකිත්තාරම්මණො, අපි ඛණ්ඩාරම්මණො, අපි අජකිත්තඛණ්ඩාරම්මණො-පෙ-එවං දසව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය.

දුකමුලකං

175. එකව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: එසංසම්පයුතො:

ද්විවේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

නිව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි කුසලය, අපි අකුසලය, අපි අබ්බොධිකතාවය - පෙ - එවං දසව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය.

176. එකව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: එසංසම්පයුතො.

ද්විවේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි හෙතුසම්පයුතො, අපි හෙතු විපයුතො-පෙ-අපි සරණෙහි, අපි අරණෙහි.

නිව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි කුසලය, අපි අකුසලය, අපි අබ්බොධිකතාවය - පෙ - එවං දසව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය.

177. එකව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: එසංසම්පයුතො.

ද්විවේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

නිව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය: අපි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි දුකතාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි අදුකමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො.

අපි විපාකො-පෙ-අජකිත්තාරම්මණො, අපි ඛණ්ඩාරම්මණො, අපි අජකිත්තඛණ්ඩාරම්මණො - පෙ - එවං දසව්වේදන විඤ්ඤාණකතාවය.

පයඨාපන්න වූයෙක් ඇත, අපයඨාපන්න වූයෙක් ඇති.

නොයඨාණික වූයෙක් ඇත, අනොයඨාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

තුන් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි. කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

174. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

ද්විකමුලක යි.

175. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

176. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

177. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

178. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: එසසසමපසුතෙනා.

දුච්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි භෙතුසමපසුතෙනා: අපච්චි භෙතු විපපසුතෙනා. -පෙ- අපච්චි සරණො, අපච්චි අරණො.

නිව්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි අජ්ඣන්තාරමමණො, අපච්චි ඛහිඤ්ඤාරමමණො, අපච්චි අජ්ඣන්තඛහිඤ්ඤාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා.

නිකමුලකං.

179. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: එසසසමපසුතෙනා

දුච්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි සභෙතුකො, අපච්චි අභෙතුකො, නිව්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි කුසලො, අපච්චි අකුසලො, අපච්චි අබ්බසාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා.

180. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: එසසසමපසුතෙනා.

දුච්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි භෙතුසමපසුතෙනා, අපච්චි භෙතු විපපසුතෙනා. නිව්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි සුඛාය වේදනාය සමපසුතෙනා, අපච්චි දුකඛාය වේදනාය සමපසුතෙනා, අපච්චි අදුකඛමසුඛාය වේදනාය සමපසුතෙනා. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා.

181. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා, එසසසමපසුතෙනා.

දුච්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි න භෙතුසභෙතුකො, අපච්චි න භෙතුඅභෙතුකො. නිව්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි විපාකො, අපච්චි විපාකධමමංගමෙමො, අපච්චි නෙව්ච්චිපාකනව්ච්චිපාකධමමංගමෙමො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා.

182. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: එසසසමපසුතෙනා.

දුච්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි ලොකියො, අපච්චි ලොකුත්තරො. නිව්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි උපාදිනනුපාදනීයො, අපච්චි අනුපාදිනනුපාදනීයො, අපච්චි අනුපාදිතනඅනුපාදනීයො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා.

183. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: එසසසමපසුතෙනා.

දුච්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි කෙනච්චි විඤ්ඤායො, අපච්චි කෙනච්චි න විඤ්ඤායො. නිව්චධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා: අපච්චි සංකිලීට්ඨසංකිලෙසිකො, අපච්චි අසංකිලීට්ඨසංකිලෙසිකො, අපච්චි අසංකිලීට්ඨඅසංකිලෙසිකො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංඤ්ඤා.

178. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකර්මය වේ.

ත්‍රිකවුලක යි.

179. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකර්මය වේ.

180. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකර්මය වේ.

181. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : ස්පර්ශය සා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්මවූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකර්මය වේ.

182. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොක්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදනීය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකර්මය වේ.

183. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : කිසි විභ්‍යාසයකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසි විභ්‍යාසයකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකර්මය වෙයි : සංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකර්මය වේ.

184. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: එසසසමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි සාසවො, අපච්චි අනාසවො.

කිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි සචිතකකසච්චාරො, අපච්චි අචිතකක ච්චාරමතෙනා. අපච්චි අචිතකක අච්චාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා.

185. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා, එසසසමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා, අපච්චි ආසවච්චපසුතෙනා, අපච්චි ආසවච්චපසුතෙනා,

කිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි පිතීසභගතො, අපච්චි සුඛසභගතො, අපච්චි උපෙකතාසභගතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා.

186. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා, එසසසමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි ආසවච්චපසුතනසාසවො, අපච්චි ආසවච්චපසුතනඅනාසවො.

කිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි දසසනෙන පභාතබ්බො, අපච්චි භාවනාය පභාතබ්බො, අපච්චි නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා.

187. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: එසසසමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි සංයොජනීයො, අපච්චි අසංයොජනීයො.

කිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා, අපච්චි දසසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අපච්චි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අපච්චි නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා.

188. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: එසසසමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි සංයොජනසමපසුතෙනා, අපච්චි සංයොජනච්චපසුතෙනා.

කිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි ආචයගාමී, අපච්චි අපචයගාමී, අපච්චි නෙචාචයගාමී නාපචයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා.

189. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: එසසසමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි සංයොජනච්චපසුතනසංයොජනීයො, අපච්චි සංයොජනච්චපසුතනඅසංයොජනීයො.

කිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි සෙකෙනා, අපච්චි අසෙකෙනා, අපච්චි නෙව සෙකනිනාසෙකෙනා -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා.

190. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: එසසසමපසුතෙනා,

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි ගජ්ඣීයො, අපච්චි අගජ්ඣීයො.

කිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා: අපච්චි පරිතෙනා, අපච්චි මභග්ගතො, අපච්චි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකිංඤා.

191. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: එසසසලපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි ගජඵලපසුතෙනා, අපච්චි ගජඵලපසුතෙනා.

කීවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි පරිත්තාරමමණො, අපච්චි මහඣත්තාරමමණො, අපච්චි අපපමාණාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ.

192. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: එසසසලපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චිගජඵලපසුතතගජඵලකීයො, අපච්චි ගජඵලපසුතතඅගජඵලකීයො.

කීවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි භීතො, අපච්චි මජ්ඣමො, අපච්චි පණ්ණිනො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ.

192. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: එසසසලපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි මහනීයො, අපච්චි අනොභනීයො.

කීවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි මිච්ඡන්තනීයතො, අපච්චි සමමන්තනීයතො, අපච්චි අනීයතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ.

194. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: එසසසලපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි මහසලපසුතෙනා, අපච්චි මහවිපසුතෙනා.

කීවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි මඤ්ඤාරමමණො, අපච්චි මඤ්ඤගෙතුකො, අපච්චි මඤ්ඤභිපභි -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ.

195. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: එසසසලපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි මහවිපසුතතමහනීයො, අපච්චි මහවිපසුතත අනොභනීයො.

කීවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි උපපතො, අපච්චි අනුපපතො, අපච්චි උපපාදී -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ.

196. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: එසසසලපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි යොගනීයො, අපච්චි අයොගනීයො.

කීවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි අතීතො, අපච්චි අනාගතො, අපච්චි පච්චුපපතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ.

197. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: එසසසලපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි යොගසලපසුතෙනා, අපච්චි යොගවිපසුතෙනා.

කීවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ: අපච්චි අතීතාරමමණො, අපච්චි අනාගතාරමමණො, අපච්චි පච්චුපපතාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකේ.

198. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකො: එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියොගවිපපසුතතයොගච්චියො, අපච්චියොගවිපපසුතතඅයොගච්චියො.

තිට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො අජ්ඣතො, අපච්චියො බහිඤ්ඤො, අපච්චියො අජ්ඣතතබහිඤ්ඤො —පෙ— එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකො.

199. එකවිධෙන විඤ්ඤණකකිකො: එසසසමපසුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො නීවරණීයො, අපච්චියො අනීවරණීයො.

තිට්ඨධෙන විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො අජ්ඣතතාරමමණො, අපච්චියො බහිඤ්ඤාරමමණො, අපච්චියො අජ්ඣතත බහිඤ්ඤාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤණකකිකො.

උගතො චබ්භිකං.

200. සත්තවිධෙන විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො කුසලො, අපච්චියො අකුසලො, අපච්චියො අබ්බාසකතො, අපච්චියො කාමාවචරො, අපච්චියො රූපාවචරො, අපච්චියො අරූපාවචරො, අපච්චියො අපරියාපතො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤණකකිකො.

201. අපරොපි සත්තවිධෙන විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො සුඛාය වෙදනාය සමපසුතො -පෙ- අපච්චියො අජ්ඣතතාරමමණො, අපච්චියො බහිඤ්ඤාරමමණො, අපච්චියො අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමමණො, අපච්චියො කාමාවචරො. අපච්චියො රූපාවචරො, අපච්චියො අරූපාවචරො, අපච්චියො අපරියාපතො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤණකකිකො.

202. චතුර්විධෙන විඤ්ඤණකකිකො: චකුචුසමච්ඡසපච්චයො, විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො කුසලො, අපච්චියො අකුසලො, අපච්චියො අබ්බාසකතො, සොනසමච්ඡසපච්චයො -පෙ- ඝානසමච්ඡසපච්චයො -පෙ- ජීව්හාසමච්ඡසපච්චයො -පෙ- කායසමච්ඡසපච්චයො -පෙ- මනොසමච්ඡසපච්චයො විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො කුසලො, අපච්චියො අකුසලො, අපච්චියො අබ්බාසකතො. චකුචුච්ඤ්ඤණං, සොනවිඤ්ඤණං, ඝානවිඤ්ඤණං, ජීව්හාවිඤ්ඤණං, කායවිඤ්ඤණං, මනොවිඤ්ඤණං. එවං චතුර්විධෙන විඤ්ඤණකකිකො.

203. අපරොපි චතුර්විධෙන විඤ්ඤණකකිකො: චකුචුසමච්ඡසපච්චයො විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො සුඛාය වෙදනාය සමපසුතො, අපච්චියො දුකඛාය වෙදනාය සමපසුතො, අපච්චියො අදුකඛමසුඛාය වෙදනාය සමපසුතො, අපච්චියො විපාකො, අපච්චියො විපාකධිමධිමෙමො, අපච්චියො නෙවි විපාක න විපාකධිමධිමෙමො -පෙ- අපච්චියො අජ්ඣතතාරමමණො, අපච්චියො බහිඤ්ඤාරමමණො, අපච්චියො අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමමණො, සොනසමච්ඡසපච්චයො -පෙ- ඝානසමච්ඡසපච්චයො -පෙ- ජීව්හාසමච්ඡසපච්චයො -පෙ- කායසමච්ඡසපච්චයො -පෙ- මනොසමච්ඡසපච්චයො විඤ්ඤණකකිකො: අපච්චියො අජ්ඣතතාරමමණො, අපච්චියො බහිඤ්ඤාරමමණො, අපච්චියො අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමමණො, චකුචුච්ඤ්ඤණං, සොනවිඤ්ඤණං, ඝානවිඤ්ඤණං, ජීව්හාවිඤ්ඤණං, කායවිඤ්ඤණං, මනොවිඤ්ඤණං. එවං චතුර්විධෙන විඤ්ඤණකකිකො.

198. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේයි.
ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීය වූයෙක් ඇත,
යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත,
අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභවනස්කන්ධය වේ.

199. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.
ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : නිවරණීය වූයෙක් ඇත, අනිවරණීය
වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරා
ලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන්
විභවනස්කන්ධය වේ.

උභකොට්ඨස්ක සි.

200. ස්පර්ශප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල
වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත,
අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ ස්පර්ශප්‍රකාරයෙන් විභවන
ස්කන්ධය වේ.

201. අත්‍යන් ස්පර්ශප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා
සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක්
ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක්
ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ ස්පර්ශප්‍රකාරයෙන්
විභවනස්කන්ධය වේ.

202. චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන්
වූ විභවනස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.
සොකසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිහාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන්
. . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභවනස්කන්ධය කුශල
වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. වක්ඛුර්විභවන ය, ශ්‍රොත්‍ර
විභවන ය, ස්‍රාණවිභවන ය, ජීභ්වාවිභවන ය, කායවිභවන ය, මනෝවිභවන යි. මෙසේ
චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් විභවනස්කන්ධය වේ.

203. අත්‍යන් චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විභවනස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්ස
ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභවනස්කන්ධය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා
සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, විපාක වූයෙක්
ඇත, විපාකස්ඵභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්ඵභාවධර්ම නො වූයෙක්
ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරා
ලම්බන වූයෙක් ඇත, සොකසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභවනස්කන්ධය . . . සාතසම්ඵස්ස
ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිහාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝ
සම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභවනස්කන්ධය අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන
වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. වක්ඛුර්විභවන ය, ශ්‍රොත්‍රවිභවන ය,
ස්‍රාණවිභවන ය, ජීභ්වාවිභවන ය, කායවිභවන ය, මනෝවිභවන යි. මෙසේ චතුර්විංශත්
ප්‍රකාරයෙන් විභවනස්කන්ධය වේ.

204. තිංසනිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චකුඤ්ඤාසලභසපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අපචි කාමාවච්චරො, අපචි රූපාවච්චරො, අපචි අරූපාවච්චරො, අපචි අපරියාපනෙනා, සොතසලභසපච්චයා -පෙ- ඝානසලභසපච්චයා -පෙ- ජ්ථගාසලභසපච්චයා -පෙ- කායසලභසපච්චයා -පෙ- මනොසලභසපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො: අපචි කාමාවච්චරො, අපචි රූපාවච්චරො, අපචි අරූපාවච්චරො, අපචි අපරියාපනෙනා, චකුඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජ්ථගාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං තිංසනිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

205. ඛුඤ්ඤාසලභසපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො: අපචි කුසලො, අපචි අකුසලො, අපචි අබ්‍යාකතො, අපචි කාමාවච්චරො, අපචි රූපාවච්චරො, අපචි අරූපාවච්චරො, අපචි අපරියාපනෙනා, සොතසලභසපච්චයා -පෙ- ඝානසලභසපච්චයා -පෙ- ජ්ථගාසලභසපච්චයා -පෙ- කායසලභසපච්චයා -පෙ- මනොසලභසපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො: අපචි කුසලො, අපචි අකුසලො, අපචි අබ්‍යාකතො, අපචි කාමාවච්චරො, අපචි රූපාවච්චරො, අපචි අරූපාවච්චරො, අපචි අපරියාපනෙනා, චකුඤ්ඤාණං -පෙ- මනොවිඤ්ඤාණං. එවං ඛුඤ්ඤාසලභසපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො.

206. අපරොපි ඛුඤ්ඤාසලභසපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො: අපචි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතෙනා -පෙ- අපචි අජ්ඣිත්තාරම්මණො, අපචි ඛිඤ්ඤාරම්මණො, අපචි අජ්ඣිත්තඛිඤ්ඤාරම්මණො, අපචි කාමාවච්චරො, අපචි රූපාවච්චරො, අපචි අරූපාවච්චරො, අපචි අපරියාපනෙනා, සොතසලභසපච්චයා -පෙ- ඝානසලභසපච්චයා -පෙ- ජ්ථගාසලභසපච්චයා -පෙ- කායසලභසපච්චයා -පෙ- මනොසලභසපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො: අපචි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතෙනා, -පෙ- අපචි අජ්ඣිත්තාරම්මණො, අපචි ඛිඤ්ඤාරම්මණො, අපචි අජ්ඣිත්තඛිඤ්ඤාරම්මණො, අපචි කාමාවච්චරො, අපචි රූපාවච්චරො, අපචි අරූපාවච්චරො, අපචි අපරියාපනෙනා චකුඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජ්ථගාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං ඛුඤ්ඤාසලභසපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො. අයං වූච්චති විඤ්ඤාණකකිකො.

අභිධම්මසාජනියං.

207. පඤ්චකකිකො: රූපකකිකො, වේදනාකකිකො, සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, විඤ්ඤාණකකිකො.

208. පඤ්චත්තං ඛකිංචං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

209. රූපකකිකො අබ්‍යාකතො. චත්තාරෙ ඛකිං සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා.

ඥො ඛකිං න චත්තඛකිං සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනාතිපි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනාතිපි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතනාතිපි. භයො ඛකිං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතනා.

204. ත්‍රි-ශත්ප්‍රකාරයෙකින් විඥනස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිභාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, වක්ඛුර්විඥන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥන ය, ස්‍රාණවිඥන ය, ජිඞ්චාවිඥන ය, කායවිඥන ය, මනෝවිඥන යි. මෙසේ ත්‍රි-ශත්ප්‍රකාරයෙන් විඥන ස්කන්ධය වේ.

205. බහුප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥන ස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිභාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, වක්ඛුර් විඥන ය . . . මනෝවිඥන යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ.

206. අත්‍යද්බහුප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය සුඛවෛද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිභාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනස්කන්ධය සුඛ වෛද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, වක්ඛුර් විඥන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥන ය, ස්‍රාණවිඥන ය, ජීවිභාවිඥන ය, කායවිඥන ය, මනෝ විඥන යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් විඥනස්කන්ධය වේ. මේ විඥනස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනිය යි.

207. ස්කන්ධයෝ පස්දෙනෙකි : රූපස්කන්ධ යැ, වෛද්‍යාස්කන්ධ යැ, සංඥ ස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විඥනස්කන්ධ යි.

208. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුශලයෝ ද, කෙනෙක් අකුශලයෝ ද, කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙනෙක් සරණයෝ ද, කෙනෙක් අරණයෝ ද යත් :

209. රූපස්කන්ධය අව්‍යාකෘත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ කුසල් විය හෙකි, අකුසල් විය හෙකි, අව්‍යාකෘත විය හෙත්.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවෛද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, දුඃඛවෛද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, උපෙක්ඛාවෛද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නො කිය යුක්තාහ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛවෛද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙකි, දුඃඛවෛද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙකි, උපෙක්ඛාවෛද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙත්.

රූපකඛ්ඤා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො, චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මො, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො.

රූපකඛ්ඤා සියා උපාදිනනුපාදනියො, සියා අනුපාදිනනුපාදනියො. චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනානුපාදනියා.

රූපකඛ්ඤා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො. චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා.

රූපකඛ්ඤා අවිතකකඅවිචාරෙ, තයො බඤ්ඤා සියා සවිතකක-සවිචාර, සියා අවිතකකවිචාරමනනා, සියා අවිතකකඅවිචාර. සඤ්ඤා-රකඛ්ඤා සියා සවිතකකසවිචාරෙ, සියා අවිතකකවිචාරමනනො, සියා අවිතකකඅවිචාරෙ, සියා නචතතබ්බො සවිතකකසවිචාරෙතිපි, අවිතකකවිචාරමනනොතිපි, අවිතකකඅවිචාරෙතිපි.

රූපකඛ්ඤා න චතතබ්බො පිතීසභගතොතිපි, සුඛසභගතොතිපි, උපෙකඛ්ඤාසභගතොතිපි. වෙදනාකඛ්ඤා සියා පිතීසභගතො න සුඛ-සභගතො න උපෙකඛ්ඤාසභගතො, සියා න චතතබ්බො පිතීසභගතොති. තයො බඤ්ඤා සියා පිතීසභගතො සියා සුඛසභගතො, සියා උපෙකඛ්ඤා-සභගතො, සියා න චතතබ්බො පිතීසභගතොතිපි, සුඛසභගතොතිපි, උපෙකඛ්ඤාසභගතොතිපි.

රූපකඛ්ඤා නෙවදසුඤ්ඤානෙන න භාවනාය පභාතබ්බො. චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා දසුඤ්ඤානෙන පභාතබ්බො, සියා භාවනාය පභාතබ්බො, සියා නෙවදසුඤ්ඤානෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

රූපකඛ්ඤා නෙව දසුඤ්ඤානෙන න භාවනාය පභාතබ්බොහෙතුකො. චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා දසුඤ්ඤානෙන පභාතබ්බොහෙතුකා, සියා භාවනාය පභාතබ්බොහෙතුකා, සියා නෙව දසුඤ්ඤානෙන න භාවනාය පභාතබ්බො හෙතුකා.

රූපකඛ්ඤා නෙවාවයගාමී නාපවයගාමී. චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා ආවයගාමීනො, සියා අපවයගාමීනො, සියා නෙවාවයගාමී නාපවය-ගාමීනො.

රූපකඛ්ඤා නෙව සෙකඛ්ඤා¹ නාසෙකඛ්ඤා. චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා සෙකඛ්ඤා, සියා අසෙකඛ්ඤා, සියා නෙව සෙකඛ්ඤා නාසෙකඛ්ඤා.

රූපකඛ්ඤා පරිනෙතා, චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා පරිනතා, සියා මහග්ගතා, සියා අපපමාණා.

රූපකඛ්ඤා, අනාරම්භො, චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා පරිනතාරම්භො සියා මහග්ගතාරම්භො, සියා අපපමාණාරම්භො, සියා න චතතබ්බො පරිනතාරම්භොති'පි, මහග්ගතාරම්භොති'පි, 'අපපමාණාරම්භොති'පි.

රූපකඛ්ඤා මජ්ඣමො, චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා භිනා, සියා සියා මජ්ඣමා, සියා පඤ්ඤා.

රූපකඛ්ඤා අනියතො, චතතාරෙ බඤ්ඤා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

1. සෙකඛ්ඤා - සිරිඉ.

රූපස්කන්ධය නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම වූයේ නො වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ විපාක ද වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහ, නො මැ විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යැ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යි. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදින්නොපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය අසංකලිඡ්වසාංකලෙයික යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සංකලිඡ්වසංකලෙයික ද වන්තාහ, අසංකලිඡ්වසංකලෙයික ද වන්තාහ, අසංකලිඡ්වසංකලෙයික ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය අවිතර්කඅවිචාර යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සවිතර්කසවිචාර ද වන්තාහ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්තාහ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ යැ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ යැ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ යැ, සවිතර්කසවිචාර යි ද, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද, අවිතර්කඅවිචාර යි ද, නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ප්‍රීතීසහගත යි ද, සුඛසහගත යි ද, උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කිය යුත්තේ යැ, වෙදනාස්කන්ධය ප්‍රීතීසහගත වන්නේ යැ, සුඛසහගත නො වෙයි, උපෙක්ෂා සහගත නො වේ. ප්‍රීතීසහගතැයි නො කියයුතු වන්නේ යැ, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රීතීසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහ. ප්‍රීතීසහගත යහ යි ද, සුඛසහගතයහ යි ද, උපෙක්ෂාසහගතයහ යි ද, නො කියයුතු වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය යැ, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තේ යැ. සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තාහු ද වන්තාහ, භාවනා යෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්තාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය නො මැ ආවයගාමී වූයේ නො ද අපවයගාමී යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ආවයගාමී ද වන්තාහ, අපවයගාමී ද වන්තාහ, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය නො මැ ශෛක්ෂ වූයේ නො ද අශෛක්ෂ වූයේ යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ශෛක්ෂ ද වන්තාහ, අශෛක්ෂ ද වන්තාහ, නො මැ ශෛක්ෂ ද නො ද අශෛක්ෂ ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය පරිත්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ පරිත්ත ද වන්තාහ, මහද්ගක ද වන්තාහ, අප්‍රමාණ ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන ය. සතර ස්කන්ධයෝ පරිත්තාලම්බන ද වන්තාහ, මහද්ගකාලම්බන ද වන්තාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්තාහ, පරිත්තාලම්බන යි ද, මහද්ගකාලම්බන යි ද, අප්‍රමාණාලම්බන යි ද, නො කියයුතු වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය මධ්‍යම යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ඝීන ද වන්තාහ, මධ්‍යම ද වන්තාහ, ප්‍රණීත ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය අනියත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ මිට්‍යාත්වනියක ද වන්තාහ, සම්‍යක්ත්වනියක ද වන්තාහ, අනියත ද වන්තාහ.

රූපකඛකො අනාරම්මණො, චතතාරෙ ඛකො සියා මඤ්ඤාරම්මණො, සියා මඤ්ඤභෙදුකා සියා මඤ්ඤාඛිපඛිනො, සියා න චතතඛබ්බා මඤ්ඤාරම්මණාඛිපි මඤ්ඤභෙදුකාඛිපි මඤ්ඤාඛිපඛිනොඛිපි.

සියා උපපනතා, සියා අනුපපනතා, සියා උපපාදිනො.

සියා අභිතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුපපනතා.

රූපකඛකො අනාරම්මණො, චතතාරෙ ඛකො, සියා අභිතාරම්මණො, සියා අනාගතාරම්මණො, සියා පච්චුපපනතාරම්මණො, සියා න චතතඛබ්බා අභිතාරම්මණාඛිපි අනාගතාරම්මණාඛිපි පච්චුපපනතාරම්මණාඛිපි.

සියා අඡ්ඤිතතා, සියා ඛභිඤ්ඤා, සියා අඡ්ඤිතතඛභිඤ්ඤා.

රූපකඛකො අනාරම්මණො. චතතාරෙ ඛකො සියා අඡ්ඤිතතාරම්මණො, සියා ඛභිඤ්ඤාරම්මණො, සියා අඡ්ඤිතතඛභිඤ්ඤාරම්මණො, සියා න චතතඛබ්බා අඡ්ඤිතතාරම්මණාඛිපි ඛභිඤ්ඤාරම්මණාඛිපි අඡ්ඤිතතඛභිඤ්ඤාරම්මණාඛිපි.

චතතාරෙ ඛකො අනිදසුනඅපපිඤා. රූපකඛකො සියා සනිදසුන සපපිඤා, සියා අනිදසුනසපපිඤා, සියා අනිදසුනඅපපිඤා.

210. චතතාරෙ ඛකො න භෙදු. සඛ්ඛාරකඛකො සියා භෙදු, සියා න භෙදු.

රූපකඛකො අභෙදුකො. චතතාරෙ ඛකො සියා සභෙදුකා, සියා අභෙදුකා.

රූපකඛකො භෙදුච්චපසුතො. චතතාරෙ ඛකො සියා භෙදුසම්පසුතතා, සියා භෙදුච්චපසුතතා.

රූපකඛකො න චතතඛබ්බා භෙදු චෙචි සභෙදුකොඛිපි සභෙදුකො චෙචි න ච භෙදුඛිපි. තයො ඛකො න චතතඛබ්බා භෙදු චෙචි සභෙදුකාඛිපි, සියා සභෙදුකා චෙචි න ච භෙදු, සියා න චතතඛබ්බා සභෙදුකා චෙචි න ච භෙදුඛි. සඛ්ඛාරකඛකො සියා භෙදු චෙචි සභෙදුකොචි සියා සභෙදුකො චෙචි න ච භෙදු, සියා න චතතඛබ්බා භෙදු චෙචි සභෙදුකොඛිපි සභෙදුකො චෙචි න ච භෙදුඛිපි.

රූපකඛකො න චතතඛබ්බා භෙදු චෙචි භෙදුසම්පසුතොඛිපි, භෙදුසම්පසුතො චෙචි න ච භෙදුඛිපි. තයො ඛකො න චතතඛබ්බා භෙදු චෙචි භෙදුසම්පසුතොඛි, සියා භෙදුසම්පසුතො චෙචි න ච භෙදු, සියා න චතතඛබ්බා භෙදුසම්පසුතො චෙචි න ච භෙදුඛි. සඛ්ඛාරකඛකො සියා භෙදු චෙචි භෙදුසම්පසුතො ච, සියා භෙදුසම්පසුතො චෙචි න ච භෙදු, සියා න චතතඛබ්බා භෙදු චෙචි භෙදුසම්පසුතොඛිපි, භෙදුසම්පසුතො චෙචි න ච භෙදුඛිපි.

රූපකඛකො න භෙදු අභෙදුකො. තයො ඛකො සියා න භෙදු සභෙදුකා, සියා න භෙදු අභෙදුකා. සඛ්ඛාරකඛකො සියා න භෙදු සභෙදුකො, සියා න භෙදු අභෙදුකො, සියා න චතතඛබ්බා න භෙදු සභෙදුකොඛිපි න භෙදු අභෙදුකොඛිපි.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ මාර්ගාලම්බන ද වන්තාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්තාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්තාහ. මාර්ගාලම්බනහ යි ද, මාර්ග හෙතුකහ යි ද, මාර්ගාධිපතිහ යි ද නොකියයුතු වන්තාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) උත්පන්න ද වන්තාහ, අනුත්පන්න ද වන්තාහ, උත්පාදී ද වන්තාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) අකීත ද වන්තාහ, අනාගත ද වන්තාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්තාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ අකීතාලම්බන ද වන්තාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්තාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්තාහ. අකීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ යි ද නො කියයුත්තාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්තාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ. අධ්‍යාත්මාලම්බනහ යි ද, බාහිරාලම්බනහ යි ද, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බනහ යි ද නො කියයුතු වන්තාහු යැ.

සතර ස්කන්ධයෝ අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයෝ යැ, රූපස්කන්ධය සනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ යැ, අනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ යැ, අනිදර්ශනඅප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

210. සතර ස්කන්ධයෝ හෙතු නො වෙති. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වන්නේ යැ නහෙතු ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය අභෙතුක යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සභෙතුක ද වන්තාහ, අභෙතුක ද වන්තාහු යැ.

රූපස්කන්ධය හෙතුවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්තාහු යැ.

රූපස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු මැ නො ද හෙතු ද වන්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුතු වන්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ යැ, හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු ද වූවාහු මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කිය යුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද හෙතු ද වන්තාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුතු වන්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යැ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ යැ, හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය හෙතු නො වූයේ අභෙතුක යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්තාහ, හෙතු නො වූ අභෙතුක ද වන්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ යැ, හෙතු නො වූ අභෙතුක ද වන්නේ යැ, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අභෙතුක යි ද නො කියයුත්තේ වන්නේ යි.

211. සප්තවිධයා, සඛිනා.

චන්ද්‍රායේ ඛනික අනිදසුනා. රූපකනිකේ සිය සනිදසුනො, සිය අනිදසුනො,

චන්ද්‍රායේ ඛනික අප්‍රචිතා. රූපකනිකේ සිය සප්තවිභවය, සිය අප්‍රචිතය.

රූපකනිකේ රූපය. චන්ද්‍රායේ ඛනික අරූපය.

රූපකනිකේ ලොකියෝ. චන්ද්‍රායේ ඛනික සිය ලොකියා, සිය ලොකුනනරය.

කෙනවි විඤ්ඤායා, කෙනවි න විඤ්ඤායා.

212. චන්ද්‍රායේ ඛනික නො ආසව්‍යා. සඛිකරකනිකේ සිය ආසව්‍යො, සිය නො ආසව්‍යො.

රූපකනිකේ සාසව්‍යො. චන්ද්‍රායේ ඛනික සිය ආසව්‍යා, සිය අනාසව්‍යා.

රූපකනිකේ ආසව්‍යව්‍යුතො. චන්ද්‍රායේ ඛනික සිය ආසව්‍යව්‍යුතො, සිය ආසව්‍යව්‍යුතො.

රූපකනිකේ න චන්ද්‍රායේ ආසව්‍යො වෙච්ච සාසව්‍යො වානි,¹ සාසව්‍යො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යො. නයො ඛනික න චන්ද්‍රායේ ආසව්‍යො වෙච්ච සාසව්‍යො වානි,² සිය සාසව්‍යො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යො, සිය න චන්ද්‍රායේ සාසව්‍යො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යො. සඛිකරකනිකේ සිය ආසව්‍යො වෙච්ච සාසව්‍යො ච, සිය සාසව්‍යො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යො, සිය න චන්ද්‍රායේ ආසව්‍යො වෙච්ච සාසව්‍යොනි³ සාසව්‍යො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යොනි³.

රූපකනිකේ න චන්ද්‍රායේ ආසව්‍යො වෙච්ච ආසව්‍යව්‍යුතොනි³, ආසව්‍යව්‍යුතො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යොනි³. නයො ඛනික න චන්ද්‍රායේ ආසව්‍යො වෙච්ච ආසව්‍යව්‍යුතොනි, සිය ආසව්‍යව්‍යුතො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යො, සිය න චන්ද්‍රායේ ආසව්‍යව්‍යුතො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යො. සඛිකරකනිකේ සිය ආසව්‍යො වෙච්ච ආසව්‍යව්‍යුතො ච, සිය ආසව්‍යව්‍යුතො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යො, සිය න චන්ද්‍රායේ ආසව්‍යො වෙච්ච ආසව්‍යව්‍යුතො නි³, ආසව්‍යව්‍යුතො වෙච්ච නො ච ආසව්‍යොනි³.

රූපකනිකේ ආසව්‍යව්‍යුතොසාසව්‍යො. චන්ද්‍රායේ ඛනික සිය ආසව්‍යව්‍යුතොසාසව්‍යො, සිය ආසව්‍යව්‍යුතොඅනාසව්‍යො සිය න චන්ද්‍රායේ ආසව්‍යව්‍යුතො සාසව්‍යො නි³ ආසව්‍යව්‍යුතො අනාසව්‍යො නි³.

213. චන්ද්‍රායේ ඛනික නො සඤ්ඤාප්තො සඛිකරකනිකේ සිය සඤ්ඤාප්තො, සිය නො සඤ්ඤාප්තො.

රූපකනිකේ සඤ්ඤාප්තියො. චන්ද්‍රායේ ඛනික සිය සඤ්ඤාප්තියො, සිය අසඤ්ඤාප්තියො.

රූපකනිකේ සඤ්ඤාප්තව්‍යුතො. චන්ද්‍රායේ ඛනික සිය සඤ්ඤාප්තව්‍යුතො, සිය සඤ්ඤාප්තව්‍යුතො.

1 සාසව්‍යොනි - සිරිමු.
2 සාසව්‍යොනි - සිරිමු.

211. (පඤ්චස්කන්ධයෝ) සප්තයෝ යි. සංඛතයෝ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ අනිදර්ශනයෝ යැ. රූපස්කන්ධය සනිදර්ශන ද වන්නෝ ය, අනිදර්ශන ද වන්නෝ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ අප්‍රතිසයෝ යැ, රූපස්කන්ධය සප්‍රතිස ද වන්නෝ යැ, අප්‍රතිස ද වන්නෝ යි.

රූපස්කන්ධය රූප යැ, සතර ස්කන්ධයෝ අරූපයෝ යි.

රූපස්කන්ධය ලොකික යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ලොකික ද වන්නාහ, ලොකෝත්තර ද වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) කිසි විඤ්ඤායකින් දතයුක්තාහ, කිසි විඤ්ඤායකින් නො දත යුක්තාහු යැ.

212. සතර ස්කන්ධයෝ ආසුච නො වන්නාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද වන්නෝ ය, ආසුච නො ද වන්නෝ යි.

රූපස්කන්ධය සාසුච යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුච ද වන්නාහ, අනාසුච ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ආසුචවිප්‍රයුක්ත යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආසුචවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ආසුච ද වූයේ මැ සාසුච ද මේ යයි නො කියයුක්තේ යැ, සාසුච ද වූයේ මැ නො ද ආසුච වූයේ යි. තුන් ස්කන්ධයෝ ආසුච ද වූවාහු මැ සාසුච ද වූහ යි නො කියයුක්තාහ, සාසුච ද වූවාහු මැ නො ද ආසුච ද වන්නාහ, සාසුච ද වූවාහු මැ නො ද ආසුච වූහ යි නො කියයුක්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද වූයේ මැ සාසුච ද වන්නෝ යැ, සාසුච ද වූයේ මැ නො ද ආසුච වන්නෝ ය, ආසුච ද වූයේ මැ සාසුච යි ද සාසුච ද වූයේ මැ නො ද ආසුච යි ද නො කිය යුක්තේ යි.

රූපස්කන්ධය ආසුච වූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආසුච යයි ද නො කියැ යුතු. තුන් ස්කන්ධයෝ ආසුච ද වූවාහු මැ ආසුච සම්ප්‍රයුක්තාහ යි නො කියයුක්තාහ. ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු මැ නො ද ආසුච වන්නාහ, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු මැ නො ද ආසුචයෝ යයි නො කියැ යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද වූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නෝ ය. ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආසුච වන්නෝ ය. ආසුච ද වූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආසුචයෙකැයි ද නො කියයුතු වන්නෝ යි.

රූපස්කන්ධය ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුච ය, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුචවිප්‍රයුක්ත සාසුච ද වන්නාහ, ආසුචවිප්‍රයුක්ත අනාසුච ද වන්නාහ, ආසුචවිප්‍රයුක්ත සාසුචහ යි ද, ආසුචවිප්‍රයුක්ත අනාසුචහ යි ද නො කිය යුක්තාහු ය.

213. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජන නො වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයොජන ද වන්නෝ යැ, සංයොජන නො ද වන්නෝ යි.

රූපස්කන්ධය සංයොජනීය යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනීය ද වන්නාහ, අසංයොජනීය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය සංයොජනවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනීය යි ද, සංයෝජනීය ද වූ මැ නො ද සංයෝජනැයි නො කිය යුත්තේ යැ. තුන් ස්කන්ධයෝ සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනීයහ යි නො කිය යුත්තහ, සංයෝජනීය ද වූවාහු මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනීය ද වූවාහු මැ නො ද සංයෝජන වූහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයෝජන ද වූයේ මැ සංයෝජනීය ද වන්නේ යැ, සංයෝජනීය ද වූයේ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන වූ ම සංයෝජනීය යි ද, සංයෝජනීය ද වූ ම නො ද සංයෝජන යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැයි ද, සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජනයෙකැ යි ද නො කිය යුත්තේ ය. තුන්ස්කන්ධයෝ සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කිය යුත්තහ, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජනහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනයසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයෝජනයසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනයසම්ප්‍රයුක්තයෙකැයි ද, සංයෝජනයසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයෝජනවිප්‍රයුක්තසංයෝජනීය වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත සංයෝජනීය ද වන්නාහ, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයෝජනීය ද වන්නාහ, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත සංයෝජනීයහ යි ද, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත අසංයෝජනීයහ යි ද නො කිය යුත්තාහු යැ.

214. සතර ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ නොවන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වන්නේ යැ, ග්‍රන්ථ නො ද වන්නේයි.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථනීය යැ. සතරස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථ නීය ද වන්නාහුයි.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයයෙකැයි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයි නො කිය යුතු වන්නේ යැ. තුන්ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයහයි නො කිය යුතු ද වන්නාහ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථවන්නාහ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථය හ යි ද නො කියයුතු වන්නා හු යැ. සංස්කාරස්කන්ධ ය ග්‍රන්ථ ද වූයේ මැ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නේ යැ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථවන්නේ යැ. ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයයි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ ය යි ද නො කියයුතු යි. තුන්ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නොකිය යුතු වන්නාහුය. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ වන්නාහුය. ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ වන්නේ යැ. ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථය යි ද නො කියයුතු වන්නේයි.

රූපකකිකො ගන්ධවිපසුන්‍යගන්ධනීයො. චන්‍යාඥේ බ්‍රහ්මා සියා ගන්ධවිපසුන්‍යගන්ධනීයා; සියා ගන්ධවිපසුන්‍යආගන්ධනීයා; සියා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා ගන්ධවිපසුන්‍යගන්ධනීයාතිපි, ගන්ධවිපසුන්‍යආගන්ධනීයාතිපි;

215-216. චන්‍යාඥේ බ්‍රහ්මා නො ඕසා -පෙ- නො යොගා -පෙ-

217. චන්‍යාඥේ බ්‍රහ්මා නො නීවරණං. සංඛාරකකිකො සියා නීවරණං, සියා නො නීවරණං.

රූපකකිකො නීවරණීයො. චන්‍යාඥේ බ්‍රහ්මා සියා නීවරණීයා, සියා ආනීවරණීයා.

රූපකකිකො නීවරණවිපසුන්‍යො. චන්‍යාඥේ බ්‍රහ්මා සියා නීවරණ-සම්පසුන්‍යා, සියා නීවරණවිපසුන්‍යා.

රූපකකිකො න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණං වෙච්ච නීවරණීයො චාති¹. නීවරණීයො වෙච්ච නො ච නීවරණං. තයො බ්‍රහ්මා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණං වෙච්ච නීවරණීයා චාති, සියා නීවරණීයා වෙච්ච නො ච නීවරණං, සියා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණීයා වෙච්ච නො ච නීවරණං¹ති. සංඛාරකකිකො සියා, නීවරණං වෙච්ච නීවරණීයො ච, සියා නීවරණීයො වෙච්ච නො ච නීවරණං, සියා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණං වෙච්ච නීවරණීයොති¹පි, නීවරණීයො වෙච්ච නො ච නීවරණනතිපි.

රූපකකිකො න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණං වෙච්ච නීවරණසම්පසුන්‍යො-චාති¹පි, නීවරණසම්පසුන්‍යො වෙච්ච නො ච නීවරණනති¹පි. තයො බ්‍රහ්මා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණං වෙච්ච නීවරණසම්පසුන්‍යා චාති, සියා නීවරණ සම්පසුන්‍යා වෙච්ච නො ච නීවරණං, සියා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණ සම්පසුන්‍යා වෙච්ච නො ච නීවරණංති. සංඛාරකකිකො සියා නීවරණං වෙච්ච නීවරණ-සම්පසුන්‍යො ච, සියා නීවරණසම්පසුන්‍යො වෙච්ච නො ච නීවරණං, සියා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණං වෙච්ච නීවරණසම්පසුන්‍යො චාති¹පි, නීවරණ සම්පසුන්‍යො වෙච්ච නො ච නීවරණනති¹පි

රූපකකිකො නීවරණ විපසුන්‍යනනීවරණීයො. චන්‍යාඥේ බ්‍රහ්මා සියා නීවරණවිපසුන්‍යනනීවරණීයා, සියා නීවරණවිපසුන්‍යනආනීවරණීයා, සියා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා නීවරණවිපසුන්‍යනනීවරණීයාති¹පි නීවරණවිපසුන්‍යන ආනීවරණීයාති¹පි.

218. චන්‍යාඥේ බ්‍රහ්මා නො පරාමාසා. සංඛාරකකිකො සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො.

රූපකකිකො පරාමවේශා. චන්‍යාඥේ බ්‍රහ්මා සියා පරාමවේශා, සියා ආපරාමවේශා.

රූපකකිකො පරාමාසවිපසුන්‍යො. තයො බ්‍රහ්මා සියා පරාමාස-සම්පසුන්‍යා, සියා පරාමාසවිපසුන්‍යා. සංඛාරකකිකො සියා පරාමාස-සම්පසුන්‍යො, සියා පරාමාසවිපසුන්‍යො, සියා න චන්‍යාබ්‍රහ්මා පරාමාස සම්පසුන්‍යොතිපි පරාමාසවිපසුන්‍යොති¹පි.

1. නීවරණීයොති - සිරිඉ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනීය වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනීයවන්තාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත අග්‍රන්ථනීයවන්තාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනීය හ සි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඅග්‍රන්ථනීය හ සි ද නො කියයුතු වන්තාහු යි.

215-216. සතරස්කන්ධයෝ ඔසයෝ නො වෙත්. . . . යොගයෝ නො වෙත්.

217. සතර ස්කන්ධයෝ නිවරණයෝ නො වෙත්. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ වන්තෝ යැ. නො ද නිවරණ වන්තෝ යි.

රූපස්කන්ධය නිවරණීය වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණීයද වන්තාහ. අනිවරණීය ද වන්තාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ විප්‍රසූක්ත වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්තාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්ත ද වන්තාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ ද වූයේ මැ නිවරණීය යි ද නිවරණීය ය ද වූයේ මැ නො ද නිවරණ යයි ද නො කියයුතු වන්තෝ යැ. තුන්ස්කන්ධයෝ නිවරණ ද වූ නිවරණීයහ සි නොකියයුතු වන්තාහ. නිවරණීය ද වූ නො ද නිවරණවන්තාහ. නිවරණීය ද වූ මැ නො ද නිවරණහ සි නො කියයුතු වන්තාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ ද වූ ම නිවරණීය ද වන්තෝ යැ. නිවරණීය ද වූ මැ නො ද නිවරණ වන්තෝ යැ. නිවරණ ද වූ මැ නිවරණීය යි ද නිවරණීය ද වූ මැ නො ද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වේ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ ද වූ මැ නිවරණසම්ප්‍රසූක්තය යි ද නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණයයි ද නො කියයුතු වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ නිවරණ ද වූ මැ නිවරණ සම්ප්‍රසූක්තයහ සි ද නො කියයුතු වන්තාහ. නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණයහසි නො කියයුතු වන්තාහුයැ. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ ද වූ මැ නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වෙයි, නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණ වෙයි. නිවරණ ද වූ මැ නිවරණ සම්ප්‍රසූක්ත ද නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නො ද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වන්තෝ යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණවිප්‍රසූක්තනිවරණීය වේ. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණ විප්‍රසූක්තනිවරණීයවන්තාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්තඅනිවරණයවන්තාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්ත නිවරණීයහ සි ද නිවරණවිප්‍රසූක්තඅනිවරණීයහ සි ද නො කියයුතු වන්තාහු ය.

218. සතරස්කන්ධයෝ පරාමාස නො වෙත්. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාස ද වන්තෝ ය. නො ද පරාමාස වන්තෝ ය.

රූපස්කන්ධය පරාමාෂ්ඨ වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ පරාමාෂ්ඨ ද වන්තාහ. අපරාමාෂ්ඨ ද වන්තාහ.

රූපස්කන්ධය පරාමාසවිප්‍රසූක්තවූයේ වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ පරාමාස සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්තාහ. පරාමාසවිප්‍රසූක්ත ද වන්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාසසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්තෝ ය. පරාමාසවිප්‍රසූක්ත ද වන්තෝ ය. පරාමාසසම්ප්‍රසූක්ත යි ද පරාමාසවිප්‍රසූක්ත යි ද නො කියයුතු වන්තෝ යි.

රූපකවනේ න වනනබෙබ, පරාමාසො වෙච පරාමටෙයානී, පරාමටෙයා වෙච නො ච පරාමාසො. නයො ඛන්ධා න වනනබෙබ, පරාමාසො වෙච පරාමටෙයානී, සියා පරාමටෙයා වෙච නො ච පරාමාසො, සියා න වනනබෙබ, පරාමටෙයා වෙච නො ච පරාමාසොනී සඛිංරකවනේ, සියා පරාමාසො වෙච පරාමටෙයා ච, සියා පරාමටෙයා වෙච නො ච පරාමාසො, සියා න වනනබෙබ, පරාමාසො වෙච පරාමටෙයානීපි, පරාමටෙයා වෙච නො ච පරාමාසොනී'පි.

රූපකවනේ පරාමාසවිපජ්ජනපරාමටෙයා. වනනාරො ඛන්ධා සියා පරාමාසවිපජ්ජනපරාමටෙයා, සියා පරාමාසවිපජ්ජනපරාමටෙයා, සියා න වනනබෙබ, පරාමාසවිපජ්ජනපරාමටෙයානී'පි, පරාමාසවිපජ්ජන පරාමටෙයානී'පි.

219. රූපකවනේ අනාරම්මණො. වනනාරො ඛන්ධා සාරම්මණො.

විඤ්ඤණකවනේ චීතතො. වනනාරො ඛන්ධා නො චීතතො.

නයො ඛන්ධා වෙතයිකා. දො ඛන්ධා අවෙතයිකා.

නයො ඛන්ධා චීතතසම්පජ්ජනො. රූපකවනේ චීතතවිපජ්ජනො. විඤ්ඤණකවනේ න වනනබෙබ චීතතන සම්පජ්ජනොනී'පි චීතතන විපජ්ජනොනී'පි.

නයො ඛන්ධා චීතතසංසට්ඨා. රූපකවනේ චීතතවිසංසට්ඨො. විඤ්ඤණකවනේ න වනනබෙබ චීතතන සංසට්ඨොනී'පි චීතතන විසංසට්ඨොනී'පි.

නයො ඛන්ධා චීතතසමුට්ඨානො. විඤ්ඤණකවනේ නො චීතතසමුට්ඨානො. රූපකවනේ සියා චීතතසමුට්ඨානො, සියා නො චීතතසමුට්ඨානො.

නයො ඛන්ධා චීතතසහභුනො. විඤ්ඤණකවනේ නො චීතතසහභු. රූපකවනේ සියා චීතතසහභු සියා නො චීතතසහභු.

නයො ඛන්ධා චීතතානුපරිචතනීනො. විඤ්ඤණකවනේ නො චීතතානු පරිචතනී, රූපකවනේ සියා චීතතානුපරිචතනී, සියා නො චීතතානු-පරිචතනී.

නයො ඛන්ධා චීතතසංසට්ඨ සමුට්ඨානො. දො ඛන්ධා නො චීතතසංසට්ඨ සමුට්ඨානො.

නයො ඛන්ධා චීතතසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. දො ඛන්ධා නො චීතතසංසට්ඨ සමුට්ඨානසහභුනො.

නයො ඛන්ධා චීතතසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචතනීනො. දො ඛන්ධා නො චීතතසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචතනීනො.

විඤ්ඤණකවනේ අජ්ඣතනීකො. නයො ඛන්ධා බාහිරො, රූපකවනේ සියා අජ්ඣතනීකො, සියා බාහිරො.

වනනාරො ඛන්ධා නො උපාදො. රූපකවනේ සියා උපාදො, සියා නො උපාදො.

සියා උපාදිනො, සියා අනුපාදිනො

රූපස්කන්ධය පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට සි ද පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස සි ද නො කියයුතු වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ටයහ සි නො කිය යුත්තාහ. පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස වන්තාහ. පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාසයහ සි නො කිය යුත්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට ද වෙයි, පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස වන්තෝ ය. පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට සි ද පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස සි ද නො කියයුතුවන්තෝ යි.

රූපස්කන්ධය පරාමාසවිප්‍රසුක්කපරාමාෂ්ට ද වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ පරාමාස විප්‍රසුක්ක පරාමාෂ්ට ද වන්තාහ. පරාමාසවිප්‍රසුක්කපරාමාෂ්ට ද වන්තාහු ය. පරාමාස විප්‍රසුක්කපරාමාෂ්ට සි ද පරාමාසවිප්‍රසුක්කපරාමාෂ්ට සි ද නො කියයුත්තෝ යි.

219. රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ආලම්බන සහිතයෝ යි.

විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්ත වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ චිත්තයෝ නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ ඉවෙතසිකයෝ යැ, ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් අඉවෙතසිකයෝ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසම්ප්‍රසුක්කයෝ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තවිප්‍රසුක්ක යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්තය හා සම්ප්‍රසුක්ක සි ද, චිත්තය හා විප්‍රසුක්ක සි ද නො කියයුත්තෝ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසාෂ්ටයෝ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තවිසංසාෂ්ට යැ විඤ්ඤා ස්කන්ධය චිත්තය හා සංසාෂ්ට සි ද චිත්තය හා විසංසාෂ්ට සි ද නො කියයුත්තෝ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තය සමුත්ථාන කොට ඇත්තාහු යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්ත සමුත්ථාන නො වූයේ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තසමුත්ථාන ද වන්තෝ යැ චිත්තසමුත්ථාන නො ද වන්තෝ ය.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තය හා උපන්තාහු යැ, විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්තසහභූ නො වූයේ යැ රූපස්කන්ධය චිත්තසහභූ ද වන්තෝ යැ, චිත්තසහභූ නො ද වන්තෝ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ සිත අනුව පවත්නාහු යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය සිත අනුව නො පවත්නේ යැ, රූපස්කන්ධය සිත අනුව පවත්නේ ද වන්තෝ යැ සිත අනුව නො පවත්නේ ද වන්තෝ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානාසහ, ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූහ. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානුපරිවර්තීහ. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසාෂ්ට සමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වෙත්.

විඤ්ඤාස්කන්ධය ආධ්‍යාත්මික ය. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ඛාහිරයෝ යැ. රූප ස්කන්ධය ආධ්‍යාත්මික ද වන්තෝ යැ ඛාහිර ද වන්තෝ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ උපාද නො වෙති, රූපස්කන්ධය උපාද ද වන්තෝ යැ උපාද නො ද වන්තෝ යි.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) උපාදීන්ත ද වෙති, අනුපාදීන්ත ද වෙත්.

220. චන්තාරො ඛනිං නො උපාදනා. සඛාරකඛනේ සියා උපාදනං, සියා නො උපාදනං.

රූපකඛනේ උපාදනියො. චන්තාරො ඛනිං සියා උපාදනියා, සියා අනුපාදනියා.

රූපකඛනේ උපාදනවිපසුනේතො. චන්තාරො ඛනිං සියා උපාදන සමපසුතො, සියා උපාදනවිපසුතො.

රූපකඛනේ න චන්තබ්බො උපාදනං වෙච උපාදනියො'ති, උපාදනියො වෙච නො ච උපාදනං. තයො ඛනිං න චන්තබ්බො උපාදනා වෙච උපාදනියා'ති, සියා උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනා, සියා න චන්තබ්බො උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනාති. සඛාරකඛනේ සියා උපාදනකෙඤ්ච උපාදනියො ච, සියා උපාදනියො වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චන්තබ්බො උපාදනං වෙච උපාදනියොති'පි, උපාදනියො වෙච නො ච උපාදනනති'පි.

රූපකඛනේ න චන්තබ්බො උපාදනං වෙච උපාදනසමපසුනේතො ති'පි, උපාදනසමපසුනේතො වෙච නො ච උපාදනනති'පි. තයො ඛනිං න චන්තබ්බො උපාදනා වෙච උපාදනසමපසුතො'ති, සියා උපාදන-සමපසුතො වෙච නො ච උපාදනා, සියා න චන්තබ්බො උපාදනසමපසුතො වෙච නො ච උපාදනාති. සඛාරකඛනේ සියා උපාදනං වෙච උපාදන සමපසුනේතො ච, සියා උපාදනසමපසුනේතො වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චන්තබ්බො උපාදනං වෙච උපාදනසමපසුනේතොති'පි, උපාදනසම-පසුනේතො වෙච නො ච උපාදනනති'පි.

රූපකඛනේ උපාදනවිපසුතනඋපාදනියො. චන්තාරො ඛනිං සියා උපාදනවිපසුතනඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපසුතනඅනුපාදනියා, සියා න චන්තබ්බො උපාදනවිපසුතනඋපාදනියාතිපි උපාදනවිපසුතන-අනුපාදනියාතිපි.

221. චන්තාරො ඛනිං නො කිලෙසො. සඛාරකඛනේ සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො.

රූපකඛනේ සංකිලෙසිකො. චන්තාරො ඛනිං සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා.

රූපකඛනේ අසංකිලිට්ඨො. චන්තාරො ඛනිං සියා සංකිලිට්ඨා, සියා අසංකිලිට්ඨා.

රූපකඛනේ කිලෙසවිපසුනේතො. චන්තාරො ඛනිං සියා කිලෙස සමපසුතො, සියා කිලෙසවිපසුතො.

රූපකඛනේ න චන්තබ්බො කිලෙසො වෙච සංකිලෙසිකොති, සංකිලෙසිකො වෙච නො ච කිලෙසො. තයො ඛනිං න චන්තබ්බො කිලෙසො වෙච සංකිලෙසිකාති, සියා සංකිලෙසිකා වෙච නො ච කිලෙසො සියා න චන්තබ්බො සංකිලෙසිකා වෙච නො ච කිලෙසොති. සඛාරකඛ-නේ සියා කිලෙසො වෙච සංකිලෙසිකො ච, සියා සංකිලෙසිකො වෙච නො ච කිලෙසො, සියා න චන්තබ්බො කිලෙසො වෙච, සංකිලෙසිකො තිපි සංකිලෙසිකො වෙච නො ච කිලෙසොතිපි.

220. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදන නො වෙති, සංස්කාරස්කන්ධය උපාදන ද වන්නේ යැ නො ද උපාදන වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදනීය වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනීය ද වන්නාහ, අනුපාදනීය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය උපාදනවිප්‍රසූක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනීය යි නො කියයුත්තේ ය, උපාදනීය ද වූයේ ම නො ද උපාදන වෙයි. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු මැ උපාදනීය ද වෙති නො කියයුත්තාහ, උපාදනීය ද වූවාහු මැ නො ද උපාදන වන්නාහ, උපාදනීය ද වූවාහු මැ නො ද උපාදන වෙති නො කියයුත්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ මැ උපාදනීය ද වන්නේ ය, උපාදනීය ද වූයේ මැ නො ද උපාදන වන්නේ ය, උපාදන ද වූ ම උපාදනීය යි ද උපාදනීය ද වූ මැ නො ද උපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදන යි ද නො කියයුත්තේ ය. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදන වන්නාහ, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදනැ යි නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාර ස්කන්ධය උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ මැ නො ද උපාදන වන්නේ ය, උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්තයෙකැ යි ද උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නො ද උපාදනයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනීය වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනවිප්‍රසූක්ත උපාදනීය වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනීය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනීය යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනීය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ.

221. සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලේශයෝ නො වෙති, සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලේශ ද වන්නේ ය, නො ද ක්ලේශ ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංක්ලේශික ය, සතර ස්කන්ධයෝ සංක්ලේශික ද වන්නාහ, අසංක්ලේශික ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අසංක්ලීෂ්ට ය, සතර ස්කන්ධයෝ සංක්ලීෂ්ට ද වන්නාහ, අසංක්ලීෂ්ට ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත ය, සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික යි නො කියයුත්තේ යැ සංක්ලේ ශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ වූයේ යැ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලේශ ද වූ මැ සංක්ලේශික යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලේශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ වන්නාහ, සංක්ලේශික ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලේශ වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාර ස්කන්ධය ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික ද වන්නේ යැ සංක්ලේශික ද වූයේ නො ද ක්ලේශ වන්නේ යැ ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික යි ද සංක්ලේශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපකවකිකො න වතනබ්බො කිලෙසො වෙච්ච සංකිලිට්ඨොතිපි, සංකිලිට්ඨො වෙච්ච නො ච කිලෙසොතිපි. නයො බකිකො න වතනබ්බො කිලෙසො වෙච්ච සංකිලිට්ඨොති, සියො සංකිලිට්ඨො වෙච්ච නො ච කිලෙසො, සියො න වතනබ්බො සංකිලිට්ඨො වෙච්ච නො ච කිලෙසොති. සඞ්ඛාරකවකිකො සියො කිලෙසො වෙච්ච සංකිලිට්ඨො ච, සියො සංකිලිට්ඨො වෙච්ච නො ච කිලෙසො. සියො න වතනබ්බො කිලෙසො වෙච්ච සංකිලිට්ඨොතිපි, සංකිලිට්ඨො වෙච්ච නො ච කිලෙසොතිපි.

රූපකවකිකො න වතනබ්බො කිලෙසො වෙච්ච කිලෙස සම්පයුතොතිපි, කිලෙසම්පයුතො වෙච්ච නො ච කිලෙසොතිපි. නයො බකිකො න වතනබ්බො කිලෙසො වෙච්ච කිලෙස සම්පයුතොති, සියො කිලෙස සම්පයුතො වෙච්ච නො ච කිලෙසො, සියො න වතනබ්බො කිලෙස සම්පයුතො වෙච්ච නො ච කිලෙසොති. සඞ්ඛාරකවකිකො සියො කිලෙසො වෙච්ච කිලෙස සම්පයුතො ච, සියො කිලෙස සම්පයුතො වෙච්ච නො ච කිලෙසො, සියො න වතනබ්බො කිලෙසො වෙච්ච කිලෙස සම්පයුතොතිපි, කිලෙස සම්පයුතො වෙච්ච නො ච කිලෙසොතිපි.

රූපකවකිකො කිලෙස විපයුතන සංකිලෙසිකො. වතනාරෙ බකිකො සියො කිලෙස විපයුතන සංකිලෙසිකො, සියො කිලෙස විපයුතන අසංකිලෙසිකො, සියො න වතනබ්බො කිලෙස විපයුතන සංකිලෙසිකොතිපි, කිලෙස විපයුතන අසංකිලෙසිකොතිපි.

222. රූපකවකිකො න දස්සනෙන පභානබ්බො. වතනාරෙ බකිකො සියො දස්සනෙන පභානබ්බො, සියො න දස්සනෙන පභානබ්බො.

රූපකවකිකො න භාවනාය පභානබ්බො. වතනාරෙ බකිකො සියො භාවනාය පභානබ්බො, සියො න භාවනාය පභානබ්බො.

රූපකවකිකො න දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකො. වතනාරෙ බකිකො සියො දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකො, සියො න දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකො.

රූපකවකිකො න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො. වතනාරෙ බකිකො සියො භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො, සියො න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො.

රූපකවකිකො අවිච්චකො. වතනාරෙ බකිකො සියො සවිච්චකො සියො අවිච්චකො.

රූපකවකිකො අවිචාරෙ. වතනාරෙ බකිකො සියො සවිචාරෙ. සියො අවිචාරෙ.

රූපකවකිකො අපටිතිකො. වතනාරෙ බකිකො සියො සපටිතිකො, සියො අපටිතිකො.

රූපකවකිකො න පිතීසහගතො. වතනාරෙ බකිකො සියො පිතීසහගතො, සියො න පිතීසහගතො.

ඥො බකිකො න සුඛසහගතො. නයො බකිකො සියො සුඛසහගතො, සියො න සුඛසහගතො.

ඥො බකිකො න උපෙකකාසහගතො. නයො බකිකො සියො උපෙකකාසහගතො, සියො න උපෙකකාසහගතො.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට සි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ සි ද නො කියයුත්තේ යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු මැ සංක්ලිෂ්ට වූහ සි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශ වත්තාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශයෝ සි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට ද වත්තේ යැ සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ වත්තේ යැ ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට සි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ සි ද නො කියයුතු වත්තේ සි.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත සි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ සි ද නො කියයුත්තේ යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත සි නො කියයුත්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වත්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශයෝ සි නො කියයුතු වත්තාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූ මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වත්තේ යැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වත්තේ යැ ක්ලෙශ ද වූ මැ ක්ලෙශ සම්ප්‍රයුක්ත සි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ සි ද නො කියයුතු වත්තේ සි.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසංක්ලෙශික යැ සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලෙශ විප්‍රයුක්තසංක්ලෙශික ද වත්තාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසංක්ලෙශික ද වත්තාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සංක්ලෙශික සි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසංක්ලෙශික සි ද නො කිය යුතු වත්තාහු සි.

222. රූපස්කන්ධය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයේ යැ, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වත්තාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වත්තාහු සි.

රූපස්කන්ධය භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයේ යැ, සතර ස්කන්ධයෝ භාවනා-යෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වත්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වත්තාහු සි.

රූපස්කන්ධය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය භෙතුක නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශන-යෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක ද වත්තාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො ද වත්තාහු ය.

රූපස්කන්ධය භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක ද වත්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො ද වත්තාහු ය.

රූපස්කන්ධය අවිතර්ක යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සවිතර්ක ද වත්තාහ, අවිතර්ක ද වත්තාහු සි.

රූපස්කන්ධය අවිචාර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සවිචාර ද වත්තාහ, අවිචාර ද වත්තාහු සි.

රූපස්කන්ධය අප්‍රීතික යැ සතර ස්කන්ධයෝ සප්‍රීතික ද වත්තාහ, අප්‍රීතික ද වත්තාහු සි.

රූපස්කන්ධය ප්‍රීතීසහගත නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ ප්‍රීතීසහගත ද වත්තාහ, ප්‍රීතීසහගත නො ද වත්තාහු සි.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛසහගත නො වෙති, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛ සහගත ද වත්තාහ, සුඛසහගත නො ද වත්තාහු ය.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත නො වත්තාහ, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වත්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වත්තාහු සි.

රූපකකිකො කාමාවචරෙ වතතාරෙ බකි සිය කාමාවචර, සිය න කාමාවචර.

රූපකකිකො න රූපාවචරෙ. වතතාරෙ බකි සිය රූපාවචර සිය න රූපාවචර.

රූපකකිකො න අරූපාවචරෙ. වතතාරෙ බකි සිය අරූපාවචර සිය න අරූපාවචර.

රූපකකිකො පරියාපනො. වතතාරො බකි සිය පරියාපනො සිය අපරියාපනො.

රූපකකිකො අනියානිකො. වතතාරො බකි සිය නියානිකා, සිය අනියානිකා.

රූපකකිකො අනියතො. වතතාරෙ බකි සිය නියතා සිය අනියතා.

රූපකකිකො සඋතතරෙ. වතතාරෙ බකි සිය සඋතතර, සිය අනුතතර.

රූපකකිකො අරණො. වතතාරෙ බකි සිය සරණා සිය අරණානි.

පකදහපුච්ඡකං

බකිවිභවයො නිච්චිතො.

රූපස්කන්ධය කාමාවචර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය රූපාවචර නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අරූපාවචර නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය පයඝාපන්න යැ, සතර ස්කන්ධයෝ පයඝාපන්න ද වන්නාහ, අපයඝා පන්න ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අනෙයඝාණික යැ සතර ස්කන්ධයෝ නෙයඝාණික ද වන්නාහ, අනෙයඝාණික ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අනියත යැ, සතර ස්කන්ධයෝ නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය සඋත්තර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අරණ ය, සතර ස්කන්ධයෝ සරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යි.

පඤ්චපුට්ඨක යි.

ස්කන්ධවිභවය නිමියේ යි.

2. ආයතන විභවය

223. ආදසායනනානි : චක්කායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දයතනං, ඝානායතනං, ගක්ඛායතනං, ජ්වහායතනං, රසායතනං කායායතනං, ථොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං.

224. චක්ඛුං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං, රූපා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, සොතං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං. සද්ද අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, ඝානං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං, ගක්ඛා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, ජ්වහා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, රසා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, කායො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො, ථොට්ඨබ්බා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, මනො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මා, ධම්මා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා.

සුත්තනනාභාජනියං.

225. ආදසායනනානි : චක්කායතනං, සොතායතනං, ඝානායතනං, ජ්වහායතනං, කායායතනං, මනායතනං, රූපායතනං, සද්දයතනං, ගක්ඛායතනං, රසායතනං, ථොට්ඨබ්බායතනං, ධම්මායතනං.

226. තත්ථ කතමං චක්කායතනං, යං චක්ඛුං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරිපාපනො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යෙන චක්ඛුනා අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන රූපං සතිදස්සනං සප්පට්ඨං පසසී වා පසසති වා පසසීස්සති වා පසෙස වා, චක්ඛුමෙපතං චක්කායතනමෙපතං චක්ඛුධාතුපෙසා චක්ඛුඤ්චමෙපතං ලොකොපෙසො ආරුපෙසා සමුද්දෙපෙසො පණ්ඩරමෙපතං බෙත්තමෙපතං චජ්චමෙපතං නෙත්තමෙපතං නයනමෙපතං ඕරිමං තීරමෙපතං සුඤ්ඤං ගාමොපෙසො ඉදං වුච්චති චක්කායතනං.

227. තත්ථ කතමං සොතායතනං : යං සොතං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරිපාපනො අනිදස්සනො, සප්පට්ඨො යෙන සොතෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන සද්දං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං සුඤ්චී වා සුඤ්චති වා සුඤ්චීස්සති වා සුඤ්ච වා, සොතමෙපතං සොතායතනමෙපතං සොතධාතුපෙසා සොතිඤ්චමෙපතං ලොකොපෙසො ආරුපෙසා සමුද්දෙපෙසො පණ්ඩරමෙපතං බෙත්තමෙපතං චජ්චමෙපතං ඕරිමං තීරමෙපතං සුඤ්ඤං ගාමො පෙසො ඉදං වුච්චති සොතායතනං.

2. ආයතන විභවනය

223. ආයතන දෙලොසෙක : වක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොකායතන ය, සද්දයතන ය, සානායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජීවිභායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ඵොට්ඨබ්බායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන යි.

224. වක්ෂුස අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. රූපයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ශ්‍රොත්‍රය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ශබ්දයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ස්‍රාණය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ගන්ධයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ජීවිභාව අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. රසයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. කාය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. මනස අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ධර්මයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි.

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

225. ආයතන දෙලොසෙක : වක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොකායතන ය, සද්දයතන ය, සානායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජීවිභායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ඵොට්ඨබ්බායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන යි.

226. එහි වක්ෂුරායතනය කවරෙ යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභ්‍යයන් නිසා උපන් ආත්මභාවපයඝාපන්ත වූ අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ප්‍රසාදය වේ ද, අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ යම් ඇසෙකින් සනිද්ධිත වූ සප්‍රතිස වූ රූපය දුටුයේ හෝ දකී හෝ දක්නේ හෝ දක්නේ නම් හෝ (දර්ශනපරිණායකාර්ථයෙන්) තෙල වක්ඛු නමුදු වෙයි, (සංජාතසමොසරණාර්ථයෙන්) තෙල වක්ඛායතන නමුදු වෙයි, (ඉන්‍යාතාදී අථීයෙන්) තෙල වක්ඛුධාතු නමුදු වෙයි, (දර්ශනලක්ෂණයෙහි ඉන්ද්‍රාර්ථය කරවා නුයි) තෙල වක්ෂුරින්ද්‍රිය නමුදු වෙයි, (ලුප්ජන පලුප්ජනාර්ථයෙන්) තෙල ලොක නමුදු වෙයි, (වලඤ්ජනාර්ථයෙන්) තෙල ද්වාර නමුදු වෙයි, (අපරිපූරණාර්ථයෙන්) තෙල සමුද්ද නමුදු වෙයි, (පරිභුද්ධාර්ථයෙන්) තෙල පණ්ඩර නමුදු වෙයි, (ස්පර්ශාදියෙන් උපදනා හෙයින්) තෙල ඛෙත්ත නමුදු වෙයි, (ඔවුනට ම ප්‍රතිෂ්ඨා වන හෙයින්) තෙල වත්ථු නමුදු වෙයි, (සමච්ඡම දක්වමින් ආත්මභාවය පවුණුවානුයි) තෙල නෙත්ත නමුදු වෙයි, (එ අරුතින් ම) තෙල නයන නමුදු වෙයි, (සත්කායපයඝාපන්තාර්ථයෙන්) තෙල ඔරිමතීර නමුදු වෙයි, (බහුසාධාරණාර්ථයෙන් අස්වාමිකාර්ථයෙන්) තෙල සුඤ්ඤඟාම නමුදු වේ. මේ වක්ෂුරායතනය යි කියනු ලැබේ.

227. එහි ශ්‍රොත්‍රායතනය කවරෙ යත් : යම් ශ්‍රොත්‍රයෙක් සතර මහාභ්‍යයන් නිසා උපන් ආත්මභාවපයඝාපන්ත වූ අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ප්‍රසාදය වේ ද, අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ යම් ශ්‍රොත්‍රයෙකින් අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ශබ්දය ඇසුයේ හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල (ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාදය) ශ්‍රොත්‍ර නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රායතන නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රධාතු නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය නමුදු වෙයි, තෙල ලොක නමුදු වෙයි, තෙල ද්වාර නමුදු වෙයි, තෙල සමුදු නමුදු වෙයි, තෙල පණ්ඩර නමුදු වෙයි, තෙල ඛෙත්ත නමුදු වෙයි, තෙල වාස්තු නමුදු වෙයි, තෙල ඔරිමතීර නමුදු වෙයි, තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ශ්‍රොත්‍රායතනය යි කියනු ලැබේ.

228. තත් කතමං ඝානායතනං : යං ඝානං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරිපාපනො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො යෙන ඝානෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන ගඤ්ඤං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං ඝාසී වා ඝායතී වා ඝාසිස්සතී වා ඝායෙ වා ඝානවෙපනං ඝානායතනවෙපනං ඝානධාතුපෙසා ඝානිජ්ජියවෙපනං ලොකොපෙසො ආරාපෙසා සමුද්දෙපෙසො පණ්ඨරවෙපනං බෙත්තවෙපනං චජ්ජවෙපනං ඔරිමං තීරවෙපනං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො, ඉදං චූචවතී ඝානායතනං.

229. තත් කතමං ජීවහායතනං : යං ජීවහා චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරිපාපනො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො යං ජීවහාය අනිදස්සනාය සප්පට්ඨාය රසං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං ඝාසී වා ඝායතී වා සාසිස්සතී වා සායෙ වා ජීවහාපෙසා ජීවහායතනවෙපනං ජීවහාධාතුපෙසා ජීවහිජ්ජියවෙපනං ලොකොපෙසො ආරාපෙසා සමුද්දෙපෙසො පණ්ඨරවෙපනං බෙත්තවෙපනං චජ්ජවෙපනං ඔරිමං තීරවෙපනං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො, ඉදං චූචවතී ජීවහායතනං.

230. තත් කතමං කායායතනං : යො කායො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරිපාපනො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො යෙන කායෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන ඵොඨබ්බං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං චූසී වා චූතතී වා චූසිස්සතී වා චූසෙ වා, කායොපෙසො කායායතනවෙපනං කායධාතුපෙසා කායිජ්ජියවෙපනං ලොකොපෙසො ආරාපෙසා සමුද්දෙපෙසො පණ්ඨරවෙපනං බෙත්තවෙපනං චජ්ජවෙපනං ඔරිමං තීරවෙපනං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො, ඉදං චූචවතී කායායතනං.

231. තත් කතමං මනායතනං : ඵකවිධෙන මනායතනං : ඵස්ස සම්පසුත්තං.

දුච්චිධෙන මනායතනං : අපච්චි සහෙතුකං, අපච්චි අහෙතුකං.

තීච්චිධෙන මනායතනං : අපච්චි කුසලං අපච්චි අකුසලං අපච්චි අව්‍යාකතං.

චතුඛ්චිධෙන මනායතනං : අපච්චි කාමාවචරං අපච්චි රූපාවචරං අපච්චි අරූපාවචරං අපච්චි අපරිපාපනං.

පඤ්චවිධෙන මනායතනං : අපච්චි සුඛිජ්ජිය සම්පසුත්තං අපච්චි දුක්ඛිජ්ජිය සම්පසුත්තං, අපච්චි සොමනස්සිජ්ජිය සම්පසුත්තං, අපච්චි දෙමනස්සිජ්ජිය සම්පසුත්තං, අපච්චි උපෙකඛිජ්ජිය සම්පසුත්තං.

ඡබ්බිධෙන මනායතනං : චකචුච්චිඤ්ඤාණං සොභච්චිඤ්ඤාණං ඝානච්චිඤ්ඤාණං ජීවහාච්චිඤ්ඤාණං කායච්චිඤ්ඤාණං මනොච්චිඤ්ඤාණං, ඵචං ඡබ්බිධෙන මනායතනං.

සත්තච්චිධෙන මනායතනං : චකචුච්චිඤ්ඤාණං සොභච්චිඤ්ඤාණං ඝානච්චිඤ්ඤාණං ජීවහාච්චිඤ්ඤාණං කායච්චිඤ්ඤාණං මනොධාතු මනොච්චිඤ්ඤාණං ඵචං සත්තච්චිධෙන මනායතනං.

අච්චිධෙන මනායතනං : චකචුච්චිඤ්ඤාණං -පෙ- කායච්චිඤ්ඤාණං අපච්චි සුඛසහගතං, අපච්චි දුක්ඛසහගතං මනොධාතු මනොච්චිඤ්ඤාණං ඵචං අච්චිධෙන මනායතනං.

228. එහි ප්‍රාණායතනය කවරෙ යත් : යම් ප්‍රාණයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපයඛාපන්න වූයේ අනිදර්ශනසප්තකිස වූයේ ද, අනිදර්ශන සප්තකිස වූ යම් ප්‍රාණයෙකින් අනිදර්ශනසප්තකිස වූ ගන්ධය ඇයි හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල (ප්‍රාණප්‍රසාදය) ප්‍රාණ නමුදු තෙල ප්‍රාණායතන නමුදු තෙල ප්‍රාණධාතු නමුදු තෙල ප්‍රාණෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලොක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂේත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතීර නමුදු තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ප්‍රාණායතනය යි කියනු ලැබේ.

229. ජීවිතායතනරූපය කවරෙ යත් : යම් ජීවිතාවක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපයඛාපන්න වූයේ අනිදර්ශනසප්තකිස වූයේ ද, අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් දිවෙකින් අනිදර්ශන සප්තකිස වූ රසය වින්දේ හෝ විඳී හෝ විඳින්නේ හෝ විඳින්නේ නම් හෝ තෙල (ජීවිතාප්‍රසාදය) ජීවිතා නමුදු තෙල ජීවිතායතන නමුදු තෙල ජීවිතාධාතු නමුදු තෙල ජීවිතෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලොක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂේත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතීර නමුදු තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ජීවිතායතනය යි කියනු ලැබේ.

230. එහි කායායතනය කවරෙ යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපයඛාපන්න අනිදර්ශන සප්තකිස වූයේ ද, අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් කයෙකින් අනිදර්ශනසප්තකිස වූ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයක් පැහැයී හෝ පහසා හෝ පහසන්නේ හෝ පහසන්නේ නම් හෝ තෙල (කායප්‍රසාදය) කාය නමුදු තෙල කායායතන නමුදු තෙල කායධාතු නමුදු තෙල කායෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලොක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂේත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතීර නමුදු තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායායතන යි කියනු ලැබේ.

231. එහි මනායතනය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි, ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සහෙතක වූයෙක් ඇත, අහෙතක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපයඛාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්වීඤන ය, ශ්‍රොත්‍රවීඤන ය, ප්‍රාණ වීඤන ය, ජීවිතාවීඤන ය, කායවීඤන ය, මනෝවීඤන ය. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්වීඤන ය, ශ්‍රොත්‍රවීඤන ය, ප්‍රාණ වීඤන ය, ජීවිතාවීඤන ය, කායවීඤන ය, මනෝධාතු ය, මනෝවීඤනධාතු ය. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්වීඤන ය, ශ්‍රොත්‍රවීඤන ය, ප්‍රාණ වීඤන ය, ජීවිතාවීඤන ය, කායවීඤන ය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතු ය, මනෝවීඤනධාතු ය. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

නවවිධෙන මනායතනං : චක්ඛවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අපච්ඡි කුසලං අපච්ඡි අකුසලං, අපච්ඡි අව්‍යාකතං. එවං නවවිධෙන මනායතනං.

දසවිධෙන මනායතනං : චක්ඛවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝාන-විඤ්ඤාණං ජ්වහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අපච්ඡි සුඛසහගතං, අපච්ඡි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අපච්ඡි කුසලං, අපච්ඡි අකුසලං, අපච්ඡි අව්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන මනායතනං.

232. එකවිධෙන මනායතනං : එසසසම්පයුතතං.

දුච්චිධෙන මනායතනං : අපච්ඡි සහෙතුකං අපච්ඡි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනායතනං : අපච්ඡි සුඛාය වෛදනාය සම්පයුතතං, අපච්ඡි දුක්ඛාය වෛදනාය සම්පයුතතං, අපච්ඡි අදුක්ඛමසුඛාය වෛදනාය සම්පයුතතං -පෙ- එවං බහුවිධෙන මනායතනං. ඉදං චූළච්ඡි මනායතනං.

233. තත්ථ කතමං රූපායතනං : යං රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය වණණනිභා සතිදස්සනං සප්පට්ඨං නීලං පිතකං¹ ලොභිතකං² මදුතං කාලකං මඤ්ජට්ඨකං හරි හරිවණණං³ අච්චිකුරවණණං දීඝං රඤ්ඤං අඤ්ඤං උලං චට්ටං පරිමණ්ඩලං චතුරස්සං ඡලංසං අච්චංසං සොලසංසං නිත්තං එලං ඡායා ආතපො ආලොකො අකිකාඤ්ඤා අච්චා මභිකා ධුමො රජො ව්‍යුමණ්ඩලස්ස වණණනිභා සුරියමණ්ඩලස්ස වණණනිභා තාරක රූපානං වණණනිභා ආදාසමණ්ඩලස්ස වණණනිභා මණ්ඩලමුත්තා⁴ වෙළඳසස්ස වණණනිභා ජාතරූපරජතස්ස වණණනිභා යං වා පනඤ්ඤාපි අපච්ඡි රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය වණණනිභා සතිදස්සනං සප්පට්ඨං යං රූපං සතිදස්සන සප්පට්ඨං චක්ඛනා අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන පසසී වා පසසී වා පසසීස්සති වා පස්සෙ වා රූප මොචං රූපායතනමොචං රූපධාතුපොසා. ඉදං චූළච්ඡි රූපායතනං.

234. තත්ථ කතමං සද්දායතනං : යො සද්දො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨො, හෙරිසද්දො, මුතීඛගසද්දො, සඬ්ඛසද්දො පනවසද්දො, භීතසද්දො, වාදිතසද්දො, සම්මසද්දො, පාණීසද්දො, සත්තානං නිගෙසාසසද්දො, ධාතුනං සන්තිඝාතසද්දො, වාතසද්දො, උදකසද්දො, මනුස්සසද්දො, අමනුස්සසද්දො, යො වා පනඤ්ඤාපි අපච්ඡි සද්දො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨො, යං සද්දං අතිදස්සානං සප්පට්ඨං නොනෙන අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන සුඤ්චී වා සුඤ්ඤා වා සුඤ්ඤාපොසො සද්දායතනමොචං සද්දාධාතුපොසා ඉදං චූළච්ඡි සද්දායතනං.

235. තත්ථ කතමං ගඤ්ඤායතනං : යො ගඤ්ඤො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨො මූලගඤ්ඤො සාරගඤ්ඤො තවගඤ්ඤො පත්තගඤ්ඤො පුප්ඵගඤ්ඤො එලගඤ්ඤො ආමගඤ්ඤො විස්සගඤ්ඤො සුගඤ්ඤො දුක්ඛගඤ්ඤො, යො වා පනඤ්ඤාපි අපච්ඡි ගඤ්ඤො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨො යං ගඤ්ඤං අතිදස්සනං සප්පට්ඨං ඝාතෙන අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන ඝාසී වා ඝායතී වා ඝාසීස්සති වා ඝාසෙ වා ගඤ්ඤාපොසො ගඤ්ඤායතනමොචං ගඤ්ඤාධාතුපොසා, ඉදං චූළච්ඡි ගඤ්ඤායතනං.

1. පිතං - සිරිමු. 2. ලොභිතං - සිරිමු. 3. හරිවණණං - සි. 4. මුත්ත - සිමු, මඡසං.

නවප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්වීඤන ය, . . . කායවීඤන ය, මනොධාතු ය, මනොවීඤනධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්වීඤන ය, ශ්‍රොත්‍රවීඤන ය, ස්‍රාණ වීඤන ය, ජීවිතවීඤන ය, කායවීඤන ය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවීඤනධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

232. එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සහෙකුක වූයෙක් ඇත, අහෙකුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රීප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ. මේ මනායතනය යි කියනු ලැබේ.

233. එහි රූපායතනය කවරෙ යත් : යම් රූපයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසටහන වූයේ සනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ නිල ය, කහවන, ලේපැහැ ය, සුදු ය, කළු ය, මදට ය, සම්චන, නිල්තණපැහැ ය, අඹදලුපැහැ ය, උස් ය, මීටි ය, කුදු ය, මහන් ය, වට ය, පිරිමඩුලු ය, පිටිඊස් ය, සඟුස් ය, අටුස් ය, සොළසැස් ය, වළ ය, ගොඩ ය, සෙවණ ය, අවු ය, එළි ය, අඳුරු ය, වලා ය, හිම ය, දුම් ය, රජස් ය, සදමඛලෙහි පැහැ ය, හිරුමඛලෙහි පැහැ ය, තරුපැහැ ය, කැටපත්මඛලෙහි පැහැ ය, මිණි-සක්-මුතු-වෙරළමිණිපැහැ ය, රන්-රිදීපැහැ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසටහන යි කියන ලද සනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, සනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ යම් රූපයක් සනිදර්ශන සප්‍රතිස වූ ඇසින් දුටුයේ හෝ දකී හෝ දක්නේ හෝ දක්නේ නම් හෝ තෙල (රූ සටහන) රූප නමුදු වෙයි, තෙල රූපායතන නමුදු වෙයි, රූපධාතු නමුදු වේ. මේ රූපායතනය යි කියනු ලැබේ.

234. එහි ශබ්දයතනය කවරෙ යත් : යම් ශබ්දයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූයේ ද, බෙරහඬ ය, මිහිභුහඬ ය, සක්භඬ ය, පණාබෙරහඬ ය, ගීහඬ ය, වැයුම්භඬ ය, කස්තලභඬ ය, අත්තලභඬ ය, සක්ත්වයන්ගේ නිර්සොෂ (අවියන්) හඬ ය, ධාතූන්ගේ උතුන් ගැටුම්භඬ ය, සුළු-හඬ ය, දියහඬ ය, මිනිස්භඬ ය, නොමිනිස් හඬ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ යම් ශබ්දයෙකුත් ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ යම් ශබ්දයකුත් අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ ශ්‍රොත්‍රයෙන් ඇසී හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල ශබ්ද නමුදු වෙයි, තෙල ශබ්දයතන නමුදු වෙයි, තෙල ශබ්දධාතු නමුදු වේ. මේ ශබ්දයතනය යි කියනු ලැබේ.

235. එහි ගන්ධායතනය කවරෙ යත් : යම් ගන්ධයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූයේ මුල්ගඳ ය, හරගඳ ය, පොතුගඳ ය, පත්ගඳ ය, මල්ගඳ ය, එලගඳ ය, අමුගඳ ය, කුණුගඳ ය, සුවඳ ය, දුගඳ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ යම් ගන්ධයෙක් හෝ ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ යම්ගන්ධයක් අනිදර්ශන සප්‍රතිස වූ ස්‍රාණයෙන් ඇසී හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ ගඳ නමුදු තෙල ය, ගන්ධායතන නමුදු තෙල ය, ගන්ධධාතු නමුදු තෙල යි. මේ ගන්ධා යතනය යි කියනු ලැබේ.

236. තත් කතමං රසායනනං : යො රසො චතුන්තං මහාභුතානං උපාදය අතිදසනො සප්ටිභො මූලරසො ඛනිරසො තචරසො පනතරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො අමිලිලං මධුරං තීන්තකං කටුකං ලොභිකං බාරිකං ලපිලකං¹ කසාවො සාදු අසාදු, යො වා පනඤ්ඤපි අපි රසො චතුන්තං මහාභුතනං උපාදය අතිදසනො සප්ටිභො යං රසං අතිදසනං සප්ටිභං ජීවහාය අතිදසනාය සප්ටිභාය සාහි වා සායති වා සාසිසති වා සායෙ වා රසොපෙසො රසායනනමෙපනං රසධාතුපෙසා, ඉදං වුව්චි රසායනනං.

237. තත් කතමං ඵොට්ඨබ්බායනනං : පථවිධාතු තෙජෝධාතු වායෝධාතු කකබලං මුද්‍රකං සණ්ඨං ඵරාසං සුබසමථසං දුක්ඛසමථසං ගරාකං ලහුකං යං ඵොට්ඨබ්බං අතිදසනං සප්ටිභං කායෙන අතිදසනනො සප්ටිභෙන චුපි වා චුසති වා චුපිසති වා චුසෙ වා ඵොට්ඨබ්බා- 'පෙසො ඵොට්ඨබ්බායනනමෙපනං ඵොට්ඨබ්බධාතුපෙසා, ඉදං වුව්චි ඵොට්ඨබ්බායනනං.

238. තත් කතමං ධම්මායනනං : වෙදනාකකිකො සඤ්ඤකකිකො සඛාරකකිකො, යං ච රූපං අතිදසනං අප්ටිභං ධම්මායනනපරිභො පනනං අසඛිතා ව ධාතු.

තත් කතමො වෙදනාකකිකො : ඵකවිධෙන වෙදනාකකිකො : ඵසසමපසුතො.

දුට්ඨෙන වෙදනාකකිකො : අපි සහෙතුකො අපි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපි කුසලො අපි අකුසලො අපි අව්‍යාකතො -පෙ- ඵචං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො -පෙ- ඵචං බහුවිධෙන වෙදනාකකිකො, අයං වුව්චි වෙදනාකකිකො.

තත් කතමො සඤ්ඤකකිකො : ඵකවිධෙන සඤ්ඤකකිකො : ඵසසමපසුතො.

දුට්ඨෙන සඤ්ඤකකිකො : අපි සහෙතුකො අපි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤකකිකො : අපි කුසලො අපි අකුසලො අපි අව්‍යාකතො -පෙ- ඵචං දසවිධෙන සඤ්ඤකකිකො -පෙ- ඵචං බහුවිධෙන සඤ්ඤකකිකො, අයං වුව්චි සඤ්ඤකකිකො.

තත් කතමො සඛාරකකිකො : ඵකවිධෙන සඛාරකකිකො : විත්ත සමපසුතො.

දුට්ඨෙන සඛාරකකිකො : අපි හෙතු අපි න හෙතු.

තිවිධෙන සඛාරකකිකො : අපි කුසලො අපි අකුසලො අපි අව්‍යාකතො -පෙ- ඵචං දසවිධෙන සඛාරකකිකො -පෙ- ඵචං බහුවිධෙන සඛාරකකිකො, අයං වුව්චි සඛාරකකිකො.

1. ලමිලං - මජ්ඣං.

236. එහි රසායනනය කවරෙ යත් : යම් රසයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකය වූයේ මුල් රස ය, කදරස ය, පොතුරස ය, පත් රස ය, මල් රස ය, පල රස ය, ඇඹුල් ය, මිහිරි ය, තිත්ත ය, කුළු ය, ලුණු ය, කර ය, ලවල (දිවුල ඇ කසටැඹුල) ය, මිහිරි ය, නො මිහිරි ය, යළි අන්‍ය වූ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් රසයෙක් හෝ ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් රසයක් අනිදර්ශන සප්තකය වූ දිවින් වින්දේ හෝ විඳී හෝ විඳින්තේ හෝ විඳින්තේ නම් හෝ තෙල රස නමුදු වෙයි, තෙල රසායනන නමුදු වෙයි, තෙල රසධාතු නමුදු වේ, මේ රසායනනය යි කියනු ලැබේ.

237. එහි ඵොට්ඨබ්බායනනය කවරෙ යත් : තද වූ මොලොක් වූ සිලුටු වූ රළු වූ සුචපහස් වූ දුක්පහස් වූ බර වූ නො බර වූ (කර්කශත්වලක්ෂණ වූ) පාර්ථිව්‍යාතය, (උෂ්ණත්ව ලක්ෂණ වූ) තෙජොධාතු ය, (විහාමිහන ලක්ෂණ වූ) වායොධාතු ය, අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයක් අනිදර්ශනසප්තකය වූ කයින් පැහැසි හෝ පහසා හෝ පහස්තේ හෝ පහස්තේ නම් හෝ තෙල (පඨවි-ආපො-තෙජොධාතුව) ඵොට්ඨබ්බ නමුදු වෙයි, තෙල ඵොට්ඨබ්බායනන නමුදු වෙයි, තෙල ඵොට්ඨබ්බධාතු නමුදු වේ, මේ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායනනය යි කියනු ලැබේ.

238. එහි ධර්මායනනය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායනනපයඝාපත්ත වූ යම් රූපයෙකුත් ඇද්ද, අසඬ්ඛතධාතුව දැයි.

එහි වෙදනාස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ. . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ. මේ වෙදනාස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංඥස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුසල් වූයෙක් ඇත, අකුසල් වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. මේ සංඥස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුසල් වූයෙක් ඇත, අකුසල් වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. මේ සංස්කාරස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං රූපං අනිදක්‍ෂන අපපටිඝං ධම්මායතන පරියාපනනං : ඉතිදිගං පුරිසිදිගං -පෙ- කබ්‍රිංකාරො ආකාරො. ඉදං වුච්චති රූපං අනිදක්‍ෂනං අපපටිඝං ධම්මායතනපරියාපනනං.

තත් කතමා අසඛිතා ධාතු : රාගකයො දෙසකයො මොහකයො අයං වුච්චති අසඛිතා ධාතු, ඉදං වුච්චති ධම්මායතනං.

අභිධම්මභාජනියං.

239. ආදසායනනාති: චක්ඛායතනං, රූපායතනං, භොනායතනං, සඤ්ජායතනං, ඝානායතනං, ගඤ්ඤායතනං, ජීවහායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ථොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං.

240. ආදසනනං ආයතනානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා, කති අරණා.

241. දසායතනා අව්‍යාකතා, ආයතනා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

දසායතනා න චතතබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනාති'පි, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනාති'පි අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනාති'පි. මනායතනං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, ධම්මායතනං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා න චතතබ්බං සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනනාති'පි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනනාති'පි අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනනාති'පි.

දසායතනා නෙච්චිපාකනච්චිපාකධම්මධම්මා, ආයතනා සියා ච්චිපාකා, සියා ච්චිපාකධම්මධම්මා, සියා නෙච්චිපාකනච්චිපාකධම්මධම්මා.

පඤ්චායතනා උපාදිනනුපාදනියා, සඤ්ජායතනං අනුපාදිනනුපාදනියං චතනාණං ආයතනා සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, ආයතනා සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිතන අනුපාදනියා.

දසායතනා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, ආයතනා සියා සංකිලිට්ඨ-සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා.

දසායතනා අචිතකකච්චිවාරං, මනායතනං සියා සචිතකකච්චිවාරං. සියා අචිතකකච්චිවාරමතනං, සියා අචිතකකච්චිවාරං. ධම්මායතනං සියා සචිතකකච්චිවාරං, සියා අචිතකකච්චිවාරමතනං, සියා අචිතකකච්චිවාරං. සියා න චතතබ්බං සචිතකකච්චිවාරනාති'පි අචිතකකච්චිවාරමතනනාති'පි. අචිතකකච්චිවාරනාති'පි.

එහි ධර්මායතනපයඝාතන වූ අනිදර්ශනඅප්‍රතිසරූපය කවරෙ යක් : ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය, පුරුෂෝන්ද්‍රිය ය, . . . කවලිකාරාභාර යි. මේ ධර්මායතනපයඝාතන වූ අනිදර්ශන අප්‍රතිස රූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංඛතධාතු කවරෙ යක් : රාගක්ෂය ය, දොෂක්ෂය ය, මොහක්ෂය යි. මේ අසංඛතධාතූය යි කියනු ලැබේ. මේ ධර්මායතනය යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනිය යි.

239. ආයතන දෙලොසෙකි : වක්ෂුරායතන ය, රූපායතන ය, ශ්‍රොත්‍රායතන ය, ශබ්දයතන ය, ස්‍රාණායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජීවිතායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන ය, මනායතන ය, ධර්මායතන යි.

240. දෙලොස් ආයතනයන් අකුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යක් :

241. දශආයතන කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් කුසල් ද වන්තාහ, අකුසල් ද වන්තාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාහු යි.

දශආයතන කෙතෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුක්තහ. මනායතනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තෝ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තෝ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තෝ ය. ධර්මායතනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තෝ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තෝ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තෝ ය. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ද වන්තෝ ය.

දශායතනයෝ නොමැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම ද නො වූවාහු ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් විපාක ද වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහ, නොවිපාකනවිපාක ස්වභාවධර්ම ද වන්තාහු යි.

පස් ආයතන කෙතෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය වෙති, ශබ්දයතනය අනුපාදිනෙතාපාදනිය වෙයි, සතර ආයතන කෙතෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනනඅනුපාදනිය ද වන්තාහු යි.

දශායතනයෝ අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශිකයෝ ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලෙශික ද වන්තාහු යි.

දශායතනයෝ අචිතර්කඅචීවාරයහ. මනායතනය සචිතර්කසචීවාර ද වන්තෝ ය, අචිතර්කචීවාරමාත්‍ර ද වන්තෝ ය, අචිතර්කඅචීවාර ද වන්තෝ ය. ධර්මායතනය සචිතර්ක සචීවාර ද වන්තෝ ය, අචිතර්කචීවාරමාත්‍ර ද වන්තෝ ය, අචිතර්කඅචීවාර ද වන්තෝ ය, සචිතර්කසචීවාර යි ද අචිතර්කචීවාරමාත්‍ර යි ද අචිතර්කඅචීවාර යි ද නො කියයුතු ද වන්තෝ යි.

දසායතනා න චත්තබ්බො පිතීසභගතොති'පි සුඛසභගතොති'පි උපෙකකාසභගතොති'පි, ආයතනා සියා පිතීසභගතො, සියා සුඛසභගතො, සියා උපෙකකාසභගතො, සියා න චත්තබ්බො පිතීසභගතොති'පි සුඛසභගතොති'පි උපෙකකාසභගතොති'පි.

දසායතනා නෙවදසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො, ආයතනා සියා දසසනෙන පභාතබ්බො, සියා භාවනාය පභාතබ්බො, සියා නෙවදසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

දසායතනා නෙවදසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, ආයතනා සියා දසසනෙන පභාතබ්බභෙතුකා, සියා භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, සියා නෙවදසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

දසායතනා නෙවාචයගාමීනාපචයගාමීනො, ආයතනා සියා ආචයගාමීනො, සියා අපචයගාමීනො, සියා නෙවආචයගාමීනාපචයගාමීනො.

දසායතනා නෙව සෙකකා නාසෙකකා, ආයතනා සියා සෙකකා, සියා අසෙකකා, සියා නෙව සෙකකා නාසෙකකා.

දසායතනා පරිත්තා, ආයතනා සියා පරිත්තා, සියා මහඤ්ඤා, සියා අපමාණා.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහඤ්ඤාරම්මණා, සියා අපමාණාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බො පරිත්තාරම්මණාතිපි මහඤ්ඤාරම්මණාතිපි අපමාණාරම්මණාතිපි.

දසායතනා මජ්ඣිමා, ආයතනා සියා ගීනා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණීතා.

දසායතනා අනියතා, ආයතනා සියා මිච්ඡන්තනියතා, සියා සම්මන්තනියතා, සියා අනියතා.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියා මඤ්ඤාරම්මණා, සියා මඤ්ඤභෙතුකා, සියා මඤ්ඤාධිපතීනො, සියා න චත්තබ්බො මඤ්ඤාරම්මණාති'පි මඤ්ඤභෙතුකාති'පි මඤ්ඤාධිපතීනොති'පි.

පඤ්චායතනා සියා උප්පත්තා, සියා උප්පාදීනො, න චත්තබ්බො අනුප්පත්තාති, සද්දයතනං සියා උප්පත්තං, සියා අනුප්පත්තං, න චත්තබ්බං උප්පාදීති, පඤ්චායතනා සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා සියා උප්පාදීනො, ධම්මායතනං සියා උප්පත්තං, සියා අනුප්පත්තං, සියා උප්පාදී, සියා න චත්තබ්බො උප්පත්තනාති'පි අනුප්පත්තනාති'පි උප්පාදීති'පි.

ඵකාදසායතනා සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා, සියා න චත්තබ්බො අතීතනාති'පි අනාගතනාති'පි පච්චුප්පත්තනාති'පි.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියා අනිතාරම්මණා සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පත්තාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බො අනිතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පත්තාරම්මණාති'පි.

දශායතනයේ ප්‍රීතිසහගත හි ද සුඛසහගත හි ද උපෙක්ෂාසහගත හි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛ සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත හි ද සුඛසහගත හි ද උපෙක්ෂාසහගත හි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

දශායතනයේ නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තාහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ. නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමීහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ආවයගාමී ද වන්නාහ, අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ නො මැ ශෛක්ෂයහ, නො ද අශෛක්ෂයහ, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ පරිත්තයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනාලම්බනයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්බනය හි ද මහද්ගතාලම්බනය හි ද අප්‍රමාණාලම්බනය හි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ මධ්‍යමයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ඝීන ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනියතයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් මිට්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සමයක්ත්වනියත ද වන්නාහ. අනියත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනාලම්බනයහ, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්බන හි ද මාර්ගහෙතුක හි ද මාර්ගාධිපති හි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

ආයතනයේ පස් දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, අනුත්පන්න හි නො කියයුතු වන්නාහ. ශබ්දයතනය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ය හි නො කියයුතු ය. ආයතනයේ පස් දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, ධර්මායතනය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ද වන්නේ ය, උත්පන්න හි ද අනුත්පන්න හි ද උත්පාදී හි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

ඵකොළොස් ආයතන කෙනෙක් අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, පවිච්ඡද්වන්ත ද වන්නාහ. ධර්මායතනය අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, පවිච්ඡද්වන්ත ද වන්නේ ය, අතීත හි ද අනාගත හි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න හි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ අනාලම්බනයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බනය හි ද අනාගතාලම්බනය හි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනය හි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

සියා අජකිත්තා, සියා බහිඤා, සියා අජකිත්තබහිඤා.

දසායතනා අනාරම්මණා. ආයතනා සියා අජකිත්තාරම්මණා, සියා බහිඤාරම්මණා, සියා අජකිත්තබහිඤාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා අජකිත්තාරම්මණානිපි බහිඤාරම්මණානිපි අජකිත්තබහිඤාරම්මණානිපි.

රූපායතනං සනිද්ධංනසපපිඝං, නවායතනා අනිද්ධංනසපපිඝං, ආයතනා අනිද්ධංනඅපපිඝං.

242. එකාදසායතනා න හෙතු. ධම්මායතනං සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

දසායතනා අහෙතුකා. ආයතනා සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා.

දසායතනා හෙතුවිපසුත්තා. ආයතනා සියා හෙතුසම්පසුත්තා, සියා හෙතුවිපසුත්තා.

දසායතනා න චත්තබ්බා හෙතු චෙච සහෙතුකානි'පි, සහෙතුකා චෙච න ච හෙතුනිපි. මනායතනං න චත්තබ්බං හෙතු චෙච සහෙතුකානි, සියා සහෙතුකං චෙච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං සහෙතුකාඤ්චෙච න ච හෙතුනි. ධම්මායතනං සියා හෙතු චෙච සහෙතුකාඤ්චෙ, සියා සහෙතුකං චෙච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතු චෙච සහෙතුකානි'පි සහෙතුකාඤ්චෙච න ච හෙතුනි'පි.

දසායතනා න චත්තබ්බා හෙතු චෙච හෙතුසම්පසුත්තානි'පි හෙතුසම්පසුත්තා චෙච න ච හෙතුනි'පි. මනායතනං න චත්තබ්බං හෙතු චෙච හෙතුසම්පසුත්තනානි, සියා හෙතුසම්පසුත්තං චෙච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතුසම්පසුත්තං චෙච න ච හෙතුනි. ධම්මායතනං සියා හෙතු චෙච හෙතුසම්පසුත්තං ච, සියා හෙතුසම්පසුත්තං චෙච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතු චෙච හෙතුසම්පසුත්තනානි'පි හෙතුසම්පසුත්තං චෙච න ච හෙතුනි'පි.

දසායතනා න හෙතු අහෙතුකං. මනායතනං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න හෙතු අහෙතුකං. ධම්මායතනං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න හෙතු අහෙතුකං, සියා න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකානි'පි, න හෙතු අහෙතුකානි'පි.

243. එකාදසායතනා සපච්චයා. ධම්මායතනං සියා සපච්චයං සියා අපච්චයං.

එකාදසායතනා සඛිතා. ධම්මායතනං සියා සඛිතං සියා අසඛිතං.

රූපායතනං සනිද්ධංනං. එකාදසායතනා අනිද්ධංනා.

දසායතනා සපපිඝං. ආයතනා අපපිඝං.

දසායතනා රූපා. මනායතනං අරූපං, ධම්මායතනං සියා රූපං, සියා අරූපං.

දසායතනා ලොකියා. ආයතනා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තර් කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි න විඤ්ඤායා.

(දෙළොස් ආයතනයේ) අද්ධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්ම බාහිර ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ අනාලම්බනයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

රූපායතනය සනිද්දර්ශනසප්තීස ය, ආයතනයේ නවදෙනෙක් අනිද්දර්ශනසප්තීසයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අනිද්දර්ශනසප්තීස වන්තාහු යි.

242. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් හෙතු නො වෙති. ධර්මායතනය හෙතු ද වෙයි, නහෙතු ද වෙ.

දශායතනයේ අහෙතුකයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සහෙතුක ද වන්තාහ, අහෙතුක ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ හෙතුවිප්‍රසුක්තයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහ, හෙතුවිප්‍රසුක්ත ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ හෙතු ද වූ මෑ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ මෑ නො ද හෙතු යි ද නො කිය යුක්තාහ. මනායතනය හෙතු ද වූ මෑ සහෙතුක යි නො කියයුතු ය. සහෙතුක වූ මෑ නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. සහෙතුක වූ මෑ නො ද හෙතු යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය, ධර්මායතනය හෙතු ද වූ මෑ සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූ මෑ නො ද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූ මෑ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ හෙතු ද වූ මෑ හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයහ යි ද හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ මෑ නො ද හෙතුක යි ද නො කියයුක්තාහ. මනායතනය හෙතු ද වූ මෑ හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය. හෙතු සම්ප්‍රසුක්ත වූ මෑ නොද හෙතු ද වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රසුක්ත ද වූ මෑ නොද හෙතු යි නො කියයුතු ය. ධර්මායතනය හෙතු ද වූ මෑ හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ මෑ නොද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූ මෑ හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි ද හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ මෑ නොද හෙතුයෙකැයි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ හෙතු නො වූ අහෙතුකයේ ය. මනායතනය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

243. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සප්තකයේ ය. ධර්මායතනය සප්තකය ද වන්නේ ය, අප්තකය ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සංඛත වන්තාහ. ධර්මායතනය සංඛත ද වන්නේ ය, අසංඛත ද වන්නේ යි.

රූපායතනය සනිද්දර්ශන ය. එකොළොස් ආයතනයේ අනිද්දර්ශනයේ යි.

දශායතනයේ සප්තීසයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අප්‍රතීසයේ යි.

දශායතනයේ රූපයේ ය. මනායතනය අරූප ය, ධර්මායතනය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ ලොකිකයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ලොකික ද වන්තාහ, ලොකොත්තර ද වන්තාහු ය.

(දෙළොස් ආයතනයේ) කිසි විභදනායෙකින් දකසුක්තාහ. කිසි විභදනායෙකින් නො දක සුක්තාහු ය.

244. එකාදසායනනා නො ආසවා, ධම්මායතනං සියා ආසවො සියා නො ආසවො.

දසායනනා සාසවා, ද්වායතනා සියා සාසවා සියා අනාසවා.

දසායනනා ආසව විපසුත්තා, ද්වායතනා සියා ආසවසම්පසුත්තා, සියා ආසවවිපසුත්තා.

දසායනනා න චත්තබ්බො ආසවා චෙව සාසවාති, සාසවා චෙව නො ච ආසවා; මනායතනං න චත්තබ්බො ආසවො චෙව සාසවනති, සියා සාසවං චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බං සාසවං චෙව නො ච ආසවොති; ධම්මායතනං සියා ආසවො චෙව සාසවං ච, සියා සාසවං චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බං ආසවො චෙව සාසවනතිපි, සාසවං චෙව නො ච ආසවොතිපි.

දසායනනා න චත්තබ්බො ආසවා චෙව ආසවසම්පසුත්තාතිපි, ආසව සම්පසුත්තා චෙව නො ච ආසවාතිපි; මනායතනං න චත්තබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තනති. සියා ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බං ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ච ආසවොති; ධම්මායතනං සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තං ච, සියා ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තනතිපි, ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ච ආසවොතිපි.

දසායනනා ආසවවිපසුත්තසාසවා, ද්වායතනා සියා ආසවවිපසුත්ත සාසවා, සියා ආසවවිපසුත්ත අනාසවා, සියා න චත්තබ්බො ආසවවිපසුත්තසාසවාතිපි ආසවවිපසුත්තඅනාසවාතිපි.

245. එකාදසායනනා නො සඤ්ඤප්පනා, ධම්මායතනං සියා සඤ්ඤප්පනං, සියා නො සඤ්ඤප්පනං.

දසායනනා සඤ්ඤප්පනියා, ද්වායතනා සියා සංයොජ්ඣියා සියා අසංයොජ්ඣියා.

දසායනනා සඤ්ඤප්පනවිපසුත්තා, ද්වායතනා සියා සඤ්ඤප්පන-සම්පසුත්තා, සියා සඤ්ඤප්පනවිපසුත්තා.

දසායනනා න චත්තබ්බො සඤ්ඤප්පනා චෙව සඤ්ඤප්පනියාති, සඤ්ඤප්පනියා චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනා; මනායතනං න චත්තබ්බං සඤ්ඤප්පනං චෙව සඤ්ඤප්පනියනති, සියා සඤ්ඤප්පනියං චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනං, සියා න චත්තබ්බං සඤ්ඤප්පනියං චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනනති. ධම්මායතනං සියා සඤ්ඤප්පනං චෙව සඤ්ඤප්පනියං ච. සියා සඤ්ඤප්පනියං චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනං. සියා න චත්තබ්බං සඤ්ඤප්පනං චෙව සඤ්ඤප්පනියනතිපි, සඤ්ඤප්පනියං චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනනතිපි.

දසායනනා න චත්තබ්බො සඤ්ඤප්පනා චෙව සඤ්ඤප්පනසම්පසුත්තා තිපි, සඤ්ඤප්පනසම්පසුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනාතිපි. මනායතනං න චත්තබ්බං සඤ්ඤප්පනං චෙව සඤ්ඤප්පනසම්පසුත්තනති, සියා සඤ්ඤප්පනසම්පසුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනං, සියා න චත්තබ්බං සඤ්ඤප්පනසම්පසුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනනති. ධම්මායතනං සියා සඤ්ඤප්පනසඤ්ඤව සඤ්ඤප්පනසම්පසුත්තං ච, සියා සඤ්ඤප්පන සම්පසුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනං, සියා න චත්තබ්බං සඤ්ඤප්පනං චෙව සඤ්ඤප්පනසම්පසුත්තනතිපි, සඤ්ඤප්පනසම්පසුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤප්පනනතිපි.

244. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ආසුව නො වන්නාහ. ධර්මායතනය ආසුව ද වන්නේ ය, නොද ආසුව ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ ආසුවසහිතයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සාසුව ද වන්නාහ, අනාසුව ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ආසුවවිප්‍රසුක්තයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ආසුව ද වූ මැ සාසුවහ යි නො කියයුත්තාහ. සාසුව ද වූ මැ නොද ආසුවයෝ ය. මනායතනය ආසුව ද වූ මැ සාසුවයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සාසුව ද වූයේ මැ නොද ආසුව ද වන්නේ ය. සාසුව ද වූයේ මැ නොද ආසුව යැ යි නො කියයුත්තේ ය. ධර්මායතනය ආසුව ද වූයේ මැ සාසුව ද වන්නේ ය. සාසුව ද වූයේ මැ නො ද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුව ද වූයේ ම සාසුවයෙකැ යි ද සාසුව ද වූ මැ නොද ආසුවයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයේ ආසුව ද වූ මැ ආසුවසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ මැ නො ද ආසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ආසුව ද වූ ම ආසුවසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය, ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආසුවයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ආසුව ද වූ මැ ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුව ද වූයේ මැ ආසුවසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි ද ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ මැ නොද අ.සුවයෙකැ යි ද නොකියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ආසුවවිප්‍රසුක්තසාසුවයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ආසුව විප්‍රසුක්තසාසුව ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රසුක්තඅනාසුව ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රසුක්තසාසුවහ යි ද ආසුවවිප්‍රසුක්තඅනාසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

245. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සංයොජනයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය සංයොජන ද වන්නේ ය, නොද සංයොජන ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංයොජනියයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයොජනිය ද වන්නාහ, අසංයොජනිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සංයොජනවිප්‍රසුක්තයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයොජන සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සංයොජන ද වූ ම සංයොජනියහ යි නො කිය යුත්තාහ, සංයොජනිය ද වූ ම නොද සංයොජන වෙති. මනායතනය සංයොජන ද වූ මැ සංයොජනිය ය යි නො කියයුතු ය, සංයොජනිය ද වූ මැ නොද සංයොජන වන්නේ ය, සංයොජනිය ද වූ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු ය. ධර්මායතනය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනිය ද වන්නේ ය. සංයොජනිය ද වූයේ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූයේ මැ සංයොජනිය යි ද සංයොජනිය ද වූයේ ම නොද සංයොජන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංයොජන ද වූවාහු මැ සංයොජනසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද සංයොජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නොද සංයොජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනසම්ප්‍රසුක්තයෙක යි නො කියයුතු ය. සංයොජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජන සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනසම්ප්‍රසුක්තයෙක යි ද සංයොජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජනයෙක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා සඤ්ඤප්නවිපසුත්තසඤ්ඤප්නියා, ආයතනා සියා සඤ්ඤප්නවිපසුත්තසඤ්ඤප්නියා. සියා සඤ්ඤප්නවිපසුත්ත අසඤ්ඤප්නියා, සියා න චත්තබ්බා සඤ්ඤප්නවිපසුත්තසඤ්ඤප්නියානිපි, සඤ්ඤප්නවිපසුත්ත අසඤ්ඤප්නියානිපි.

246. එකාදසායතනා නො ගන්තා, ධම්මායතනං සියා ගන්තො, සියා නො ගන්තො.

දසායතනා ගන්තියා, ආයතනා සියා ගන්තියා, සියා අගන්තියා.

දසායතනා ගන්විපසුත්තා, ආයතනා සියා ගන්සම්පසුත්තා සියා ගන්විපසුත්තා.

දසායතනා න චත්තබ්බා ගන්තා චෙච ගන්තියානි. ගන්තියා චෙච නො ච ගන්තා, මනායතනං න චත්තබ්බං ගන්තො චෙච ගන්තියානි. සියා ගන්තියං චෙච නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බං ගන්තියං චෙච නො ච ගන්තොනි; ධම්මායතනං සියා ගන්තො චෙච ගන්තියංඤ්ච, සියා ගන්තියං චෙච නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බං ගන්තො චෙච ගන්තියානිපි ගන්තියං චෙච නො ච ගන්තොනිපි.

දසායතනා න චත්තබ්බා ගන්තා චෙච ගන්සම්පසුත්තානිපි. ගන්සම්පසුත්තා චෙච නො ච ගන්තොනිපි. මනායතනං න චත්තබ්බං ගන්තො චෙච ගන්සම්පසුත්තානි, සියා ගන්සම්පසුත්තං චෙච නො ච ගන්තො. සියා න චත්තබ්බං ගන්සම්පසුත්තං චෙච නො ච ගන්තොනි. ධම්මායතනං සියා ගන්තො චෙච ගන්සම්පසුත්තං ච, සියා ගන්සම්පසුත්තං චෙච නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බං ගන්තො චෙච ගන්සම්පසුත්තානිපි. ගන්සම්පසුත්තං චෙච නො ච ගන්තොනිපි, දසායතනා ගන්විපසුත්ත ගන්තියා, ආයතනා සියා ගන්විපසුත්තගන්තියා. සියා ගන්විපසුත්ත අගන්තියා, සියා න චත්තබ්බා ගන්විපසුත්තගන්තියානිපි ගන්විපසුත්ත අගන්තියානිපි.

247. එකාදසායතනා නො ඕභා -පෙ- නො යොගා -පෙ-

249. නො නිවරණා, ධම්මායතනං සියා නිවරණං, සියා නො නිවරණං.

දසායතනා නිවරණියා, ආයතනා සියා නිවරණියා, සියා අනිවරණියා.

දසායතනා නිවරණවිපසුත්තා; ආයතනා සියා නිවරණසම්පසුත්තා, සියා නිවරණවිපසුත්තා.

දසායතනා න චත්තබ්බා නිවරණා චෙච නිවරණියානි, නිවරණියා චෙච නො ච නිවරණා, මනායතනං න චත්තබ්බා නිවරණං චෙ'ච නිවරණියානි; සියා නිවරණියංඤ්ච නො ච නිවරණං; සියා න චත්තබ්බං නිවරණියංඤ්ච නො ච නිවරණානි ධම්මායතනං සියා නිවරණංඤ්ච නිවරණියංඤ්ච, සියා නිවරණියංඤ්ච නො ච නිවරණං; සියා න චත්තබ්බං නිවරණංඤ්ච නිවරණියානිපි, නිවරණියංඤ්ච නො ච නිවරණානිපි.

දශාසතනයේ සංයෝජනවිප්‍රසක්තසංයෝජනිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රසක්තසංයෝජනිය ද වන්තාභ, සංයෝජනවිප්‍රසක්තසංයෝජනිය ද වන්තාභ, සංයෝජනවිප්‍රසක්තසංයෝජනියහ යි ද සංයෝජනවිප්‍රසක්තසංයෝජනියහ යි ද නො කියයුතු වන්තාභු ය.

246. ඵකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වන්තෝ ය, නොද ග්‍රන්ථ ද වන්තෝ යි.

දශාසතනයේ ග්‍රන්ථනිය වන්තාභ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනිය ද වන්තාභ, අග්‍රන්ථනිය ද වන්තාභු ය.

දශාසතනයේ ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්තසහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්ත ද වන්තාභ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්ත ද වන්තාභු ය.

දශාසතනයේ ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනියහ යි නො කියයුක්තාභ. ග්‍රන්ථනිය ද වූ මෑ නොද ග්‍රන්ථ වෙති. මනායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය යි නො කියයුතු ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්තෝ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ යෑ යි නො කියයුතු වන්තෝ ය. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය ද වන්තෝ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම ග්‍රන්ථයෙකෑ යි ද නො කියයුක්තෝ යි.

දශාසතනයේ ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්ත වෙති යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්ත ද වූවාහු ම නොද ග්‍රන්ථ වෙති ද නො කියයුක්තාභ. මනායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රසක්ත ය යි නො කියයුතු ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්තෝ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක යි නො කියයුතු වන්තෝ ය. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වූ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තයෙක් ද වන්තෝ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්තෝ ය, ග්‍රන්ථ ද වූ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තයෙක යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක යි ද නො කියයුතු වන්තෝ යි.

දශාසතනයේ ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්ත ග්‍රන්ථනිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ විප්‍රසක්තග්‍රන්ථනිය වෙති, ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්තඅග්‍රන්ථනිය ද වන්තාභ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්ත ග්‍රන්ථනියහ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්තඅග්‍රන්ථනියහ යි ද නො කියයුතු වන්තාභු ය.

247-249. ඵකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ඔසයෝ නො වෙති. . . . යොගයෝ නො වෙති. . . නිවරණයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය නිවරණ ද වන්තෝ ය, නොද නිවරණ ද වන්තෝ යි.

දශාසතනයේ නිවරණිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණිය ද වන්තාභ, අනිවරණිය ද වන්තාභු ය.

දශාසතනයේ නිවරණවිප්‍රසක්තසහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණසම්ප්‍රසක්ත ද වන්තාභ, නිවරණවිප්‍රසක්ත ද වන්තාභු ය.

දශාසතනයේ නිවරණ ද වූ ම නිවරණියහ යි නො කියයුක්තාභ, නිවරණිය ද වූවාහු ම නොද නිවරණ වෙති. මනායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණියහ යි නො කියයුතු ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ ද වන්තෝ ය. නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ යි නො කියයුතු වන්තෝ ය. ධර්මායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණිය ද වන්තෝ ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙක් ද වන්තෝ ය, නිවරණය ද වූයේ ම නිවරණිය යි ද නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වන්තෝ යි.

දසායනනා න චතතබ්බා නීවරණං වෙච නීවරණසම්පසුත්තනාති'පි, නීවරණසම්පසුත්තනා වෙච නො ච නීවරණාති'පි; මනායනනං න චතතබ්බං නීවරණඤ්ඤව නීවරණසම්පසුත්තනනති; සියා නීවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව නො ච නීවරණං, සියා න චතතබ්බං නීවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව නො ච නීවරණනති, ධම්මායනනං සියා නීවරණඤ්ඤව නීවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව, සියා නීවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව නො ච නීවරණං, සියා න චතතබ්බං නීවරණඤ්ඤව නීවරණසම්පසුත්තනනතිපි, නීවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව නො ච නීවරණනති'පි.

දසායනනා නීවරණවිපසුත්තනනීවරණීයා; ආයතනා සියා නීවරණ- විපසුත්තනනීවරණීයා, සියා නීවරණවිපසුත්තනආනීවරණීයා; සියා න චතතබ්බා නීවරණවිපසුත්තනනීවරණීයාති'පි නීවරණවිපසුත්තනආනීවරණීයාති'පි.

250. එකාදසායනනා නො පරමාසා; ධම්මායනනං සියා පරමාසො, සියා නො පරමාසො.

දසායනනා පරමට්ඨා, ආයතනා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා;

දසායනනා පරාමාසවිපසුත්තනා; මනායනනං සියා පරාමාසසම්පසුත්තනං, සියා පරාමාසවිපසුත්තනං; ධම්මායනනං සියා පරාමාසසම්පසුත්තනං, සියා පරාමාසවිපසුත්තනං, සියා න චතතබ්බං පරාමාසසම්පසුත්තනනතිපි පරාමාසවිපසුත්තනනතිපි.

දසායනනා න චතතබ්බා පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති, පරමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසා; මනායනනං න චතතබ්බං පරාමාසො වෙච පරාමට්ඨනති, සියා පරාමට්ඨං වෙච නො ච පරාමාසො; සියා න චතතබ්බං පරාමට්ඨං වෙච නො ච පරාමාසොති; ධම්මායනනං සියා පරාමාසො වෙච පරාමට්ඨඤ්ඤව, සියා පරාමට්ඨඤ්ඤව නො ච පරාමාසො, සියා න චතතබ්බං පරාමාසො වෙච පරාමට්ඨනතිපි. පරාමට්ඨං වෙච නො ච පරාමාසොතිපි.

දසායනනා පරාමාසවිපසුත්තනපරාමට්ඨා; ආයතනා සියා පරාමාස- විපසුත්තනපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිපසුත්තනඅපරාමට්ඨා; සියා න චතතබ්බා පරාමාසවිපසුත්තන පරාමට්ඨාති'පි, පරාමාසවිපසුත්තනඅපරාමට්ඨාති'පි.

251. දසායනනා අනාරම්මණා; මනායනනං ඝාරම්මණං, ධම්මායනනං සියා ඝාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

මනායනනං චිත්තං, එකාදසායනනා නො චිත්තා.

එකාදසායනනා අචෙතසිකා, ධම්මායනනං සියා චෙතසිකං, සියා අචෙතසිකං.

දසායනනා චිත්තවිපසුත්තනා; ධම්මායනනං සියා චිත්තසම්පසුත්තනං, සියා චිත්තවිපසුත්තනං; මනායනනං න චතතබ්බං චිත්තෙන සම්පසුත්තනනති පි චිත්තෙන විපසුත්තනනති'පි;

දසායනනා චිත්තවිසංඝට්ඨා, ධම්මායනනං සියා චිත්තසංඝට්ඨං, සියා චිත්තවිසංඝට්ඨං, මනායනනං න චතතබ්බං චිත්තෙන සංඝට්ඨනති'පි චිත්තෙන විසංඝට්ඨනති'පි.

දශායතනයේ නිවරණ ද වුවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත හි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද නිවරණ හි ද නො කියයුක්තහ. මනායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්තයෙකු හි නො කියයුතු ය. නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනිවරණ ද වන්නේ ය. නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනිවරණයෙකු හි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණ ද වන්නේ ය. නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත හි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනිවරණයෙකු හි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

දශායතනයේ නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණ විප්‍රයුක්තනිවරණය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණය හි ද නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණය හි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

250. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් පරාමාසයේ නො වෙති. ධර්මායතනය පරාමාස ද වන්නේ ය, නොද පරාමාස ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමාසට වන්නාහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පරාමාසට ද වන්නාහ, අපරාමාසට ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ පරාමාසවිප්‍රයුක්තයහ. මනායතනය පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි. ධර්මායතනය පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාස සම්ප්‍රයුක්ත හි ද පරාමාසවිප්‍රයුක්ත හි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමාස ද වුවාහු ම පරාමාසට හි හි නො කියයුක්තහ, පරාමාසට ද වුවාහු ම නොදපරාමර්ථ වෙති. මනායතනය පරාමර්ථ ද වූයේ ම පරාමාසටයෙකු හි නො කියයුක්තේ ය, පරාමාසට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ථ ද වන්නේ ය, පරාමාසට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ථයෙකු හි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය පරාමර්ථ ද වූයේ ම පරාමාසට ද වන්නේ ය, පරාමාසට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ථ ද වන්නේ ය, පරාමර්ථ ද වූයේ ම පරාමාසටයෙකු හි ද පරාමාසට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ථ හි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමර්ථවිප්‍රයුක්ත වූ පරාමාසටයේ ය, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පරාමර්ථවිප්‍රයුක්තපරාමාසට ද වන්නාහ, පරාමර්ථයුක්තඅපරාමාසට ද වන්නාහ, පරාමර්ථ විප්‍රයුක්ත වූ පරාමාසට හි ද පරාමර්ථවිප්‍රයුක්ත වූ අපරාමාසට හි හි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

251. දශායතනයේ අනාලම්බනයේ ය. මනායතනය සාලම්බන ය. ධර්මායතනය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

මනායතනය වික්ත යි. එකොළොස් ආයතනයේ වික්තයේ නො වෙත්.

එකොළොස් ආයතනයේ අවෙතසිකයේ යි. ධර්මායතනය අවෙතසික ද වන්නේ ය, අවෙතසික ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ වික්තවිප්‍රයුක්තයේ ය. ධර්මායතනය වික්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. වික්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි. මනායතනය වික්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද වික්තය හා විප්‍රයුක්ත හි ද නො කියයුක්තේ යි.

දශායතනයේ වික්තය හා විසංසාණයහ. ධර්මායතනය වික්තසංසාණට ද වන්නේ ය, වික්තවිසංසාණට ද වන්නේ ය. මනායතනය වික්තය හා සංසාණට හි ද වික්තය හා විසංසාණට හි ද නො කියයුක්තේ යි.

ජායතනා නො චිත්තසමුට්ඨානා, ජායතනා සියා චිත්තසමුට්ඨානා, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානා.

එකාදසායතනා නො චිත්තසහභූනො, ධම්මායතනං සියා චිත්තසහභූ, සියා නො චිත්තසහභූ.

එකාදසායතනා නො චිත්තානුපරිච්ඡේදනො, ධම්මායතනං සියා චිත්තානුපරිච්ඡේදනී, සියා නො චිත්තානුපරිච්ඡේදනී.

එකාදසායතනා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, ධම්මායතනං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං.

එකාදසායතනා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨාන සහභූනො, ධම්මායතනං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ.

එකාදසායතනා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡේදනො, ධම්මායතනං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡේදනී, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡේදනී.

ජායතනා අජඛිතභීතා, ජායතනා බාහිරා.

නවායතනා උපාදා, ආයතනා නො උපාදා, ධම්මායතනං සියා උපාදා සියා නො උපාදා.

පඤ්චායතනා උපාදින්නා, සඤ්ජයතනං අනුපාදින්නං, ජායතනා සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

252. එකාදසායතනා නො උපාදානා, ධම්මායතනං සියා උපාදානං, සියා නො උපාදානං.

දසායතනා උපාදානීයා, ආයතනා සියා උපාදානීයා, සියා අනුපාදානීයා.

දසායතනා උපාදානවිපසුත්තා, ආයතනා සියා උපාදානසම්පසුත්තා, සියා උපාදානවිපසුත්තා.

දසායතනා න චිත්තබ්බං උපාදානාවෙච උපාදානීයානී, උපාදානීයා වෙච නො ච උපාදානා, මනායතනං න චිත්තබ්බං උපාදානඤ්ච උපාදානීයනනී, සියා උපාදානීයං වෙච නො ච උපාදානං, සියා න චිත්තබ්බං උපාදානීයඤ්ච නො ච උපාදානනනී, ධම්මායතනං සියා උපාදානඤ්ච උපාදානීයඤ්ච, සියා උපාදානීයඤ්ච නො ච උපාදානං, සියා න චිත්තබ්බං උපාදානං වෙච උපාදානීයනනී පි, උපාදානීයඤ්ච නො ච උපාදානනනී'පි.

දසායතනා න චිත්තබ්බං උපාදානා වෙච උපාදානසම්පසුත්තානී'පි, උපාදානසම්පසුත්තා වෙච නො ච උපාදානානී'පි; මනායතනං න චිත්තබ්බං උපාදානඤ්ච උපාදානසම්පසුත්තනනනී, සියා උපාදානසම්පසුත්තං වෙච නො ච උපාදානං, සියා න චිත්තබ්බං උපාදානසම්පසුත්තඤ්ච නො ච උපාදානනනී; ධම්මායතනං සියා උපාදානඤ්ච උපාදාන සම්පසුත්තඤ්ච, සියා උපාදාන සම්පසුත්තඤ්ච නො ච උපාදානං, සියා න චිත්තබ්බං උපාදානඤ්ච උපාදානසම්පසුත්තනනී'පි, උපාදානසම්පසුත්තඤ්ච නො ච උපාදානනනී'පි.

ආයතනයේ සඳහනක් වික්තසමුක්චාන නො වෙයි. ආයතනයේ සඳහනක් වික්තසමුක්චාන ද වන්තාහ, වික්තසමුක්චාන නොද වන්තාහු ය.

එකොළොස් ආයතනයේ වික්තසහභූ නො වෙයි. ධර්මායතනය වික්තසහභූ ද වන්නේ ය, නො ද වික්තසහභූ ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ වික්තය අනුව පවත්නාහු නො වෙයි. ධර්මායතනය වික්තානුපරිවක්ති ද වන්නේ ය, නොද වික්තානුපරිවක්ති ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ වික්තසංසාෂ්ටසමුක්චානයේ නො වෙයි. ධර්මායතනය වික්තසංසාෂ්ටසමුක්චාන ද වන්නේ ය, නොදවික්තසංසාෂ්ටසමුක්චාන ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ වික්තසංසාෂ්ටසමුක්චානසහභූ නො වෙයි. ධර්මායතනය වික්තසංසාෂ්ටසමුක්චානසහභූ ද වන්නේ ය. නොදවික්තසංසාෂ්ටසමුක්චානසහභූ ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ වික්තසංසාෂ්ටසමුක්චානානුපරිවර්තීහු නො වෙයි. ධර්මායතනය වික්තසංසාෂ්ටසමුක්චානානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය, නොද වික්තසංසාෂ්ටසමුක්චානානුපරිවර්තී ද වන්නේ යි.

ආයතනයේ සඳහනක් ආද්ධ්‍යාත්මිකයේ ය. ආයතනයේ සඳහනක් ධාතීරයේ යි.

ආයතනයේ නවඳහනක් උපාද වෙයි. ආයතනයේ ඳඳහනක් උපාද නො වෙයි. ධර්මායතනය උපාද ද වන්නේ ය, නො ද උපාද ද වන්නේ යි.

ආයතනයේ පස්ඳහනක් උපාදින්නයේ ය. ඔබ්දයතනය අනුපාදින්න ය, ආයතනයේ සඳහනක් උපාදින්න ද වන්තාහ, අනුපාදින්න ද වන්තාහු ය.

252. එකොළොස් ආයතනයේ උපාදනයේ නො වෙයි. ධර්මායතනය උපාදන ද වන්නේ ය, නොද උපාදන ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ උපාදනිය වෙයි. ආයතනයේ ඳඳහනක් උපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදනිය ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ උපාදනවිප්‍රසුක්කයහ. ආයතනයේ ඳඳහනක් උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වන්තාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්ක ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ උපාදන ද වූවහු ම උපාදනියහ යි නො කියයුක්කාහ, උපාදනිය ද වූ ම නොදඋපාදන වෙයි. මනායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි නො කියයුතු ය. උපාදනිය ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදන යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නොදඋපාදන ද වන්නේ ය. උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි ද උපාදනිය ද වූයේ ම නොදඋපාදන යි ද නො කියයුක්කේ යි.

දශායතනයේ උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්කයහ යි ද උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක වූ ම නොදඋපාදනහ යි ද නො කියයුක්කාහ. මනායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්කය යි නො කියයුක්කේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූයේ ම නොද උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූයේ ම නොදඋපාදනැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය, ධර්මායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූයේ ම නොද උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක යි ද උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූයේ ම නොදඋපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායනනා උපාදනවිපසුතනඋපාදනියා, ආයතනනා සියා උපාදන-
විපසුතනඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපසුතනඅනුපාදනියා, සියා න
වතනබබා උපාදනවිපසුතනඋපාදනියානි'පි, උපාදනවිපසුතනඅනුපා-
දනියානි'පි.

253. එකාදසායනනා නො කිලෙසා, බලමායතනනා සියා කිලෙසො,
සියා නො කිලෙසො.

දසායනනා සංකිලෙසිකා, ආයතනනා සියා සංකිලෙසිකා, සියා
අසංකිලෙසිකා.

දසායනනා අසංකිලිට්ඨා, ආයතනනා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා
අසංකිලිට්ඨා;

දසායනනා කිලෙසවිපසුතනා, ආයතනනා සියා කිලෙසසම්පසුතනා,
සියා කිලෙසවිපසුතනා.

දසායනනා න වතනබබා කිලෙසාවෙච්ච සංකිලෙසිකා නී, සංකිලෙසිකා
වෙච්ච නො ච කිලෙසා, මනායතනනා න වතනබබා කිලෙසො වෙච්ච
සංකිලෙසිකනනී, සියා සංකිලෙසිකකෙඤ්ච ව නො ච කිලෙසො, සියා න
වතනබබා සංකිලෙසිකකෙඤ්ච නො ච කිලෙසො නී; බලමායතනනා සියා
කිලෙසො වෙච්ච සංකිලෙසිකකෙඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකකෙඤ්ච නො ච
කිලෙසො, සියා න වතනබබා කිලෙසො වෙච්ච සංකිලෙසිකනනි'පි,
සංකිලෙසිකකෙඤ්ච නො ච කිලෙසොනි'පි.

දසායනනා න වතනබබා කිලෙසා වෙච්ච සංකිලිට්ඨානිපි, සංකිලිට්ඨා
වෙච්ච නො ච කිලෙසානි'පි; මනායතනනා න වතනබබා කිලෙසො වෙච්ච
සංකිලිට්ඨනනී, සියා සංකිලිට්ඨා වෙච්ච නො ච කිලෙසො, සියා න
වතනබබා සංකිලිට්ඨා වෙච්ච නො ච කිලෙසොනී; බලමායතනනා සියා
කිලෙසො වෙච්ච සංකිලිට්ඨා ව, සියා සංකිලිට්ඨා වෙච්ච නො ච කිලෙසො,
සියා න වතනබබා කිලෙසො වෙච්ච සංකිලිට්ඨනනි'පි, සංකිලිට්ඨා වෙච්ච
නො ච කිලෙසො නි'පි.

දසායනනා න වතනබබා කිලෙසා වෙච්ච කිලෙසසම්පසුතනානි'පි
කිලෙස සම්පසුතනා වෙච්ච නො ච කිලෙසානිපි; මනායතනනා න වතනබබා
කිලෙසො වෙච්ච කිලෙසසම්පසුතනනනී; සියා කිලෙසසම්පසුතනා වෙච්ච
නො ච කිලෙසො, සියා න වතනබබා කිලෙසසම්පසුතනා වෙච්ච නො ච
කිලෙසො නී, බලමායතනනා සියා කිලෙසො වෙච්ච කිලෙසසම්පසුතනා ව,
සියා කිලෙසසම්පසුතනා වෙච්ච නො ච කිලෙසො, සියා න වතනබබා
කිලෙසො වෙච්ච කිලෙසසම්පසුතනනනි'පි කිලෙසසම්පසුතනා වෙච්ච නො ච
කිලෙසොනි'පි.

දසායනනා කිලෙසවිපසුතනසංකිලෙසිකා, ආයතනනා සියා කිලෙස-
විපසුතනසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපසුතනඅසංකිලෙසිකා, සියා න
වතනබබා කිලෙසවිපසුතන සංකිලෙසිකානි'පි, කිලෙස විපසුතන
අසංකිලෙසිකානි'පි.

254. දසායනනා න දසසනෙන පහානබබා, ආයතනනා සියා
දසසනෙන පහානබබා, සියා න දසසනෙන පහානබබා.

දසායනනා න භාවනාය පහානබබා, ආයතනනා සියා භාවනාය
පහානබබා, සියා න භාවනාය පහානබබා.

දශායතනයේ උපාදනවිප්‍රසුක්කඋපාදනියයේ වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසුක්කඋපාදනිය ද වන්තාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්කඅනුපාදනිය ද වන්තාහ, උපාදන විප්‍රසුක්කඋපාදනියහ යි ද උපාදනවිප්‍රසුක්කඅනුපාදනියහ යි ද නො කියයුතු වන්තාහු ය.

253. එකොළොස් ආයතනයේ ක්ලෙශයේ නො වෙති. ධර්මායතනය ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංකලෙශිකයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංකලෙශික ද වන්තාහ, අසංකලෙශික ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ අසංකලිෂ්ටයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංකලිෂ්ට ද වන්තාහ. අසංකලිෂ්ට ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ ක්ලෙශවිප්‍රසුක්කයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක ද වන්තාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ක ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වුවාහු ම සංකලෙශික වෙති නො කිය යුක්තාහ, සංකලෙශික ද වුවාහු ම නොදක්ලෙශයේ වෙති. මනායතනය ක්ලෙශ ද වූයේ ම සංකලෙශිකයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සංකලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය. සංකලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලෙශික ද වන්නේ ය, සංකලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශ ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලෙශික යි ද සංකලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වුවාහු ම සංකලිෂ්ටහ යි ද සංකලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුක්තාහ. මනායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට ය යි නො කියයුතු ය, සංකලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, සංකලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට ද වන්නේ ය, සංකලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට යි ද සංකලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වුවාහු ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක ද වුවාහු ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුක්තාහ. මනායතනය ක්ලෙශ ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්කය යි නො කියයුතු ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක ද වූ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ක ද වූ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශවිප්‍රසුක්කසංකලෙශිකයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසුක්කසංකලෙශික ද වන්තාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසුක්කඅසංකලෙශික ද වන්තාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසුක්කසංකලෙශිකහ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසුක්කඅසංකලෙශිකහ යි ද නො කියයුක්තාහු ය.

254. දශායතනයේ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේ ද වන්තාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේ නොද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේ නො වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නොද වන්තාහු ය.

දසායතනා න දසසතෙන පභාතබ්බභෙතුකා, ආයතනා සියා දසසතෙන පභාතබ්බභෙතුකා, සියා න දසසතෙන පභාතබ්බභෙතුකා.

දසායතනා න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, ආයතනා සියා භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා. සියා න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

දසායතනා අවිතකකා, ආයතනා සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

දසායතනා අවිචාර, ආයතනා සියා සවිචාර, සියා අවිචාර;

දසායතනා අපපිඤ්ඤා, ආයතනා සියා සපපිඤ්ඤා, සියා අපපිඤ්ඤා;

දසායතනා න පිඤ්ඤාගතා, ආයතනා සියා පිඤ්ඤාගතා, සියා න පිඤ්ඤාගතා.

දසායතනා න සුඛසභගතා, ආයතනා සියා සුඛසභගතා, සියා න සුඛසභගතා.

දසායතනා න උපෙක්ඛාසභගතා, ආයතනා සියා උපෙක්ඛාසභගතා, සියා න උපෙක්ඛාසභගතා;

දසායතනා කාමාවචර, ආයතනා සියා කාමාවචර, සියා න කාමාවචර.

දසායතනා න රූපාවචර, ආයතනා සියා රූපාවචර, සියා න රූපාවචර;

දසායතනා න අරූපාවචර, ආයතනා සියා අරූපාවචර, සියා න අරූපාවචර;

දසායතනා පරියාපනා. ආයතනා සියා පරියාපනා, සියා අපරියාපනා;

දසායතනා අනියානිකා, ආයතනා සියා නියානිකා සියා අනියානිකා:

දසායතනා අනියතා, ආයතනා සියා නියතා, සියා අනියතා;

දසායතනා සඋතතර, ආයතනා සියා ස උතතරා සියා අනුතතරා,

දසායතනා අරණා, ආයතනා සියා සරණා, සියා අරණා'ති.

පඤ්ඤාපුච්ඡනං.

ආයතනවිභවගාමිකං නිවසිතො

දශායතනයේ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකව්‍යභෙදක නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකව්‍යභෙදක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකව්‍යභෙදක නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ භාවනායෙන් ප්‍රභාකව්‍යභෙද ඇත්තාහු නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාකව්‍යභෙදක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාකව්‍යභෙදක නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අවිකර්කයහ, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සවිකර්කද වන්නාහ, අවිකර්කද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අවිචාරයහ, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අප්‍රීතිකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ප්‍රීතියහගතයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතියහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතියහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සුඛසහගත නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ කාමාවචරයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ රූපාවචරයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අරූපාවචරයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ පයඨාපන්නයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පයඨාපන්න ද වන්නාහ, අපයඨාපන්න ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනෙයඨාභිකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නෙයඨාභික ද වන්නාහ, අනෙයඨාභික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනියතයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සඋත්තරයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අරණයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සරණයෝ ද වන්නාහ, අරණයෝ ද වන්නාහු ය යි.

පඤ්ඤාචර්‍යක යි.

ආයතනවිභවන ය නිමි.

3. ධාතුච්ඡායා

255. ඡධාතුයො: පථව්ඛාතු, ආපොධාතු, තෙජෝධාතු, වායොධාතු, ආකාසධාතු, විඤ්ඤාණධාතු.

256. තත්ථ කතමා: පථව්ඛාතු: පථව්ඛාතු ආයං: අපච්ඡි අඡ්ඤාතනිකා, අපච්ඡි බාහිරා.

තත්ථ කතමා: අඡ්ඤාතනිකා පථව්ඛාතු: යං අඡ්ඤාතනං පච්චතනං කකඛලං ඛරිගතං කකඛලතනං කකඛලභාවො අඡ්ඤාතනං උපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං: කෙසා ලොමා නබා දන්තා නවො මංසං නහාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා: වකකං හදයං යකනං කිලොමිකං පිහකං පපථාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කාරියං, යං වා පනඤ්ඤමපි අපච්ඡි අඡ්ඤාතනං පච්චතනං කකඛලං ඛරිගතං කකඛලතනං කකඛලභාවො අඡ්ඤාතනං උපාදිතනං. අයං චූළවනි අඡ්ඤාතනිකා: පථව්ඛාතු.

තත්ථ කතමා: බාහිරා: පථව්ඛාතු: යං බාහිරං කකඛලං ඛරිගතං කකඛලතනං කකඛලභාවො ඛරිඤා: අනුපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං: අයො ලොහං තිපු සීසං සඡ්ඤා¹. මුත්තා මණි වෙච්චරියො සංඝේඛා සිලා පචාලං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඛේකා මසාරගලං තිණං කට්ඨං සකඛරං කථලං භූමි පාසාණො පබ්බතො යං වා පනඤ්ඤමපි අපච්ඡි බාහිරං කකඛලං ඛරිගතං කකඛලතනං කකඛලභාවො ඛරිඤා: අනුපාදිතනං. අයං චූළවනි බාහිරා: පථව්ඛාතු.

යා ච අඡ්ඤාතනිකා: පථව්ඛාතු යා ච බාහිරා: පථව්ඛාතු තදෙකඡ්ඤා අභිසංඤ්ඤාතිතා: අභිසංඛිඛිපිතා: අයං චූළවනි පථව්ඛාතු.

257. තත්ථ කතමා: අපොධාතු: ආපොධාතු ආයං: අපච්ඡි අඡ්ඤාතනිකා අපච්ඡි බාහිරා.

තත්ථ කතමා: අඡ්ඤාතනිකා ආපොධාතු: යං අඡ්ඤාතනං පච්චතනං ආපො ආපොගතං සෙනහො සෙනහගතං ඛකිනතනං රූපස්ස අඡ්ඤාතනං උපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං: පිතනං සෙමනං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙලො සිඛිකානිකා ලසිකා මුත්තං, යං වා පනඤ්ඤමපි අපච්ඡි අඡ්ඤාතනං පච්චතනං ආපො ආපොගතං සෙනහො සෙනහගතං ඛකිනතනං රූපස්ස අඡ්ඤාතනං උපාදිතනං. අයං චූළවනි අඡ්ඤාතනිකා: ආපොධාතු.

තත්ථ කතමා: බාහිරා: ආපොධාතු: යං බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං ඛකිනතනං රූපස්ස ඛරිඤා: අනුපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං: මූලරසො ඛකිරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො, ඛිරං දඛි සප්පි නචනිතං තෙලං මධු ඵාණිතං භූමමානි වා උදකානි අන්තප්‍රිකානි වා, යං වා පනඤ්ඤමපි අපච්ඡි බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං ඛකිනතනං රූපස්ස ඛරිඤා: අනුපාදිතනං. අයං චූළවනි බාහිරා: ආපොධාතු.

යා ච අඡ්ඤාතනිකා: ආපොධාතු යා ච බාහිරා: ආපොධාතු තදෙකඡ්ඤා අභිසංඤ්ඤාතිතා: අභිසංඛිඛිපිතා, අයං චූළවනි ආපොධාතු.

1. සඡ්ඤා - සිමු.

3. බාහුවිභවය

255. බාහු සදෙනෙකි : පයව්ධාතු ය, ආපොධාතු ය, තෙජොධාතු ය, වායොධාතු ය, ආකාසධාතු ය, විඤ්ඤණධාතු යි.

256. එහි පයව්ධාතු කවර යත් : පෘථිවිධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මික පෘථිවිධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ (තමා කෙරෙහි පිහිටි) කර්කශ වූ පරුෂ වූ කර්කශභාවය ඇති කර්කශස්වභාව ඇති අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න (ශරීරස්ථ) වූ යම් කොටසෙක් ඇද්ද, ඒ මෙසේ ය : කෙස් ලොම් නිය දත් සිව් මස් නහර ඇට ඇටමිදුළු වකුගවු හදවත් අක්මා දලඹු බඩදිව පසුමස අතුණු අතුණුබහන නො පැසුණුඅහර පැසුණුඅහර ය. අන්‍ය වූ ද අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ තද වූ රළ වූ තදබව ඇති තදසැහැවී ඇති අධ්‍යාත්ම වූ ශරීරස්ථ වූ යම් කොටසෙක් හෝ ඇද්ද, මේ ආධ්‍යාත්මිකපෘථිවිධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර වූ පෘථිවිධාතු කවර යත් : කර්කශ වූ රළ වූ රළබව ඇති රළසැහැවී ඇති බාහ්‍ය වූ අනුපාදින්න වූ යම් බාහිර කොටසෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : යකඩ ලොහො හෙළතුඹු කළුතුඹු රිදී මුතු මැණික් වෙරළමිණි සක් සල පබළු කහවන රත් රත්මිණි මැපිරිගල් තණ දඩුකඩ කැට කැබිලිති පොළෝ පහණ පවු ය, අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ කර්කශ වූ රළ වූ කැකුළුබවට ගිය බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ යමක් හෝ ඇද්ද, මේ බාහිරපෘථිවිධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මිකපෘථිවිධාතුවකුත් වේ ද යම් බාහිරපෘථිවිධාතුවකුත් වේ ද එය එක් රැස් කොට හකුළුවා මේ පෘථිවිධාතු යි කියනු ලැබේ.

257. එහි ආපොධාතු කවර යත් : ආපොධාතු දෙකොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි අධ්‍යාත්මිකආපොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ භූතරූපයාගේ බන්ධනභාවයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : පිත ය සෙම ය. සැරව ය ලෙහෙ ය සෝදිය ය මෙදස් ය කදුළු ය වුරුණුතෙල ය කෙළ ය. සොටු ය සදමිදුළු ය මු ය, යළි අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගත යෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ බන්ධනත්වයෙක් වේ ද, මේ ආධ්‍යාත්මික ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර ආපොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහ යෙක් ස්නෙහගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න (ශරීරස්ථ නො වූ) රූපයාගේ බන්ධනත්ව යෙක් වේ ද ඒ මෙසේ ය : මුල්රස ය කදරස ය පොතුරස ය පත්රස ය මල්රස ය පලරස ය, කිරි ය දිහි ය ගිනෙල් ය වෙඩරු ය (තල ආදී) කෙල් ය මිහි ය පැණි ය භූමිස්ථ වූ හෝ ආකාශස්ථ වූ හෝ දිය ය, යළි අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහ යෙක් ස්නෙහගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ බන්ධනත්වයෙක් වේ ද, මේ බාහිර ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික අබධාතුවකුත් යම් බාහිර අබධාතුවකුත් වේ ද එය එක් රැස් කොට හකුළුවා මේ ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

258. තත්ථ කතමා තෙජෝ ධාතු : තෙජෝධාතු ඥායං : අපී අජ්ඣතතිකා, අපී බාහිරා.

තත්ථ කතමා අජ්ඣතතිකා තෙජෝ ධාතු : යං අජ්ඣතනං පච්චතනං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣතනං උපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං : යෙන ච සන්තප්පති යෙන ච ජීරියති, යෙන ච පරිබ්‍රහ්මති, යෙන ච අසිතපිතබාසිතසාසිතං සමමා පරිණාමං ගච්ඡති, යං චා පනඤ්ඤමපි අපී අජ්ඣතනං පච්චතනං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣතනං උපාදිතනං, අයං චූච්චති අජ්ඣතතිකා තෙජෝධාතු.

තත්ථ කතමා බාහිරා තෙජෝ ධාතු : යං බාහිරං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං බහිඤා අනුපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං : කට්ඨයති සකලිකයති¹ තිණයති ගොමයයති ථූසයති සඛිකාරයති ඉන්ද්‍රයති අග්නිසන්තාපො සුරියසන්තාපො කට්ඨසන්තිවයසන්තාපො තිණසන්තිවය සන්තාපො බඤ්ඤසන්තිවයසන්තාපො භණ්ඩසන්තිවයසන්තාපො, යං චා පනඤ්ඤමපි අපී බාහිරං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමා උසුමගතං බහිඤා අනුපාදිතනං, අයං චූච්චති බාහිරා තෙජෝධාතු.

යා ච අජ්ඣතතිකා තෙජෝධාතු යා ච බාහිරා තෙජෝධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා, අයං චූච්චති තෙජෝධාතු.

259. තත්ථ කතමා වායොධාතු : වායොධාතුඥායං : අපී අජ්ඣතතිකා, අපී බාහිරා.

තත්ථ කතමා අජ්ඣතතිකා වායොධාතු : යං අජ්ඣතනං පච්චතනං වායො වායොගතං ඵලහිතතනං රූපස්ස අජ්ඣතනං උපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං : උඤ්ඤමා වාතා, අධොගමා වාතා, කුච්ඡසයා වාතා කොට්ඨසයා² වාතා අඛනමඛනානුසාරිනො වාතා, සත්ථකවාතා, මුරකවාතා උප්පලකවාතා, අසාසො, පසාසො, ඉති චා යං චා පනඤ්ඤමපි අපී අජ්ඣතනං පච්චතනං වායො වායොගතං ඵලහිතතනං රූපස්ස අජ්ඣතනං උපාදිතනං, අයං චූච්චති අජ්ඣතතිකා වායොධාතු

තත්ථ කතමා බාහිරා වායොධාතු : යං බාහිරං වායො වායොගතං ඵලහිතතනං රූපස්ස බහිඤා අනුපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං : පුරුච්චමා වාතා පච්ඡමා වාතා, උතතරා වාතා, දකඛිණා වාතා, සරජා වාතා, අරජා වාතා, සිතා වාතා, උණා වාතා, පරිතතා වාතා, අභිමතතා වාතා, කාලවාතා, වෙරම්බවාතා² පකඛවාතා සුපණ්ණවාතා තාලවණ්චවාතා විඬුපචවාතා, යං චා පනඤ්ඤමපි අපී බාහිරං වායො වායොගතං ඵලහිතතනං රූපස්ස බහිඤා අනුපාදිතනං, අයං චූච්චති බාහිරා වායො ධාතු.

260. තත්ථ කතමා ආකාසධාතු : ආකාසධාතු ඥායං : අපී අජ්ඣතතිකා : අපී බාහිරා.

1. පලාලග්ගි - මජ්ඣං.
2. කොට්ඨසයා - සිරිමු. 2. වෙරම්බවාතා - සිරිමු, මජ්ඣං.

258. එහි තෙජොධාතු කවර යත් : තෙජොධාතු දෙ කොටසෙකී : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇතී.

එහි ආධ්‍යාත්මිකතෙජොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් බලවත් උණුසුමෙක් බලවත් උණුසුම් බවෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්නයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : යම් තෙජස කින් තැවේ ද යමෙකින් දීරායේ ද යමෙකින් දූවේ ද වැළඳු පි කැරසවීදි දූය මැනැවින් පැසීමට යේ ද, යළි අන්‍ය වූ හෝ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් හුණුඅයුරෙක් හුණු බවෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න යෙක් වේ ද, මේ ආධ්‍යාත්මික වූ තෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර තෙජොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උණු අයුරෙක් උණු බවෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න යෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : දරගිනි ය පතුරුගිනි ය තණගිනි ය ගොමවැට්ටිගිනි ය දහවියා ගිනි ය කසළගිනි ය සෙනගිනි ය ගිනිතැවුළු ය හිරුතැවුළු ය දඬුරැසෙහි තැවුළු ය තණ රැසෙහි තැවුළු ය ධාන්‍යරැසෙහි තැවුළු ය භාණ්ඩ රැසෙහි තැවුළු ය, තවද අන්‍ය වූත් බාහිර වූ තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උස්මායෙක් උස්මාගතයෙක් උසුමයෙක් උසුමගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූයෙක් ඇද්ද, මේ බාහිරතෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මිකතෙජොධාතුචකුත් වේ ද යම් බාහිරතෙජොධාතුචකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ තෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

259. එහි වායොධාතු කවර යත් : වායොධාතු දෙ කොටසෙකී : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇතී.

එහි ආධ්‍යාත්මිකවායොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් වායුවෙක් වායොගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ පිරුණු බවෙක් වේ ද ඒ මෙසේ ය : උච්චධ්විගමවාත ය අධොගමවාත ය කුසෙහි වූ වාත ය අකුණු තුළ වූ වාත ය අභපසගෙහි හැසිරෙන වාත ය (සදබහන් සිදින) ශස්ත්‍රකවාත ය (හදවත පළන) ක්ෂුරක වාත ය (හදමස් උසුරන) උත්පාටකවාත ය ආශ්වාස ය ප්‍රශ්වාස ය මෙසේ වූ හෝ යළි අන්‍ය වූ හෝ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ වායුවෙක් වායොගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ යම් පිරුණු බවෙක් ඇද්ද, මේ අධ්‍යාත්මිකවායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිරවායොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් වායුවෙක් වායොගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ පිරුණු බවෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : පෙරදිගින් හැමු වාත ය, පැළදිගින් හැමු වාත ය උතුරුදිගින් හැමු වාත ය දකුණුදිගින් හැමු වාත ය රජස් සහිත වාත ය රජස් රහිත වාත ය සිහිල් වාත ය හුණු වාත ය මද වාත ය සැබසුළග ය වැසිසුළග ය වෙරම්බවාත ය පියාපත්සුළග ය ගරුඛවාත ය තල්වැටසුළග ය විජිනිසුළග ය යළි අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ වායුවෙක් වායොගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ යම් පිරුණු බවෙක් හෝ ඇද්ද, මේ බාහිරවායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික වූ වායොධාතුයෙකුත් වේ ද යම් බාහිර වූ වායොධාතුයෙකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ වායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

260. එහි ආකාශධාතු කවර යත් : ආකාශධාතු දෙ කොටසෙකී : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇතී.

තඡ්ඡ කතමා අජ්ඣතනිකා ආකාසධාතු : යං අජ්ඣතනං පච්චතනං ආකාසො ආකාසගතං අඝං අඝගතං විචරො විචරගතං, අසමුජ්චං මංසලොභිතෙහි අජ්ඣතනං උපාදිතං, සෙය්‍යපීදං : කණ්ණවර්දං නාසවර්දං මුඛදාරං යෙන ච අසිතපිතඛාසිතසාසිතං අජේඛාහරනී, යත්ච අසිතපිතඛාසිතසාසිතං සන්තිට්ඨනී, යෙන ච අසිතපිතඛාසිත සාසිතං අධොභාගං නිකමනී, යං චා පනඤ්ඤපී අභී අජ්ඣතනං පච්චතනං ආකාසො ආකාසගතං අඝං අඝගතං විචරෙ විචරගතං අසමුජ්චං මංසලොභිතෙහි අජ්ඣතනං උපාදිතං, අයං චූච්චනී අජ්ඣතනිකා ආකාසධාතු.

තඡ්ඡ කතමා බාහිරා ආකාසධාතු, යං බාහිරං ආකාසො ආකාසගතං අඝං අඝගතං විචරො විචරගතං අසමුජ්චං චතුභි මහාභුතෙහි බහිඨා අනුපාදිතං, අයං චූච්චනී බාහිරා ආකාසධාතු.

යාච අජ්ඣතනිකා ආකාසධාතු යා ච බාහිරා ආකාසධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤානිත්වා අභිසංඛිතිපිත්වා, අයං චූච්චනී ආකාසධාතු.

261. තඡ්ඡ කතමා විඤ්ඤාණධාතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, සොත- විඤ්ඤාණධාතු, ඝාන විඤ්ඤාණධාතු, ජීවහා විඤ්ඤාණධාතු, කාය විඤ්ඤාණධාතු, මනෝ විඤ්ඤාණධාතු, අයං චූච්චනී විඤ්ඤාණධාතු.

ඉමා ජ ධාතුයො

262. අපරාපි ජ ධාතුයො : සුඛධාතු, දුකඛධාතු, සොමනස්සධාතු, දොමනස්සධාතු, උපෙකඛාධාතු, අවිජ්ජාධාතු.

තඡ්ඡ කතමා සුඛධාතු : යං කාසිකං සාතං කාසිකං සුඛං කායසම්පස්සජ් සාතං සුඛං වේදසිතං කායසම්පස්සජ් සාතං සුඛං වේදනා, අයං චූච්චනී සුඛධාතු.

තඡ්ඡ කතමා දුකඛධාතු : යං කාසිකං අසාතං කාසිකං දුකඛං කායසම්පස්සජ් අසාතං දුකඛං වේදසිතං කායසම්පස්සජ් අසාතං දුකඛා වේදනා, අයං චූච්චනී දුකඛධාතු.

තඡ්ඡ කතමා සොමනස්සධාතු : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතො සම්පස්සජ් සාතං සුඛං වේදසිතං චේතො සම්පස්සජ් සාතං සුඛං වේදනා, අයං චූච්චනී සොමනස්සධාතු.

තඡ්ඡ කතමා දොමනස්සධාතු : යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුකඛං චේතො සම්පස්සජ් අසාතං දුකඛං වේදසිතං චේතො සම්පස්සජ් අසාතං දුකඛා වේදනා, අයං චූච්චනී දොමනස්සධාතු.

තඡ්ඡ කතමා උපෙකඛා ධාතු : යං චේතසිකං නෙච්ච සාතං නාසාතං චේතො සම්පස්සජ් අදුකඛමසුඛං වේදසිතං චේතො සම්පස්සජ් අදුකඛමසුඛා වේදනා, අයං චූච්චනී උපෙකඛාධාතු.

එහි ආධ්‍යාත්මිකආකාශධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් (නො ගැටෙන බැවින්) අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ මස්ලෙහෙයින් නො පහස්නා ලද්දෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : කන්සිදුරු ය නැහැසිදුරු ය මුවදෙර ය, යම් විවරයෙකින් අසිතපිතබාසිතසාධිතය පරගල කෙරේ ද යම් තැනෙක අසිතපිතබාසිතසාධිතය රැස්ව සිටී ද යම් විවරයෙකින් අසිතපිතබාසිතසාධිතය අධොභාගයට නික්මේ ද යළි අන්‍ය වූ ද ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ මස්ලෙහෙයින් යම් නො පහස්නා ලද්දෙක් ඇද්ද, මේ ආධ්‍යාත්මිකආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිරආකාශධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ සතරමභාභුතයන් විසින් නො පහස්නා ලද්දෙක් වේ ද, මේ බාහිරආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික වූ ආකාශධාතුවෙකුත් වේ ද යම් බාහිර වූ ආකාශධාතුවෙකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ ආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

261. එහි විඤ්ඤණධාතු කවර යත් : වක්ඡුර්විඤ්ඤනධාතු ය ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤනධාතු ය ස්‍රාණවිඤ්ඤනධාතු ය ජීථ්වාචිඤ්ඤනධාතු ය කායවිඤ්ඤනධාතු ය මනෝවිඤ්ඤනධාතු යි. මේ විඤ්ඤණධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ඡට්ඨාතු යි.

262. අන්‍ය වූ ද බාහුසු සදෙනෙකි : සුඛධාතු ය, දුක්ඛධාතු ය, සොමනස්සධාතු ය, දෙමනස්සධාතු ය, උපෙක්ඛාධාතු ය, අච්ඡේදධාතු යි.

එහි සුඛධාතු කවර යත් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායික වූ සුඛයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් මිහිරිවූ සුඛ වූ වෙදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ සුඛධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි දුඃඛධාතු කවර යත් : යම් කායික වූ අමිහිරෙක් කායිකදුඃඛයෙක් කාපහසින් උපන් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෙදනාවක් වේ ද මේ දුඃඛධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොමනස්සධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ මිහිරෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත වූ සුඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ සොමනස්සධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි දෙමනස්සධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ දෙමනස්සධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි උපෙක්ඛාධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො මැ සාත වූ අසාත නො වූ චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුඛ වූ යම් වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ උපෙක්ඛාධාතු යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමා අවිජ්ජා ධාතු : යං අඤ්ඤාණං අදංසනං අනභිසමයො අනනුබොධො අසලොධො අපච්චේධො අසභිතාහනා අපරිසොගාහනා අසමපෙකනනා අපච්චවෙකනනා අපච්චකකම්මං දුමමෙජ්ඣං බාලාං අසම්පජ්ඤාදං මොහො පමොහො සමමොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජොසො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරිසුට්ඨානං අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමුලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාධාතු.

ඉමා ජ ධාතුයො.

263. අපරපි ජධාතුයො : කාමධාතු, ව්‍යාපාදධාතු, විහිංසා ධාතු, නෙකඛම්මධාතු, අව්‍යාපාදධාතු, අවිහිංසාධාතු.

තඤ්ඤා කතමා කාමධාතු : කාමපටිසංයුතො තකෙකා විතකෙකා සංකපො අපපනා ව්‍යාපනා වෙනසො අභිනිරුපනා මිච්ඡාසංකපො, අයං චූච්චති කාමධාතු, හෙට්ඨනො අවිච්චිතං පරිසන්තං කනා උපරිතො පරතිමිතවසවතී දෙවෙ අනො කරිතා යං එතස්මි අනතරෙ එත්ථවචරා එත්ථ පරියාපනා බන්ධාතුආයතනා රූපා වේදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං, අයං චූච්චති කාමධාතු.

තඤ්ඤා කතමා ව්‍යාපාද ධාතු : ව්‍යාපාදපටිසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - මිච්ඡාසංකපො, අයං චූච්චති ව්‍යාපාදධාතු. දස්සු වා ආභාතවජ්ඣු චිත්තස්ස ආභාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිචිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දෙසො පදෙසො සම්පදෙසො චිත්තස්ස ව්‍යාපතී මනොපදෙසො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතන්තං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතන්තං ව්‍යාපතී ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතන්තං විරොධො පටිචිරොධො වණ්ඤිකකං අසුරොපො අනන්තමනනා චිත්තස්ස, අයං චූච්චති ව්‍යාපාදධාතු.

තඤ්ඤා කතමා විහිංසා ධාතු : විහිංසා පටිසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - මිච්ඡාසංකපො, අයං චූච්චති විහිංසාධාතු. ඉධෙකච්චො පාණීනා වා ලොච්ඡුනා වා දණ්ඨෙන වා සතේන වා රජ්ජුයා වා අඤ්ඤා තරඤ්ඤාතරෙන වා සතෙත විහෙඨෙතී, යං එවරූපා හෙඨනා විහෙඨනා හිංසනා විහිංසනා රොසනා විරොසනා පරූපභාතො, අයං චූච්චති විහිංසාධාතු.

තඤ්ඤා කතමා නෙකඛම්මධාතු : නෙකඛම්මපටිසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - සම්මාසංකපො, අයං චූච්චති නෙකඛම්මධාතු. සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා නෙකඛම්මධාතු.

තඤ්ඤා කතමා අව්‍යාපාදධාතු : අව්‍යාපාදපටිසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - සම්මාසංකපො, අයං චූච්චති අව්‍යාපාදධාතු. යා සතෙතස්ස මෙතනී මෙතනායනා මෙතනාසිතන්තං මෙතනා වෙනො විමුතනී, අයං චූච්චති අව්‍යාපාදධාතු.

එහි අවිජ්ජාධාතු කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් අනවබෝධයෙක් අනානුබෝධයෙක් අසම්බෝධයෙක් අප්‍රතිවේධයෙක් අසංග්‍රාහණයෙක් භාක්ඛසින් නො බැසැගැන්මෙක් සම ව නො බැලීමෙක් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා නො කිරීමෙක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කිරීමෙක් අපචිත්‍ර බවෙක් බාල බවෙක් අසමාග්ඤ්‍යයෙක් මොහයෙක් ප්‍රමොහයෙක් සම්මොහයෙක් අවිද්‍යායෙක් අවිද්‍යාඛයයෙක් අවිද්‍යායොගයෙක් අවිද්‍යානුශයයෙක් අවිද්‍යාපර්වුත්ථානයෙක් අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛ්‍යාත අකුශලච්චුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ මධ්‍යධාතු යි.

263. අන්‍ය චූ ද ධාතුහු සදෙනෙකි : කාමධාතු ය, ව්‍යාපාදධාතු ය, විභිංසාධාතු ය, නෙක්ඛම්මධාතු ය, අව්‍යාපාදධාතු ය, අවිභිංසාධාතු යි.

එහි කාමධාතු කවර යත් : කාමප්‍රතිසංයුක්ත චූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් සංකල්ප යෙක් අර්පණයෙක් බලවත් අර්පණයෙක් (අරච්චිණෙහි) සිත පිහිටුවීමෙක් මිථ්‍යාසංකල්ප යෙක් වේ ද, මේ කාමධාතු යි කියනු ලැබේ. යටින් අවිචිතිය හිමි කොට මත්තෙහි පරනිර්මිතවශවර්තීදෙවියන් ඇතුළු කොට මෙඅතුරෙහි මෙහි බැසැගෙන සිටින මෙහි ඇතුළු වූ යම් ස්කන්ධධාතු ආයතන කෙනෙක් වෙත් ද, රූප-වේදනා-සංඥ-සංස්කාර-විඤ්ඤායෙක් වේ ද, මේ කාමධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ව්‍යාපාදධාතු කවර යත් : ව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත චූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ ව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ. දශආසාතවස්තුයෙහි හෝ විත්තයාගේ ආසාතයෙක් ප්‍රතිසාතයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් දෙෂයෙක් ප්‍රදෙෂයෙක් සම්ප්‍රදෙෂයෙක් විත්තයාගේ විපරිත බවෙක් විත්තයාගේ ප්‍රදෙෂයෙක් ශ්‍රෝධයෙක් ශ්‍රෝධාකාරයෙක් ක්‍රුද්ධ බවෙක් ද්වේෂයෙක් ද්වේෂාකාරයෙක් ද්විෂ්ට බවෙක් විපරිතයෙක් විපරිතාකාරයෙක් විපයාඪස්ත බවෙක් විරෝධයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් සැඩ බවෙක් අසුරොපයෙක් (නො පිරිපුන් වචන ඇති බවෙක්) විත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ ව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි විභිංසාධාතු කවර යත් : විභිංසාප්‍රතිසංයුක්ත චූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ විභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ. මෙහි එකෙක් අතින් හෝ කැටින් හෝ දඩියෙන් හෝ සැතින් හෝ රැහැනින් හෝ එක්තරාක්තරයෙකින් හෝ සතුන් පෙළාද, මේ බඳු චූ යම් පෙළීමෙක් වෙසෙසින් පෙළීමෙක් හිංසායෙක් විභිංසායෙක් ගැටීමෙක් වෙසෙසින් ගැටීමෙක් මෙරමාහට හිංසායෙක් වේ ද, මේ විභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි නෙක්ඛම්මධාතු කවර යත් : නෛෂ්ත්‍රමාප්‍රතිසංයුක්ත චූ තර්කයෙක් විතර්ක යෙක් . . . සමාක්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ නෙක්ඛම්මධාතු යි කියනු ලැබේ. සියලු ම කුශලධර්මයෝ නෙක්ඛම්මධාතු යි.

එහි අව්‍යාපාදධාතු කවර යත් : අව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත චූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . සමාක්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ අව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයන් විෂයයෙහි යම් මෛත්‍රියක් මෙන් වචන අසුරෙක් මෙන් වැඩු බවෙක් මෛත්‍රීවිත්තවිච්චික්තියෙක් වේ ද, මේ අව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමා අවිභවයාමරණං : අවිභවයාමරණං සුභවයාමරණං කතමා විභවයාමරණං සංකප්පයාමරණං අප්පයාමරණං ව්‍යප්පයාමරණං වෙතසො අභිනිරොපයාමරණං සමමාසංකප්පයාමරණං අයං චූළච්ඡි අවිභවයාමරණං. යං සනෙතසු කරුණා කරුණායනා කරුණාසිතතං කරුණාවෙතොවිච්ඡිති, අයං චූළච්ඡි අවිභවයාමරණං. ඉමා ඡ ධාතුයො.

ඉති ඉමානි තිණී ඡකකානි, තදෙකඡකිං අභිසංඝාතොති ආභිසංඝිතො අච්ඡාරණ ධාතුයො භොනති.

සුභවයාමරණාඡනියං.

264 අච්ඡාරණ ධාතුයො : චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සඤ්ඤධාතු, සොත විඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු, ගන්ධධාතු, ඝාන විඤ්ඤාණධාතු, ජ්වහාධාතු, රසධාතු, ජ්වහා විඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, ජොට්ඨබ්බධාතු, කාය විඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනො විඤ්ඤාණධාතු.

තඤ්ඤා කතමා චක්ඛුධාතු : යං චක්ඛුං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදො -පෙ- සුඤ්ඤො ගාමො 'පෙසො. අයං චූළච්ඡි චක්ඛුධාතු.

තඤ්ඤා කතමා රූපධාතු : යං රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය විභවයාමරණං -පෙ- රූපධාතුපෙසා, අයං චූළච්ඡි රූපධාතු.

තඤ්ඤා කතමා චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු : චක්ඛුඤ්ඤා පච්චි උපාදය උපපජ්ජති විතං මනො මානසං හදයං පණ්ඨිරං මනො මනාසතනං මනිජ්ජියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකඛකො තජ්ජා චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු. අයං චූළච්ඡි චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු.

තඤ්ඤා කතමා සොතධාතු : යං සොතං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදො -පෙ- සුඤ්ඤො ගාමො 'පෙසො. අයං චූළච්ඡි සොතධාතු.

තඤ්ඤා කතමා සඤ්ඤධාතු : යො සඤ්ඤො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අනිදසනො සප්පච්ඤො -පෙ- සඤ්ඤධාතුපෙසා, අයං චූළච්ඡි සඤ්ඤධාතු.

තඤ්ඤා කතමා සොත විඤ්ඤාණධාතු : සොතඤ්ඤා පච්චි සඤ්ඤො උපපජ්ජති විතං මනො මානසං හදයං පණ්ඨිරං මනො මනාසතනං මනිජ්ජියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකඛකො තජ්ජා සොත විඤ්ඤාණධාතු. අයං චූළච්ඡි සොත විඤ්ඤාණධාතු.

තඤ්ඤා කතමා ඝානධාතු : යං ඝානං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදො - පෙ - සුඤ්ඤො ගාමො 'පෙසො, අයං චූළච්ඡි ඝානධාතු

තඤ්ඤා කතමා ගන්ධධාතු : යො ගන්ධො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අනිදසනො සප්පච්ඤො -පෙ- ගන්ධධාතු 'පෙසො. අයං චූළච්ඡි ගන්ධධාතු.

තඤ්ඤා කතමා ඝාන විඤ්ඤාණධාතු : ඝානඤ්ඤා පච්චි ගන්ධො උපපජ්ජති විතං මනො මානසං හදයං පණ්ඨිරං මනො මනාසතනං මනිජ්ජියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකඛකො තජ්ජා ඝාන විඤ්ඤාණධාතු, අයං චූළච්ඡි ඝාන විඤ්ඤාණධාතු.

එහි අවිභිංසාධාතු කවර යන් : අවිභිංසාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් සංකල්පයෙක් අර්ථයෙක් වාර්ථයෙක් (අරමුණෙහි) සිත පිහිටුවීමෙක් සමාන සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ අවිභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයන් විෂයයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණාඅයුරෙක් කරුණා ඇති බවෙක් කරුණාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ අවිභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ඡේදයෙහි යි.

මෙසේ මේ තුන් ඡේදයෝ ය, ඒ සියල්ල එක්ධස් කොට හතුවවා අටලොස් බාහුවු වෙත්.

සූත්‍රාන්තභාෂණිය යි.

264. අටලොස් බාහු කෙනෙකි : වක්ඛුධාතු ය, රූපධාතු ය, වක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු ය සොතධාතු ය, සද්දධාතු ය, සොතවිඤ්ඤාණධාතු ය, ඝාතධාතු ය, ගන්ධධාතු ය, ඝාත විඤ්ඤාණධාතු ය, ජීවිතධාතු ය, රසධාතු ය, ජීවිතවිඤ්ඤාණධාතු ය, කායධාතු ය, ඵොට්ඨබ්බ ධාතු ය, කායවිඤ්ඤාණධාතු ය, මනෝධාතු ය, ධම්මධාතු ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු යි.

එහි වක්ඛුධාතු කවර යන් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ . . . තෙල ඉන්ද්‍රියය වේ. මේ වක්ඛුධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපධාතු කවර යන් : යම් රූපයෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් පැහැසටහන වූයේ . . . තෙල රූපධාතු නමුණු වේ. මේ රූපධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි වක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු කවර යන් : ඇස ද රූප ද නිසා විත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් සිතෙක් (පණ්ඩර වූ) භවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මන සංඛ්‍යාත වූ මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ වක්ඛුර්විඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ වක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොතධාතු කවර යන් : යම් ශ්‍රෝත්‍රයෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාද රූපය වූයේ . . . තෙල ඉන්ද්‍රියය වේ. මේ සොතධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සද්දධාතු කවර යන් : යම් ශබ්දයෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශන සප්‍රතිස වූ . . . තෙල සද්දධාතු නමුණු වේ. මේ සද්දධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොතවිඤ්ඤාණධාතු කවර යන් : කත ද ශබ්දය ද නිසා විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් (පණ්ඩර වූ) භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රිය යෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ සොතවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඝාතධාතු කවර යන් : යම් නැහැයෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙක් වේ ද . . . තෙල ඉන්ද්‍රියය වේ. මේ ඝාතධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ගන්ධධාතු කවර යන් : යම් ගන්ධයෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ . . . තෙල ගන්ධධාතු නමුණු වේ. මේ ගන්ධධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු කවර යන් : නැහැය ද ගන්ධය ද නිසා සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක්, සිතෙක් භවාංගසිතෙක්, මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ඝ්‍රාණවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ ඝාත විඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

වඤ්ඤා කතමා ජීවනාධාතු : යා ජීවනා චතුක්කං මහාභුතානං උපාදය පසාදො-පෙ-සුඤ්ඤාගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති ජීවනාධාතු.

වඤ්ඤා කතමා රසධාතු : යො රසො චතුක්කං මහාභුතානං උපාදය අභිදසානො සප්පට්ඨො-පෙ-රසධාතු පෙසා, අයං වුච්චති රසධාතු.

වඤ්ඤා කතමා ජීවනාච්ඤ්ඤාණධාතු : ජීවනඤ්ඤා පටිච්ච රසෙ ච උපපජ්ජති චිත්තං-මනො මානසං හදයං පණ්ඨරං මනො මනාසතනං මනිජ්ජියං ච්ඤ්ඤාණං ච්ඤ්ඤාණකකිකො වජ්ජා ජීවනාච්ඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති ජීවනාච්ඤ්ඤාණධාතු.

වඤ්ඤා කතමා කායධාතු : යො කායො චතුක්කං මහාභුතානං උපාදය පසාදො-පෙ-සුඤ්ඤාගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති කායධාතු.

වඤ්ඤා කතමා ජොට්ඨබ්බධාතු : පඨවිධාතු-පෙ-ජොට්ඨබ්බධාතු පෙසා, අයං වුච්චති ජොට්ඨබ්බධාතු.

වඤ්ඤා කතමා කායච්ඤ්ඤාණධාතු : කායඤ්ඤා පටිච්ච ජොට්ඨබ්බෙ ච උපපජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඨරං මනො මනාසතනං මනිජ්ජියං ච්ඤ්ඤාණං ච්ඤ්ඤාණකකිකො වජ්ජා කායච්ඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති කායච්ඤ්ඤාණධාතු.

වඤ්ඤා කතමා මනොධාතු : චිත්තච්ඤ්ඤාණධාතුයා උපපජ්ජතා නිරුභ්බිසමනනතරු උපපජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඨරං මනො මනාසතනං මනිජ්ජියං ච්ඤ්ඤාණං ච්ඤ්ඤාණකකිකො වජ්ජා මනොධාතු, සොඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-ඝානච්ඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-ජීවනා-ච්ඤ්ඤාණධාතුයා -පෙ- කායච්ඤ්ඤාණධාතුයා උපපජ්ජතා නිරුභ්බිසමනනතරු උපපජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඨරං මනො මනාසතනං මනිජ්ජියං ච්ඤ්ඤාණං ච්ඤ්ඤාණකකිකො වජ්ජා මනොධාතු, සබ්බධමෙච්ඡ වා පන පඨමසමනනාභාරෙ උපපජ්ජති චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඨරං මනො මනාසතනං මනිජ්ජියං ච්ඤ්ඤාණං ච්ඤ්ඤාණකකිකො වජ්ජා මනොධාතු, අයං වුච්චති මනොධාතු.

වඤ්ඤා කතමා ධම්මධාතු : වෙදනාකකිකො, සඤ්ඤාකකිකො, සඛ්ඛා-රකකිකො, යං ව රූපං අභිදසානං අප්පට්ඨං ධම්මායතනපට්ඨාපනං අසඛ්ඛතා ච ධාතු.

වඤ්ඤා කතමො වෙදනාකකිකො : එකච්චධෙන වෙදනාකකිකො, එසසමපසුනෙනා,

දුච්චධෙන වෙදනාකකිකො : අභි සහෙභුකො, අභි අහෙභුකො,

තිච්චධෙන වෙදනාකකිකො : අභි කුසලො, අභි අකුසලො අභි අව්‍යාකතො-පෙ-එවං දසච්චධෙන වෙදනාකකිකො-පෙ-එවං බහුච්චධෙන වෙදනාකකිකො, අයං වුච්චති වෙදනාකකිකො.

වඤ්ඤා කතමො සඤ්ඤාකකිකො : එකච්චධෙන සඤ්ඤාකකිකො, එසසමපසුනෙනා.

දුච්චධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අභි සහෙභුකො, අභි අහෙභුකො,

තිච්චධෙන සඤ්ඤාකකිකො-අභි කුසලො අභි අකුසලො අභි අව්‍යාකතො-පෙ-එවං දසච්චධෙන සඤ්ඤාකකිකො-පෙ-එවං බහුච්චධෙන සඤ්ඤාකකිකො. අයං වුච්චති සඤ්ඤාකකිකො.

එහි ජීවිතාධාතු කවර යත් : යම් දිවෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙක් වේ ද . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ජීවිතාධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි රසධාතු කවර යත් : යම් රසයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශන සප්‍රතිස වූ . . . තෙල රසධාතු නමුදු වේ. මේ රසධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ජීවිතාවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : දිව ද රස ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංගසිතෙක්, මනසෙක් මන සංඛ්‍යාත මනාසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ජීවිතාවිඤනධාතුවෙක් උපදී ද, මේ ජීවිතාවිඤ්ඤාණධාතු කියනු ලැබේ.

එහි කායධාතු කවර යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙක් වේ ද . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඵොට්ඨබ්බධාතු කවර යත් : පෘථිවිධාතු . . . තෙල ඵොට්ඨබ්බධාතු නමුදු වේ. මේ ඵොට්ඨබ්බධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි කායවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : කය ද ස්පර්ශය ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංගසිතෙක් මනසෙක් මනාසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ කායවිඤනධාතුවෙක් උපදී ද, මේ කායවිඤ්ඤාණධාතුව යි කියනු ලැබේ.

එහි මනෝධාතු කවර යත් : වක්ෂුර්විඤනධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනාසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප මනෝවිඤනධාතුවෙක් උපදී ද, ශ්‍රෝත්‍රවිඤනධාතුහු . . . ස්‍රාණවිඤනධාතුහු . . . ජීවිතාවිඤනධාතුහු . . . කායවිඤනධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනාසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝධාතුවෙක් (උපදී ද) යලි සියලු දහමුත් හෝ උපදනා කල්හි ප්‍රථම සමන්තාභාරය වූ චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මනාසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝධාතුවෙක් උපදී ද, මේ මනෝධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ධම්මධාතු කවර යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝාපන්ත වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, අසංඛතධාතුව ද යි.

එහි වේදනාස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතකයෙක් ඇත, අහෙතකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ. . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ. මේ වේදනාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

එහි සංඥස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතකයෙක් ඇත, අහෙතකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. මේ සංඥස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො සඛිං රකකිකො : එකවිධෙන සඛිං රකකිකො විතත සමපයුතො,

දු විධෙන සඛිං රකකිකො : අපී හෙතු අපී න හෙතු,

ති විධෙන සඛිං රකකිකො : අපී කුසලො අපී අකුසලො අපී අව්‍යාකතො -පෙ- එවි. දසවිධෙන සඛිං රකකිකො : -පෙ- එවි. බහු- විධෙන සඛිං රකකිකො. අයං චූච්චති සඛිං රකකිකො.

තත් කතමං රූපං අනිදසනං අප්පටිඝං ධම්මාසතනපට්ඨාපනනං : ඉපීච්චියං -පෙ- කඛලිංකාරෙ අභාරෙ. ඉදං චූච්චති රූපං අනිදසනං අප්පටිඝං ධම්මාසතනපට්ඨාපනනං.

තත් කතමා අසඛිතා ධාතු : රුගකකියො දෙසකකියො මොහකකියො. අයං චූච්චති අසඛිතා ධාතු. අයං චූච්චති ධම්මධාතු.

තත් කතමා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු : චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ඣා නිරුද්ධිසමනනතර උප්පජ්ඣති මනෝධාතු, මනෝධාතුයා'පි උප්පජ්ඣා නිරුද්ධිසමනනතර උප්පජ්ඣති විතතං මනෝ මානසං, හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනාසතනං මනිච්චියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතුයා -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණධාතුයා -පෙ- ජීව්හා විඤ්ඤාණධාතුයා -පෙ- කායවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ඣා නිරුද්ධි සමනනතර උප්පජ්ඣති මනෝධාතු, මනෝධාතුයා'පි උප්පජ්ඣා නිරුද්ධි සමනනතර උප්පජ්ඣති විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා, මනෝ- විඤ්ඤාණධාතු' මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ඣති විතතං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනාසතනං මනිච්චියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, අයං චූච්චති මනෝ- විඤ්ඤාණධාතු.

අභිධම්මභාෂණියං.

265. අධාරස ධාතුයො, චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්ධධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු, ගඤ්චධාතු, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජීව්හාධාතු, රසධාතු, ජීව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු ඓඨාච්චධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනෝධාතු, ධම්මධාතු, මනෝ- විඤ්ඤාණධාතු.

266. අධාරසතනං ධාතුනං කති කුසලා කති අකුසලා කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා කති අරණා :

සොලස ධාතුයො අව්‍යාකතා, ද්වෙ ධාතුයො සීයා කුසලා, සීයා අකුසලා, සීයා අව්‍යාකතා.

එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහු ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. මේ සංස්කාරස්කන්ධය කියනු ලැබේ.

එහි අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝාපන්න වූ රූපය කවර යත් : ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය . . . කවලීකාරාහාර යි. මේ අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝා පන්න වූ රූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංඛ්‍යාතධාතු කවර යත් : රාගක්ෂය ය, දෛෂක්ෂය ය, මොහක්ෂය යි. මේ අසංඛ්‍යාතධාතු යි කියනු ලැබේ. මේ ධම්මධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි මනෝවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : වක්ෂුර්විඤනධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව මනෝධාතුව උපදී. මනෝධාතුහු ද ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් හවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතන යෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතු වෙක් උපදී ද, ශ්‍රොත්‍රවිඤනධාතුහු . . . ශ්‍රාණවිඤනධාතුහු . . . ජිභ්වාවිඤනධාතුහු . . . කායවිඤනධාතුහු . . . ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව මනෝධාතුව උපදී, මනෝධාතුහු ද ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝ විඤනධාතුවෙක් (උපදී ද) මනස ද ධර්මයන් ද නිසා (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් හවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතුවෙක් උපදී ද, මේ මනෝවිඤනධාතු යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනිය යි.

265. ධාතුහු අටළොස් දෙනෙකි : වක්ඛුධාතු ය, රූපධාතු ය, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණධාතු සොකධාතු ය, සද්දධාතු ය, සොතච්ඤ්ඤාණධාතු ය, ඝාතධාතු ය භන්ධධාතු ය, ඝාත ච්ඤ්ඤාණධාතු ය, ජීවිභාධාතු ය, රසධාතු ය, ජීවිභාව්ඤ්ඤාණධාතු ය, කායධාතු ය, ථොට්ඨබ්බධාතු , කායච්ඤ්ඤාණධාතු ය, මනෝධාතු ය, ධම්මධාතු ය, මනෝව්ඤ්ඤාණ ධාතු යි.

266. අටළොස් ධාතූන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක්ද අකුශලයෝ කෙතෙක්ද අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක්ද . . . සරණයෝ කෙතෙක්ද අරණයෝ කෙතෙක්ද යත් :

සොළොස් ධාතු කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ධාතුහු දෙදෙනෙක් කුශල චන්තාහ, අකුශල චන්තාහ, අව්‍යාකෘත චන්තාහු ය.

දස ධාතුයො න චත්තබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි. පඤ්චධාතුයො අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. කායවිඤ්ඤණධාතු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. මනෝවිඤ්ඤණධාතු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. ධම්මධාතු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. සියා න චත්තබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි.

දස ධාතුයො නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා, පඤ්ච ධාතුයො විපාකා, මනෝධාතු සියා විපාකා සියා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා. ද්වේ ධාතුයො සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මා.

දස ධාතුයො උපාදි නනුපාදනියා, සද්ධධාතු අනුපාදි නනුපාදනියා, පඤ්ච ධාතුයො සියා උපාදි නනුපාදනියා, සියා අනුපාදි නනුපාදනියා, ද්වේ ධාතුයො සියා උපාදි නනුපාදනියා, සියා අනුපාදි නනුපාදනියා, සියා අනුපාදි නනුපාදනියා.

සොලස ධාතුයො අභවිකිලිට්ඨ සඛිකිලෙසිකා, ද්වේ ධාතුයො සියා සංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ අසංකිලෙසිකා.

පණණරස ධාතුයො අවිචක්ක අවිචාරා. මනෝධාතු සවිචක්ක සවිචාරා. මනෝවිඤ්ඤණධාතු සියා සවිචක්ක සවිචාරා, සියා අවිචක්ක සවිචාරමත්තා, සියා අවිචක්ක අවිචාරා. ධම්මධාතු සියා සවිචක්ක සවිචාරා, සියා අවිචක්ක සවිචාරමත්තා, සියා අවිචක්ක අවිචාරා, සියා න චත්තබ්බා සවිචක්ක සවිචාරාති'පි අවිචක්ක සවිචාරමත්තාති'පි අවිචක්ක අවිචාරාති'පි.

දස ධාතුයො න චත්තබ්බා පිනිසභගතාති'පි සුඛසභගතාති'පි උපෙකඛා සභගතාති'පි. පඤ්ච ධාතුයො උපෙකඛා සභගතා. කායවිඤ්ඤණධාතු න පිනිසභගතා, සියා සුඛසභගතා, න උපෙකඛා සභගතා, සියා න චත්තබ්බා සුඛසභගතාති'පි. ද්වේ ධාතුයො සියා පිනිසභගතා, සියා සුඛසභගතා, සියා උපෙකඛා සභගතා, සියා න චත්තබ්බා පිනිසභගතාති'පි සුඛසභගතාති'පි උපෙකඛා සභගතාති'පි.

සොලස ධාතුයො නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභානබ්බා. ද්වේ ධාතුයො සියා දසසනෙන පභානබ්බා, සියා භාවනාය පභානබ්බා සියා නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභානබ්බා.

සොලස ධාතුයො නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා. ද්වේ ධාතුයො සියා දසසනෙන පභානබ්බභෙතුකා, සියා භාවනාය පභානබ්බ භෙතුකා, සියා නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා.

සොලස ධාතුයො නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමිනො. ද්වේ ධාතුයො සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමිනො.

සොලස ධාතුයො නෙව සෙධා නාසෙධා. ද්වේ ධාතුයො සියා සෙධා, සියා අසෙධා, සියා නෙව සෙධා නාසෙධා.

දශධාතු කෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තතා යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තතා යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තතා යි ද නො කියුතු වන්නාහ. ධාතුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තතා. කායවිඤ්ඤාධාතුව සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියුතු වන්නේ යි.

දශධාතු කෙනෙක් නො මැ විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්මයහ. ධාතුහු පස් දෙනෙක් විපාකයහ. මනෝධාතු විපාක වන්නේ ය, නො මැ විපාක වූ නො ද විපාක ස්වභාවධර්ම වන්නේ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් විපාක වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහ, නො මැ විපාක වූ නොද විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහු ය.

දශධාතු කෙනෙක් උපාදින්නොපාදනියහ. ශබ්දධාතුව අනුපාදින්නොපාදනිය ය. ධාතුහු පස් දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශිකයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට සංක්ලේශික වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලේශික වන්නාහු ය.

පසළොස් ධාතු කෙනෙක් අචිතර්කඅචිචාරයහ. මනෝධාතුව සචිතර්කසචිචාර ය. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සචිතර්කසචිචාර වන්නේ ය, අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර වන්නේ ය, අචිතර්කඅචිචාර වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සචිතර්කසචිචාර වන්නේ ය, අචිතර්කචිචාර මාත්‍ර වන්නේ ය, අචිතර්කඅචිචාර වන්නේ ය, සචිතර්කසචිචාර යි ද අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර යි ද අචිතර්කඅචිචාර යි ද නො කියුතු වන්නේ යි.

දශධාතුහු ප්‍රීතියහගතහ යි ද සුඛසහගතහ යි ද උපෙක්ෂාසහගතහ යි ද නො කියු යුක්තාහ. ධාතුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයහ. කායවිඤ්ඤාධාතුව ප්‍රීතියහගත නො වෙයි, සුඛසහගත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි, සුඛසහගත යි නො කියු යුතු වන්නේ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ප්‍රීතියහගත වන්නාහ, සුඛසහගත වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත වන්නාහ, ප්‍රීතියහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කියුතු වන්නාහු ය.

සොළොස්ධාතුහු නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇත්තාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු නො ම ආවයගාමී වූ නො ද අපවයගාමී වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ආවයගාමී වන්නාහ, අපවයගාමී වන්නාහ, නො මැ ආවයගාමී වූ නොද අපවයගාමී වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු නො මැ අශෙක්ෂ වූ නොද අශෙක්ෂයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් අශෙක්ෂ වන්නාහ, අශෙක්ෂ වන්නාහ, නො මැ අශෙක්ෂ නොද අශෙක්ෂ වන්නාහු ය.

සොළස ඛාතුයො පරිත්තා. ද්වෙ ඛාතුයො සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

දස ඛාතුයො අනාරමමණා. ඡ ඛාතුයො පරිත්තාරමමණා. ද්වෙ ඛාතුයො සියා පරිත්තාරමමණා, සියා මහග්ගතාරමමණා, සියා අප්පමාණාරමමණා. සියා න චත්තබ්බා. පරිත්තාරමමණාති'පි මහග්ගතාරමමණාති'පි අප්පමාණාරමමණාති'පි.

සොළස ඛාතුයො මජ්ඣමා. ද්වෙ ඛාතුයො සියා භිනා, සියා මජ්ඣමා, සියා පණීතා.

සොළස ඛාතුයො අනියතා. ද්වෙ ඛාතුයො සියා මිච්ඡන්තනියතා, සියා සමමත්තනියතා, සියා අනියතා.

දස ඛාතුයො අනාරමමණා. ඡ ඛාතුයො න චත්තබ්බා මග්ගාරමමණා-ති'පි මග්ගභෙත්තුකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි. ද්වෙ ඛාතුයො සියා මග්ගාරමමණා, සියා මග්ගභෙත්තුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො. සියා න චත්තබ්බා මග්ගාරමමණාති'පි මග්ගභෙත්තුකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි.

දස ඛාතුයො සියා උප්පත්තා, සියා උප්පාදිනො, සියා න චත්තබ්බා අනුප්පත්තාති. සද්ධංඛාතු සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා න චත්තබ්බා උප්පාදිතීති. ඡ ඛාතුයො සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා' සියා උප්පාදිනො. ධම්මංඛාතු සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා, සියා උප්පාදිතී, සියා න චත්තබ්බා උප්පත්තාති'පි අනුප්පත්තාති'පි උප්පාදිතීති'පි.

සත්තරස ඛාතුයො සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා. ධම්මංඛාතු සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා, සියා න චත්තබ්බා අතීතාතිපි අනාගතාතිපි පච්චුප්පත්තාතිපි.

දස ඛාතුයො අනාරමමණා. ඡ ඛාතුයො පච්චුප්පත්තාරමමණා. ද්වෙ ඛාතුයො සියා අතීතාරමමණා, සියා අනාගතාරමමණා, සියා පච්චුප්පත්තාරමමණා, සියා න චත්තබ්බා අතීතාරමමණාතිපි අනාගතාරමමණාතිපි, පච්චුප්පත්තාරමමණාති'පි.

සියා අජ්ඣන්තා, සියා බහිඤා, සියා අජ්ඣන්තබහිඤා.

දස ඛාතුයො අනාරමමණා. ඡ ඛාතුයො සියා අජ්ඣන්තාරමමණා, සියා බහිඤා රමමණා, සියා අජ්ඣන්තබහිඤාරමමණා. ද්වෙ ඛාතුයො සියා අජ්ඣන්තාරමමණා, සියා බහිඤාරමමණා, සියා අජ්ඣන්තබහිඤාරමමණා, සියා න චත්තබ්බා අජ්ඣන්තාරමමණාති'පි බහිඤාරමමණාති'පි අජ්ඣන්ත-බහිඤාරමමණාති'පි.

රූපංඛාතු සනිදස්සනසප්පට්ඨා. නච ඛාතුයො අනිදස්සන සප්පට්ඨා. අච්චි ඛාතුයො අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

267. සත්තරස ඛාතුයො න භෙත්තු. ධම්මංඛාතු සියා භෙත්තු, සියා න භෙත්තු.

සොළස ඛාතුයො අභෙත්තුකා. ද්වෙ ඛාතුයො සියා සභෙත්තුකා, සියා අභෙත්තුකා.

සොළස ඛාතුයො භෙත්ච්ඡප්පත්තා. ද්වෙ ඛාතුයො සියා භෙත්තු-සම්ප්පත්තා, සියා භෙත්ච්ඡප්පත්තා.

සොළොස් ධාතුහු පරිත්තයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරිත්ත වන්නාහ, මහද්ගත වන්නාහ, අප්‍රමාණ වන්නාහු ය.

දශධාතු කෙනෙක් අනාලම්බනයහ. ධාතුහු සදෙනෙක් පරිත්තාලම්බනයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන වන්නාහ, පරිත්තාලම්බන යි ද මහද්ගතාලම්බන යි ද අප්‍රමාණාලම්බන යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු මධ්‍යමයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් භීත වන්නාහ, මධ්‍යම වන්නාහ, ප්‍රභීත වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අනියතයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් මීර්‍යාත්වනියත වන්නාහ, සමාක්ත්වනියත වන්නාහ, අනියත වන්නාහු ය.

දශධාතුහු අනාලම්බනයහ. ධාතුහු සදෙනෙක් මාර්ගාලම්බනය යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්බන වන්නාහ, මාර්ග හෙතුක වන්නාහ, මාර්ගාධිපති වන්නාහ, මාර්ගාලම්බනය යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

දශධාතුහු උත්පන්න වන්නාහ, උත්පාදී වන්නාහ, අනුත්පන්න යි නො කියයුතු වන්නාහ. ශබ්දධාතුව උත්පන්න වන්නේ ය, අනුත්පන්න වන්නේ ය, උත්පාදිනී යි නො කියයුතු ය. ධාතුහු සදෙනෙක් උත්පන්න වන්නාහ, අනුත්පන්න වන්නාහ, උත්පාදී වන්නාහ. ධර්මධාතුව උත්පන්න වන්නේ ය, අනුත්පන්න වන්නේ ය, උත්පාදිනී වන්නේ ය, උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදිනී යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතුහු අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය. ධර්මධාතුව අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නේ ය, අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

ධාතු දශයෙක් අනාලම්බන ය. ධාතු සයෙක් ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහු ය, අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

අටළොස් ධාතුහු අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යි.

ධාතු දශයෙක් අනාලම්බන ය. ධාතු සයෙක් අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහු ය, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

රූපධාතුව සනිදර්ශනප්‍රතිස ය. ධාතුහු නව දෙනෙක් අනිදර්ශන ප්‍රතිසයෝ ය. ධාතුහු අටදෙනෙක් අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

267. ධාතුහු සතළොස් දෙනෙක් හෙතු නො වෙති. ධර්මධාතු හෙතු ද වෙයි, නො ද හෙතු වේ.

සොළොස් ධාතුහු අහෙතුකයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සහෙතුකයෝ ද වෙති, අහෙතුකයෝ ද වෙත්.

සොළොස් ධාතුහු හෙතුවිප්‍රසුක්තයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, හෙතුවිප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොලස බාහුයො න වත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකාතිපි, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතුතිපි. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකාති, සියා සහෙතුකා වෙ ච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා සහෙතුකා වෙච න ච හෙතුති. ධම්මබාහු සියා හෙතු වෙච සහෙතුකා ච, සියා සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකාතිපි, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතුතිපි.

සොලස බාහුයො න වත්තබ්බා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තාතිපි, හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතුතිපි. මනො විඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා හෙතු වෙච හෙතු සම්පයුත්තා ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතුසම්පයුත්ත වෙච න ච හෙතුති. ධම්මබාහු සියා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තාතිපි හෙතු සම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතුතිපි.

සොලස බාහුයො න හෙතු අහෙතුකා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා. ධම්මබාහු සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා, සියා න වත්තබ්බා න හෙතු සහෙතුකාතිපි න හෙතු අහෙතුකාතිපි.

268. සත්තරස බාහුයො සප්පච්චයා. ධම්මබාහු සියා සප්පච්චයා, සියා අප්පච්චයා.

සත්තරස බාහුයො සඛ්ඛතා. ධම්මබාහු සියා සඛ්ඛතා, සියා අසඛ්ඛතා,

රූපබාහු සනිදස්සනා. සත්තරස බාහුයො අනිදස්සනා.

දස බාහුයො සප්පට්ඨා. අට්ඨ බාහුයො අප්පට්ඨා.

දස බාහුයො රූපා. සත්තබාහුයො අරූපා. ධම්මබාහු සියා රූපා සියා අරූපා.

සොලස බාහුයො ලොකියා. ද්දෙ බාහුයො සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා.

කෙනචී විඤ්ඤායා, කෙනචී න විඤ්ඤායා.

269. සත්තරස බාහුයො නො ආසවා. ධම්මබාහු සියා ආසවා, සියා නො ආසවා.

සොලස බාහුයො සාසවා. ද්දෙ බාහුයො සියා සාසවා, සියා අනාසවා,

සොලස බාහුයො ආසවවිප්පයුත්තා. ද්දෙ බාහුයො සියා ආසව සම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

සොලස බාහුයො න වත්තබ්බා ආසවා වෙච සාසවාති, සාසවා වෙච නො ච ආසවා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා ආසවො වෙච සාසවාති, සියා සාසවා වෙච නො ච ආසවො සියා න වත්තබ්බා සාසවා වෙච නො ච ආසවොති. ධම්මබාහු සියා ආසවො වෙච සාසවා ච, සියා සාසවා වෙච නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බා ආසවො වෙච සාසවා තිපි, සාසවා වෙච නො ච ආසවො'තිපි.

සොළොස් බාහුහු හෙතු ද වූ ම සහෙතුක සි ද සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු සි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව හෙතු ද වූ ම සහෙතුකයෙකු සි නො කිය යුතු වෙයි, සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය. සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු සි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව හෙතු ද වූ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූ ම සහෙතුක සි ද සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු සි ද නො කියයුතු වන්නේ සි.

සොළොස් බාහුහු හෙතු ද වූ ම හෙතුවසම්ප්‍රයුක්ත සි ද හෙතුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු සි ද නො කියයුතු වන්නාහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව හෙතු ද වූ ම හෙතුවසම්ප්‍රයුක්ත යෙකු සි නො කියයුත්තේ ය, හෙතුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද හෙතු සි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්ම ධාතුව හෙතු ද වූ ම හෙතුවසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූ ම හෙතුවසම්ප්‍රයුක්තයෙකු සි ද හෙතුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතුවසෙකු සි ද නො කියයුතු වන්නේ සි.

සොළොස් බාහුහු හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙකු සි ද හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙකු සි ද නො කියයුතු වන්නේ සි.

268. සතළොස් බාහුහු සප්තයෝ ය. ධර්මධාතුව සප්තය ද වන්නේ ය, අප්තය ද වන්නේ සි.

සතළොස් බාහුහු සංඛතයෝ ය. ධර්මධාතුව සංඛත ද වන්නේ ය, අසංඛත ද වන්නේ සි.

රූපධාතුව සනිදර්ශන ය. සතළොස් බාහුහු අනිදර්ශනයෝ සි.

බාහු දශයෙක් සප්තීස ය. බාහු අටෙක් අප්තීස සි.

බාහු දශයෙක් රූපී ය. බාහු සතෙක් අරූපී ය. ධර්මධාතුව රූපී ද වන්නේ ය, අරූපී ද වන්නේ සි.

බාහු සොළොසෙක් ලොකීක ය. බාහුහු දෙදෙනෙක් ලොකීක ද වන්නාහ, ලොකොත්තර ද වන්නාහු සි.

අටළොස් බාහුහු (වක්ඡුර්විඤ්ඤාදී) කිසිවකින් දහයුක්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දහයුක්තාහු සි.

269. සතළොස් බාහුහු ආසුව නො වෙති. ධර්මධාතුව ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුව නොද වන්නේ සි.

සොළොස් බාහුහු සාසුවයෝ ය. බාහුහු දෙදෙනෙක් සාසුව ද වන්නාහු, අනාසුව ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු ආසුවච්ඡයුක්තයෝ ය, බාහුහු දෙදෙනෙක් ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආසුවච්ඡයුක්ත ද වන්නාහු සි.

සොළොස් බාහුහු ආසුව ද වූ ම සාසුවයෝ සි නො කියයුක්තාහ, සාසුව ද වූ ම නොද ආසුවයෝ වෙති. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව ආසුව ද වූයේ ම සාසුවයෙකු සි නො කියයුතු ය, සාසුව ද වූ ම නොද ආසුවයෙක් වන්නේ ය, සාසුව ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකු සි නො කිය යුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ආසුවයෙක් ද වූයේ ම සාසුව ද වන්නේ ය, සාසුව ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙක් වන්නේ ය. ආසුවයෙක් ද වූ ම සාසුව සි ද සාසුව ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකු සි ද නො කියයුතු වන්නේ සි.

සොළොස් බාහු ආසුව ද වුවාහු ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ආසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව ආසුව ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ආසුවයෙක් ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙක් වන්නේ ය, ආසුවයෙක් ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු ආසුවච්ඡයුක්තසාසුවයෝ ය. බාහු දෛදෙනෙක් ආසුවච්ඡයුක්ත සාසුව ද වන්නාහ, ආසුවච්ඡයුක්තඅනාසුව ද වන්නාහ, ආසුවච්ඡයුක්තසාසුවහ යි ද ආසුවච්ඡයුක්තඅනාසුවහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

270. සකළොස් බාහු සංයෝජනයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු සංයෝජනීය වන්නාහ. බාහු දෛදෙනෙක් සංයෝජනීය ද වන්නාහ, අසංයෝජනීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහු සංයෝජනච්ඡයුක්තයෝ ය. බාහු දෛදෙනෙක් සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයෝජනච්ඡයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහු සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනීයහ යි නො කියයුත්තාහ, සංයෝජනීය ද වූවාහු ම නොද සංයෝජනය වෙති. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනීයයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සංයෝජනීය ද වූ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජනීය ද වූ ම නොද සංයෝජන යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්ම ධාතුව සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනීය ද වන්නේ ය, සංයෝජනීය ද වූ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනීය යි ද සංයෝජනීය ද වූ ම නොද සංයෝජන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු සංයෝජන වූවාහු ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද සංයෝජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත යි නො කියයුතු ය, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයෝජන යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත යි ද සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයෝජන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු සංයෝජනච්ඡයුක්තසංයෝජනීයයෝ වෙති. බාහු දෛදෙනෙක් සංයෝජනච්ඡයුක්ත සංයෝජනීය ද වන්නාහ, සංයෝජනච්ඡයුක්තඅසංයෝජනීය ද වන්නාහ, සංයෝජනච්ඡයුක්තසංයෝජනීයහ යි ද සංයෝජනච්ඡයුක්තඅසංයෝජනීයහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

271. සකළොස් බාහු ශ්‍රන්ථයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව ශ්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ශ්‍රන්ථ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු ශ්‍රන්ථනීයයෝ වෙති. බාහු දෛදෙනෙක් ශ්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, අශ්‍රන්ථනීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහු ශ්‍රන්ථච්ඡයුක්තයෝ වෙති. බාහු දෛදෙනෙක් ශ්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ශ්‍රන්ථච්ඡයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොලස ධාතුයො න චත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තීයාති, ගන්තීයා වෙච්ච නො ච ගන්තො. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තීයාති, සියා ගන්තීයා වෙච්ච නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බො ගන්තීයා වෙච්ච නො ච ගන්තොති. ධම්මධාතු සියා ගන්තො වෙච්ච ගන්තීයා ච, සියා ගන්තීයා වෙච්ච නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තීයාතිපි. ගන්තීයා වෙච්ච නො ච ගන්තොතිපි.

සොලධාතුයො න චත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තභ්වප්පන්නාතිපි, ගන්තභ්වප්පන්නා වෙච්ච නො ච ගන්තොති'පි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තභ්වප්පන්නාති, සියා ගන්තභ්වප්පන්නා වෙච්ච නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බො ගන්තභ්වප්පන්නා වෙච්ච නො ච ගන්තොති. ධම්මධාතු සියා ගන්තො වෙච්ච ගන්තභ්වප්පන්නා ච, සියා ගන්තභ්වප්පන්නා වෙච්ච නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තභ්වප්පන්නාති'පි ගන්තභ්වප්පන්නා වෙච්ච නො ච ගන්තොති'පි.

සොලස ධාතුයො ගන්තවිප්පසුත්තගන්තීයා. ද්දෙඤ්ච ධාතුයො සියා ගන්තවිප්පසුත්තගන්තීයා, සියා ගන්තවිප්පසුත්තආගන්තීයා, සියා න චත්තබ්බො ගන්තවිප්පසුත්තගන්තීයාතිපි, ගන්තවිප්පසුත්තආගන්තීයාති'පි.

272-274. සත්තරසධාතුයො නො ඔසා - පෙ - නො යොගා - පෙ - නො නීවරණා. ධම්මධාතු සියා නීවරණං, සියා නො නීවරණං.

සොලසධාතුයො නීවරණීයා. ද්දෙඤ්ච ධාතුයො සියා නීවරණීයා සියා ආනීවරණීයා.

සොලස ධාතුයො නීවරණවිප්පසුත්තා. ද්දෙඤ්ච ධාතුයො සියා නීවරණ සම්පසුත්තා, සියා නීවරණවිප්පසුත්තා.

සොලස ධාතුයො න චත්තබ්බො නීවරණා වෙච්ච නීවරණීයාති, නීවරණීයා වෙච්ච නො ච නීවරණා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො නීවරණඤ්ඤෙච්ච නීවරණීයාති, සියා නීවරණීයා වෙච්ච නො ච නීවරණං, සියා න චත්තබ්බො නීවරණීයා වෙච්ච නො ච නීවරණනති. ධම්මධාතු සියා නීවරණං වෙච්ච නීවරණීයා ච, සියා නීවරණීයා වෙච්ච නො ච නීවරණං, සියා න චත්තබ්බො නීවරණඤ්ඤෙච්ච නීවරණීයාතිපි, නීවරණීයා වෙච්ච නො ච නීවරණනතිපි.

සොලස ධාතුයො න චත්තබ්බො නීවරණා වෙච්ච නීවරණසම්පසුත්තා තිපි, නීවරණසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච නීවරණාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණ ධාතු න චත්තබ්බො නීවරණඤ්ඤෙච්ච නීවරණසම්පසුත්තාති, සියා නීවරණ සම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච නීවරණං, සියා න චත්තබ්බො නීවරණ සම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච නීවරණනති. ධම්මධාතු සියා නීවරණඤ්ඤෙච්ච නීවරණසම්පසුත්තා ච, නීවරණසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච නීවරණං, සියා න චත්තබ්බො නීවරණඤ්ඤෙච්ච නීවරණසම්පසුත්තාතිපි, නීවරණ සම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච නීවරණනතිපි.

සොලස ධාතුයො නීවරණවිප්පසුත්තනීවරණීයා. ද්දෙඤ්ච ධාතුයො සියා නීවරණවිප්පසුත්තනීවරණීයා. සියා නීවරණවිප්පසුත්තආනීවරණීයා. සියා න චත්තබ්බො නීවරණවිප්පසුත්තනීවරණීයාතිපි නීවරණවිප්පසුත්ත-ආනීවරණීයාතිපි.

275. සත්කරස ධාතුයො නොපරමාසා. ධම්මධාතු සියා පරමාසා, සියා නොපරමාසා.

සොලස ධාතුයො පරමට්ඨා. දො ධාතුයො සියා පරමට්ඨා, සියා අපරමට්ඨා.

සොලස ධාතුයො පරමාසව්පයුත්තා. මනොච්ඤ්ඤාණධාතු සියා පරමාසසම්පයුත්තා, සියා පරමාසව්පයුත්තා. ධම්මධාතු සියා පරමාසසම්පයුත්තා, සියා පරමාසව්පයුත්තා, සියා න චත්තබ්බො පරමාසසම්පයුත්තාතිපි පරමාසව්පයුත්තා තිපි.

සොලස ධාතුයො න චත්තබ්බො පරමාසා වෙච්ච පරමට්ඨාති, පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසා. මනොච්ඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො පරමාසො වෙච්ච පරමට්ඨාති, සියා පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසො, සියා න චත්තබ්බො පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසොති. ධම්මධාතු සියා පරමාසො වෙච්ච පරමට්ඨා ච, සියා පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසො, සියා න චත්තබ්බො පරමාසො වෙච්ච පරමට්ඨාතිපි පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසොතිපි.

සොලස ධාතුයො පරමාසව්පයුත්තපරමට්ඨා. දො ධාතුයො සියා පරමාසව්පයුත්තපරමට්ඨා, සියා පරමාසව්පයුත්තඅපරමට්ඨා, සියා න චත්තබ්බො පරමාසව්පයුත්තපරමට්ඨාතිපි පරමාසව්පයුත්ත අපරමට්ඨාතිපි.

276. දස ධාතුයො අනාරම්මණා. සත්ත ධාතුයො සාරම්මණා ධම්මධාතු සියා සාරම්මණා, සියා අනාරම්මණා.

සත්ත ධාතුයො චිත්තා. ඵකාදස ධාතුයො නො චිත්තා.

සත්තරස ධාතුයො අචේතසිකා ධම්මධාතු සියා චේතසිකා, සියා අචේතසිකා.

දස ධාතුයො චිත්තව්පයුත්තා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසම්පයුත්තා, සියා චිත්තව්පයුත්තා. සත්ත ධාතුයො න චත්තබ්බො චිත්තෙන සම්පයුත්තා තිපි චිත්තෙන ව්පයුත්තාතිපි.

දස ධාතුයො චිත්තවිසංසට්ඨා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසට්ඨා සියා චිත්තවිසංසට්ඨා. සත්ත ධාතුයො න චත්තබ්බො චිත්තෙන සංසට්ඨාතිපි චිත්තෙන විසංසට්ඨාතිපි.

ඤාදස ධාතුයො නො චිත්තසමුට්ඨානා. ඡ ධාතුයො සියා චිත්තසමුට්ඨානා, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානා.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තසහභුනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තසහභු, සියා නො චිත්තසහභු.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තානුපරිච්චතනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තානුපරිච්චතනි, සියා නො චිත්තානුපරිච්චතනි.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

සත්තරස ධාතුයො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු.

275. සතළොස් බාහු පරාමයේ නො වෙති. ධර්මබාහුව පරාමය ද වන්නේ ය, පරාමය නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු පරාමාණ්ටයේ ය. බාහු දෙදෙනෙක් පරාමාණ්ට ද වන්නාහ, අපරාමාණ්ට ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහු පරාමවිප්‍රසන්නයේ ය. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව පරාමසම්ප්‍රසන්න ද වන්නේ ය, පරාමවිප්‍රසන්න ද වන්නේ ය. ධර්මබාහුව පරාමසම්ප්‍රසන්න ද වන්නේ ය, පරාමවිප්‍රසන්න ද වන්නේ ය, පරාමසම්ප්‍රසන්න යි ද පරාමවිප්‍රසන්න යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු පරාමය ද වූවාහු ම පරාමාණ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමාණ්ට ද වූවාහු ම නොද පරාමයේ වෙත්. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව පරාමයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට යි නො කියයුත්තේ ය, පරාමාණ්ට ද වූ ම නොද පරාමයෙක් වන්නේ ය, පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මබාහුව පරාමයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට ද වන්නේ ය, පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමයෙක් වන්නේ ය. පරාමයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට යි ද පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු පරාමවිප්‍රසන්නපරාමාණ්ටයේ වෙති. බාහු දෙදෙනෙක් පරාමවිප්‍රසන්නපරාමාණ්ට ද වන්නාහ, පරාමවිප්‍රසන්නඅපරාමාණ්ට ද වන්නාහ, පරාමවිප්‍රසන්නපරාමාණ්ට යි ද පරාමවිප්‍රසන්නඅපරාමාණ්ට යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

276. බාහු දශ දෙනෙක් අනාලම්බනයේ ය. බාහු සත් දෙනෙක් සාලම්බනයේ ය. ධර්මබාහුව සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

බාහු සත් දෙනෙක් චිත්තයේ ය. බාහු එකොළොස් දෙනෙක් චිත්තයේ නො වෙත්.

සතළොස් බාහු කෙනෙක් අවෙතසිකයේ ය. ධර්මබාහුව වෙතසික ද වන්නේ ය, අවෙතසික ද වන්නේ යි.

බාහු දශ දෙනෙක් චිත්තවිප්‍රසන්නයේ ය. ධර්මබාහුව චිත්තසම්ප්‍රසන්න ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රසන්න ද වන්නේ ය. බාහු සත් දෙනෙක් චිත්තය හා සම්ප්‍රසන්න යි ද චිත්තය හා විප්‍රසන්න යි ද නො කියයුත්තාහු යි.

බාහු දශ දෙනෙක් චිත්තය හා විසංසාණ්ටයේ ය. ධර්මබාහුව චිත්තසංසාණ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසාණ්ට ද වන්නේ ය. බාහු සත් දෙනෙක් චිත්තය හා සංසාණ්ටහ යි ද චිත්තය හා විසංසාණ්ටහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

බාහු දෙළොස් දෙනෙක් චිත්තසමුත්ථානයේ නො වෙති. බාහු සදෙනෙක් චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නාහ, චිත්තසමුත්ථාන නොද වන්නාහු ය.

සතළොස් බාහු චිත්තසහගු නො වෙති. ධර්මබාහුව චිත්තසහගු ද වන්නේ ය, චිත්තසහගු නොද වන්නේ යි.

සතළොස් බාහු චිත්තානුපරිවර්තීහු නො වෙති. ධර්මබාහුව චිත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය. චිත්තානුපරිවර්තී නොද වන්නේ යි.

සතළොස් බාහු චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානයේ නො වෙති. ධර්මබාහුව චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථාන නොද වන්නේ යි.

සතළොස් බාහු චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානයහගු නො වෙති. ධර්මබාහුව චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානයහගු ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානයහගු නොද වන්නේ යි.

සත්තරස බාහුයො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්තො, බලමබාහු සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති.

ඥාදස බාහුයො අජ්ඣන්තිකා. ඡ බාහුයො බාහිරු.

නච බාහුයො උපාදු. අට්ඨබාහුයො නො උපාදු. බලමබාහු සියා උපාදු, සියා නො උපාදු.

දස බාහුයො උපාදින්නා. සද්ධබාහු අනුපාදින්නා. සත්තබාහුයො සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

277. සත්තරස බාහුයො නො උපාදනා. බලමබාහු සියා උපාදනං සියා නො උපාදනං.

සොළස බාහුයො උපාදනියා. ඥො බාහුයො සියා උපාදනියා, සියා අනුපාදනියා.

සොළස බාහුයො උපාදනවිපසුත්තා. ඥො බාහුයො සියා උපාදනසම්පසුත්තා, සියා උපාදනවිපසුත්තා.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො උපාදනා වෙච උපාදනියාති, උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බො උපාදනඤ්ඤව උපාදනියාති, සියා උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බො උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනනති. බලමබාහු සියා උපාදනඤ්ඤව උපාදනියා ච, සියා උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බො උපාදනඤ්ඤව උපාදනියාතිපි උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනනතිපි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො උපාදනා වෙච උපාදනසම්පසුත්තාති'පි උපාදනසම්පසුත්තා වෙච නො ච උපාදනාති'පි. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බො උපාදනඤ්ඤව උපාදනසම්පසුත්තාති, සියා උපාදනසම්පසුත්තා වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බො උපාදනසම්පසුත්තා වෙච නො ච උපාදනනති. බලමබාහු සියා උපාදනඤ්ඤව උපාදනසම්පසුත්තා ච සියා උපාදනසම්පසුත්තා වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බො උපාදනඤ්ඤව උපාදනසම්පසුත්තාති'පි උපාදනසම්පසුත්තා වෙච නො ච උපාදනනතිපි.

සොළස බාහුයො උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා. ඥො බාහුයො සියා උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියා, සියා න චත්තබ්බො උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියාති'පි උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියාති'පි

278. සත්තරසබාහුයො නො කිලෙසා. බලමබාහු සියා කිලෙසා සියා නො කිලෙසා.

සොළස බාහුයො සංකිලෙසිකා. ඥො බාහුයො සියා සංකිලෙසිකා සියා අසංකිලෙසිකා.

සොළස බාහුයො අසංකිලීට්ඨා. ඥො බාහුයො සියා සංකිලීට්ඨා සියා අසංකිලීට්ඨා.

සකළොස් බාහු චිත්තසංසාඡ්චසමුක්ඛානානුපරිවර්ති නො වෙති. ධර්මබාහුව චිත්තසංසාඡ්චසමුක්ඛානානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාඡ්චසමුක්ඛානානුපරිවර්ති නොද වන්නේ යි.

බාහු දෙළොස් දෙනෙක් ආධ්‍යාත්මිකයෝ ය. බාහු ස දෙනෙක් බාහිරයෝ යි.

බාහු නව දෙනෙක් උපාද වෙති. බාහු අට දෙනෙක් උපාද නො වෙති. ධර්ම බාහුව උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නොද වන්නේ යි.

බාහු දශ දෙනෙක් උපාදින්නයෝ ය. ශබ්දබාහුව අනුපාදින්න ය. බාහු සත් දෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු යි.

277. සකළොස් බාහු උපාදනායෝ නො වෙති. ධර්මබාහුව උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන නො ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදනීය වෙති. බාහු දෙදෙනෙක් උපාදනීය ද වන්නාහ, අනුපාදනීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහු උපාදනවිප්‍රසුක්තයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු යි.

බාහු සොළොස් දෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනීය වෙති යි නො කියුක්තාහ, උපාදනීය ද වූවාහු ම නොද උපාදනායෝ වෙති. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව උපාදන ද වූයේ ම උපාදනීය යි නො කියුක්තේ ය. උපාදනීය ද වූයේ ම උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදනීය ද වූයේ ම නොද උපාදනායෙකැ යි නො කියුතු වන්නේ ය. ධර්මබාහුව උපාදන ද වූයේ ම උපාදනීය ද වන්නේ ය, උපාදනීය ද වූයේ ම නොද උපාදනායෙක් වන්නේ ය, උපාදනායෙක් ද වූයේ ම උපාදනීය යි ද උපාදනීය ද වූයේ ම නොද උපාදනායෙකැ යි ද නො කියුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නොද උපාදනාහ යි ද නො කියුක්තාහ. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව උපාදනායෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත යැ යි නො කියුක්තේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම උපාදනායෙක් නොද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදනායෙකැ යි නො කියුතු වන්නේ ය. ධර්මබාහුව උපාදනායෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදනායෙක් ද වන්නේ ය, උපාදනායෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදන යි ද නො කියුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදනවිප්‍රසුක්තඋපාදනීය වෙති. බාහු දෙ දෙනෙක් උපාදන විප්‍රසුක්තඋපාදනීය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්තඅනුපාදනීය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්ත උපාදනීය යි ද නො කියුතු වන්නාහු යි.

278. සකළොස් බාහු ක්ලෙශයෝ නො වෙති. ධර්මබාහුව ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු සාංක්ලෙශිකයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් සාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහු අසාංක්ලිෂ්ටයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් සාංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ, අසාංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු යි.

සොළස බාහුයෝ කිලෙසවිපයුත්තා. දො බාහුයෝ සියා කිලෙස සමයුත්තා, සියා කිලෙසවිපයුත්තා.

සොළස බාහුයෝ න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකාති, සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකාති, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසොති. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකා ච, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකාතිපි සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයෝ න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨාතිපි සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨාති, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨා ච, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨාතිපි. සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයෝ න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව කිලෙසසමයුත්තාතිපි කිලෙසසමයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමයුත්තාති කිලෙසසමයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසසමයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසොති. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමයුත්තා ච සියා කිලෙසසමයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමයුත්තාතිපි කිලෙසසමයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයෝ කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකා, දො බාහුයෝ සියා කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකාතිපි කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකාතිපි.

279. සොළස බාහුයෝ න දස්සනෙන පභානබ්බා. දො බාහුයෝ සියා දස්සනෙන පභානබ්බා, සියා න දස්සනෙන පභානබ්බා.

සොළස බාහුයෝ න භාවනාය පභානබ්බා. දො බාහුයෝ සියා භාවනාය පභානබ්බා, සියා න භාවනාය පභානබ්බා.

සොළස බාහුයෝ න දස්සනෙන පභානබ්බභෙතුකා. දො බාහුයෝ සියා දස්සනෙන භපානබ්බභෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභානබ්බභෙතුකා.

සොළස බාහුයෝ න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා. දො බාහුයෝ සියා භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා, සියා න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා.

පුණ්ණරස බාහුයෝ අවිතකකා. මනොධාතු සවිතකකා. දො බාහුයෝ සියා සවිතකකා සියා අවිතකකා.

සොළොස් ධාතු ක්‍රමයේ ක්‍රමයට වර්තනා, ධාතු දෙදෙනෙක් ක්‍රමය සම්පූර්ණයෙන් ද වර්තනා, ක්‍රමයට වර්තනා වේ.

සොළොස් ධාතු ක්‍රමය ද වූ ම සාකල්පිතයෝ යි නො කියන්නාහ, සාකල්පිතය ද වූවාහු ම නොද ක්‍රමයෝ වෙති. මනෝවිඥනධාතුව ක්‍රමය යෙක් ද වූයේ ම සාකල්පිතය යි නො කියන්නේ ය, සාකල්පිතය ද වූයේ ම ක්‍රමයෙක් නොද වන්නේ ය. සාකල්පිතය ද වූයේ ම නොද ක්‍රමයෙකැ යි නො කියනු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්‍රමයෙක් ද වූයේ ම සාකල්පිතය ද වන්නේ ය, සාකල්පිතය ද වූයේ ම ක්‍රමයෙක් නොද වන්නේ ය. ක්‍රමයෙක් ද වූ ම සාකල්පිතය යි ද සාකල්පිතය ද වූයේ ම නොද ක්‍රමය යි ද නො කියනු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතු ක්‍රමය ද වූ ම සංකල්පිතය යි ද සංකල්පිත ද වූවාහු ම නොද ක්‍රමය යි ද නො කියන්නාහ. මනෝවිඥනධාතුව ක්‍රමයෙක් ද වූ ම සංකල්පිතයෙකැ යි නො කියන්නේ ය. සංකල්පිත ද වූයේ ම නොද ක්‍රමය ද වන්නේ ය. සංකල්පිත ද වූයේ ම නොද ක්‍රමයයි ද නො කියනු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්‍රමය යෙක් ද වූයේ ම සංකල්පිත ද වන්නේ ය. සංකල්පිත ද වූයේ ම නොද ක්‍රමයෙක් ද වන්නේ ය. ක්‍රමයෙක් ද වූ ම සංකල්පිතයෙකැ යි ද සංකල්පිත ද වූයේ ම නොද ක්‍රමයෙකැ යි ද නො කියනු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතු ක්‍රමය ද වූ ම ක්‍රමයමුපුස්කතය යි ද ක්‍රමයමුපුස්කත ද වූවාහු ම නොද ක්‍රමය යි ද නො කියන්නාහ. මනෝවිඥනධාතුව ක්‍රමය ද වූ ම ක්‍රමයමුපුස්කතයෙකැ යි නො කියන්නේ ය. ක්‍රමයමුපුස්කත ද වූයේ ම නොද ක්‍රමයෙක් වෙයි. ක්‍රමයමුපුස්කත ද වූයේ ම නොද ක්‍රමයෙකැ යි නො කියනු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්‍රමයෙක් ද වූ ම ක්‍රමයමුපුස්කත ද වන්නේ ය. ක්‍රමයමුපුස්කත ද වූයේ ම නොද ක්‍රමයෙක් ද වන්නේ ය. ක්‍රමයෙක් ද වූ ම ක්‍රමයමුපුස්කතයෙකැ යි ද ක්‍රමයමුපුස්කත ද වූයේ ම නොද ක්‍රමයෙකැ යි ද නො කියනු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතු ක්‍රමයට වර්තනා වූ සාකල්පිතයෝ ය. ධාතු දෙදෙනෙක් ක්‍රමයට වර්තනා, සාකල්පිතය ද වර්තනා, ක්‍රමයට වර්තනා අසාකල්පිතය ද වර්තනා. ක්‍රමයට වර්තනා සාකල්පිතය ' යි ද, ක්‍රමයට වර්තනා අසාකල්පිතය ' යි ද නො කියනු වන්නාහු ය.

279. සොළොස් ධාතු දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුත්තාහ. ධාතු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු ද වර්තනා, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුතු ද වර්තනා වේ.

සොළොස් ධාතු භාවනායෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුත්තාහ. ධාතු දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු ද වර්තනා. භාවනායෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුතු ද වර්තනා වේ.

සොළොස් ධාතු දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකව්‍යහෙතු ඇත්තාහ නො වෙති. ධාතු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකව්‍යහෙතුක ද වර්තනා. දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකව්‍යහෙතුක නො ද වර්තනා වේ.

සොළොස් ධාතු භාවනායෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු හෙතු නැත්තාහ, ධාතු දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාකව්‍යහෙතුක ද වර්තනා, භාවනායෙන් ප්‍රභාකව්‍යහෙතුක නො ද වර්තනා වේ.

සොළොස් ධාතු කෙනෙක් අවිචාරයෝ ය, මනෝධාතුව සවිචාරය ය. ධාතු දෙදෙනෙක් සවිචාරය ද වර්තනා, අවිචාරය ද වර්තනා වේ.

පණණරස ධාතුයො අවිචාරි. මනොධාතු සවිචාරි. දො ධාතුයො සියා සවිචාරි සියා අවිචාරි.

සොලස ධාතුයො අපිඨිකා. දොධාතුයො සියා සපිඨිකා. සියා අපිඨිකා.

සොලස ධාතුයො න පිඨිසභගතා. දො ධාතුයො සියා පිඨිසභගතා සියා න පිඨිසභගතා.

පණණරස ධාතුයො න සුඛසභගතා. කිසෙසා ධාතුයො සියා සුඛසභගතා, සියා න සුඛසභගතා.

එකාදස ධාතුයො න උපෙකඛාසභගතා. පඤ්ච ධාතුයො උපෙකඛාසභගතා. දො ධාතුයො සියා උපෙකඛාසභගතා, සියා න උපෙකඛාසභගතා.

සොලස ධාතුයො කාමාවචරි. දො ධාතුයො සියා කාමාවචරි, සියා න කාමාවචරි.

සොලස ධාතුයො න රූපාවචරි. දො ධාතුයො සියා රූපාවචරි, සියා න රූපාවචරි.

සොලස ධාතුයො න අරූපාවචරි. දො ධාතුයො සියා අරූපාවචරි, සියා න අරූපාවචරි.

සොලස ධාතුයො පරියාපනනා දො ධාතුයො සියා පරියාපනනා. සියා අපරියාපනනා.

සොලස ධාතුයො අනියානිකා. දො ධාතුයො සියා නියානිකා සියා අනියානිකා.

සොලස ධාතුයො අනියතා. දො ධාතුයො සියා නියතා සියා අනියතා.

සොලස ධාතුයො සඋතතරි. දො ධාතුයො සියා සඋතතරි, සියා අඤ්ඤතතරි.

සොලස ධාතුයො අරණා. දො ධාතුයො සියා සරණා, සියා අරණාභී.

පඤ්ඤපුච්ඡකං.

ධාතු විභවගායනා නිවසිනො

පසළොස් බාහු කෙනෙක් අවිචාරයෝ ය. මනොධාතුව සවිචාර ය. බාහු දෙ දෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු අප්‍රීතිකයෝ ය. බාහු දෙ දෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු ප්‍රීතිසහගතයෝ නො වෙති. බාහු දෙ දෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු ය.

පසළොස් බාහු කෙනෙක් සුඛසහගත නො වෙති. බාහු නිදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

එකොළොස් බාහු කෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත නො වෙති. බාහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයෝ ය. බාහු දෙ දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත නොද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු කාමාවචරයෝ ය. බාහු දෙ දෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු රූපාවචරයෝ නො වෙති. බාහු දෙ දෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචරයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු අරූපාවචරයෝ ය. බාහු දෙ දෙනෙක් අරූපාවචරයෝ ද වන්නාහ, අරූපාවචරයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු පයඝාතයෝ ය. බාහු දෙ දෙනෙක් පයඝාතයෝ ද වන්නාහ, අපයඝාතයෝ ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු අනෙයඝාතයෝ ය. බාහු දෙ දෙනෙක් අනෙයඝාතයෝ ද වන්නාහ, අනෙයඝාතයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු අනියතයෝ ය. බාහු දෙ දෙනෙක් අනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු සඋත්තරයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්නාහ, අඋත්තර ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු අරණයෝ ය. බාහු දෙ දෙනෙක් අරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යයි.

පඤ්ඤාප්‍රවේශයයි.

බාහුවිභව නිමි.

4. සච්චිභාධිතා

280. මනනාරි අරියසච්චානී : දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං, දුක්ඛනිරුධො අරියසච්චං, දුක්ඛනිරුධගාමිනී පච්චදා අරියසච්චං.

281. තත්ථ කතමං දුක්ඛං අරියසච්චං : ජාතීපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, මරණමපි දුක්ඛං, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසාපි දුක්ඛා, අපපියෙති සමපයොගො දුක්ඛො, පියෙති විපපයොගො දුක්ඛො, යමපිච්ඡං න ලභති තමපි දුක්ඛං, සඛිඛිතෙනන පඤ්චුපාදනකකිකා දුක්ඛා.

තත්ථ කතමං ජාතී : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ජාතී සඤ්ජාති ඔක්කන්තානි අභිනිබ්බතති ඛක්ඛානං පාකුභාවො අයතනානං පච්චොභො, අයං චූච්චති ජාතී.

තත්ථ කතමං ජරා : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛක්ඛිච්චං පාලිච්චං විලිත්තවතා ආයුනො සංභාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො, අයං චූච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහා තමහා සත්තනිකායා චූති වචනතා භෙදො අනතරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛක්ඛානං භෙදො කලෙබරය්‍ය නිකෙඛපො ජීවිතීන්ද්‍රියය්‍ය උපචේජ්ඤො, ඉදං චූච්චති මරණං.

තත්ථ කතමො සොකො : ඤ්ඤතීව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය භොග-ව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය රොගව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය සීලව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතය්‍ය අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධමෙමන චූච්චය්‍ය සොකො සොචනා සොචිතතනං අනෙතා සොකො අනෙතා පරිසොකො චෙනසො පරිජ්ඣායනා දොමනය්‍යං සොකසලලං, අයං චූච්චති සොකො.

තත්ථ කතමො පරිදෙවො : ඤ්ඤතීව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය භොග-ව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය රොගව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය සීලව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චූච්චය්‍ය අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතය්‍ය අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධමෙමන චූච්චය්‍ය ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතනං පරිදෙවිතතනං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලපො ලාලප්පනා ලාලප්පිතතනං, අයං චූච්චති පරිදෙවො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං : යං කාසිකං අසානං කාසිකං දුක්ඛං කාය සමච්ඡය්‍යජං අසානං දුක්ඛං චේදසිතං, කායසමච්ඡය්‍යජං අසානා දුක්ඛා චේදනා, ඉදං චූච්චති දුක්ඛං.

4. සත්‍යවිභවය

280. ආයතීයත්‍යයේ සතර දෙනෙකි : දුෂ්ඨායතීයත්‍යය, දුෂ්ඨායතීයත්‍යය, දුෂ්ඨායතීයත්‍යය, දුෂ්ඨායතීයත්‍යය, දුෂ්ඨායතීයත්‍යය, දුෂ්ඨායතීයත්‍යය, දුෂ්ඨායතීයත්‍යය, දුෂ්ඨායතීයත්‍යය.

එහි දුෂ්ඨායතීයත්‍යය කවරෙ යත් : ජාතීය ද දුක් ය, ජරාව ද දුක් ය, මරණය ද දුක් ය, සොකපරිදෙවදුක්බදෙමනස්සුපායාසයෝ ද දුක්හ, අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගය දුක් ය, ප්‍රියවිප්‍රයෝගය දුක් ය, කැමැති වූයේ යමක් නො ලබා නම් හෙ ද දුක් ය, සැකෙවින් පක්ඛොපාදනස්කන්ධයෝ දුෂ්ඨයෝ යි.

එහි ' ජාතී ' කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි (අපරිපූර්ණායනන විසින්) යම් ඉපැද්මෙක් (පරිපූර්ණායනන විසින්) මොනාවට ඉපැද්මෙක් (අණ්ඩපජරායුජ චීසින්) අවනුන්තියෙක් (සංසෙඛදජ උපපාදක විසින්) වෙසෙසින් ඉපැද්මෙක් ස්කන්ධයන් ගේ පහළවීමක් ආයතනයන් ගේ ප්‍රතිලාභයෙක් වේ ද, මේ ' ජාතී ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' ජරා ' කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් දීර්ඝමෙක් දීර්ඝ අයුරෙක් (දන්තනබාදීන් ගේ) බණ්ඩිත බවෙක් (කෙශාදීන් ගේ) පැයුණු බවෙක් රැළි නැඟුණු සම ඇති බවෙක් ආයුෂ්ඨයා ගේ පිරිහීමක් ඉදුරන් මිනිකිරීමෙක් වේ ද, මේ ' ජරා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් ව්‍යුතියක් ව්‍යුතවන බවෙක් බිඳීමෙක් අතුරුදහන් වීමක් මාත්‍ර සංඛ්‍යාත මරණයෙක් කල්පිරීමෙක් ස්කන්ධයන් ගේ බිඳීමෙක් කල්පවරයාගේ බහා කැබීමෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයා ගේ බිඳීමෙක් වේ ද, මේ ' මරණ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සොක ' කවරෙ යත් : ඤාතීව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටීව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහු ගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුෂ්ඨායතීයත්‍යයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ භොකයෙක් භොකාකාරයෙක් භොක කළ බවෙක් ඇතුළත භොකයෙක් ඇතුළත පරිභොකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දෙමනසෙක් භොක භරණයෙක් වේ ද, මේ ' සොක ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි ' පරිදෙව ' කවරෙ යත් : ඤාතීව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටීව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහු ගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුෂ්ඨායතීයත්‍යයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ නම කියා හැඳීමෙක් ගුණ කියා හැඳීමෙක් නම කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම කියා හඬන බවෙක් ගුණ කියා හඬන බවෙක් වචනයෙක් ප්‍රලාපයෙක් විප්‍රලාපයෙක් පුනපුනා කීමෙක් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙක් වේ ද මේ ' පරිදෙව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුෂ්ඨායතීයත්‍යය ' කවරෙ යත් : කායික වූ යම් නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' දුෂ්ඨායතීයත්‍යය ' යි කියනු ලැබේ.

නන් කතමං දෙමනස්සං : යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්මසාරං අසාතං දුක්ඛං වේදහිතං චෙතොසම්මසාරං අසාතා දුක්ඛා වේදනා, ඉදං චූච්චති දෙමනස්සං.

නන් කතමො උපායාසො : සුඛිව්‍යසනෙන වා චූච්චස්ස හොග-ව්‍යසනෙන වා චූච්චස්ස රොගව්‍යසනෙන වා චූච්චස්ස සීලව්‍යසනෙන වා චූච්චස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චූච්චස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධිමමෙන චූච්චස්ස ආයාසො උපායාසො ආයාසිතතතං උපායාසිතතතං, අයං චූච්චති උපායාසො.

නන් කතමො අපිට්ඨෙති සම්පයොගො දුක්ඛො : ඉධ යස්ස නෙ හොනති අතිච්ඡා අකන්තා අමනාපා රූපා සද්දා ගඤ්ඤා රසා චොච්ච්චබ්බා, යෙ වා පනස්ස නෙ හොනති අනන්තකාමා අභිතකාමා අඵාසුකකාමා අයොගකෙමකාමා, යා නෙති සංඝිතති සමාගමො සමොධානං මිසසිභාවො, අයං චූච්චති අපිට්ඨෙති සම්පයොගො දුක්ඛො.

නන් කතමො පිට්ඨෙති විපපයොගො දුක්ඛො : ඉධ යස්ස නෙ හොනති ඉච්ඡා කන්තා මනාපා රූපා සද්දා ගඤ්ඤා රසා චොච්ච්චබ්බා, යෙ වා පනස්ස නෙ හොනති අන්තකාමා භිතකාමා ඵාසුකකාමා යොගකෙමකාමා මානා වා පිතා වා භාතා වා භගිනී වා මිත්තාමච්චා වා සුඛිතාලොභිතා වා, යා නෙති අසංඝිතති අසමාගමො අසමොධානං අමිසසිභාවො, අයං චූච්චති පිට්ඨෙති විපපයොගො දුක්ඛො.

නන් කතමං යංපිච්චං න ලභති තම්පි දුක්ඛං : ජාතිධම්මානං සත්තානං ඵචං ඉච්ච්චා උපපජ්ජති : අහො වන මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම, න ච වන නො ජාති ආගචේජ්ජයාති, න බො පනෙනං ඉච්චාය පතතබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්චං න ලභති තම්පි දුක්ඛං, ජරාධම්මානං සත්තානං -පෙ- ව්‍යාධිධම්මානං සත්තානං -පෙ- මරණධම්මානං සත්තානං -පෙ- සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසධම්මානං සත්තානං ඵචං ඉච්ච්චා උපපජ්ජති : අහො වන මයං න සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාස ධම්මා අස්සාම, න ච වන නො සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසා ආගචේජ්ජයාති, න බො පනෙනං ඉච්චාය පතතබ්බං. ඉදම්පි යම්පිච්චං න ලභති තම්පි දුක්ඛං.

නන් කතමෙ සංඛිනෙතන පඤ්චුපාදනකඛඤ්ඤා දුක්ඛා. සෙය්‍යපීදං : රූපුපාදනකඛඤ්ඤා, වේදනුපාදනකඛඤ්ඤා, සඤ්ඤාපාදනකඛඤ්ඤා, සංඛිතාරූපාදනකඛඤ්ඤා, විඤ්ඤාණුපාදනකඛඤ්ඤා, ඉමෙ චූච්චනති සංඛිනෙතන පඤ්චුපාදනකඛඤ්ඤා දුක්ඛා.

ඉදං චූච්චති දුක්ඛං අපිට්ඨමං.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : වෛතසික වූ යම් නො සුවයෙක් වෛතසික වූ දුකෙක් සිත් පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෛදයිකයෙක් දුක්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෛදනායෙක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යයි කියනු ලැබේ.

එහි උපායාස කවරෙ යත් : ඤතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්වාගත වූවහු ගේ, අන්‍යතරාන්‍යතරදුඃඛ භෙකුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙක් උපායාසයට පැමිණි බවෙක් වේ ද, මේ 'උපායාස' යයි කියනු ලැබේ.

එහි අප්‍රියසම්ප්‍රයොගදුඃඛය කවරෙ යත් : මෙලොව අතීෂ්ට වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ රූප, ඉබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය කෙතෙක් වෙත් ද, යළි අනර්ථය කැමැති වූ අහිතය කැමැති වූ නො සුවය කැමැති වූ අයොගක්ෂෙමය කැමැති වූ යම් කෙතෙක් හෝ වෙත් ද, ඔවුන් සමග යම් එක්වීමෙක් සමාගමයෙක් සංයොගයෙක් මිශ්‍රිතාවයෙක් වේ ද, මේ 'අප්‍රියසම්ප්‍රයොගදුඃඛය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ප්‍රියවිප්‍රයොගදුඃඛය' කවරෙ යත් : මෙලොව ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනාප වූ යම් රූප, ඉබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය කෙතෙක් වෙත් ද, යළි වැඩ කැමැති වූ හිත කැමැති වූ මව හෝ පියා හෝ බෑයා හෝ බුන්‍යාණිය හෝ සගයහඵවෝ හෝ නෑයහලේ නෑයෝ හෝ යන යම් කෙතෙක් හෝ වෙත් ද, ඔවුන් සමග යම් අසංගමයෙක් අසමාගමයෙක් අසම වධානයෙක් අමිශ්‍රිතාවයෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රියවිප්‍රයොගදුඃඛය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'යමක් කැමැති වනුයේ එය නො ලබා නම් හෙ ද දුකය' යනු කවරෙ යත් : ජාතිය ස්වභාවය කොට ඇති සත්තට මෙබඳු තෘෂ්ණායෙක් උපදී. " ඇපි ජාතිය ස්වභාව කොට ඇති නො වමෝ වා, අපට ජාතිය නො ද පැමිණේ ව " යි. එතෙකුදුවත් තෙල ප්‍රාර්ථනයෙන් නො ලැබිය යුතු ය. මෙ ද 'යමක් කැමැති වනුයේ නො ලබා නම් හෙද දුකැ' යි කියනු ලැබේ. ජරාව ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . ව්‍යාධිය ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . මරණය ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සු පායාස ස්වභාව කොට ඇති සත්තට මෙසේ තෘෂ්ණාව උපදී. ' ඇපි සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්සුපායාස ස්වභාව කොට ඇති නොවමෝ වා ', අපට සොකපරිදෙවදුක්ඛ දෙමනස්සුපායාසයෝ නො ද පැමිණෙත්ව' යි. එතෙකුදුවත් තෙල ප්‍රාර්ථනයෙන් නො ලැබිය යුත්තේ ය. මෙ ද 'යමක් කැමැති වනුයේ නො ලබා නම් හෙ ද දුකැ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධදුඃඛයෝ කවරහ යත් : ඒ මෙසේ ය : රූපොපාදනස්කන්ධ ය, වෛදනොපාදනස්කන්ධ ය, සංඥොපාදනස්කන්ධ ය, සංස්කාරො පාදනස්කන්ධ ය, විඤ්ඤොපාදනස්කන්ධ යි. මේ සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධ දුඃඛයෝ ය යි කියනු ලැබෙත්.

මේ දුඃඛායත්‍රිසත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

282. කන්ධ කතමං දුක්ඛසමුදයො අරියසම්මං : යායං තණ්හා පොනොභවිකා නාන්දිරාගසහගතා තත්ත තත්තාභිනන්දිතී, සෙය්‍යපීදං : කාමතණ්හා, භවිතණ්හා, විභවිතණ්හා.

සා ඛො පනෙසා තණ්හා කන්ධ උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, කන්ධ නිවිසමානා නිවිසති. යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති.

කිංඤ්ඤ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං : චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති. සොඛං ලොකෙ -පෙ- ඝානං ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යා ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනෝ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපා¹ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති. සඤ්ඤ ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤ ලොකෙ -පෙ- රසා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බා ලොකෙ -පෙ- ඛම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති. සොඛච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- ඝානච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- කායච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- මනෝච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්මසෙසා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති. සොඛසම්මසෙසා ලොකෙ -පෙ- ඝානසම්මසෙසා ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යසම්මසෙසා ලොකෙ -පෙ- කායසම්මසෙසා ලොකෙ -පෙ- මනෝසම්මසෙසා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්මසස්සඤ්ඤා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති. සොඛසම්මසස්සඤ්ඤා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- ඝානසම්මසස්සඤ්ඤා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යසම්මසස්සඤ්ඤා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- කායසම්මසස්සඤ්ඤා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- මනෝසම්මසස්සඤ්ඤා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපසකුඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති. සඤ්ඤසකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤසකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසසකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බසකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ඛම්මසකුඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙඝා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එන්ධ නිවිසමානා නිවිසති.

1. රූපං—කන්ධම්මි,

282. එහි දූෂණවලට සහය සැපයීම සඳහා කවර යන් : පුනර්භවය පිණිස පවත්නා වූ නන්දිරාගය සමඟ පවත්නා වූ රූපාදී ඒ ඒ අරමුණෙහි ඇලෝන්නා වූ යම් කෘෂිකර්මයක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : කාමකර්මය ය, භවකර්මය ය, විභවකර්මය ය.

ඒ තෙල කෘෂිකර්මය උපද්‍රවී කොටී උපද්‍රවී ද පිහිටා සිටීනී කොටී පිහිටා සිටී ද යන් : ලොව යම් ප්‍රියස්වභාවයක් මධුරස්වභාවයක් වේ ද උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී (පුනරුත්තා පැවැතුම් වීසින්) මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව ප්‍රියස්වභාවය, මධුරස්වභාවය කවර යන් : ලොකයෙහි ඇස ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වෙයි. තෙල කෘෂිකර්මය උපද්‍රවී මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ශ්‍රොත්‍රය . . . ලොව ස්‍රාණය . . . ලොව ජීවිතය . . . ලොව කය . . . ලොව මනස ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව රූපයේ ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. මෙහි උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ඉන්ද්‍රියයේ . . . ලොව ගන්ධයේ . . . ලොව රසයේ . . . ලොව ස්ප්‍ර්ෂාවයේ ලොව ධර්මයේ ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව වක්ෂුර්විඤ්ඤා ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී . . . ලොව ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා . . . ලොව ස්‍රාණවිඤ්ඤා . . . ලොව ජීවිතවිඤ්ඤා . . . ලොව කායවිඤ්ඤා . . . ලොව මනෝවිඤ්ඤා ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව වක්ෂුසමීර්ස්සය ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව සොකසමීර්ස්සය . . . ලොව සානසමීර්ස්සය . . . ලොව ජීවිතසමීර්ස්සය . . . ලොව කායසමීර්ස්සය . . . ලොව මනෝසමීර්ස්සය ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව වක්ෂුසමීර්ස්සය වෙදනාව ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී, පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව සොකසමීර්ස්සය වෙදනාව . . . ලොව සානසමීර්ස්සය වෙදනාව ලොව ජීවිතසමීර්ස්සය වෙදනාව . . . ලොව කායසමීර්ස්සය වෙදනාව . . . ලොව මනෝසමීර්ස්සය වෙදනාව ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව රූපසංඥාව ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ඉන්ද්‍රිය සංඥාව . . . ලොව ගන්ධසංඥාව . . . ලොව රසසංඥාව . . . ලොව ස්ප්‍ර්ෂාවසංඥාව . . . ලොව ධර්මසංඥාව ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපද්‍රවනා වූ තෙල කෘෂිකර්මය මෙහි උපද්‍රවී. පිහිටා සිටීනී මෙහි පිහිටා සිටී.

රූපසංඝෝචනනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති, සද්දසංඝෝචනනා ලොකෙ -පෙ- ගක්ඛසංඝෝචනනා ලොකෙ -පෙ- රසසංඝෝචනනා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බසංඝෝචනනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසංඝෝචනනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති.

රූපතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති. සද්දතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ගක්ඛතණ්හා ලොකෙ -පෙ- රසතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති.

රූපවිචකෙකා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති. සද්දවිචකෙකා ලොකෙ -පෙ- ගක්ඛවිචකෙකා ලොකෙ -පෙ- රසවිචකෙකා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨබ්බවිචකෙකා ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිචකෙකා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති.

රූපවිවාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති. සද්දවිවාරෙ ලොකෙ පියරූපං, සාතරූපං එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති. ගක්ඛවිවාරෙ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති. රසවිවාරෙ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති. ඵොට්ඨබ්බවිවාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති. ධම්මවිවාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ථ නිව්ඪමානා නිව්ඪති.

ඉදං මුම්මති දුක්ඛසමුදයො අජියසම්මං.

283. තත්ථ කතමං දුක්ඛනිරොධො අජියසම්මං : යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිර්ගනිරොධො වාගො පච්චිස්සග්ගො මුත්ඨි අනාලයො.

සා ඛො පනෙසා තණ්හා තත්ථ පභීයමානා පභීයති, තත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං : චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතං ලොකෙ -පෙ- ඤාතං ලොකෙ -පෙ- ජීව්හං ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

ලොවු රූපසංවේනනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු සද්දසංවේනනාව . . . ලොවු ගන්ධ සක්ඛවේනනාව . . . ලොවු රසසක්ඛවේනනාව . . . ලොවු ථොට්ඨබ්බසක්ඛවේනනාව . . . ලොවු ධම්මසක්ඛවේනනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවු රූපතණ්හාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු සද්දතණ්හාව . . . ලොවු ගන්ධතණ්හාව . . . ලොවු රසතණ්හාව . . . ලොවු ථොට්ඨබ්බතණ්හාව . . . ලොවු ධම්මතණ්හාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවු රූපචිතර්කය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු ශබ්දචිතර්කය . . . ලොවු ගන්ධ චිතර්කය . . . ලොවු රසචිතර්කය . . . ලොවු ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යචිතර්කය . . . ලොවු ධර්ම චිතර්කය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

රූපච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ශබ්දච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ගන්ධච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ශබ්දච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ගන්ධච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. රසච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ධර්මච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

මේ දූඛසමුදයායභිසත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

283. එහි දූඛනිරෝධායභිසත්‍යය කවරෙ යත් : ඒ තෘෂ්ණාව ගේ මැ යම අසෙස වීරාගනිරෝධයෙක් ත්‍යාගයෙක් දුර්ලිමෙක් මිදීමෙක් නො ඇලීමෙක් වේ ද, එය යි.

ප්‍රභීණ වන්තා වූ තෙල තෘෂ්ණාව කොහි ප්‍රභීණ වේ ද, නිරුද්ධ වන්තී කොහි නිරුද්ධ වේ ද යත් : යමෙක් ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වූයේ ද, ප්‍රභීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්තී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

කුමක් ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වූයේ ද යත් : ඇස ලොකයෙහි ප්‍රිය රූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රභීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්තී මෙහි නිරුද්ධ වේ. කන ලොකයෙහි . . . නැහැය ලොකයෙහි . . . දිව ලොකයෙහි . . . කය ලොකයෙහි . . . මනස ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රභීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්තී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

284. තත් කතමං දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපදා අරියසම්මං : අයමෙව අරියො අවර්භිතිකො මග්ගො. සෙය්‍යපීදං : සමමාදිට්ඨී, සමමාසඛකපො, සමමාචාරා, සමමාකම්මනො, සමමාආච්චො, සමමාචාරායාමො, සමමාසතී, සමමාසමාධි.

තත් කතමා සමමාදිට්ඨී : දුක්ඛ සදුණං දුක්ඛසමුදයෙ සදුණං දුක්ඛනිරෝධෙ සදුණං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සදුණං, අයං වුච්චති සමමාදිට්ඨී.

තත් කතමො සමමාසඛකපො : නෙක්ඛම්මසඛකපො අචාරාපාද-සඛකපො අචිංසාසඛකපො, අයං වුච්චති සමමාසඛකපො.

තත් කතමා සමමාචාරා : මුඛාචාරාද වෙරමණී පිසුනාචාරා වෙරමණී ඵරාසාචාරා වෙරමණී සමඵප්පලාපා වෙරමණී, අයං වුච්චති සමමාචාරා.

තත් කතමො සමමාකම්මනො : පාණාතිපානා වෙරමණී අදින්නා-දනා වෙරමණී කාමෙසු මිච්ඡාචාරා වෙරමණී, අයං වුච්චති සමමා කම්මනො.

තත් කතමො සමමා ආච්චො : ඉධ අරියසාවකො මිච්ඡා ආච්චං පහාය සමමා ආච්චෙන ජීවිකං කපෙති, අයං වුච්චති සමමා ආච්චො.

තත් කතමො සමමා චාරායාමො : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධර්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, චායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණභාති පදභතී, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධර්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති චායමති විරියං ආරභති චිත්තං පග්ගණභාති පදභතී, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධර්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, චායමති විරියං ආරභති, චිත්තං පග්ගණභාති පදභතී, උප්පන්නානං කුසලානං ධර්මානං ධීතියා අසමෙමාසාය භියොභාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති, චායමති, විරියං ආරභති, චිත්තං පග්ගණභාති පදභතී, අයං වුච්චති සමමා චාරායාමො.

තත් කතමා සමමා සතී : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපසයි විහරති ආනාපි සමපඡානො සතීමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඡක්ඛා දොමනස්සං, වෙදනාසු -පෙ- විනෙත -පෙ- ධර්මෙසු ධර්මානුපසයි විහරති ආනාපි සමපඡානො සතීමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඡක්ඛා දොමනස්සං, අයං වුච්චති සමමාසතී.

තත් කතමො සමමාසමාධි : ඉධ භික්ඛු විච්චෙව'ච කාමෙහි විත්ථව අකුලෙහි ධර්මෙහි සවිතකකං සම්චාරං විචෙකඡං පිතීසුඛං පඤ්චං ක්ඛාතං උපසමපඡ්ඡ විහරති, විතකකම්චාරානං වූපසමා අඡක්ඛිත්තං ආමපසාදනං චෙතසො ඵකොදිභාවං අවිතකකං අවිචාරං සමාධිඡං පිතීසුඛං දුතියං ක්ඛාතං උපසමපඡ්ඡ විහරති, පිතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකොච විහරති සතො'ච සමපඡානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති යං තං අරියා ආචිකන්තති උපෙක්ඛකොච සතීමා සුඛවිභාරීති තං තතියං ක්ඛාතං උපසමපඡ්ඡ විහරති, සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුඛෙඛ'ච සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ඛමා, අදුක්ඛමිසුඛං උපෙක්ඛාසතී පාරිසුඤ්ඤිං චතුත්ථං ක්ඛාතං උපසමපඡ්ඡ විහරති, අයං වුච්චති සමමා සමාධි.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං.

සුභතනනාසකියං.

1. අත්ඛමා - PTS.

284. එහි 'දුෛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපදයාභිසත්‍යාය' කවරෙ යන් : මෙ මෑ ආයාභි අෂ්ටාධිගිකමාර්ගය යි. ඒ කවරෙ යන් : සමමාදිවයි ය, සමමාසභිකජප ය, සමමාවාවා ය, සමමාකමමන්ත ය, සමමාආච්ච ය, සමමාවායාම ය, සමමාසනි ය, සමමාසමාධි යි.

එහි 'සමමාදිවයි' කවර යන් : දුෛසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුෛසමුදයසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුෛනිරොධසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුෛනිරොධගාමිනීප්‍රතිපදයාභිසත්‍යයෙහි ඥාන යයි. මේ 'සමමාදිවයි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමමාසංකජප' කවරෙ යන් : නෛෂ්ත්‍රමාසංකල්ප ය, අව්‍යාපාදසංකල්ප ය, අවිහිංසාසංකල්ප යි. මේ සමමාසභිකජප යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමමාවාවා' කවර යන් : මුසවායෙන් වෙන්වීම ය, පිසුනුබසින් වෙන්වීම ය, රඵබසින් වෙන්වීම ය, හිස්බස්බිණිමෙන් වෙන්වීම යි. මේ 'සමමාවාවා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමමාකමමන්ත' කවරෙ යන් : පණිව්‍යයෙන් වෙන්වීම ය, අධිනාදනින් වෙන්වීම ය, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වෙන්වීම යි. මේ 'සමමාකමමන්ත' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමමාආච්ච' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි ආයාභිග්‍රාවක තෙමේ මිථ්‍යාආච්චය හැර සමාසක් ආච්චයෙන් දිව රකී ද, මේ සමාසක් ආච්ච යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමමාවායාම' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම නූපන් ලාමක අකුලල ධර්මයන් නො ඉපදවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි. ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාර්මභ කෙරෙයි, සිත දඩි කොටගනීයි, ප්‍රධන්වියාභි කෙරේ. උපන් ලාමක අකුලලධර්මයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාර්මභ කෙරෙයි, සිත දඩිකොටගනීයි, ප්‍රධන්වියාභි කෙරේ. නූපන් කුලලධර්මයන් ඉපදවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාර්මභ කෙරෙයි, සිත දඩිකොටගනීයි, ප්‍රධන්වියාභි කෙරේ. උපන් කුලලධර්මයන් ගේ පැවැත්ම පිණිස නො නැසීම පිණිස බහුල බව පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූරණ වීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාර්මභ කෙරෙයි, සිත දඩිකොටගනීයි, ප්‍රධන්වියාභි කෙරේ. මේ 'සමමාවායාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමමාසනි' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම කෙලෙසුන් තවන වියාභි ඇත්තේ, සමාසප්‍රඥ ඇත්තේ සිහි ඇත්තේ කායලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි, වෙදනාවන්හි . . . චින්තයෙහි . . . ධර්මයන්හි කෙලෙසුන් තවන වැර ඇතිදේ සමාග්ඥන ඇතිදේ සිහි ඇතිදේ (ස්කන්ධාදි ධර්ම සංඛ්‍යාත) ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට ධර්මානුදර්ශී ව වාසය කෙරේ. මේ 'සමමාසනි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමමාසමාධි' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම කාමවඡන්දනීවරණ යෙන් වෙන් ව ම (ශෛෂ්ඨීවරණ සංඛ්‍යාත) අකුලලධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ විචේකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුබය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, විතර්කවිචාරයන් ගේ ඉක්මැවීමෙන් අධ්‍යාන්තයෙහි පැහැදීම ඇති චින්තයා ගේ ඵකොදිභාවය (ඵකභ බව) ඇති අවිතර්ක වූ අවිචාර වූ සමාධියෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුබය ඇති ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, ප්‍රීතිය ගේ ද ඉක්මැවීමෙන් උපෙක්ෂා ඇත්තේ වෙසෙයි, සිහි ඇතිදේ සමාග්ඥන ඇතිදේ නාමකයින් සුබය ද වීදි. ආයාභියෝ යම් ධ්‍යානයක් හෙතුකොටගෙන උපෙක්ෂා ඇත්තේ ස්මෘතිමත් වූයේ සුඛවිභරණ ඇතැ යි ප්‍රකාශ කෙරෙත් ද, ඒ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. සුඛයා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් දුෛඛයා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් පලමු (උපචාරක්ෂණයෙහි) ම සොමනස්දෙමනසුන් ගේ ප්‍රභාණයෙන් දුක් නො වූ සුඛ නො වූ උපෙක්ෂායෙන් උපන් ස්මෘතිපාරිශුද්ධිය ඇති, වතුථිධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ. මේ 'සමමාසමාධි' යි කියනු ලැබේ.

මේ දුෛනිරොධ ගාමිනීප්‍රතිපදයාභිසත්‍යාය ' යි කියනු ලැබේ.

සුත්තන්තහපනිය යි.

285. චන්දාරි සච්චානී : දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරෝධො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා, අයං වුච්චතී දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච කීලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණී ච කුසලමූලානී සාසවානී, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා හ ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චතී දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය පභානං, අයං වුච්චතී දුක්ඛනිරෝධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම්මං සමයෙ ලොකුතතරං කුභං භාවෙති නියානිකං අපචගගාමී දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුභං උපසම්පජ්ජ විතරති දුක්ඛාපටිපදා දුකාභිඤ්ඤා, තසම්මං සමයෙ අවස්ඛතිකො මග්ගො හොති : සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මා සමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මා දිට්ඨි : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචගසම්මොඤ්ඤාඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං. අයං වුච්චතී සම්මාදිට්ඨි.

තත්ථ කතමො සම්මාසබ්බපෙසා : යො තකෙකා විතකෙකා -පෙ- සම්මාසබ්බපෙසා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චතී සම්මා සබ්බපෙසා.

තත්ථ කතමා සම්මාචාචා : යා චතුභි චච්ච්චවට්ඨිනෙහි ආරතී විරතී පටිවිරතී චෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපතනී චෙලාඅනතීක්කමො සෙතුඝානො සම්මාචාචා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චතී සම්මාචාචා.

තත්ථ කතමො සම්මාකම්මනෙතා : යා තීභි කායදුච්චට්ඨිනෙහි ආරතී විරතී පටිවිරතී චෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපතනී චෙලා අනතීක්කමො සෙතුඝානො සම්මාකම්මනෙතා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චතී සම්මාකම්මනෙතා.

තත්ථ කතමො සම්මා ආජ්චො : යා මිච්ජාආජ්චා ආරතී විරතී පටිවිරතී චෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපතනී චෙලාඅනතීක්කමො සෙතුඝානො සම්මාආජ්චො මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චතී සම්මාආජ්චො.

තත්ථ කතමො සම්මාචායාමො : යො චෙතසිකො විරියරඤ්ඤා -පෙ- සම්මාචායාමො විරියසම්මොඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චතී සම්මාචායාමො.

තත්ථ කතමා සම්මාසතී : යා සතී අනුසුතී -පෙ- සම්මාසතී සතී-සම්මොඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චතී සම්මාසතී.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි : යා විතතස්ස ඨීති සණ්ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි, සමාධිසම්මොඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චතී සම්මාසමාධි, අයං වුච්චතී දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුතතා.

285. සත්‍යයෝ සතර දෙනෙකි : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධ ය, දුක්ඛ නිරෝධගාමිනීපටිපද යි.

එහි ' දුක්ඛසමුදය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණා යි. මේ ' දුක්ඛසමුදය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛය ' කවරෙ යත් : අවශෙෂක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂඅකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද, අවශෙෂ වූ සාසුචකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ කුශලාකුශල ධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙත් ද, හැම රූපය ද යන මේ ' දුක්ඛය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරෝධය ' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාප්‍රභාණය යි, මේ ' දුක්ඛනිරෝධය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද ' කවරෙ යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයභාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාධිගිකමාර්ගය වෙයි, සම්මාදිට්ඨිය . . . සම්මාසමාධි යි.

එහි ' සම්මාදිට්ඨි ' කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයභාපන්න වූ යම් ප්‍රඤචක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් සිව්සස් දහම් විමසීමෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචය සම්මොඛාධ්‍යාධිගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාදිට්ඨි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සම්මාසංකප්ප ' කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයභාපන්න වූ යම් තර්ක යෙක් විතර්කයෙක් සමාක්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාසංකප්ප ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සම්මාවාචා ' කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයභාපන්න වූ යම් සතර වාග් දුශ්චරිතයන් ගෙන් වෙන්වීමෙක් විරතියෙක් පටිවිරතියෙක් විරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් නො කිරීමෙක් නො පැමිණීමෙක් ආචාරසීමාව නො ඉක්මවීමෙක් ප්‍රත්‍යය නැයිමෙක් සමාග්චන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාවාචා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සම්මාකම්මන්ත ' කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයභාපන්න වූ යම් තුන් කායදුශ්චරිතයන් ගෙන් වෙන්වීමෙක් විරතියෙක් පටිවිරතියෙක් විරමණයෙක් අක්‍රියා යෙක් අකරණයෙක් නො පැමිණීමෙක් වෙලාඅනතික්‍රමණයෙක් ප්‍රත්‍යය නැයිමෙක් සමාක් කර්මාන්තයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාකම්මන්ත ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සම්මාආචීව ' කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයභාපන්න වූ යම් මිථ්‍යා ආචීවයෙන් වෙන්වීමෙක් විරතියෙක් පටිවිරතියෙක් විරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් අකරණ යෙක් නො පැමිණීමෙක් වෙලාඅනතික්‍රමණයෙක් ප්‍රත්‍යය නැයිමෙක් සමාගාචීවයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාආචීව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සම්මාවායාම ' කවරෙ යත් : මාර්ගාග වූ මාර්ගපයභාපන්න වූ යම් චෛතසික වියභාරම්භයෙක් . . . සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියභිසම්බොධ්‍යාධිගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මා වායාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සම්මාසනි ' කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයභාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාධිගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මා සනි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සම්මාසමාධි ' කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයභාපන්න වූ යම් චිත්තයා ගේ සිටීමෙක් මොනවට සිටීමෙක් . . . සමාක්සමාධියෙක් සමාධිසම්බොධ්‍යාධිගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මාසමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

286. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණී ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බං ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, ඉධ භික්ඛු යසම්භි සමයෙ ලොකුත්තරං කුෂානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතතියා, විවිච්චව'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං කුෂානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තසම්භි සමයෙ අවස්ඛිතිකො මග්ගො භොති සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

287. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : තීණී ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම්භි සමයෙ ලොකුත්තරං කුෂානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතතියා, විවිච්චව'ව කාමෙහි -පෙ-පඨමං කුෂානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං : තසම්භි සමයෙ අවස්ඛිතිකො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මා සමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

288. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණී ච කුසලමූලානි සාසවානි, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තීණිඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

286. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ද ඉතිරි ව සිටී ක්ලෙශයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : ඉතිරි ව සිටී අකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ තුන් කුශල මූලයෝ ද, ඉතිරි ව සිටී සාසුච වූ කුශලධර්මයෝ ද, කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ද, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ගේ ද, අවශේෂ වූ ක්ලෙශයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' කවර යන් : යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවයගාමී වූ ලොකොක්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. එසමයෙහි අෂ්ටාභිගිකමාර්ගය වෙයි ; සම්මාදිට්ඨී ය, . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපද' යි කියනු ලැබේ. ඉතිරි ව සිටී ධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

287. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ද ඉතිරි ව සිටී ක්ලෙශයෝ ද ඉතිරි ව සිටී අකුශලධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද, ඉතිරි ව සිටී සාසුච වූ කුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාවගේ ද ඉතිරි ව සිටී කෙලෙසුන් ගේ ද ඉතිරි ව සිටී අකුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' කවර යන් : මෙයස්නෙහි මහණ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවයගාමී වූ ලොකොක්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක්ඛප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාභිගිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිට්ඨී ය, . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

288. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ද අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : අවශෙෂ වූ සාසුච කුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ කුශලා කුශලධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් තෘෂ්ණාව ගේ ද, අවශේෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද, අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද, සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යහමීං සමයෙ ලොකුතතරං කුසානං භාවෙති නිත්‍යානිකං අපචයගාමීං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා, විවිච්චෝච කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරතී, දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තහමීං සමයෙ අධිඛිනිකො මග්ගො භොතී: සමමාදිට්ඨි -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුතතා.

289. තඤ්ඤා කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා. අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තඤ්ඤා කතමං දුක්ඛං : සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙච කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තඤ්ඤා කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණිඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තඤ්ඤා කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යහමීං සමයෙ ලොකුතතරං කුසානං භාවෙති නිත්‍යානිකං අපචයගාමීං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා, විවිච්චෝච කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරතී දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තහමීං සමයෙ අධිඛිනිකො මග්ගො භොතී: සමමාදිට්ඨි -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුතතා.

290. චතතාරි සච්චානි : දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරෝධො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා.

තඤ්ඤා කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තඤ්ඤා කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙච කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තඤ්ඤා කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය පහානං. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තඤ්ඤා කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යහමීං සමයෙ ලොකුතතරං කුසානං භාවෙති නිත්‍යානිකං අපචයගාමීං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා, විවිච්චෝච කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරතී දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තහමීං සමයෙ පඤ්චඛිනිකො මග්ගො භොතී: සමමා දිට්ඨි, සමමා සබ්බපෙසා, සමමා වායාමො, සමමා සති, සමමා සමාධි.

තඤ්ඤා කතමා සමමාදිට්ඨි : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොච්ඡාදකිඤ්ඤා මග්ගඛිනං මග්ග පරියාපනං, අයං වුච්චති සමමාදිට්ඨි.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අභ්වාභිගිකමාර්ගය වෙයි. සම්මාදිට්ඨී ය . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමීනීප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

289. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද, අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද, සාහුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශෙෂ වූ සාහුචකුශල ධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාහුච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාහුච වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද අවශෙෂ වූ සාහුච කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අභ්වාභිගිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිට්ඨී ය . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමීනීප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

290. සතර සත්‍යයෝ ය : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධය, දුක්ඛනිරෝධ ගාමීනීපටිපද යි.

එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව යි. මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි දුක්ඛය කවරෙ යත් : ඉතිරි ව සිටි කෙලෙස්සු ද ඉතිරි ව සිටි අකුසල්දහම්හු ද ආහුච සහිත වූ තුන් කුසල්මූල්හු ද ඉතිරි ව සිටි සාහුච වූ කුසල්දහම්හු ද කුසල්අකුසල් දහමුත් ගේ සාහුච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්චිවා වූ යම් කිරියදහම් කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛ නිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාභිගිකමාර්ගය වෙයි: සම්මාදිට්ඨී ය, සම්මාසංකප්ප ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසනි ය, සම්මාසමාධි යි.

එහි 'සම්මාදිට්ඨී' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපන්න වූ යම් ප්‍රඤ්චක් පජානානාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාගදෘෂ්ටියෙක් ධර්මවිචය සම්බොධ්‍යභවයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාදිට්ඨී' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත කතමො සමමාසඛකපො : යො තනෙකා -පෙ- සමමාසඛකපො : මහොඛහං මහොපරියාපනනං, අයං චූචචති සමමාසඛකපො.

තත්ත කතමො සමමාචායාමො : යො චෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාචායාමො විරියසමොච්චකො මහොඛහං මහොපරියාපනනං, අයං චූචචති සමමාචායාමො.

තත්ත කතමො සමමාසති : යා සති අනුසාති -පෙ- සමමාසති සතිසමොච්චකො මහොඛහං මහොපරියාපනනං—අයං චූචචති සමමාසති.

තත්ත කතමො සමමාසමාධි : යා විතතසා සිති -පෙ- සමමාසමාධි සමාධිසමොච්චකො මහොඛහං මහොපරියාපනනං. අයං චූචචති සමමාසමාධි. අයං චූචචති දුකකතිරෙධගාමිනී පටිපදා. අවසෙසා ධමමා දුකකතිරෙධගාමිනියා පටිපදාය සමපසුතතා.

291. තත්ත කතමො දුකකසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධමමා, තිණ්ච කුසලමුලාති සාසචාති, අවසෙසා ච සාසචා කුසලා ධමමා, අයං චූචචති දුකකසමුදයො.

තත්ත කතමං දුකකං : සාසචා කුසලාකුසලානං ධමමානං විපාකා, යෙ ච ධමමා කිරියා නෙච කුසලා නාකුසලා න ච කමමවිපාකා සබ්බඤ්චරූපං, ඉදං චූචචති දුකකං.

තත්ත කතමො දුකකතිරෙධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධමමානං, තිණ්ඤ්ච කුසල මුලානං සාසචානං, අවසෙසානඤ්ච සාසචානං කුසලානං ධමමානං පහානං, අයං චූචචති දුකකතිරෙධො.

තත්ත කතමො දුකකතිරෙධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසමිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්ඛානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භුමියා පතතියා විච්චෙච්ච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසමපජ්ඣ විහරති දුකකාපටිපදං දකුභිඤ්ඤං, තසමිං සමයෙ පඤ්චබ්බිකො මහොභොති : සමමාදිට්ඨි සමමාසඛකපො සමමාචායාමො සමමාසති සමමාසමාධි. අයං චූචචති දුකකතිරෙධගාමිනී පටිපදා. අවසෙසා ධමමා දුකකතිරෙධගාමිනියා පටිපදාය සමපසුතතා.

292. චන්තාරි සමමාති : දුකකං, දුකකසමුදයො, දුකකතිරොධො, දුකකතිරෙධගාමිනී පටිපදා.

තත්ත කතමො දුකකසමුදයො : තණ්හා. අයං චූචචති දුකකසමුදයො.

තත්ත කතමං දුකකං : අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධමමා, තිණ්ච කුසලමුලාති සාසචාති, අවසෙසා ච සාසචා කුසලා ධමමා, සාසචා ච කුසලාකුසලානං ධමමානං විපාකා, යෙ ච ධමමා කිරියා නෙච කුසලා නාකුසලා න ච කමමවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං චූචචති දුකකං.

තත්ත කතමො දුකකතිරෙධො : තණ්හාය පහානං. අයං චූචචති දුකකතිරෙධො.

තත්ත කතමො දුකකතිරෙධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසමිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්ඛානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භුමියා පතතියා විච්චෙච්ච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසමපජ්ඣ විහරති දුකකාපටිපදං දකුභිඤ්ඤං. තසමිං සමයෙ ඵංහො භොති -පෙ- අවිකෙඛපො භොති, අයං චූචචති දුකකතිරෙධ ගාමිනී පටිපදා.

එහි 'සම්මාසංකප්ප' කවරෙ යන් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් තර්කයෙක් . . . සමාක්සංකල්පයෙක් වේ ද මේ 'සම්මාසංකප්ප' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවායාම' කවරෙ යන් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් වෛකසික වූ වියඝාරම්භයෙක් . . . සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියඝාසම්බන්ධාධිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාවායාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසනි' කවරෙ යන් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ස්මානියක් අනුස්මානියක් . . . සමාක්ස්මානියක් ස්මානිසම්බන්ධාධිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාසනි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසමාධි' කවරෙ යන් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් චිත්තයාගේ සිටීමෙක් . . . සමාක්සමාධියෙක් සමාධිසම්බන්ධාධිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාසමාධි' යි කියනු ලැබේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ වූ ධර්මයෝ 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

291. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ද අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශෙෂ වූ සාසුච කුශලධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ය, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද අවශෙෂ වූ සාසුච වූ කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' කවරෙ යන් : මේ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාභිගිකමාර්ග වෙයි : සම්මාදිට්ඨි ය, සම්මාසංකප්ප ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසනි ය, සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමීනී ප්‍රතිපද හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

292. සතර සත්‍යයෝ ය : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධ ය, දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද යි.

එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව යි. මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද සාසුච වූ අවශෙෂ කුශලධර්මයෝ ද කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාවගේ ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' කවරෙ යන් : මේ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමීනීපටිපද' යි කියනු ලැබේ.

293. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා ඝට්ඨකුච්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරුධො : තණ්හාය ච අවසෙසානකුච්ච කිලෙසානං, අවසෙසානකුච්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණිණකුච්ච කුසල මූලානං සාසවානං, අවසෙසානකුච්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරුධො.

තත් කතමො දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යග්ගිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං ගාචෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමය භූමියා පතතියා විච්චෙව'ච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජා විහරතී දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාතිකුච්චං, තග්ගිං සමයෙ එසෙසා හොති -පෙ- අවිනෙකපො හොති. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරුධ ගාමිනී පටිපදා.

අභිධම්මභාෂණියං.

294. චතතාරි අරියසම්මානි : දුක්ඛං අරියසම්මං, දුක්ඛසමුදයො අරියසම්මං, දුක්ඛනිරුධො අරියසම්මං, දුක්ඛනිරුධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං.

295. චතුත්තං අරියසම්මානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා :

සමුදයසම්මං අකුසලං. මග්ගසම්මං කුසලං. නිරොධසම්මං අව්‍යාකතං. දුක්ඛසම්මං සියා කුසලං, සියා අකුසලං සියා අව්‍යාකතං.

ඥෙ සම්මා සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. නිරොධසම්මං න චතතඛිං සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනති'පි. දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනති'පි. දුක්ඛසම්මං සියා, සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා න චතතඛිං සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනති'පි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනති'පි.

ඥෙ සම්මා විපාකධම්මධම්මා. නිරුධසම්මං නෙව විපාකනවිපාක-ධම්මධම්මං. දුක්ඛසම්මං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං, සියා නෙව විපාකනවිපාකධම්මධම්මං.

සමුදයසම්මං අනුපාදිනනුපාදනියං. ඥෙ සම්මා අනුපාදිනන-අනුපාදනියා. දුක්ඛසම්මං සියා උපාදිනනනුපාදනියං, සියා අනුපාදිනනු පාදනියං.

සමුදයසම්මං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං. ඥෙ සම්මා අසංකිලිට්ඨ අසංකිලෙසිකා. දුක්ඛසම්මං සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං.

293. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද සාසුච වූ අවශෙෂ කුශල ධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ය, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙක් ද හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද සාසුච වූ අවශෙෂ කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපච්චද' කවරෙ යත් : මේ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපච්චද' යි කියනු ලැබේ.

අභිධම්මභාෂනිය යි.

294. සතර ආයතීසත්‍යයෝ වෙති : දුෛඛායතීසත්‍ය ය, දුෛඛසමුදයායතීසත්‍ය ය, දුෛඛනිරෝධායතීසත්‍ය ය, දුෛඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදායතීසත්‍ය යි.

295. චතුරායතීසත්‍යයන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුශලයෝ ද, කෙනෙක් අකුශලයෝ ද, කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙනෙක් සරණයෝ ද, කෙනෙක් අරණයෝ ද යත් :

සමුදයසත්‍යය අකුශල ය, මාර්ගසත්‍යය කුශල ය, නිරෝධසත්‍යය අව්‍යාකෘත ය, දුෛඛසත්‍යය කුශල ද වන්නේ ය, අකුශල ද වන්නේ ය. අව්‍යාකෘත ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය. නිරෝධසත්‍යය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුෛඛ වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ය. දුෛඛසත්‍යය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, අදුෛඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද අදුෛඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයහ. නිරෝධසත්‍යය නො ම විපාක වූ නවිපාකස්වභාවධර්මය. දුෛඛසත්‍යය විපාක ද වන්නේ ය, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ ය, නො ම විපාකනවිපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය අනුපාදින්නොපාදනිය වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදින්න අනුපාදනිය වෙති. දුෛඛසත්‍යය උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ ය, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ ය.

සමුදයසත්‍යය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලෙශිකයෝ ය. දුෛඛසත්‍යය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, අසංක්ලිෂ්ට සාංක්ලෙශික ද වන්නේ යි.

සමුදයසච්චං සවිතකකසච්චාරං. නිරෝධසච්චං අවිතකකඅච්චාරං. මඤ්ඤසච්චං සියා සවිතකකසච්චාරං, සියා අවිතකකච්චාරමන්තං, සියා අවිතකකඅච්චාරං. දුක්ඛසච්චං සියා සවිතකකසච්චාරං, සියා අවිතකකච්චාරමන්තං, සියා අවිතකකඅච්චාරං, සියා න චන්තබ්බං සවිතකකසච්චාරනත්ථි අවිතකකච්චාරමන්තනනත්ථි අවිතකකඅච්චාරනත්ථි.

ඥෙ සච්චා සියා පිතීසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙකකා සහගතා. නිරෝධසච්චං න චන්තබ්බං පිතීසහගතනත්ථි, සුඛසහගතනත්ථි, උපෙකකාසහගතනත්ථි. දුක්ඛසච්චං සියා පිතීසහගතං, සියා සුඛසහගතං, සියා උපෙකකාසහගතං. සියා න චන්තබ්බං පිතීසහගතනත්ථි සුඛසහගතනත්ථි උපෙකකාසහගතනත්ථි.

ඥෙ සච්චා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බං. සමුදයසච්චං සියා දස්සනෙන පභානබ්බං, සියා භාවනාය පභානබ්බං. දුක්ඛසච්චං සියා දස්සනෙන පභානබ්බං, සියා භාවනාය පභානබ්බං, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බං.

ඥෙ සච්චා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා. සමුදයසච්චං සියා දස්සනෙන පභානබ්බභෙතුකං, සියා භාවනාය පභානබ්බභෙතුකං. දුක්ඛසච්චං සියා දස්සනෙන පභානබ්බභෙතුකං, සියා භාවනාය පභානබ්බභෙතුකං, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකං.

සමුදයසච්චං ආචයගාමී. මඤ්ඤසච්චං අපචයගාමී. නිරෝධසච්චං නෙචාචයගාමීනාපචයගාමී. දුක්ඛසච්චං සියා ආචයගාමී, සියා නෙව ආචයගාමී නාපචයගාමී.

මඤ්ඤසච්චං සෙකකං. නිඤ්ඤි සච්චානි නෙව සෙකකා නාසෙකකා.

සමුදය සච්චං පරිත්තං. ඥෙ සච්චා අප්පමාණා, දුක්ඛසච්චං සියා පරිත්තං, සියා මහඤ්ඤං.

නිරෝධසච්චං අනාරම්මණං. මඤ්ඤසච්චං අප්පමාණාරම්මණං. සමුදයසච්චං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා මහඤ්ඤාරම්මණං, න අප්පමාණාරම්මණං, සියා න චන්තබ්බං පරිත්තාරම්මණනත්ථි මහඤ්ඤාරම්මණනත්ථි. දුක්ඛසච්චං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා මහඤ්ඤාරම්මණං, සියා අප්පමාණාරම්මණං, සියා න චන්තබ්බං පරිත්තාරම්මණනත්ථි මහඤ්ඤාරම්මණනත්ථි අප්පමාණාරම්මණනත්ථි.

සමුදයසච්චං භීනං. ඥෙ සච්චා පණීනා. දුක්ඛසච්චං සියා භීනං, සියා මජ්ඣිමං.

නිරෝධසච්චං අනියනං. මඤ්ඤසච්චං සම්මන්තනියනං. ඥෙ සච්චා සියා මිච්ඡන්තනියනා, සියා අනියනා.

නිරෝධසච්චං අනාරම්මණං. සමුදයසච්චං න චන්තබ්බං මඤ්ඤාරම්මණනත්ථි මඤ්ඤභෙතුකනත්ථි මඤ්ඤාධිපතීත්ථි. මඤ්ඤසච්චං න මඤ්ඤාරම්මණං මඤ්ඤභෙතුකං, සියා මඤ්ඤාධිපතී, සියා න චන්තබ්බං මඤ්ඤාධිපතී. දුක්ඛසච්චං සියා මඤ්ඤාරම්මණං න මඤ්ඤභෙතුකං, සියා මඤ්ඤාධිපතී, සියා න චන්තබ්බං මඤ්ඤාරම්මණනත්ථි මඤ්ඤාධිපතීත්ථි.

සමුදයසත්‍යය සචිතර්කසච්චාර ය. නිරොධසත්‍යය අචිතර්කඅච්චාර ය. මාර්ග සත්‍යය සචිතර්කසච්චාර ද වන්නේ ය, අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අචිතර්ක අච්චාර ද වන්නේ යි. දුෂ්ඨසත්‍යය සචිතර්කසච්චාර ද වන්නේ ය, අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අචිතර්කඅච්චාර ද වන්නේ ය, සචිතර්කසච්චාර යි ද අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර යි ද අචිතර්කඅච්චාර යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතියහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහු ය. නිරොධසත්‍යය ප්‍රීතියහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි. දුෂ්ඨසත්‍යය ප්‍රීතියහගත ද වන්නේ ය, සුඛසහගත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නේ ය, ප්‍රීතියහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂා සහගත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය. සමුදයසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ යි. දුෂ්ඨසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහ. සමුදයසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ යි. දුෂ්ඨසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආවයගාමී ය. මාර්ගසත්‍යය අපවයගාමී ය. නිරොධසත්‍යය නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ය. දුෂ්ඨසත්‍යය ආවයගාමී ද වන්නේ ය, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නේ යි.

මාර්ගසත්‍යය ශෛක්ෂ ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ වන්නාහු ය.

සමුදයසත්‍යය පරිත්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අප්‍රමාණයෝ ය. දුෂ්ඨසත්‍යය පරිත්ත ද වන්නේ ය, මහද්ගත ද වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. මාර්ගසත්‍යය අප්‍රමාණාලම්බන ය. සමුදයසත්‍යය පරිත්තාලම්බන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්බන නො වන්නේ ය, පරිත්තාලම්බන යි ද මහද්ගතාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය. දුෂ්ඨසත්‍යය පරිත්තාලම්බන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නේ ය, පරිත්තාලම්බන යි ද මහද්ගතාලම්බන යි ද අප්‍රමාණාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

සමුදයසත්‍යය භීත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රභීතයෝ ය. දුෂ්ඨසත්‍යය භීත ද වන්නේ ය, මධ්‍යම ද වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනියත ය. මාර්ගසත්‍යය සමාක්ෂ්වනියත ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් මිථ්‍යාක්ෂ්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. සමුදයසත්‍යය මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තේ ය. මාර්ගසත්‍යය මාර්ගාලම්බන නො වූයේ මාර්ග හෙතුක ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති යි නො කියයුතු වන්නේ ය. දුෂ්ඨ සත්‍යය මාර්ගාලම්බන වූයේ මාර්ගහෙතුක ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දො සච්චා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චත්තබ්බා උප්පාදිනොති. නිරෝධසච්චං න චත්තබ්බං උප්පන්නනති'පි අනුප්පන්නනති'පි උප්පාදිති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, සියා උප්පාදි.

නීඤ්ඤි සච්චානි සියා අනීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. නිරෝධසච්චං න චත්තබ්බං අනීතනති'පි අනාගතනති'නිපි පච්චුප්පන්නනති'පි.

නිරෝධසච්චං අනාරම්මණං. මඤ්ඤසච්චං න චත්තබ්බං අනීතාරම්මණනති'පි අනාගතාරම්මණනති'පි පච්චුප්පන්නාරම්මණනති'පි. දො සච්චා සියා අනීතාරම්මණං, සියා අනාගතාරම්මණං, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණං, සියා න චත්තබ්බා අනීතාරම්මණනිපි අනාගතාරම්මණනිපි පච්චුප්පන්නාරම්මණනි'පි.

නිරෝධසච්චං බ්භිඤා. නීඤ්ඤි සච්චානි සියා අජ්ඣිත්තා, සියා බ්භිඤා, සියා අජ්ඣිත්තබ්භිඤා.

නිරෝධසච්චං අනාරම්මණං. මඤ්ඤසච්චං බ්භිඤාරම්මණං. සමුදයසච්චං සියා අජ්ඣිත්තාරම්මණං, සියා බ්භිඤාරම්මණං, සියා අජ්ඣිත්තබ්භිඤාරම්මණං. දුක්ඛසච්චං සියා අජ්ඣිත්තාරම්මණං, සියා බ්භිඤාරම්මණං, සියා අජ්ඣිත්තබ්භිඤාරම්මණං, සියා න චත්තබ්බං අජ්ඣිත්තාරම්මණනති'පි බ්භිඤාරම්මණනති'පි අජ්ඣිත්තබ්භිඤාරම්මණනති'පි.

නීඤ්ඤි සච්චානි අනිද්දසනප්පට්ඨකා. දුක්ඛසච්චං සියා සනිද්දසනසප්පට්ඨකං, සියා අනිද්දසනසප්පට්ඨකං, සියා අනිද්දසනප්පට්ඨකං.

296. සමුදයසච්චං හෙතු. නිරෝධසච්චං න හෙතු. දො සච්චා සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

දො සච්චා සහෙතුකා. නිරෝධසච්චං අහෙතුකං. දුක්ඛසච්චං සියා සහෙතුකං, සියා අහෙතුකං.

දො සච්චා හෙතුසම්පයුත්තා. නිරෝධසච්චං හෙතුච්චපයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුසම්පයුත්තං, සියා හෙතුච්චපයුත්තං.

සමුදයසච්චං හෙතු චෙච සහෙතුකඤ්ඤි. නිරෝධසච්චං න චත්තබ්බං හෙතු චෙච සහෙතුකනති'පි සහෙතුකඤ්ඤි'ච න ච හෙතුනි'පි. මඤ්ඤසච්චං සියා හෙතු චෙච සහෙතුකඤ්ඤි, සියා සහෙතුකඤ්ඤිච න ච හෙතු. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුවේ'ච සහෙතුකඤ්ඤි සියා සහෙතුකඤ්ඤිච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතුවේ'ච සහෙතුකනති'පි සහෙතුකඤ්ඤිච න ච හෙතුනි'පි.

සමුදයසච්චං හෙතුවේ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤි. නිරෝධසච්චං න චත්තබ්බං හෙතුවේ'ච හෙතුසම්පයුත්තනති'පි හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤිච න ච හෙතුනි'පි. මඤ්ඤසච්චං සියා හෙතුවේ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤි, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤි'ච න ච හෙතු. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුවේ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤි, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤිච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතුවේ'ච හෙතුසම්පයුත්තනති'පි. හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤි'ච න ච හෙතුනි'පි.

නිරෝධසච්චං න හෙතුඅහෙතුකං. සමුදයසච්චං න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි. මඤ්ඤසච්චං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න හෙතු අහෙතුකං. සියා න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උක්පන්න ද වන්නාහ, අනුක්පන්න ද වන්නාහ, උක්පාදීහු යයි නො කියයුක්තාහ. නිරොධසත්‍යය උක්පන්න යි ද අනුක්පන්න යි ද උක්පාදී යයි ද නො කියයුක්තේ ය. දුෛඛසත්‍යය උක්පන්න ද වන්නේ ය, අනුක්පන්න ද වන්නේ ය, උක්පාදී ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ නිදෙනෙක් අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යක්පන්න ද වන්නාහ, නිරොධසත්‍යය අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යක්පන්න යි ද නො කියයුක්තේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. මාර්ගසත්‍යය අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යක්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුක්තේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යක්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යක්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය බාහිර ය. සත්‍යයෝ නිදෙනෙක් අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. මාර්ගසත්‍යය බාහිරාලම්බන ය. සමුදයසත්‍යය අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය. දුෛඛසත්‍යය අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ නිදෙනෙක් අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයෝ ය. දුෛඛසත්‍යය සනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ ය. අනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ ය, අනිදර්ශනඅප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

296. සමුදයසත්‍යය හෙතු වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු නො වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් හෙතු ද වන්නාහ, නො ද හෙතු ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සහෙතුකයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අහෙතුක ය. දුෛඛසත්‍යය සහෙතුක ද වන්නේ ය, අහෙතුක ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. නිරොධසත්‍යය හෙතුවිප්‍රයුක්ත ය. දුෛඛසත්‍යය හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. මාර්ග සත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය. සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. දුෛඛසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. මාර්ගසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. දුෛඛසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය හෙතු නො වූ අහෙතුක වෙයි. සමුදයසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු ය. මාර්ගසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කිය යුතු වන්නේ ය. දුෛඛසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

297. තිණි සච්චානි සපච්චයා. නිරොධසච්චං අපච්චයං.

තිණි සච්චානි සඛිතා. නිරොධසච්චං අසඛිතං.

තිණි සච්චානි අනිදසුනා. දුක්ඛසච්චං සියා සනිදසුනං, සියා අනිදසුනං.

තිණි සච්චානි අපච්චිභා. දුක්ඛසච්චං සියා සපච්චිභං සියා අපච්චිභං.

තිණි සච්චානි අරූපානි. දුක්ඛසච්චං සියා රූපං, සියා අරූපං.

දො සච්චා ලොකියා. දො සච්චා ලොකුතතරා.

කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි හ විඤ්ඤායා.

298. සමුදයසච්චං ආසවො, දො සච්චා නො ආසවා දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො, සියා නො ආසවො.

දො සච්චා සාසවා. දො සච්චා අනාසවා.

සමුදයසච්චං ආසවසම්පයුතං. දො සච්චා ආසවවිපසයුතා. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවසම්පයුතං, සියා ආසව විපසයුතං.

සමුදයසච්චං ආසවො චෙචි සාසවඤ්ඤා. දො සච්චා න චත්තබ්බා ආසවාචෙචි සාසවානිපි සාසවා චෙචි නො ච ආසවානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙචි සාසවඤ්ඤා, සියා සාසවඤ්ඤාව නො ච ආසවො.

සමුදයසච්චං ආසවො චෙචි ආසවසම්පයුතඤ්ඤා. දො සච්චා න චත්තබ්බා ආසවා චෙචි ආසවසම්පයුතානිපි ආසවසම්පයුතා චෙචි නො ච ආසවානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙචි ආසවසම්පයුතඤ්ඤා, සියා ආසවසම්පයුතඤ්ඤාව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බං ආසවො චෙචි ආසවසම්පයුතනානිපි ආසවසම්පයුතඤ්ඤාව නො ච ආසවොනිපි.

දො සච්චා ආසවවිපසයුතඅනාසවා. සමුදයසච්චං න චත්තබ්බං ආසවවිපසයුත සාසවනනිපි ආසවවිපසයුතඅනාසවනනිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවවිපසයුතසාසවං, සියා න චත්තබ්බං ආසවවිපසයුතසාසවනනිපි ආසවවිපසයුතඅනාසවනනිපි.

299. සමුදයසච්චං සංයෝජනං. දො සච්චා නො සංයෝජනා. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනං, සියා නො සඤ්ඤාජනං.

දො සච්චා සඤ්ඤාජනියා. දො සච්චා අසඤ්ඤාජනියා.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤාජනසම්පයුතං. දො සච්චා සඤ්ඤාජනවිපසයුතා. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනසම්පයුතං, සියා සඤ්ඤාජනවිපසයුතං.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤාජනඤ්ඤාව සඤ්ඤාජනියඤ්ඤා. දො සච්චා න චත්තබ්බා සඤ්ඤාජනාචෙචි සඤ්ඤාජනියානිපි සඤ්ඤාජනියා චෙචි නො ච සඤ්ඤාජනානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනඤ්ඤාව සඤ්ඤාජනියඤ්ඤා, සියා සඤ්ඤාජනියංචෙචි නො ච සඤ්ඤාජනං.

297. සත්‍යයේ තිදෙනෙක් සප්තයේ ය. නිරොධසත්‍යය අප්‍රත්‍යය යි.

සත්‍යයේ තිදෙනෙක් සංඛතයේ ය. නිරොධසත්‍යය අසංඛත යි.

සත්‍යයේ තිදෙනෙක් අතිදර්ශනයේ ය. දුෂ්ඛසත්‍යය සතිදර්ශන ද වන්නේ ය ; අතිදර්ශන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයේ තිදෙනෙක් අප්‍රතිසයේ ය. දුෂ්ඛසත්‍යය සප්‍රතිස ද වන්නේ ය, අප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

සත්‍යයේ තිදෙනෙක් අරූපයේ ය. දුෂ්ඛසත්‍යය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් ලොකිකයේ ය. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් ලොකොක්තරයේ යි.

වතුස්සත්‍යයේ කිසිවිභ්‍යායෙකින් දතයුක්තාහ, කිසිවිභ්‍යායෙකින් නො දතයුක්තාහු යි.

298. සමුදයසත්‍යය ආසුචයෙකි. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් ආසුචයේ නො වෙති. දුෂ්ඛසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වන්නේ ය, නො ද ආසුචයෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් ආසුච සහිතයේ ය. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් අනාසුචයේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් ආසුචවිප්‍රයුක්තයේ ය. දුෂ්ඛසත්‍යය ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුචවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වූයේ ම සාසුච ද වෙයි. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් ආසුච ද වූ ම සාසුචහ යි ද සාසුච ද වූ ම නො ද ආසුචහ යි ද නො කියයුක්තාහ. දුෂ්ඛසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වූයේ ම සාසුච ද වන්නේ ය, සාසුච ද වූයේ ම නො ද ආසුච ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුච ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් ආසුච ද වූවාහු ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචහ යි ද නො කියයුක්තාහ. දුෂ්ඛසත්‍යය ආසුච ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ආසුච ද වන්නේ ය, ආසුචයෙක් ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් ආසුචවිප්‍රයුක්ත අනාසුචයේ ය. සමුදයසත්‍යය ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුචයෙකැ යි ද ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුචයෙකැ යි ද නො කියයුක්තේ ය, දුෂ්ඛසත්‍යය ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුචයෙක් ද වන්නේ ය. ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුචයෙකැ යි ද ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුචයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

299. සමුදයසත්‍යය සංයෝජනයෙකි. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජන නො වන්නාහ. දුෂ්ඛසත්‍යය සංයෝජන ද වන්නේ ය, නො ද සංයෝජන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජනියයේ වෙති. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් අසංයෝජනියයේ වෙත්.

සමුදයසත්‍යය සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රයුක්තයේ ය. දුෂ්ඛසත්‍යය සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනිය ද වෙයි. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජන ද වූවාහු ම සංයෝජනිය වෙති ද සංයෝජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයෝජන වෙති ද නො කියයුක්තාහ. දුෂ්ඛසත්‍යය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනියයෙක් ද වන්නේ ය, සංයෝජනිය ද වූයේ ම නො ද සංයෝජනයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසම්මං සඤ්ඤප්පඤ්ඤව සඤ්ඤප්පඤ්ඤව සමපසුතඤ්ඤව. ඥෙ සම්මං න වතඤ්ඤං සඤ්ඤප්පඤ්ඤං වෙච්ච සඤ්ඤප්පඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤංති'පි, සඤ්ඤප්පඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤං වෙච්ච නො ච සඤ්ඤප්පඤ්ඤංති'පි. දුක්ඛසම්මං සියං සඤ්ඤප්පඤ්ඤව සඤ්ඤප්පඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤව, සියං සඤ්ඤප්පඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤව ඤෙච්ච සඤ්ඤප්පඤ්ඤං, සියං න වතඤ්ඤං සඤ්ඤප්පඤ්ඤව සඤ්ඤප්පඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤංති'පි, සඤ්ඤප්පඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤව ඤෙච්ච සඤ්ඤප්පඤ්ඤංති'පි.

ඥෙ සම්මං සඤ්ඤප්පඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤං අසඤ්ඤප්පඤ්ඤං. සමුදයසම්මං න වතඤ්ඤං සඤ්ඤප්පඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤසඤ්ඤප්පඤ්ඤංති'පි, සඤ්ඤප්පඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤඅසඤ්ඤප්පඤ්ඤංති'පි. දුක්ඛසම්මං සියං සඤ්ඤප්පඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤං සංයෝජනියං, සියං න වතඤ්ඤං සඤ්ඤප්පඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤසඤ්ඤප්පඤ්ඤංති'පි, සඤ්ඤප්පඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤ අසඤ්ඤප්පඤ්ඤංති'පි.

300. සමුදයසම්මං ගඤ්ඤො. ඥෙ සම්මං නො ගඤ්ඤො. දුක්ඛසම්මං සියං ගඤ්ඤො, සියං නො ගඤ්ඤො.

ඥෙ සම්මං ගඤ්ඤොති. ඥෙ සම්මං අගඤ්ඤොති.

ඥෙ සම්මං ගඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤං. ඥෙ සම්මං සියං ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤං, සියං ගඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤං.

සමුදයසම්මං ගඤ්ඤො වෙච්ච ගඤ්ඤොති. ඥෙ සම්මං න වතඤ්ඤං ගඤ්ඤො වෙච්ච ගඤ්ඤොති'පි ගඤ්ඤො වෙච්ච නො ච ගඤ්ඤොති'පි. දුක්ඛසම්මං සියං ගඤ්ඤො වෙච්ච ගඤ්ඤොති, සියං ගඤ්ඤොති ඤෙච්ච නො ච ගඤ්ඤො.

සමුදයසම්මං ගඤ්ඤො වෙච්ච ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤව, සියං න වතඤ්ඤං ගඤ්ඤො වෙච්ච ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤංති'පි, ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤව නො ච ගඤ්ඤොති'පි. ඥෙ සම්මං න වතඤ්ඤං ගඤ්ඤො වෙච්ච ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤංති'පි, ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤං වෙච්ච නො ච ගඤ්ඤොති'පි. දුක්ඛසම්මං සියං ගඤ්ඤො වෙච්ච ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤව, සියං ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤව නො ච ගඤ්ඤො, සියං න වතඤ්ඤං ගඤ්ඤො වෙච්ච ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤංති'පි, ගඤ්ඤසමපසුතඤ්ඤව නො ච ගඤ්ඤොති'පි.

ඥෙ සම්මං ගඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤඅගඤ්ඤොති. ඥෙ සම්මං සියං ගඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤගඤ්ඤොති, සියං න වතඤ්ඤං ගඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤගඤ්ඤොති නිපි ගඤ්ඤවිපසුතඤ්ඤඅගඤ්ඤොති'පි.

301-302-303. සමුදයසම්මං ඔහො -පෙ- යොගො -පෙ- නිවරණං. ඥෙ සම්මං නො නිවරණං. දුක්ඛසම්මං සියං නිවරණං, සියං නො නිවරණං.

ඥෙ සම්මං නිවරණොති. ඥෙ සම්මං අනිවරණොති.

සමුදයසම්මං නිවරණසමපසුතඤ්ඤං. ඥෙ සම්මං නිවරණවිපසුතඤ්ඤං. දුක්ඛසම්මං සියං නිවරණසමපසුතඤ්ඤං, සියං නිවරණවිපසුතඤ්ඤං.

සමුදයසම්මං නිවරණං වෙච්ච නිවරණොති. ඥෙ සම්මං න වතඤ්ඤං නිවරණං වෙච්ච නිවරණොති'පි, නිවරණොති'පි නො ච නිවරණොති'පි. දුක්ඛසම්මං සියං නිවරණොති ඤෙච්ච නිවරණොති, සියං නිවරණොති ඤෙච්ච නො ච නිවරණං.

සමුදයසච්චං නිවරණකොච්ච නිවරණසමපයුතකකොච්ච. ඥො සච්චං න චතතබ්බං නිවරණං,චෙච නිවරණසමපයුතතාති'පි, නිවරණසමපයුතතා චෙච නො ච නිවරණාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණං චෙච නිවරණ සමපයුතත ච, සියා නිවරණසමපයුතතං චෙච නො ච නිවරණං, සියා න චතතබ්බං නිවරණං චෙච නිවරණසමපයුතතනතිපි නිවරණසමපයුතතං චෙච නො ච නිවරණනතිපි.

ඥො සච්චං නිවරණවිපසයුතතඅනිවරණීයං. සමුදයසච්චං න චතතබ්බං නිවරණවිපසයුතතනිවරණීයනතිපි නිවරණවිපසයුතතඅනිවරණීයනති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණවිපසයුතතනිවරණීයං, සියා න චතතබ්බං නිවරණවිපසයුතතනිවරණීයනති'පි නිවරණවිපසයුතතඅනිවරණීයනතිපි.

304. තීණී සච්චානි නො පරමාසා. දුක්ඛසච්චං සියා පරමාසො, සියා නො පරමාසො.

ඥො සච්චං පරමට්ඨා. ඥො සච්චං අපරාමට්ඨා.

ඥො සච්චං පරාමාසවිපසයුතතා. සමුදයසච්චං සියා පරමාස සමපයුතතං, සියා පරමාසවිපසයුතතං. දුක්ඛසච්චං සියා පරමාස සමපයුතතං, සියා පරමාසවිපසයුතතං, සියා න චතතබ්බං පරාමාස සමපයුතතනති'පි පරමාසවිපසයුතතනති'පි.

සමුදයසච්චං න චතතබ්බං පරමාසො චෙච පරමට්ඨනති පරමට්ඨංචෙච ච නො ච පරාමාසො. ඥො සච්චං න චතතබ්බං පරමාසා චෙච පරාමට්ඨාතිපි පරාමට්ඨංචෙච නො ච පරාමාසාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා පරමාසො චෙච පරමට්ඨං ච, සියා පරමට්ඨං චෙච නො ච පරාමාසො.

ඥො සච්චං පරාමාසවිපසයුතතඅපරාමට්ඨා. ඥො සච්චං සියා පරාමාසවිපසයුතතපරාමට්ඨා, සියා න චතතබ්බං පරාමාසවිපසයුතත පරමට්ඨාති'පි පරාමාසවිපසයුතත අපරාමට්ඨාති'පි.

305. ඥො සච්චං භාරමමණං. නිරොධසච්චං අනාරමමණං. දුක්ඛසච්චං සියා භාරමමණං, සියා අනාරමමණං.

තීණී සච්චානි නො චිතතා. දුක්ඛසච්චං සියා චිතතං, සියා නො චිතතං.

ඥො සච්චං චෙතසිකා. නිරොධසච්චං අචෙතසිකං. දුක්ඛසච්චං සියා චෙතසිකං, සියා අචෙතසිකං.

ඥො සච්චං චිතතසමපයුතතා. නිරොධසච්චං චිතතවිපසයුතතං. දුක්ඛසච්චං සියා චිතතසමපයුතතං, සියා චිතතවිපසයුතතං, සියා න චතතබ්බං චිතතන සමපයුතතනති'පි චිතතනවිපසයුතතනති'පි.

ඥො සච්චං චිතතසංසට්ඨා. නිරොධසච්චං චිතතවිසංසට්ඨං. දුක්ඛසච්චං සියා චිතතසංසට්ඨං, සියා චිතතවිසංසට්ඨං, සියා න චතතබ්බං චිතතන සංසට්ඨනති'පි, චිතතන විසංසට්ඨනති'පි.

සමුදායසත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තය යි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණය යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඛසත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ ද වන්නේ ය, නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත යි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූ අනිවරණිය වෙති. සමුදායසත්‍යය නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය යි ද නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණිය යි ද නො කියයුත්තේ ය. දුඛසත්‍යය නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය ද වන්නේ ය. නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය යි ද නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණිය යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

304. සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් පරාමඤ්ජයෝ නො වෙති. දුඛසත්‍යය පරාමඤ්ජ ද වන්නේ ය, පරාමඤ්ජ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමාණ්ඩයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අපරාමාණ්ඩයෝ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමඤ්ජවිප්‍රයුක්තයෝ ය. සමුදායසත්‍යය පරාමඤ්ජසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමඤ්ජවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. දුඛසත්‍යය පරාමඤ්ජසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමඤ්ජවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමඤ්ජසම්ප්‍රයුක්ත යි ද පරාමඤ්ජවිප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදායසත්‍යය පරාමඤ්ජ ද වූයේ ම පරාමාණ්ඩ යි නො කියයුත්තේ ය. පරාමාණ්ඩ ද වූයේ ම නො ද පරාමඤ්ජයෙක් වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමඤ්ජ ද වූවාහු ම පරාමාණ්ඩ යි ද පරාමාණ්ඩ ද වූවාහු ම නො ද පරාමඤ්ජ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඛසත්‍යය පරාමඤ්ජ ද වූයේ ම පරාමාණ්ඩයෙක් ද වන්නේ ය, පරාමාණ්ඩ ද වූයේ ම නො ද පරාමඤ්ජයෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමඤ්ජවිප්‍රයුක්තඅපරාමාණ්ඩයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමඤ්ජවිප්‍රයුක්තපරාමාණ්ඩ ද වන්නාහ, පරාමඤ්ජවිප්‍රයුක්තපරාමාණ්ඩය යි ද පරාමඤ්ජවිප්‍රයුක්තඅපරාමාණ්ඩය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

305. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සාලම්බනයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. දුඛසත්‍යය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් චිත්තයෝ නො වෙති. දුඛසත්‍යය චිත්ත ද වන්නේ ය, නො ද චිත්ත ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චෛතසිකයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අචෛතසික ය. දුඛසත්‍යය චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තවිප්‍රයුක්ත ය. දුඛසත්‍යය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසාණ්ඩයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තවිසංසාණ්ඩ ය. දුඛසත්‍යය චිත්තසංසාණ්ඩ ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසාණ්ඩ ද වන්නේ ය, චිත්තය හා සංසාණ්ඩ යි ද චිත්තය හා විසංසාණ්ඩ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

ඥෙ සච්චා චිත්තසමුට්ඨානා. නිරෝධසච්චං නො චිත්තසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානං.

ඥෙ සච්චා චිත්තසහභුනො. නිරෝධසච්චං නො චිත්තසහභු. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසහභු, සියා නො චිත්තසහභු.

ඥෙ සච්චා චිත්තානුපරිචතතීනො, නිරෝධසච්චං නො චිත්තානු- පරිචතතී. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තානුපරිචතතී, සියා නො චිත්තානුපරිචතතී.

ඥෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. නිරෝධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං.

ඥෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. නිරෝධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨාන සහභු, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු.

ඥෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචතතීනො. නිරෝධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචතතී. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨ- සමුට්ඨානානුපරිචතතී, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචතතී.

නිණ්ණි සච්චානි බාහිරු. දුක්ඛසච්චං සියා අජඤ්ඤතීකං, සියා බාහිරං.

නිණ්ණි සච්චානි නො උපාදු. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදු, සියා නො උපාදු.

නිණ්ණි සච්චානි අනුපාදිත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදිත්තං, සියා අනුපාදිත්තං.

306. සමුදයසච්චං උපාදනං. ඥෙ සච්චා නො උපාදනං. දුක්ඛ සච්චං සියා උපාදනං, සියා නො උපාදනං.

ඥෙ සච්චා උපාදනියා. ඥෙ සච්චා අනුපාදනියා.

ඥෙ සච්චා උපාදනවිපසුත්තා. ඥෙ සච්චා සියා උපාදනසම්පසුත්තා, සියා උපාදනවිපසුත්තා.

සමුදයසච්චං උපාදනං වෙච්ච උපාදනියඤ්ඤ. ඥෙ සච්චා න චිත්තබ්බං උපාදනා වෙච්ච උපාදනියානිපී, උපාදනියා වෙච්ච නො ච උපාදනානිපී. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදනං වෙච්ච උපාදනියඤ්ඤ, සියා උපාදනියං වෙච්ච නො ච උපාදනං.

සමුදයසච්චං සියා උපාදනං වෙච්ච උපාදනසම්පසුත්තඤ්ඤ, සියා න චිත්තබ්බං උපාදනං වෙච්ච උපාදනසම්පසුත්තනනිපී, උපාදනසම්ප සුත්තඤ්ඤච නො ච උපාදනනනිපී. ඥෙ සච්චා න චිත්තබ්බං උපාදනා වෙච්ච උපාදනසම්පසුත්තනනිපී උපාදනසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච උපාදනනනිපී. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදනං වෙච්ච උපාදනසම්පසුත්තං ච, සියා උපාදනසම්පසුත්තං වෙච්ච නො ච උපාදනං, සියා න චිත්තබ්බං උපාදනං වෙච්ච උපාදනසම්පසුත්තනනිපී, උපාදනසම්පසුත්තං වෙච්ච නො ච උපාදනනනිපී.

ඥෙ සච්චා උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියා, ඥෙ සච්චා සියා උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා, සියා න චිත්තබ්බං උපාදනවිපසුත්ත- උපාදනියානිපී, උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියානිපී.

සහයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසමුත්ථානයෝ ය. නිරොධසත්‍යය විත්තසමුත්ථාන නො වෙයි. දුඛසත්‍යය විත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ ය. විත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

සහයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසහභූ වන්නාහ. නිරොධසත්‍යය විත්තසහභූ නො වෙයි. දුඛසත්‍යය විත්තසහභූ ද වන්නේ ය. විත්ත සහභූ නො ද වන්නේ යි.

සහයෝ දෙදෙනෙක් විත්තානුපරිවර්තීහ. නිරොධසත්‍යය විත්තානුපරිවර්තී නො වෙයි. දුඛසත්‍යය විත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය. විත්තානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

සහයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය. නිරොධසත්‍යය විත්ත සංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො වෙයි. දුඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

සහයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූහ. නිරොධසත්‍යය විත්ත සංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙයි. දුඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො ද වන්නේ යි.

සහයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහ. නිරොධසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වෙයි. දුඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානු පරිවර්තී ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

සහයෝ තිදෙනෙක් බාහිරයෝ ය. දුඛසත්‍යය ආධ්‍යාත්මික ද වන්නේ ය, බාහිර ද වන්නේ යි.

සහයෝ තිදෙනෙක් උපාද නො වෙයි. දුඛසත්‍යය උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නො ද වන්නේ යි.

සහයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදින්නයෝ ය. දුඛසත්‍යය උපාදින්න ද වන්නේ ය, අනුපාදින්න ද වන්නේ යි.

306. සමුදයසත්‍යය උපාදන වෙයි. සහයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනයෝ නො වෙයි. දුඛසත්‍යය උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන නො ද වන්නේ යි.

සහයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනීය වෙයි. සහයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදනීය වෙත්.

සහයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තයෝ ය. සහයෝ දෙදෙනෙක් උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනීය ද වෙයි. සහයෝ දෙදෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනීය වෙයි ද උපාදනීය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන වෙයි ද නො කියැවුණහ. දුඛසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනීය ද වන්නේ ය, උපාදනීය ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන යි න නො කියැවුණු වන්නේ ය. සහයෝ දෙදෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නො ද උපාදන යි ද නො කියැවුණහ. දුඛසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන යි ද නො කියැවුණු වන්නේ යි.

සහයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනීය වෙයි. සහයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනීය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනීය යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්ත අනුපාදනීය යි ද නො කියැවුණු වන්නාහු යි.

307. සමුදයසච්චං කිලෙසො, ඥෙ සච්චා නො කිලෙසා, දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො.

ඥෙ සච්චා සංකිලෙසිකා, ඥෙ සච්චා අසංකිලෙසිකා.

සමුදයසච්චං සංකිලිට්ඨං, ඥෙ සච්චා අසංකිලිට්ඨා, දුක්ඛසච්චං සියා සංකිලිට්ඨං, සියා අසංකිලිට්ඨං.

සමුදයසච්චං කිලොසසම්පයුත්තං, ඥෙ සච්චා කිලොසච්චපයුත්තා, දුක්ඛසච්චං සියා කිලොසසම්පයුත්තං, සියා කිලොසච්චපයුත්තං.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චේච සංකිලෙසිකඤ්ච, ඥෙ සච්චා න චත්තඛඛා කිලොසා චේච සංකිලෙසිකානිපි සංකිලෙසිකා චේච නො ච කිලෙසානිපි, දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චේච සංකිලෙසිකඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකං චේච නො ච කිලෙසො.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චේච සංකිලිට්ඨං ච, ඥෙ සච්චා න චත්තඛඛා කිලොසා චේච සංකිලිට්ඨානිපි සංකිලිට්ඨාචේච නො ච කිලෙසානිපි, දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චේච සංකිලිට්ඨඤ්ච, සියා සංකිලිට්ඨඤ්ච ච නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තඛඛං කිලෙසො චේච සංකිලිට්ඨනනිපි සංකිලිට්ඨං චේච නො ච කිලෙසොනිපි.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චේච කිලොසසම්පයුත්තඤ්ච, ඥෙ සච්චා න චත්තඛඛා කිලොසා චේච කිලොසසම්පයුත්තානිපි කිලොසසම්පයුත්තා චේච නො ච කිලෙසානිපි, දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චේච කිලොසසම්පයුත්තං ච, සියා කිලොසසම්පයුත්තංචේච නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තඛඛං කිලෙසො චේච කිලොසසම්පයුත්තනනිපි කිලොසසම්පයුත්තං චේච නො ච කිලෙසොනිපි.

ඥෙ සච්චා කිලොසච්චපයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සමුදයසච්චං න චත්තඛඛං කිලොසච්චපයුත්තසංකිලෙසිකනනිපි කිලොසච්චපයුත්තඅසංකිලෙසිකනනිපි, දුක්ඛසච්චං සියා කිලොසච්චපයුත්තසංකිලෙසිකං, සියා න චත්තඛඛං කිලොසච්චපයුත්තසංකිලෙසිකනනිපි කිලොසච්චපයුත්තඅසංකිලෙසිකනනිපි.

308. ඥෙ සච්චා න දඤ්ඤෙන පභානඛඛා, ඥෙ සච්චා සියා දඤ්ඤෙන පභානඛඛා, සියා න දඤ්ඤෙන පභානඛඛා.

ඥෙ සච්චා න භාවනාය පභානඛඛා, ඥෙ සච්චා සියා භාවනාය පභානඛඛා, සියා න භාවනාය පභානඛඛා.

ඥෙ සච්චා න දඤ්ඤෙන පභානඛඛභෙතුකා, ඥෙ සච්චා සියා දඤ්ඤෙන පභානඛඛභෙතුකා, සියා න දඤ්ඤෙන පභානඛඛභෙතුකා.

ඥෙ සච්චා න භාවනාය පභානඛඛභෙතුකා, ඥෙ සච්චා සියා භාවනාය පභානඛඛභෙතුකා, සියා න භාවනාය පභානඛඛභෙතුකා.

සමුදයසච්චං සච්චකකං, නිරෝධසච්චං අච්චකකං, ඥෙ සච්චා සියා සච්චකකා, සියා අච්චකකා.

307. සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සාංකලෙශිකයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසාංකලෙශිකයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය සංකලිෂ්ට ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අසංකලිෂ්ටයෝ ය, දුඃඛසත්‍යය සංකලිෂ්ට ද වන්නේ ය, අසංකලිෂ්ට ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත යෝ ය. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය. ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාංකලෙශික ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සාංකලෙශිකහ සි ද සාංකලෙශික ද වූවාහු ම නො ද කෙලෙශහ සි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාංකලෙශික ද වන්නේ ය. සාංකලෙශික ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සංකලිෂ්ටහ සි ද සංකලිෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශහ සි ද නො කිය යුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට ද වන්නේ ය, සංකලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට සි ද සංකලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙකැ සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්තහ සි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශහ සි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත සි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙකැ සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තඅසාංකලෙශිකයෝ ය. සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තසාංකලෙශිකයෙකැ සි ද ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තඅසාංකලෙශිකයෙකැ සි ද නො කියයුත්තේ ය. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තසාංකලෙශික ද වන්නේ ය, ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තසාංකලෙශික සි ද ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තඅසාංකලෙශික සි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

308. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය සචිතර්ක ය. නිරොධසත්‍යය අචිතර්ක ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සචිතර්ක ද වන්නාහ, අචිතර්ක ද වන්නාහු යි.

සමුදය සම්මං සම්මාරං. නිරෝධසම්මං අම්මාරං. දො සම්මා සියා සම්මාරු, සියා අම්මාරු.

නිරෝධසම්මං අප්පිතිකං. තිණි සම්මානි සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා.

නිරෝධසම්මං න පිතිසහගතං. තිණි සම්මානි සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

නිරෝධසම්මං න සුඛසහගතං. තිණි සම්මානි සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

නිරෝධසම්මං න උපෙක්ඛාසහගතං. තිණි සම්මානි සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

සමුදයසම්මං කාමාවචරං. දො සම්මා න කාමාවචරු. දුක්ඛසම්මං සියා කාමාවචරං, සියා න කාමාවචරං.

තිණි සම්මානි න රූපාවචරු. දුක්ඛසම්මං සියා රූපාවචරං, සියා න රූපාවචරං.

තිණි සම්මානි න අරූපාවචරු. දුක්ඛසම්මං සියා අරූපාවචරං, සියා න අරූපාවචරං.

දො සම්මා පරියාපතතා දො සම්මා අපරියාපතතා.

මඤ්ඤසම්මං නියයානිකං. තිණි සම්මානි අනියයානිකා.

මඤ්ඤසම්මං නියතං. නිරෝධසම්මං අනියතං. දො සම්මා සියා නියතා, සියා අනියතා.

දො සම්මා සඋත්තරු. දො සම්මා අනුත්තරු.

සමුදයසම්මං සරණං. දො සම්මා අරණං. දුක්ඛසම්මං සියා සරණං සියා අරණනති.

පඤ්ඤාපුච්ඡිකං.

සම්මවිභවෙහා හිට්ඨිනො.

සමුදයසත්‍යය සවිචාර ය. නිරෝධසත්‍යය අවිචාර ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය අප්‍රීතික ය. සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය සුඛසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය කාමාවචර ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් කාමාවචර නො වෙති. දුඛ සත්‍යය කාමාවචර ද වන්නේ ය, කාමාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් රූපාවචර නො වෙති. දුඛසත්‍යය රූපාවචර ද වන්නේ ය, රූපාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් අරූපාවචර නො වෙති. දුඛසත්‍යය අරූපාවචර ද වන්නේ ය, අරූපාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පයඨාපන්නයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අපයඨා පන්නයෝ යි.

මාර්ගසත්‍යය නොයඨාණික ය. සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් අනොයඨාණිකයෝ යි.

මාර්ගසත්‍යය නියත ය. නිරෝධසත්‍යය අනියත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් සඋත්තරයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අනුත්තරයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය සරණ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අරණයෝ ය. දුඛසත්‍යය සරණ ද වන්නේ ය. අරණ ද වන්නේ ය යි.

පඤ්ඤාපුට්ඨක යි.

සත්‍යවිභවය නිමි.

5. ඉන්ද්‍රිය විභවේගා

309. බාවිසතින්ද්‍රියානි, චක්ඛන්ද්‍රියය: සොතින්ද්‍රියය, ඝානින්ද්‍රියය, ජීවිතින්ද්‍රියය, කාසින්ද්‍රියය, මනින්ද්‍රියය, ජීවිතින්ද්‍රියය, ඉපිතින්ද්‍රියය, පුරිසින්ද්‍රියය, සුඛින්ද්‍රියය, දුක්ඛින්ද්‍රියය, සොමනස්සින්ද්‍රියය, දොමනස්සින්ද්‍රියය, උපෙක්ඛින්ද්‍රියය, සඤ්ඤින්ද්‍රියය, විරිසින්ද්‍රියය, සතින්ද්‍රියය, සමාධින්ද්‍රියය, පඤ්ඤින්ද්‍රියය, අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමිතින්ද්‍රියය, අඤ්ඤින්ද්‍රියය, අඤ්ඤානාවින්ද්‍රියය.

310. තත් කතමං චක්ඛන්ද්‍රියය : යං චක්ඛු චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදො -පෙ- සුඤ්ඤො භාමොපෙසො. ඉදං වුච්චති චක්ඛන්ද්‍රියය.

311-314. තත් කතමං සොතින්ද්‍රියය -පෙ- ඝානින්ද්‍රියය -පෙ- ජීවිතින්ද්‍රියය -පෙ- කාසින්ද්‍රියය: යො කායො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදො -පෙ- සුඤ්ඤො භාමො පෙසො. ඉදං වුච්චති කාසින්ද්‍රියය.

315. තත් කතමං මනින්ද්‍රියය : එකවිධෙන මනින්ද්‍රියය : එසසමප-සුත්තං.

දුච්චිධෙන මනින්ද්‍රියය : අපි සහෙතුකං, අපි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනින්ද්‍රියය : අපි කුසලං, අපි අකුසලං, අපි අව්‍යාකතං.

චතුඛිධෙන මනින්ද්‍රියය : අපි කාමාවචරං, අපි රූපාවචරං, අපි අරූපාවචරං, අපි අපරියාපතනං.

පඤ්චවිධෙන මනින්ද්‍රියය : අපි සුඛින්ද්‍රියසමපසුත්තං අපි දුක්ඛින්ද්‍රියසමපසුත්තං, අපි සොමනස්සින්ද්‍රියසමපසුත්තං, අපි දොමනස්සින්ද්‍රියසමපසුත්තං, අපි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසමපසුත්තං.

ඡබ්බිධෙන මනින්ද්‍රියය : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, සොඛච්ඤ්ඤාණං, ඝානච්ඤ්ඤාණං, ජීවහාච්ඤ්ඤාණං, කායච්ඤ්ඤාණං, මනෝච්ඤ්ඤාණං. එවං ඡබ්බිධෙන මනින්ද්‍රියය.

සත්තවිධෙන මනින්ද්‍රියය : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කායච්ඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන මනින්ද්‍රියය.

අට්ඨවිධෙන මනින්ද්‍රියය : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කායච්ඤ්ඤාණං අපි සුඛසහගතං, අපි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන මනින්ද්‍රියය.

තව්විධෙන මනින්ද්‍රියය : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කායච්ඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු අපි කුසලා, අපි අකුසලා, අපි අව්‍යාකතා. එවං තව්විධෙන මනින්ද්‍රියය.

දසවිධෙන මනින්ද්‍රියය : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කායච්ඤ්ඤාණං අපි සුඛසහගතං, අපි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු අපි කුසලා, අපි අකුසලා, අපි අව්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන මනින්ද්‍රියය. [සථා ච්ඤ්ඤාණකඛ්ඤ්ඤා: තථා විත්ථාණං] -පෙ- එවං ඛ්ච්චිධෙන මනින්ද්‍රියය. ඉදං වුච්චති මනින්ද්‍රියය.

5. ඉන්ද්‍රිය විභවනය

309. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙවිසි දෙනෙකි : වක්ඛන්ද්‍රිය ය, සොකින්ද්‍රිය ය, සානින්ද්‍රිය ය, ජීවිහින්ද්‍රිය ය, කායින්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ජීවිකින්ද්‍රිය ය, ඉත්ථීන්ද්‍රිය ය, සුරිසින්ද්‍රිය ය, සුඛින්ද්‍රිය ය, දුක්ඛින්ද්‍රිය ය, සොමනස්සින්ද්‍රිය ය, දෙමනස්සින්ද්‍රිය ය, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය ය, සද්ධින්ද්‍රිය ය, විරිසින්ද්‍රිය ය, සතින්ද්‍රිය ය, සමාධින්ද්‍රිය ය, පඤ්ඤින්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤින්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤතාවින්ද්‍රිය යි.

310. එහි වක්ඛන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වේ ද . . . තෙල ' ඉන්‍යාග්‍රාම ' නමුදු වේ. මේ වක්ඛන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

311-314. එහි සොකින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : . . . සානින්ද්‍රිය . . . ජීවිහින්ද්‍රිය . . . කායින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වේ ද . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

315. එහි මනින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි. ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රීප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුස්ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපයඛාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : සුඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ෂට් ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඤන ය, ජිහ්වා විඤන ය, කායවිඤන ය, මනෝවිඤන යි. මෙසේ ෂට් ප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤන ය . . . කායවිඤන ය මනෝධාතු ය මනෝවිඤනධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤන ය . . . කායවිඤනය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤනධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤන ය . . . කායවිඤන ය, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤනධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤන ය . . . කායවිඤනය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤනධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ. (විස්තරය විඤනස්කන්ධය මෙනි) . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ. මේ මනින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

316. තත් කතමං ජ්විතින්ද්‍රියං: ජ්විතින්ද්‍රියං දුච්චෙන: අපි රූපජ්විතින්ද්‍රියං, අපි අරූපජ්විතින්ද්‍රියං.

තත් කතමං රූපජ්විතින්ද්‍රියං: යො තෙසං රූපිතං ධම්මානං ආයු සීති යපනා යාපනා ඉරියනා චත්තනා පාලනා ජ්විතං ජ්විතින්ද්‍රියං, ඉදං චූච්චති රූපජ්විතින්ද්‍රියං.

තත් කතමං අරූපජ්විතින්ද්‍රියං: යො තෙසං අරූපිතං ධම්මානං ආයු සීති යපනා යාපනා ඉරියනා චත්තනා පාලනා ජ්විතං ජ්විතින්ද්‍රියං, ඉදං චූච්චති අරූපජ්විතින්ද්‍රියං. ඉදං චූච්චති ජ්විතින්ද්‍රියං.

317. තත් කතමං ඉච්චන්ද්‍රියං: යං ඉච්චියා ඉච්චිලිඛිතං ඉච්චිනිමිත්තං ඉච්චකුභ්භං ඉච්චාකපොසා ඉච්චාතං ඉච්චිභාවො, ඉදං චූච්චති ඉච්චන්ද්‍රියං.

318. තත් කතමං පුරිඤ්චන්ද්‍රියං: යං පුරිසස්ස පුරිසලිඛිතං පුරිසනිමිත්තං පුරිසකුභ්භං පුරිසාකපොසා පුරිසාතං පුරිසභාවො, ඉදං චූච්චති පුරිඤ්චන්ද්‍රියං.

319. තත් කතමං සුච්චන්ද්‍රියං: යං කාසිකං සාතං කාසිකං සුචං කාසසම්මසුචං සාතං සුචං වෙදසිතං කාසසම්මසුචා සාතා සුචා වෙදනා, ඉදං චූච්චති සුච්චන්ද්‍රියං.

320. තත් කතමං දුඛ්චන්ද්‍රියං: යං කාසිකං අසාතං කාසිකං දුඛං කාසසම්මසුචං අසාතං දුඛං වෙදසිතං කාසසම්මසුචා අසාතා දුඛා වෙදනා, ඉදං චූච්චති දුඛ්චන්ද්‍රියං.

321. තත් කතමං සොමනස්සින්ද්‍රියං: යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුචං චේතොසම්මසුචං සාතං සුචං වෙදසිතං චේතොසම්මසුචා සාතා සුචා වෙදනා, ඉදං චූච්චති සොමනස්සින්ද්‍රියං.

322. තත් කතමං දොමනස්සින්ද්‍රියං: යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුඛං චේතො සම්මසුචං අසාතං දුඛං වෙදසිතං චේතො සම්මසුචා අසාතා දුඛා වෙදනා, ඉදං චූච්චති දොමනස්සින්ද්‍රියං.

323. තත් කතමං උපෙක්චන්ද්‍රියං: යං චේතසිකං නෙච්චාතං භාසාතං චේතොසම්මසුචං අදුකම්මසුචං වෙදසිතං චේතොසම්මසුචා අදුකම්මසුචා වෙදනා, ඉදං චූච්චති උපෙක්චන්ද්‍රියං.

324. තත් කතමං සඤ්චන්ද්‍රියං: යා සඤ්චා සඤ්චනා ඔකපනා අභිප්පාසාදො සඤ්චා සඤ්චන්ද්‍රියං සඤ්චාබලං, ඉදං චූච්චති සඤ්චන්ද්‍රියං.

325. තත් කතමං විරිසින්ද්‍රියං: යො චේතසිකො විරිසාරමො, නිකකමො පරිකකමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උස්සාලුති ටාමො හිති අයිපිලපරිකකමනා අභිකම්මනජ්ඣනා අභිකම්මනචුර්තා චුර්-සමභාහො විරියං විරිසින්ද්‍රියං විරියබලං, ඉදං චූච්චති විරිසින්ද්‍රියං.

316. එහි ජීවිතන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ද්විප්‍රකාරයෙකින් ජීවිතන්ද්‍රිය වෙයි : රූප ජීවිතන්ද්‍රියයෙක් ඇත, අරූපජීවිතන්ද්‍රියයෙක් ඇත.

එහි රූපජීවිතන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ඒ රූපී ධර්මයන්ගේ යම් ආයුෂයෙක් සිටීමෙක් යැපීමෙක් යැපෙන අයුරෙක් ඉරියව් පැවැත්මෙක් වැටුමෙක් පාලනයෙක් ජීවිතයෙක් ජීවිතන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ රූපජීවිතන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

එහි අරූපජීවිතන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ඒ අරූපීධර්මයන්ගේ යම් ආයුෂයෙක් සිටීමෙක් යැපීමෙක් යැපෙන අයුරෙක් ඉරියව් පැවැත්මෙක් වර්තනයෙක් පාලනයෙක් ජීවිතයෙක් ජීවිතන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ අරූපජීවිතන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ. මේ ජීවිතන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

317. එහි ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ස්ත්‍රීය පිළිබඳ වූ යම් ස්ත්‍රීලිඛයෙක් ස්ත්‍රීනිමිත්ත යෙක් ස්ත්‍රීක්‍රියායෙක් ස්ත්‍රීආකල්පයෙක් ස්ත්‍රීත්වයෙක් ස්ත්‍රීභාවයෙක් වේ ද, මේ ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

318. එහි පුරුෂෙන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : පුරුෂයා පිළිබඳ යම් පුරුෂලිඛයෙක් පුරුෂ නිමිත්තයෙක් පුරුෂකාන්තයෙක් පුරුෂාකල්පයෙක් පුරුෂත්වයෙක් පුරුෂභාවයෙක් වේ ද, මේ පුරුෂෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

319. එහි සුඛින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායිකසුඛයෙක් කාය සංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවේදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවේදනා වක් වේ ද, මේ සුඛින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

320. එහි දුක්ඛින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කායික වූ නො මිහිරෙක් කායික වූ දුඃඛයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො මිහිරි වූ දුක් වූ වේදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො මිහිරි වූ දුක් වූ වේදනාවක් වේ ද, මේ දුක්ඛින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

321. එහි සොමනස්සින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවේදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ සොමනස්සින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

322. එහි දෙමනස්සින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වේදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ දෙමනස්සින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

323. එහි උපෙක්ඛින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වේදනායෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුඛ වේදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුඛ වේදනායෙක් වේ ද, මේ උපෙක්ඛින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

324. එහි සද්ධිත්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් භෑද්ධිමෙක් භද්දහන අයුරෙක් (ගුණයෙහි) බැස ගැනීමෙක් අධිකප්‍රසාදයෙක් ශ්‍රද්ධාවක් ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රියයෙක් ශ්‍රද්ධාබලයෙක් වේ ද, මේ සද්ධිත්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

325. එහි විරයිත්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ වියඛාරම්භයෙක් (කුසිත බැවින් නික්මීමෙක් පරාක්‍රමයෙක් උදාමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙක් ටාමයෙක් (කුලලසන්තානය) බැරීමෙක් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙක් නො තැබූ (කුලල) ඡන්ද ඇති බවෙක් නො තැබූ (වියඛී) ධූර ඇති බවෙක් වියඛීය දඩි කොට ගැනීමෙක් වියඛීයෙක් වියඛීන්ද්‍රියයෙක් වියඛීබලයෙක් වේ ද, මේ වියඛීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

326. තත් කතමං සතියුතං: යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා: ධාරණතා: අපිලාපනතා: අසමමුස්සනතා: සති සතියුතං සතිබලං සමාසතී, ඉදං වුච්චති සතියුතං.

327. තත් කතමං සමාධිනුතං: යා චිත්තස්ස ධීති සණ්ඨිති අවට්ඨති අවිසාහාණේ අවිකෙඛපො: අවිසාහටමානසතා: සමථො: සමාධිනුතං සමාධිබලං සමාසමාධි, ඉදං වුච්චති සමාධිනුතං.

328. තත් කතමං පඤ්ඤානුතං: යා පඤ්ඤා පජානනා: විචයො: පවිචයො: -පෙ- අමොහො: ධම්මවිචයො: සමමාදිට්ඨී, ඉදං වුච්චති පඤ්ඤානුතං.

329. තත් කතමං අනඤ්ඤානුතං: යා තෙසං ධම්මානං අනඤ්ඤානං අදිට්ඨානං අපතනානං අවිදිතානං අසව්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා: -පෙ- අමොහො: ධම්මවිචයො: සමමාදිට්ඨී ධම්මවිචයසඛො: ජකඛෙහා: මහඛතං මහපරියාපනතං, ඉදං වුච්චති අනඤ්ඤානුතං.

330. තත් කතමං අඤ්ඤානුතං: යා තෙසං ධම්මානං ඤානානං දිට්ඨානං පතනානං විදිතානං සච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා: -පෙ- අමොහො: ධම්මවිචයො: සමමාදිට්ඨී ධම්මවිචය-සඛො: ජකඛෙහා: මහඛතං මහපරියාපනතං, ඉදං වුච්චති අඤ්ඤානුතං.

331. තත් කතමං අඤ්ඤානාවිනුතං: යා තෙසං ධම්මානං අඤ්ඤානාවිනං දිට්ඨානං පතනානං විදිතානං සච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා: -පෙ- අමොහො: ධම්මවිචයො: සමමාදිට්ඨී ධම්මවිචය-සඛො: ජකඛෙහා: මහඛතං මහපරියාපනතං, ඉදං වුච්චති අඤ්ඤානාවිනුතං.

අභිධම්මභාෂණියං.

332. බාවිසතියුතානි, චකුචුතියුතං: සොතියුතං, භානියුතං ජීවිතියුතං කාසියුතං, මනියුතං, ජීවිතියුතං, ඉන්ද්‍රියියුතං, පුරිසියුතං, සුඛියුතං, දුකඛියුතං, සොමනස්සියුතං, දොමනස්සියුතං, උපෙකඛියුතං, සද්ධියුතං, විරිසියුතං, සතියුතං, සමාධියුතං, පඤ්ඤානුතං, අනඤ්ඤානුතං-මිතියුතං, අඤ්ඤානුතං, අඤ්ඤානාවිනුතං.

333. බාවිසතීනං ඉන්ද්‍රියානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

දසියුතා අව්‍යාකතා. දොමනස්සියුතං අකුසලං. අනඤ්ඤානුතං-මිතියුතං කුසලං. චතතාරියුතා සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

326. එහි සතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් ප්‍රතිස්මෘතියක් ස්මෘති සංඛ්‍යාත සරණතායෙක් ධරන බවෙක් (අරමුණෙහි) බැසගැනීමෙක් නො වුලා වන බවෙක් ස්මෘතියක් ස්මෘතීන්ද්‍රියයෙක් ස්මෘතිබලයෙක් සමාක්ස්මෘතියක් වේ ද, මේ සතින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

327. එහි සමාධින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : විත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් මොනොවට සිටීමෙක් බැසගෙන සිටීමෙක් නො විසිරීමෙක් අවික්ෂේපයෙක් නො විසුළුසිත ඇති බවෙක් ශමඵයෙක් සමාධින්ද්‍රියයෙක් සමාධිබලයෙක් සමාක් සමාධියෙක් වේ ද, මේ සමාධින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

328. එහි පඤ්ඤන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් විමසීමෙක් ප්‍රකර්ෂයෙන් විමසීමෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ පඤ්ඤන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

329. එහි අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සමීතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : නො දත් නො දුටු නො පැමිණි (නුවණින්) ප්‍රකට නො කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤාපන්ත වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සමීතින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

330. එහි අඤ්ඤන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : දන්තා ලද දක්තා ලද පැමිණි ප්‍රකට කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤාපන්ත වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්ම විචයසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ අඤ්ඤන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

331. එහි අඤ්ඤතාවන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : දනසිටි දක්තා ලද අධිගමය කළ ප්‍රකට කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤාපන්ත වූ යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්ම විචයසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ අඤ්ඤතාවන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනිය යි.

332. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙ විස්සෙකි : වක්ඛුන්ද්‍රිය ය, සොකීන්ද්‍රිය ය, සානීන්ද්‍රිය ය, ජීවිභාඉන්ද්‍රිය ය, කායින්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ජීවිතින්ද්‍රිය ය, ඉන්ටීන්ද්‍රිය ය, පුරිසින්ද්‍රිය ය, සුඛීන්ද්‍රිය ය, දුක්ඛීන්ද්‍රිය ය, සොමනස්සින්ද්‍රිය ය, දෙමනස්සින්ද්‍රිය ය, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය ය, සද්ධින්ද්‍රිය ය, විරිසින්ද්‍රිය ය, සතින්ද්‍රිය ය, සමාධින්ද්‍රිය ය, පඤ්ඤන්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සමීතින්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤන්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤතාවන්ද්‍රිය ය.

333. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද අකුශලයෝ කෙතෙක් ද අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අව්‍යාකෘත වෙති, දෙමනස්සින්ද්‍රියය අකුශල ය, අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සමීතින්ද්‍රියය කුශල ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් කුශලයෝ ද වන්තාභ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාභ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් කුශල ද වන්තාභ, අකුශල ද වන්තාභ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාභු යි.

ආදයිත්‍රියං න චතතබ්බං සුඛං වේදනාය සමපයුතතාතිපි දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුතතාතිපි, අදුක්ඛමසුඛං වේදනාය සමපයුතතාතිපි. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං සුඛං වේදනාය සමපයුතතා, සියං අදුක්ඛමසුඛං වේදනාය සමපයුතතා. තිණ්ණිත්‍රියං සියං සුඛං වේදනාය සමපයුතතා, සියං දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුතතා, සියං අදුක්ඛමසුඛං වේදනාය සමපයුතතා. ජීවිතිත්‍රියං සියං සුඛං වේදනාය සමපයුතතං, සියං දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුතතං, සියං අදුක්ඛමසුඛං වේදනාය සමපයුතතං, සියං න චතතබ්බං සුඛං වේදනාය සමපයුතතනතිපි දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුතතනතිපි, අදුක්ඛමසුඛං වේදනාය සමපයුතතනතිපි.

සතතිත්‍රියං නෙවි විපාක න විපාකධම්මධම්මං, තිණ්ණිත්‍රියං විපාකං. ද්විත්‍රියං විපාකධම්මධම්මං. අඤ්ඤිත්‍රියං සියං විපාකං, සියං විපාක ධම්මධම්මං. නවිත්‍රියං සියං විපාකං, සියං විපාකධම්මධම්මං, සියං නෙවි විපාක න විපාකධම්මධම්මං.

නවිත්‍රියං උපාදිනනුපාදනියං. දොමනස්සිත්‍රියං අනුපාදිනනුපාදනියං. තිණ්ණිත්‍රියං අනුපාදිනන අනුපාදනියං. නවිත්‍රියං සියං උපාදිනනුපාදනියං, සියං අනුපාදිනනුපාදනියං, සියං අනුපාදිනනඅනුපාදනියං.

නවිත්‍රියං අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. දොමනස්සිත්‍රියං සංකිලිට්ඨ-සංකිලෙසිකං. තිණ්ණිත්‍රියං අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා, තිණ්ණිත්‍රියං සියං අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියං අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියං අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියං අසංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකා, සියං අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

නවිත්‍රියං අවිතකකආවිචාරං. දොමනස්සිත්‍රියං සවිතකකආවිචාරං. උපෙකකිත්‍රියං සියං සවිතකකආවිචාරං, සියං අවිතකකආවිචාරං. එකා-දයිත්‍රියං සියං සවිතකකආවිචාරං. සියං අවිතකකආවිචාරත්තතා, සියං අවිතකකආවිචාරං.

එකාදයිත්‍රියං න චතතබ්බං පිතීතභගතනාතිපි සුඛසභගතනාතිපි උපෙකකාසභගතනාතිපි. සොමනස්සිත්‍රියං සියං පිතීතභගතනං, න සුඛසභගතනං, න උපෙකකාසභගතනං, සියං න චතතබ්බං පිතීතභගතනති. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං පිතීතභගතනා, සියං සුඛසභගතනා, සියං උපෙකකාසභගතනා. චතතාරිත්‍රියං සියං පිතීතභගතනා, සියං සුඛසභගතනා, සියං උපෙකකාසභගතනා, සියං න චතතබ්බං පිතීතභගතනාතිපි සුඛසභගතනාතිපි උපෙකකාසභගතනාතිපි.

පණ්ණරසිත්‍රියං නෙවි දඤ්ඤෙන න භාවනාය පභාතබ්බං. දොමනස්සිත්‍රියං සියං දඤ්ඤෙන පභාතබ්බං, සියං භාවනාය පභාතබ්බං. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං දඤ්ඤෙන පභාතබ්බං, සියං භාවනාය පභාතබ්බං, සියං නෙවි දඤ්ඤෙන න භාවනාය පභාතබ්බං.

පණ්ණරසිත්‍රියං නෙවි දඤ්ඤෙන න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, දොමනස්සිත්‍රියං සියං දඤ්ඤෙන පභාතබ්බභෙතුකං, සියං භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකං. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං දඤ්ඤෙන පභාතබ්බභෙතුකා, සියං භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, සියං නෙවිදඤ්ඤෙන න භාවනාය පභාතබ්බ භෙතුකා.

ඉන්ද්‍රියයේ දෙළොස් දෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තභ යි ද දුഃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තභ යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තභ යි ද නො කියයුක්තභ. ඉන්ද්‍රියයේ ස දෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තභ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තභ. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තභ, දුഃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තභ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තභ ය. ජීවිතෝද්‍රියය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තේ ය, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ද වන්තේ යි.

ඉන්ද්‍රියයේ සත් දෙනෙක් නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූවාහු ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් විපාකයේ වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාව ධර්මයේ ය. අඤ්ඤිත්ඉයය විපාක ද වන්තේ ය, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් විපාක ද වන්තභ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තභ, නො ම විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තභ යි.

ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් උපාදිත්තොපාදනිය වෙති. දෙමනස්සිත්ඉයය අනුපාදිත්තොපාදනිය ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් අනුපාදිත්තඅනුපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් උපාදිත්තොපාදනිය ද වන්තභ, අනුපාදිත්තොපාදනිය ද වන්තභ, අනුපාදිත්තඅනුපාදනිය ද වන්තභ යි.

ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වෙති. දෙමනස්සිත්ඉයය සංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලෙශික වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තභ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලෙශික ද වන්තභ. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තභ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තභ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලෙශික ද වන්තභ යි.

ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් අචිතර්කඅචීවාර වෙති. දෙමනස්සිත්ඉයය සචිතර්ක සචීවාර ය. උපෙක්ෂෝද්‍රියය සචිතර්කසචීවාර ද වන්තේ ය, අචිතර්කඅචීවාර ද වන්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ එකොළොසෙක් සචිතර්කසචීවාර ද වන්තභ, අචිතර්ක චීවාරමාත්‍ර ද වන්තභ, අචිතර්කඅචීවාර ද වන්තභ යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතිසහගතභ යි ද සුඛසහගතභ යි ද උපෙක්ෂාසහගතභ යි ද නො කියයුක්තභ. සොමනස්සිත්ඉයය ප්‍රීතිසහගත වන්තේ ය, සුඛසහගත නො වෙයි උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි, ප්‍රීතිසහගත යි නො කියයුතු ද වන්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්තභ, සුඛසහගත ද වන්තභ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තභ. ඉන්ද්‍රියයේ සතර දෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්තභ, සුඛසහගත ද වන්තභ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තභ, ප්‍රීතිසහගතභ යි ද සුඛසහගතභ යි ද, උපෙක්ෂාසහගතභ යි ද නො කියයුතු ද වන්තභ යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේ ය. දෙමනස්සිත්ඉය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තභ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තභ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේ ද වන්තභ යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇත්තභ. දෙමනස්සිත්ඉය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්තේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක ද වන්තභ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්තභ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්තභ යි.

දසිනිදියං නෙවි අචයගාමී නාපවයගාමීනො. දෙමනසිනිදියං අචයගාමී. අනඤ්ඤතඤ්ඤසාමීතිනිදියං අපවයගාමී. අඤ්ඤිනිදියං සියා අපවයගාමී, සියා නෙවාචයගාමී නාපවයගාමී. නවිනිදියා සියා අචයගාමීනො, සියා අපවයගාමීනො, සියා නෙවි අචයගාමී නාපවයගාමීනො.

දසිනිදියං නෙවි සෙකකා නාසෙකකා. දචිනිදියං සෙකකා. අඤ්ඤතා-විනිදියං අසෙකකා. නවිනිදියා සියා සෙකකා, සියා අසෙකකා, සියා නෙවි සෙකකා නාසෙකකා.

දසිනිදියං පරිතතා. තිණිනිදියං අපපමාණා. නවිනිදියා සියා පරිතතා, සියා මහගතතා, සියා අපපමාණා.

සතතිනිදියං අනාරමමණා. දචිනිදියං පරිතතාරමමණා. තිණිනිදියං අපපමාණාරමමණා. දෙමනසිනිදියං සියා පරිතතාරමමණා, සියා මහගතාරමමණා, න අපපමාණාරමමණා. සියා න චතතබ්බං පරිතතාරමමණනතිපි මහගතාරමමණනතිපි. නවිනිදියා සියා පරිතතාරමමණා, සියා මහගතාරමමණා, සියා අපපමාණාරමමණා, සියා න චතතබ්බං පරිතතාරමමණනතිපි මහගතාරමමණනතිපි අපපමාණාරමමණනතිපි.

නවිනිදියා මජ්ඣමා. දෙමනසිනිදියං භීනං. තිණිනිදියා පණීතා. තිණිනිදියා සියා මජ්ඣමා, සියා පණීතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා භීනා, සියා මජ්ඣමා, සියා පණීතා.

දසිනිදියං අනියතා. අනඤ්ඤතඤ්ඤසාමීතිනිදියං සමමතතනියතං. චතතාරිනිදියා සියා සමමතතනියතා, සියා අනියතා. දෙමනසිනිදියං සියා මිච්ඡතතනියතං, සියා අනියතං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා මිච්ඡතතනියතා, සියා සමමතතනියතා, සියා අනියතා.

සතතිනිදියං අනාරමමණා. චතතාරිනිදියා න චතතබ්බං මග්ගාරමමණා-තිපි මග්ගභෙදුකාතිපි මග්ගාධිපතීනොතිපි. අනඤ්ඤතඤ්ඤසාමීතිනිදියං න මග්ගාරමමණා, සියා මග්ගභෙදුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න චතතබ්බං මග්ගභෙදුකනතිපි මග්ගාධිපතීතිපි. අඤ්ඤිනිදියං න මග්ගාරමමණා, සියා මග්ගභෙදුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න චතතබ්බං මග්ගභෙදුකනතිපි මග්ගාධිපතීතිපි. නවිනිදියා සියා මග්ගාරමමණා, සියා මග්ගභෙදුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො, සියා න චතතබ්බං මග්ගාරමමණනතිපි මග්ගභෙදුකාතිපි මග්ගාධිපතීනොතිපි.

දසිනිදියා සියා උපපතතා, සියා උපපාදිනො, න චතතබ්බං අනුපපතතාති. දචිනිදියා සියා උපපතතා, සියා අනුපපතතා, න චතතබ්බං උපපාදිනොති. දසිනිදියා සියා උපපතතා, සියා අනුපපතතා, සියා උපපාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුපපතතා.

සතතිනිදියං අනාරමමණා. දචිනිදියං පච්චුපපතතාරමමණා. තිණිනිදියං න චතතබ්බං අතීතාරමමණනතිපි අනාගතාරමමණනතිපි පච්චුපපතතාරමමණනතිපි. දසිනිදියා සියා අතීතාරමමණා, සියා අනාගතාරමමණා, සියා පච්චුපපතතාරමමණා, සියා න චතතබ්බං අතීතාරමමණනතිපි අනාගතාරමමණනතිපි පච්චුපපතතාරමමණනතිපි.

සියා අජ්ඣතතා, සියා බභිඤ්ඤා, සියා අජ්ඣතතබ්බභිඤ්ඤා.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමීහු ය. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ආවයගාමී වෙයි. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියය අපවයගාමී ය. අඤ්ඤන්ද්‍රියය අපවයගාමී ද වන්නෝ ය, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආවයගාමී ද වන්නාහ, අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂයෝ යි. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂයෝ ය. දඤ්ඤතාවන්ද්‍රියය අශෛක්ෂ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නොම ශෛක්ෂ චූවාහු නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරිත්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අප්‍රමාණයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරිත්ත ද වන්නාහ, මහදගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අප්‍රමාණාලම්බන වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය පරිත්තාලම්බන ද වන්නෝ ය, මහදගතාලම්බන ද වන්නෝ ය, අප්‍රමාණාලම්බන නො වෙයි. පරිත්තාලම්බන යි ද මහදගතාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරිත්තාලම්බන ද වන්නාහ, මහදගතාලම්බන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්බන යි ද මහදගතාලම්බන යි ද අප්‍රමාණාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් මධ්‍යම වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය භීත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රණීතයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් භීත ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අනියතයහ. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියය සමාක්ඛවනියත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් සමාක්ඛවනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහ, දෙමනස්සින්ද්‍රියය මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නෝ ය. අනියත ද වන්නෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සමාක්ඛවනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගභෙතුක යි ද මාර්ගාධිපතීහ යි ද නො කියයුත්තාහ. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියය මාර්ගාලම්බන නො වෙයි, මාර්ගභෙතුක ද වන්නෝ ය, මාර්ගාධිපතී ද වන්නෝ ය, මාර්ගභෙතුක යි ද මාර්ගාධිපතී යි ද නො කියයුතු ද වන්නෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගභෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපතී ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගභෙතුක යි ද මාර්ගාධිපතීහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, අනුත්පන්න යි නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදීහු ය යි නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු යි.

(දෙවියි ඉන්ද්‍රියයෝ) අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් අනාලම්බනයෝය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් වකිමානාලම්බනයෝය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අතීතාලම්බනහයි ද අනාගතාලම්බනහයි ද වකිමානාලම්බනහයි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද අනාගතාලම්බන ද වකිමානාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බනහයි ද අනාගතාලම්බන හයි ද වකිමානාලම්බනහයි ද නොකියයුතු වන්නාහ.

(දෙවියි ඉන්ද්‍රියයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ. බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්ම බාහිර ද වන්නාහු යි.

සතතින්ද්‍රියය අනාරම්භණං. තීණීන්ද්‍රියය බහිඤ්ඤාරම්භණං. චතතාරීන්ද්‍රියය සිය අජකිත්තාරම්භණං, සිය බහිඤ්ඤාරම්භණං, සිය අජකිත්තබහිඤ්ඤාරම්භණං. අට්ඨීන්ද්‍රියය සිය අජකිත්තාරම්භණං, සිය බහිඤ්ඤාරම්භණං, සිය අජකිත්තබහිඤ්ඤාරම්භණං, සිය න චත්තබ්බං අජකිත්තාරම්භණංති'පි බහිඤ්ඤාරම්භණංති'පි අජකිත්තබහිඤ්ඤාරම්භණංති'පි.

පඤ්චීන්ද්‍රියය අනිදක්ඛනසප්පච්ඡා. සත්තරසීන්ද්‍රියය අනිදක්ඛන අප්පච්ඡා.

334. චතතාරීන්ද්‍රියය හෙතු. අවහාරසීන්ද්‍රියය න හෙතු.

සතතින්ද්‍රියය සහෙතුකා. නවීන්ද්‍රියය අහෙතුකා. ඡ ඉන්ද්‍රියය සිය සහෙතුකා, සිය අහෙතුකා.

සතතින්ද්‍රියය හෙතුසම්පයුත්තා. නවීන්ද්‍රියය හෙතුවිප්පයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියය සිය හෙතුසම්පයුත්තා, සිය හෙතුවිප්පයුත්තා.

චතතාරීන්ද්‍රියය හෙතු වෙච්ච සහෙතුකා ච. නවීන්ද්‍රියය න චත්තබ්බං හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති'පි, සහෙතුකා වෙච්ච න ච හෙතුති'පි. තීණීන්ද්‍රියය න චත්තබ්බං හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති, සහෙතුකා වෙච්ච න ච හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියය න චත්තබ්බං හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති, සිය සහෙතුකා වෙච්ච න ච හෙතු, සිය න චත්තබ්බං සහෙතුකාවෙච්ච න ච හෙතුති.

චතතාරීන්ද්‍රියය හෙතු වෙච්ච හෙතු සම්පයුත්තා ච. නවීන්ද්‍රියය න චත්තබ්බං හෙතු වෙච්ච හෙතුසම්පයුත්තාති'පි හෙතුසම්පයුත්තා වෙච්ච න ච හෙතුති'පි. තීණීන්ද්‍රියය න චත්තබ්බං හෙතු වෙච්ච හෙතුසම්පයුත්තාති, හෙතුසම්පයුත්තා වෙච්ච න ච හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියය න චත්තබ්බං හෙතු වෙච්ච හෙතු සම්පයුත්තාති, සිය හෙතුසම්පයුත්තා වෙච්ච න ච හෙතු, සිය න චත්තබ්බං හෙතුසම්පයුත්තා වෙච්ච න ච හෙතුති.

නවීන්ද්‍රියය න හෙතු අහෙතුකා. තීණීන්ද්‍රියය න හෙතු සහෙතුකා. චතතාරීන්ද්‍රියය න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකාති'පි න හෙතු අහෙතුකාති'පි. ඡ ඉන්ද්‍රියය සිය න හෙතු සහෙතුකා, සිය න හෙතු අහෙතුකා.

335. සප්පච්චයා, සඛිකතා, අනිදක්ඛනා.

පඤ්චීන්ද්‍රියය සප්පච්ඡා. සත්තරසීන්ද්‍රියය අප්පච්ඡා.

සතතින්ද්‍රියය රූපා. චූඤ්ඤීන්ද්‍රියය අරූපා. ඡ විකීන්ද්‍රියං සිය රූපං, සිය අරූපං.

දසීන්ද්‍රියය ලොකියා. තීණීන්ද්‍රියය ලොකුත්තර්. නවීන්ද්‍රියය සිය ලොකියා, සිය ලොකුත්තර්.

කෙනච්චි විඤ්ඤායා කෙනච්චි න විඤ්ඤායා.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බනයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් බාහිරාලම්බනයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් අද්ධාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් අද්ධාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අධාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අද්ධාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙක් අතිදර්ශනසප්තියයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතළොස් දෙනෙක් අතිදර්ශනඅප්තියයෝ යි.

334. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතුහු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටළොස් දෙනෙක් හෙතුහු නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් සහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් අහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සහෙතුක ද වන්තාහ, අහෙතුක ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතුවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ, හෙතු විප්‍රයුක්ත ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකයෝ ද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකහ යි ද සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුක්තාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු ද වූ ම සහෙතුකයෝ යි නො කියයුක්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකයෝ යි නො කියයුක්තාහ. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වෙති. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති නො කියයුක්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුක්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුක්තාහ. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුක්තාහ. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වන්තාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි නො කියයුතු වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුකහ යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුකහ යි ද නො කියයුක්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්තාහ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්තාහු යි.

335. (දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) සප්තායෝ ය. සංඛ්‍යාතයෝ ය. අතිදර්ශනයෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙක් සප්තියයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතළොස් දෙනෙක් අප්තියයෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් රූපවත්හ. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදුස් දෙනෙක් අරූපයෝ ය. ජීවිතෙන්ද්‍රියය රූප ද වන්තෝ ය, අරූප ද වන්තෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ලොකිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ලොකොත්තරයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ලොකික ද වන්තාහ, ලොකොත්තර ද වන්තාහු යි.

(දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) කිසි විඤ්ඤායෙකින් දහ යුක්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දහ යුක්තාහු යි.

336. නො ආසවා.

දසිනිදියා සාසවා. තිණිනිදියා අනාසවා. නවිනිදියා සියා සාසවා, සියා අනාසවා.

පණණරසිනිදියා ආසවවිපයුතනා. දොමනසසිනිදියං ආසවසමපයුතනං. ඡ ඉනිදියා සියා ආසවසමපයුතනා, සියා ආසවවිපයුතනා.

දසිනිදියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව සාසවාති, සාසවා වෙව නො ච ආසවාති. තිණිනිදියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව සාසවාති'පි සාසවා වෙව නො ච ආසවාති'පි. නවිනිදියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව සාසවාති, සියා සාසවා වෙව නො ච ආසවා, සියා න වතනබ්බා සාසවා වෙව නො ච ආසවාති.

පණණරසිනිදියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව ආසවසමපයුතනාති'පි, ආසවසමපයුතනා වෙව නො ච ආසවාති'පි. දොමනසසිනිදියං න වතනබ්බං ආසවො වෙව ආසවසමපයුතනනති, ආසවසමපයුතනං වෙව නො ච ආසවො. ඡ ඉනිදියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව ආසවසමපයුතනාති, සියා ආසවසමපයුතනා වෙව නො ච ආසවා, සියා න වතනබ්බා ආසවසමපයුතනා වෙව නො ච ආසවාති.

නවිනිදියා ආසවවිපයුතනසාසවා. තිණිනිදියා ආසවවිපයුතන-අනාසවා. දොමනසසිනිදියං න වතනබ්බං ආසවවිපයුතනසාසවනති'පි ආසවවිපයුතනඅනාසවනති'පි. තිණිනිදියා සියා ආසවවිපයුතන සාසවා, සියා ආසවවිපයුතනඅනාසවා. ඡ ඉනිදියා සියා ආසවවිපයුතනසාසවා, සියා ආසවවිපයුතන අනාසවා, සියා න වතනබ්බා ආසවවිපයුතන-සාසවාති'පි ආසවවිපයුතනඅනාසවාති'පි.

337. නො සඤ්ඤප්නා.

දසිනිදියා සඤ්ඤප්නියා. තිණිනිදියා අසංයොජනියා. නවිනිදියා සියා සංයොජනියා, සියා අසංයොජනියා.

පණණරසිනිදියා සංයොජනවිපයුතනා. දොමනසසිනිදියං සංයොජන-සමපයුතනං. ඡ ඉනිදියා සියා සංයොජනසමපයුතනා, සියා සංයොජන-විපයුතනා.

දසිනිදියා න වතනබ්බා සංයොජනා වෙව සංයොජනියාති, සංයො-ජනියා වෙව නො ච සංයොජනා. තිණිනිදියා න වතනබ්බා සඤ්ඤප්නා-වෙව සඤ්ඤප්නියාතිපි සඤ්ඤප්නියා වෙව නොච සංයොජනාතිපි. නවිනිදියා න වතනබ්බා සංයොජනාවෙව සංයොජනියාති, සියා සංයො-ජනියා වෙව නො ච සංයොජනා, සියා න වතනබ්බා සංයොජනියා වෙව නො ච සංයොජනාති.

පණණරසිනිදියා න වතනබ්බා සංයොජනාවෙ'ව සංයොජනසමප-යුතනාති'පි සංයොජනසමපයුතනා වෙව නො ච සංයොජනාතිපි. දොමනසසිනිදියං න වතනබ්බං සංයොජනං වෙව සංයොජනසමපයුතනනති, සංයොජනසමපයුතනං වෙව නො ච සංයොජනං. ඡ ඉනිදියා න වතනබ්බා සංයොජනා වෙව සඤ්ඤප්නසමපයුතනාති, සියා සඤ්ඤප්නසමප-යුතනා වෙව නො ච සංයොජනා, සියා න වතනබ්බා සංයොජනසමප-යුතනා වෙව නො ච සංයොජනාති.

නවිඤ්ඤා සංයෝජනවිපායුතතසංයෝජනියා, තීණිඤ්ඤා සංයෝජන විපායුතතආසංයෝජනියා, දොමනස්සිඤ්ඤා න චතතබ්බං සංයෝජන විපායුතතසංයෝජනියනනිපි සංයෝජනවිපායුතතආසංයෝජනියනනි'පි. තීණිඤ්ඤා සිය සංයෝජනවිපායුතතසංයෝජනියා, සිය සංයෝජන විපායුතතආසංයෝජනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සිය සංයෝජනවිපායුතත සංයෝජනියා, සිය සංයෝජනවිපායුතතආසංයෝජනියා, සිය න චතතබ්බං සංයෝජනවිපායුතතසංයෝජනියානි'පි සංයෝජනවිපායුතතආසංයෝජනියානි'පි.

338. නො ගන්තො.

දසිඤ්ඤා ගන්තනියා තීණිඤ්ඤා අගන්තනියා. නවිඤ්ඤා සිය ගන්තනියා, සිය අගන්තනියා.

පණණරසිඤ්ඤා ගන්තවිපායුතතා. දොමනස්සිඤ්ඤා ගන්තසම්පයුතතං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සිය ගන්තසම්පයුතතා, සිය ගන්තවිපායුතතා.

දසිඤ්ඤා න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තනියානී, ගන්තනියා චෙව නො ච ගන්තො. තීණිඤ්ඤා න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තනියානි'පි ගන්තනියා චෙව නො ච ගන්තොනි'පි. නවිඤ්ඤා න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තනියානී, සිය ගන්තනියා චෙව නො ච ගන්තො, සිය න චතතබ්බං ගන්තනියා චෙව නො ච ගන්තොනී.

පණණරසිඤ්ඤා න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුතතානි'පි ගන්ත සම්පයුතතා චෙව නො ච ගන්තොනි'පි. දොමනස්සිඤ්ඤා න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුතතනනී, ගන්තසම්පයුතතං චෙව නො ච ගන්තො. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුතතානී, සිය ගන්තසම්පයුතතා චෙව නො ච ගන්තො, සිය න චතතබ්බං ගන්තසම්පයුතතා චෙව නො ච ගන්තොනී.

නවිඤ්ඤා ගන්තවිපායුතතගන්තනියා. තීණිඤ්ඤා ගන්තවිපායුතත අගන්තනියා. දොමනස්සිඤ්ඤා න චතතබ්බං ගන්තවිපායුතතගන්තනියනනි'පි ගන්තවිපායුතතඅගන්තනියනනි'පි. තීණිඤ්ඤා සිය ගන්තවිපායුතතගන්තනියා, සිය ගන්තවිපායුතතඅගන්තනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සිය ගන්තවිපායුතතගන්තනියා, සිය ගන්තවිපායුතතඅගන්තනියා, සිය න චතතබ්බං ගන්තවිපායුතත ගන්තනියානි'පි ගන්තවිපායුතතඅගන්තනියානි'පි.

339.-341. නො ඕහා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නිවරණා.

දසිඤ්ඤා නිවරණියා, තීණිඤ්ඤා අනිවරණියා නවිඤ්ඤා සිය නිවරණියා, සිය අනිවරණියා.

පණණරසිඤ්ඤා නිවරණවිපායුතතා. දොමනස්සිඤ්ඤා නිවරණ සම්පයුතතං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සිය නිවරණසම්පයුතතා සිය නිවරණවිපායුතතා.

දසිඤ්ඤා න චතතබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියානී, නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණා. තීණිඤ්ඤා න චතතබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියානි'පි නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණානි'පි. නවිඤ්ඤා න චතතබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියානී. සිය නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණා, සිය න චතතබ්බං නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණානී.

පණණරසිඤ්ඤා න චත්තබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තාති'පි නිවරණසම්පයුත්තා වෙච නො ච නිවරණාති'පි. දොමනසසිඤ්ඤා න චත්තබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තනති, නිවරණසම්පයුත්තං වෙච නො ච නිවරණං. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චත්තබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තාති, සියා නිවරණසම්පයුත්තා වෙච නො ච නිවරණා, සියා න චත්තබ්බං නිවරණසම්පයුත්තා වෙච නො ච නිවරණාති.

නවිඤ්ඤා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා. තිණිඤ්ඤා නිවරණවිපයුත්තන අනිවරණියා. දොමනසසිඤ්ඤා න චත්තබ්බං නිවරණවිපයුත්තනිවරණියනති'පි, නිවරණවිපයුත්තන අනිවරණියනති'පි. තිණිඤ්ඤා සියා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිපයුත්තන අනිවරණියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිපයුත්තන අනිවරණියා, සියා නිවරණවිපයුත්තන අනිවරණියා, සියා න චත්තබ්බං නිවරණවිපයුත්තනනිවරණියාති'පි නිවරණවිපයුත්තන අනිවරණියාති'පි.

342. නො පරාමාසා.

දසිඤ්ඤා පරාමට්ඨා. තිණිඤ්ඤා අපරාමට්ඨා. නවිඤ්ඤා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා.

සොලසිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පරාමාස සම්පයුත්තා, සියා පරාමාස විපයුත්තා.

දසිඤ්ඤා න චත්තබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති, පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසා. තිණිඤ්ඤා න චත්තබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති'පි, පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසාති'පි. නවිඤ්ඤා න චත්තබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති, සියා පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසා, සියා න චත්තබ්බං පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසාති.

දසිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා. තිණිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්තන අපරාමට්ඨා, තිණිඤ්ඤා සියා පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා සියා පරාමාසවිපයුත්තන අපරාමට්ඨා ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිපයුත්තන අපරාමට්ඨා, සියා න චත්තබ්බං පරාමාසවිපයුත්තන පරාමට්ඨාති'පි පරාමාසවිපයුත්තන අපරාමට්ඨාති'පි.

343. සතතිඤ්ඤා අනාරම්මණා. චුද්දසිඤ්ඤා සාරම්මණා. ජ්විතිඤ්ඤා සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

ඵකවිසතිඤ්ඤා නො චිත්තා. මනිඤ්ඤා චිත්තං.

තෙරසිඤ්ඤා චෙතසිකා. අට්ඨිඤ්ඤා අචෙතසිකා. ජ්විතිඤ්ඤා සියා චෙතසිකං, සියා අචෙතසිකං.

තෙරසිඤ්ඤා චිත්තසම්පයුත්තා. සතතිඤ්ඤා චිත්තවිපයුත්තා. ජ්විතිඤ්ඤා සියා චිත්තසම්පයුත්තං, සියා චිත්තවිපයුත්තං. මනිඤ්ඤා න චත්තබ්බං චිත්තෙන සම්පයුත්තනති'පි චිත්තෙන විපයුත්තනති'පි.

තෙරසිඤ්ඤා චිත්තසංසට්ඨා. සතතිඤ්ඤා චිත්තවිසංසට්ඨා. ජ්විතිඤ්ඤා සියා චිත්තසංසට්ඨං, සියා චිත්තවිසංසට්ඨං. මනිඤ්ඤා න චත්තබ්බං චිත්තෙන සංසට්ඨනති'පි චිත්තෙන විසංසට්ඨනති'පි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නිවරණ ද වුවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වුවාහු ම නො ද නිවරණහ සි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය නිවරණ යෙක් ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ සි නො කියයුත්තේ ය, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නිවරණ ද වුවාහු ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්තහ සි නො කියයුත්තාහ, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවාහු ම නො ද නිවරණ ද වන්නාහ, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවාහු ම නො ද නිවරණහ සි නො කියයුතු වන්නාහු සි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණිය වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රිය නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණිය සි ද නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය සි ද නො කියයුතු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය ද වන්නාහ, ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණියහ සි ද නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණියහ සි ද නො කියයුතු වන්නාහු සි.

342. (දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) පරාමාසයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමාෂ්ටයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් අපරාමාෂ්ටයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහු සි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් පරාමර්ශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු සි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමර්ශ ද වුවාහු ම පරාමාෂ්ටහ සි නො කියයුත්තාහ, පරාමාෂ්ට ද වුවාහු ම නො ද පරාමාෂ්ටයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් පරාමාෂ්ට ද වූ ම පරාමාෂ්ටහ සි ද පරාමාෂ්ට ද වුවාහු ම නො ද පරාමාෂ්ටහ සි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රිය යෝ නව දෙනෙක් පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාෂ්ටහ සි නො කියයුත්තාහ, පරාමාෂ්ට ද වුවාහු ම නො ද පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමාෂ්ට ද වුවාහු ම නො ද පරාමාෂ්ටහ සි නො කිය යුතු ද වන්නාහු සි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමාෂ්ටවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ටයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් පරාමාෂ්ටවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ටයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් පරාමාෂ්ටවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමාෂ්ටවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් පරාමාෂ්ටවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමාෂ්ටවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමාෂ්ටවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ටහ සි ද පරාමාෂ්ටවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ටහ සි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු සි.

343. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බනයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ කුදුස් දෙනෙක් සාලම්බනයහ. ජීවිකින්ද්‍රිය සාලම්බන ද වන්නෝ ය, අනාලම්බන ද වන්නෝ සි.

එක්විසි ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තයෝ නො වෙති. මනින්ද්‍රිය විත්ත වෙ.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ජෛවකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් අජෛවකයෝ ය. ජීවිකින්ද්‍රිය ජෛවකය ද වන්නෝ ය, අජෛවකය ද වන්නෝ සි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් විත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් විත්තවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ජීවිකින්ද්‍රිය විත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නෝ ය, විත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නෝ ය. මනින්ද්‍රිය විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත සි ද විත්තය හා විප්‍රයුක්ත සි ද නො කිය යුත්තේ සි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් විත්ත විසංසාෂ්ටයෝ ය. ජීවිකින්ද්‍රිය විත්තසංසාෂ්ට ද වන්නෝ ය, විත්තවිසංසාෂ්ට ද වන්නෝ ය. මනින්ද්‍රිය විත්තය හා සංසාෂ්ට සි ද විත්තය හා විසංසාෂ්ට සි ද නො කිය යුත්තේ සි.

තෙරසිද්ධියා චිත්තසමුට්ඨානා. අට්ඨිද්ධියා නො චිත්තසමුට්ඨානා. ජිවිතිද්ධියං සියා චිත්තසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානං.

තෙරසිද්ධියා චිත්තසහභුනො. අට්ඨිද්ධියා නො චිත්තසහභුනො. ජිවිතිද්ධියං සියා චිත්තසහභු සියා නො චිත්තසහභු.

තෙරසිද්ධියා චිත්තානුපරිචතනිනො. අට්ඨිද්ධියා නො චිත්තානු-පරිචතනිනො. ජිවිතිද්ධියං සියා චිත්තානුපරිචතනි, සියා නො චිත්තානු-පරිචතනි.

තෙරසිද්ධියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. අට්ඨිද්ධියා නො චිත්තසංසට්ඨ-සමුට්ඨානා. ජිවිතිද්ධියං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං.

තෙරසිද්ධියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. අට්ඨිද්ධියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. ජිවිතිද්ධියං සියා චිත්තසංසට්ඨ-සමුට්ඨානසහභු, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු.

තෙරසිද්ධියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචතනිනො. අට්ඨිද්ධියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචතනිනො. ජිවිතිද්ධියං සියා චිත්තසංසට්ඨ-සමුට්ඨානානුපරිචතනි, සියා නො චිත්තසංසට්ඨ සමුට්ඨානානුපරිචතනි.

ඡ ඉන්ද්‍රියා අජකිතනිකා. සොලසිද්ධියා බාහිරා.

සතතිද්ධියා උපාදා. වුද්ධසිද්ධියා නො උපාදා. ජිවිතිද්ධියං සියා උපාදා, සියා නො උපාදා.

නවිද්ධියා උපාදිත්තා. චතතාරිද්ධියා අනුපාදිත්තා. නවිද්ධියා සියා උපාදිත්තා, සියා අනුපාදිත්තා.

344. නො උපාදානා.

දසිද්ධියා උපාදානිතා. තිණිද්ධියා අනුපාදානිතා. නවිද්ධියා සියා උපාදානිතා, සියා අනුපාදානිතා.

සොලසිද්ධියා උපාදානවිපසුත්තා, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා උපාදානසමපසුත්තා සියා උපාදාන විපසුත්තා.

දසිද්ධියා න චිත්තබ්බා උපාදානා වෙච උපාදානිතානි, උපාදානිතා වෙච නො ච උපාදානා. තිණිද්ධියා න චිත්තබ්බා උපාදානා වෙච උපාදානිතානි'පි, උපාදානිතා වෙච නො ච උපාදානානි'පි. නවිද්ධියා න චිත්තබ්බා උපාදානා වෙච උපාදානිතානි, සියා උපාදානිතා වෙච නො ච උපාදානා, සියා න චිත්තබ්බා උපාදානිතා වෙච නො ච උපාදානානි.

සොලසිද්ධියා න චිත්තබ්බා උපාදානා වෙච උපාදානසමපසුත්තානි'පි උපාදානසමපසුත්තා වෙච නො ච උපාදානානි'පි. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චිත්තබ්බා උපාදානා වෙච උපාදානසමපසුත්තානි, සියා උපාදාන-සමපසුත්තා වෙච නො ච උපාදානා, සියා න චිත්තබ්බා උපාදාන-සමපසුත්තා වෙච නො ච උපාදානානි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසමුක්ඛානායෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසමුක්ඛානායෝ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය විත්තසමුක්ඛාන ද වන්නේ ය, විත්ත සමුක්ඛාන නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසහභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසහභූ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තානුපරිවර්තිභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තානු පරිවර්ති නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, විත්තානුපරිවර්ති නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානායෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානායෝ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තසංසාෂ්ට සමුක්ඛාන ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛාන නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානාසහභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානාසහභූ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තසංසාෂ්ට සමුක්ඛානාසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානාසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානානුපරිවර්ති වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානානුපරිවර්ති නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්ත සංසාෂ්ටසමුක්ඛානානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානානුපරිවර්ති නො ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආධ්‍යාත්මිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් බාහිරයෝ වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් උපාද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදස් දෙනෙක් උපාද නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නො ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදීන්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් අනුපාදීන්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදීන්ත දවන්තාහ, අනුපාදීන්ත ද වන්තාහු යි.

344. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ උපාදනායෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදනීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදනීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදනීය ද වන්තාහ, අනුපාදනීය ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසුක්කයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වන්තාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්ක ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනීයහ යි නො කියයුක්කාහ. උපාදනීය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනීයහ යි ද උපාදනීය ද වූ ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුක්කාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනීයහ යි නො කියයුක්කාහ. උපාදනීය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන ද වන්තාහ, උපාදනීය ද වූවාහු ම නො ද උපාදනීයයෝ යි නො කියයුතු ද වන්තාහු යි.

සොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්කහ යි ද උපාදන සම්ප්‍රසුක්ක ද වූ ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුක්කාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්කයෝ යි නො කියයුක්කාහ. උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූ ම නො ද උපාදන ද වන්තාහ. උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූ ම නො ද උපාදනායෝ යි නො කියයුතු වන්තාහු යි.

දසිනිදියා උපාදනවිපසුතනඋපාදනියා. තිණිනිදියා උපාදන-
විපසුතන අනුපාදනියා. තිණිනිදියා සියා උපාදනවිපසුතනඋපාදනියා,
සියා උපාදනවිපසුතනඅනුපාදනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා උපාදනවිපසු-
තනඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපසුතනඅනුපාදනියා, සියා න
විභවකාන්තය උපාදනවිපසුතනඋපාදනියානි'පි උපාදනවිපසුතන-
අනුපාදනියානි'පි.

345. නො කිලෙසා.

දසිනිදියා සංකිලෙසිකා, තිණිනිදියා අසංකිලෙසිකා, නවිනිදියා සියා
සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා.

පණණරසිනිදියා අසංකිලිට්ඨා, දෙමනසිනිදියා සංකිලිට්ඨා, ඡ
ඉන්ද්‍රියා සියා සංකිලිට්ඨා සියා අසංකිලිට්ඨා.

පණණරසිනිදියා කිලෙසවිපසුතනා, දෙමනසිනිදියා කිලෙස-
සමපසුතනා, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කිලෙසසමපසුතනා, සියා කිලෙසවිපසුතනා.

දසිනිදියා න විභවකාන්තය කිලෙසා වෙච්ච සංකිලෙසිකානි, සංකිලෙසිකා
වෙච්ච නො ව කිලෙසා. තිණිනිදියා න විභවකාන්තය කිලෙසා වෙච්ච සංකි-
ලෙසිකානි'පි සංකිලෙසිකා වෙච්ච නො ව කිලෙසානි'පි. නවිනිදියා න
විභවකාන්තය කිලෙසා වෙච්ච සංකිලෙසිකානි, සියා සංකිලෙසිකා වෙච්ච නො ව
කිලෙසා සියා න විභවකාන්තය සංකිලෙසිකා වෙච්ච නො ව කිලෙසානි.

පණණරසිනිදියා න විභවකාන්තය කිලෙසා වෙච්ච සංකිලිට්ඨානි'පි
සංකිලිට්ඨා වෙච්ච නො ව කිලෙසානි'පි. දෙමනසිනිදියා න විභවකාන්තය
කිලෙසා වෙච්ච සංකිලිට්ඨානි, සංකිලිට්ඨාඤ්ච ව නො ව කිලෙසා
ඡ ඉන්ද්‍රියා න විභවකාන්තය කිලෙසා වෙච්ච සංකිලිට්ඨානි, සියා සංකිලිට්ඨා වෙච්ච
නො ව කිලෙසා, සියා න විභවකාන්තය සංකිලිට්ඨා වෙච්ච නො ව
කිලෙසානි.

පණණරසිනිදියා න විභවකාන්තය කිලෙසා වෙච්ච කිලෙසසමපසුතනානි'පි
කිලෙසසමපසුතනා වෙච්ච නො ව කිලෙසානි'පි. දෙමනසිනිදියා න
විභවකාන්තය කිලෙසා වෙච්ච කිලෙසසමපසුතනානි, කිලෙසසමපසුතනා
වෙච්ච නො ව කිලෙසා. ඡ ඉන්ද්‍රියා න විභවකාන්තය කිලෙසා වෙච්ච
කිලෙසසමපසුතනානි, සියා කිලෙසසමපසුතනා වෙච්ච නො ව කිලෙසා,
සියා න විභවකාන්තය කිලෙසසමපසුතනා වෙච්ච නො ව කිලෙසානි.

නවිනිදියා කිලෙසවිපසුතන සංකිලෙසිකා. තිණිනිදියා කිලෙසවිපසු-
තනඅසංකිලෙසිකා. දෙමනසිනිදියා න විභවකාන්තය කිලෙසවිපසුතන-
සංකිලෙසිකානි'පි කිලෙසවිපසුතනඅසංකිලෙසිකානි'පි. තිණිනිදියා
සියා කිලෙසවිපසුතනසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපසුතනඅසංකි-
ලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කිලෙසවිපසුතනසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙස-
විපසුතනඅසංකිලෙසිකා, සියා න විභවකාන්තය කිලෙසවිපසුතනසංකි-
ලෙසිකානි'පි කිලෙසවිපසුතන අසංකිලෙසිකානි'පි.

346. පණණරසිනිදියා න දසුනෙන පභානකාන්තය. සතනිනිදියා සියා
දසුනෙන පභානකාන්තය සියා න දසුනෙන පභානකාන්තය.

පණණරසිනිදියා න භාවනාය පභානකාන්තය. සතනිනිදියා සියා භාවනාය
පභානකාන්තය, සියා න භාවනාය පභානකාන්තය.

ඉන්ද්‍රියයේ දසදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසුක්තඋපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසුක්තඉත්‍රපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසුක්තඋපාදනිය ද වන්තාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්තඉත්‍රපාදනිය ද වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් උපාදන විප්‍රසුක්තඋපාදනිය ද වන්තාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්තඉත්‍රපාදනිය ද වන්තාහ. උපාදන විප්‍රසුක්තඋපාදනියහ යි ද උපාදනවිප්‍රසුක්තඉත්‍රපාදනියහ යි ද නො කියයුතු වන්තාහු යි.

345. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයේ ක්ලෙශයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයේ දසදෙනෙක් සාංක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් අසාං ක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ නවදෙනෙක් සාංක්ලෙශික ද වන්තාහ, අසාංක්ලෙශික ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටයහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සංක්ලිෂ්ට ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තයෝ වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රිය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ දසදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි නො කිය යුක්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි ද සාංක්ලෙශික ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුක්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ නවදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි නො කියයුක්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශ ද වන්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුක්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය කෙලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ට යි නො කියයුතු ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශ වෙයි. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි නො කියයුක්තාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශ යෝ ද වන්තාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද ක්ලෙශ සම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුක්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශ ද වෙයි. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශ සම්ප්‍රසුක්තහ යි නො කියයුක්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශ ද වන්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ නවදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත සාංක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත අසාංක්ලෙශිකයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ක්ලෙශ විප්‍රසුක්ත සාංක්ලෙශිකයෙකැ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත අසාංක්ලෙශිකයෙකැ යි ද නො කියයුතු ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තසාංක්ලෙශික ද වන්තාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත අසාංක්ලෙශික ද වන්තාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත සාංක්ලෙශිකහ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත අසාංක්ලෙශිකහ යි ද නො කියයුතු වන්තාහු යි.

346. පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් දර්ශනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රිය යේ සත් දෙනෙක් දර්ශනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තාහ, දර්ශනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ සත්දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්තාහු යි.

පණණරසිඤ්ඤා න දක්ඛනෙන පභානබ්බභෙතුකා. සතතීඤ්ඤා සියා දක්ඛනෙන පභානබ්බභෙතුකා, සියා න දක්ඛනෙන පභානබ්බභෙතුකා.

පණණරසිඤ්ඤා න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා. සතතීඤ්ඤා සියා භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා, සියා න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා.

නවීඤ්ඤා අවිතකකා. දොමනසසිඤ්ඤා සවිතකකා. ආදාසිඤ්ඤා සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

නවීඤ්ඤා අවිචාරා. දොමනසසිඤ්ඤා සවිචාරා. ආදාසිඤ්ඤා සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

ඵකාදසිඤ්ඤා අපට්ඨිකා. ඵකාදසිඤ්ඤා සියා සපට්ඨිකා, සියා අපට්ඨිකා.

ඵකාදසිඤ්ඤා න පිතීසහගතා. ඵකාදසිඤ්ඤා සියා පිතීසහගතා, සියා න පිතීසහගතා.

ආදාසිඤ්ඤා න සුඛසහගතා. දසිඤ්ඤා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

ආදාසිඤ්ඤා න උපෙකධාසහගතා. දසිඤ්ඤා සියා උපෙකධාසහගතා, සියා න උපෙකධාසහගතා.

දසිඤ්ඤා කාමාවචරා. තීණීඤ්ඤා න කාමාවචරා. නවීඤ්ඤා සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා.

තෙරසිඤ්ඤා න රූපාවචරා. නවීඤ්ඤා සියා රූපාවචරා. සියා න රූපාවචරා.

චුද්දසිඤ්ඤා න අරූපාවචරා. අට්ඨීඤ්ඤා සියා අරූපාවචරා. සියා න අරූපාවචරා.

දසිඤ්ඤා පරියාපනතා. තීණීඤ්ඤා අපරියාපනතා. නවීඤ්ඤා සියා පරියාපනතා සියා අපරියාපනතා.

ඵකාදසිඤ්ඤා අනියතානිකා. අනසද්දභසද්දඤ්ඤාමිතීඤ්ඤා නියතානිකා දසිඤ්ඤා සියා නියතානිකා, සියා අනියතානිකා.

දසිඤ්ඤා අනියතා. අනසද්දභසද්දඤ්ඤාමිතීඤ්ඤා නියතානිකා. ඵකාදසිඤ්ඤා සියා නියතා, සියා අනියතා.

දසිඤ්ඤා සඋතතරා. තීණීඤ්ඤා අනුතතරා. නවීඤ්ඤා සියා සඋතතරා, සියා අනුතතරා.

පණණරසිඤ්ඤා අරණා. දොමනසසිඤ්ඤා සරණං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සරණා, සියා අරණානී.

පසදහපුච්ඡකං

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතු ඇත්තාහු නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක ද වන්තාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුකයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක ද වන්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුකයෝ නො ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් අවිතර්කයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සචිතර්ක ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙළොස් දෙනෙක් සචිතර්ක ද වන්තාහ, අවිතර්ක ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් අවිචාරයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සචිචාර ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙළොස් දෙනෙක් සචිචාර ද වන්තාහ, අවිචාර ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අප්‍රීතිකයෝ ය. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්තාහ, අප්‍රීතික ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතියහගතයෝ නො වෙති. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතියහගත ද වන්තාහ, ප්‍රීතියහගතයෝ නො ද වන්තාහු යි.

දෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සුඛසහගතයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත නො ද වන්තාහු යි.

දෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් කාමාවචරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ කීදෙනෙක් කාමාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් කාමාවචර ද වන්තාහ, කාමාවචර නො ද වන්තාහු යි.

තෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් රූපාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් රූපාවචර ද වන්තාහ. රූපාවචර නො ද වන්තාහු යි.

තුදුස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරූපාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් අරූපාවචර ද වන්තාහ, අරූපාවචර නො ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් පයඛාපන්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ කීදෙනෙක් අපයඛා පන්නයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් පයඛාපන්න ද වන්තාහ, අපයඛාපන්න ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අනෙතයඛාණිකයෝ වෙති. අනෙතයඛාණිකයෝ මිනිත්ද්‍රිය නෙතයඛාණික ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් නෙතයඛාණික ද වන්තාහ, අනෙතයඛාණික ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් අනියතයහ. අනෙතයඛාණිකයෝ මිනිත්ද්‍රිය නියතය එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නියත ද වන්තාහ, අනියත ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් සඋත්තරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ කීදෙනෙක් අනුත්තරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්තාහ, අනුත්තර ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරණයහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සරණ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සරණ ද වන්තාහ, අරණ ද වන්තාහු යයි.

පඤ්චසුව්ඡක යි.

ඉන්ද්‍රියවිභවිත නිමි.

6. පටිච්චසමුප්පාද විභවේගා

347. අවිජ්ජා පච්චය, සංඛාර, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-
පච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, සලායතනපච්චයා
ඵඤ්ඤා, ඵඤ්ඤාපච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා
උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවෝ, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා
ජරාමරණං සොකපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සපායාසා සමභවනතී, ඵවමේ-
තස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතී.

348. තත්ථ කතමො අවිජ්ජා : දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ
අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පච්චදාය
අඤ්ඤාණං, අයං වුච්චතී අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා : පුඤ්ඤාභිසංඛාරො
අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො කායසංඛාරො වච්චිසංඛාරො
මිත්තසංඛාරො.

තත්ථ කතමො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො : කුසලාවේතනා කාමාවච්චරා
රූපාවච්චරා දානමයා සීලමයා භාවනාමයා, අයං වුච්චතී පුඤ්ඤාභි-
සංඛාරො.

තත්ථ කතමො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො : අකුසලා වේතනා කාමාවච්චරා,
අයං වුච්චතී අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො.

තත්ථ කතමො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො : කුසලා වේතනා අරූපාවච්චරා,
අයං වුච්චතී ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො.

තත්ථ කතමො කායසංඛාරො : කායසංඤ්චතනා කායසංඛාරො,
වච්චිසංඤ්චතනා වච්චිසංඛාරො, මනෝසංඤ්චතනා මිත්තසංඛාරො. ඉමෙ
වුච්චනතී අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා.

349. තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං
සොඤ්ඤාණං භානච්ඤ්ඤාණං ජීව්හාච්ඤ්ඤාණං කායච්ඤ්ඤාණං මනෝ
ච්ඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චතී සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

350. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අජචී නාමං, අජචී
රූපං.

තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාර-
කකිකො, ඉදං වුච්චතී නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චතනාරො ච මහාභුතා චතුත්තං ච මහා
භුතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චතී රූපං. ඉතී ඉදං ච නාමං ඉදං ච
රූපං, ඉදං වුච්චතී විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

351. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං : චක්ඛායතනං
සොඤ්ඤායතනං භානායතනං ජීව්හායතනං කායායතනං මනායතනං,
ඉදං වුච්චතී නාමරූපපච්චයා සලායතනං.

6. ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාද විභවනය

347. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් (විපාක) විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනය වෙයි, ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් (උපප්‍රාප්ති) භවය වෙයි, (කර්ම) භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා-මරණ ද සොකපරිදේවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසයෝ ද වෙත්. මෙසේ තෙල සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ ඉපදීම වේ.

348. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : දුඃඛසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛසමුදයසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරෝධසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරෝධගාමීනීප්‍රතිපදසත්‍යයෙහි නො දැනීම යි. මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් (උපදාන) සංස්කාරයෝ කවරහ යත් : පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනඤ්ජාභිසංස්කාර ය, කායසංස්කාර ය, වාක් සංස්කාරය , චිත්තසංස්කාර යි.

එහි පුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : දුකමය වූ ද ශීලමය වූ ද භාවනාමය වූ ද කාමාවච්චර වූ රූපාවච්චර වූ කුශලලවෙතනා යි. මේ පුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි අපුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : කාමාවච්චර අකුශලලවෙතනා යි. මේ අපුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි ආනඤ්ජාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : අරූපාවච්චර කුශලලවෙතනා යි. මේ ආනඤ්ජාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි කායසංස්කාර කවරෙ යත් : කායසඤ්චෙතනාව කායසංස්කාර ය, වාක් සඤ්චෙතනාව වාක් සංස්කාර ය, මනස්සඤ්චෙතනාව චිත්තසංස්කාර යි. මොහු අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා සංස්කාරහ යි කියනු ලැබෙත්.

349. එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා විඤ්ඤාන කවරෙ යත් : චක්ඡුර්විඤ්ඤාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාන ය, ස්‍රාණවිඤ්ඤාන ය, ජිභ්වාවිඤ්ඤාන ය, කායවිඤ්ඤාන ය, මනෝවිඤ්ඤාන යි. මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ' විඤ්ඤාන ' යි කියනු ලැබේ.

350. එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති.

එහි නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි රූප කවරෙ යත් : සතර මහාභුතයෝ ද සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් රූපය ද යි මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ.

351. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ඡේදායතන කවරෙ යත් : චක්ඛායතන ය, සොකායතන ය, ඝාතායතන ය, ජීවිහායතන ය, කායායතන ය, මනායතන යි. මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ඡේදායතන යි කියනු ලැබේ.

352. තත්ථ කතමො සලායතනපච්චයා ඵයොයො : චිකුක්ඛලථයොයො සොතසලථයොයො ඝානසලථයොයො ජිට්ඨාසලථයොයො කායසලථයොයො මනෝසලථයොයො, අයං වුච්චති සලායතනපච්චයා ඵයොයො.

353. තත්ථ කතමා ඵයොසච්චයා වේදනා : චිකුක්ඛලථයොයො චේදනා සොතසලථයොයො චේදනා ඝානසලථයොයො චේදනා ජිට්ඨාසලථයොයො චේදනා කායසලථයොයො චේදනා මනෝසලථයොයො චේදනා, අයං වුච්චති ඵයොසච්චයා වේදනා.

354 තත්ථ කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා : රූපතණ්හා සඤ්ජතණ්හා භක්ඛිතණ්හා රසතණ්හා ථේඛිඛිඛතණ්හා ඛම්මතණ්හා, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා.

355. තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : කාමුපාදානං දිවස්සුපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අත්තවාදුපාදානං, ඉදං වුච්චති තණ්හා පච්චයා උපාදානං.

356. තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො : භවො දුච්චධෙන . අජී කම්මභවො, අජී උපපතතිභවො.

තත්ථ කතමො කම්මභවො : පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ඤාභිසංඛාරො, අයං වුච්චති කම්මභවො. සබ්බපි භවහාමිකම්මං කම්මභවො.

තත්ථ කතමො උපපතතිභවො : කාමභවො රූපභවො අරූපභවො සඤ්ඤාභවො අසඤ්ඤාභවො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා භවො ඵක වොකාරභවො චතුචොකාරභවො පඤ්චචොකාරභවො, අයං වුච්චති උපපතතිභවො. අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

257. තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති මික්ඛනාති අභිනිබ්බතති බ්බානං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො. අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

258. තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අජී ජරා, අජී මරණං.

තත්ථ කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා බ්බන්ධිචං පාලිචං චලිත්තචතා ආයුනො සංභාති ඉඤ්චයානං පරිපාකො. අයං වුච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහා තමහා සත්තනිකායා වුති චචනතා භෙදො අනන්තරානං මච්චු මරණං කාලකිරියා බ්බානං භෙදො කලොඛරයා නිකෙඛපො ජීවිතිඤ්චයො උපචේජ්ඤො, ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයං ච ජරා ඉදං ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

352. එහි භවයනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ස්වරූපය කවර යත් : වක්ඛුසම්ඵලය ය, සොතසම්ඵලය ය, සාතසම්ඵලය ය, ජීවිතසම්ඵලය ය, කායසම්ඵලය ය, මනෝ සම්ඵලය යි. මේ භවයනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ස්වරූපය යි කියනු ලැබේ.

353. එහි ස්වරූපයෙන් උපදනා වේදනා කවර යත් : වක්ඛුසම්ඵලයෙන් උපන් වේදනා ය, සොතසම්ඵලයෙන් උපන් වේදනා ය, සාතසම්ඵලයෙන් උපන් වේදනා ය, ජීවිතසම්ඵලයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසම්ඵලයෙන් උපන් වේදනා ය, මනෝසම්ඵලයෙන් උපන් වේදනා යි. මේ ස්වරූපයෙන් උපදනා වේදනා යි කියනු ලැබේ.

354. එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා තෘෂ්ණා කවර යත් : රූපතෘෂ්ණා ය, ඉන්ද්‍රිය තෘෂ්ණා ය, ගන්ධතෘෂ්ණා ය, රසතෘෂ්ණා ය, ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යාතෘෂ්ණා ය, ධර්මතෘෂ්ණා යි. මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

355. එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා උපාදන කවර යත් : කාමෝපාදන ය, දෘෂ්ට්‍යොපාදන ය, ශීලව්‍රතෝපාදන ය, ආත්මවාදෝපාදන යි. මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා උපාදන යි කියනු ලැබේ.

356. එහි උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා භවය කවර යත් : භවය ද්විප්‍රකාරයෙන් වෙයි : කර්මභවයෙක් ඇත, උපප්‍රාප්තිභවයෙක් ඇති.

එහි කර්මභව කවර යත් : පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනඤ්ජාභි සංස්කාර යි. මේ කර්මභව යි කියනු ලැබේ. හැම භවගාමීකර්මය කර්මභව වේ.

එහි උපප්‍රාප්තිභව කවර යත් : කාමභව ය, රූපභව ය, අරූපභව ය, සංඥභව ය, අසංඥභව ය, තේනවසංඥනාසංඥ භව ය, එකවෝකාරභව ය, වතුචෝකාරභව ය, පඤ්චවෝකාරභව යි. මේ උපප්‍රාප්තිභව යි කියනු ලැබේ. මේ උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා භව යි කියනු ලැබේ.

357. එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජාති කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි යම් ඉපැද්මෙක් (පරිපූර්ණයානන විසින්) මොනෝවට ඉපැද්මෙක් අවනුන්තියෙක් වෙසෙයින් ඉපැද්මෙක් ස්කන්ධයන්ගේ පහළ වීමෙක් ආයතනයන්ගේ ප්‍රතිලාභයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යි කියනු ලැබේ.

358. එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජරාමරණ කවර යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණ යෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් දිරිමෙක් දිරනඅයුරෙක් බණ්ඩිත බවෙක් පැසුණු බවෙක් රැලිනැඟුණු සම ඇති බවෙක් ආයුෂ්‍යයාගේ පිරිහීමෙක් ඉදුරන් මිහි කිරීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් ව්‍යුතියෙක් වූහුන වන බවෙක් බිඳීමෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් මාත්‍රසසඛ්‍යාන මරණයෙක් කල්පය කිරීමෙක් ස්කන්ධයන්ගේ බිඳීමෙක් කල්පවර්ෂයාගේ බහා නැඹීමෙක් ජීවිතනන්දියාගේ සිඳීමෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

359. තත් කතමො සොකො : සුඛිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතතං අනෙතාසොකො අනෙතා පරිසොකො වේතසො පරිඤ්ඤායනා දොමනස්සං සොකසලං, අයං වුච්චති සොකො.

360. තත් කතමො පරිදෙවො : සුඛිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස, ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතං පරිදෙවිතතං වාචා පලාපො විපලාපො ලාලපො ලාලපනා ලාලපිතතං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

361. තත් තතමං දුක්ඛං : යං කාසිකං අසාතං කාසිකං දුක්ඛං කාසලම්භස්සජං අසාතං දුක්ඛං වේදසිතං, කාසලම්භස්සජා අසාතා දුක්ඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

362. තත් කතමං දොමනස්සං : යං වේතසිකං අසාතං වේතසිකං දුක්ඛං වේතො සලම්භස්සජං අසාතං දුක්ඛං වේදසිතං, වේතො සලම්භස්සජා අසාතා දුක්ඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සං.

363. තත් කතමො උපායාසො : සුඛිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස, ආයාසො උපායාසො ආයාසිතතං උපායාසිතතං, අයං වුච්චති උපායාසො.

364. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති : එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සබ්බති භොති. සමාගමො භොති. සමොධානං භොති. පාතුභාවො භොති, තෙන වුච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති.

සුත්තනිකාපණ්ණාසං.

365. අවිජ්ජාපච්චයා සබ්බාරො, සබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එසෙයා, එසෙපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදනං, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

359. එහි ශෝක කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දු:බහෙකු වකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ශෝකයෙක් ශෝකාකාරයෙක් ශෝක කළ බවෙක් ඇතුළත ශෝකයෙක් ඇතුළත පරිශෝකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දෙමනසෙක් ශෝකශල්‍යයෙක් වේ ද, මේ ' ශෝක ' යි කියනු ලැබේ.

360. එහි පරිදෙව කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දු:බහෙකු වකින් පහස්නා ලද්දහුගේ (යම්) නම කියා හැඳීමෙක් නම කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම කියා හඬන බවෙක් ගුණ කියා හඬන බවෙක් වචනයෙක් ප්‍රලාපයෙක් විප්‍රලාපයෙක් පුනපුනා කීමෙක් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙක් වේ ද, මේ ' පරිදෙව ' යි කියනු ලැබේ.

361. එහි දු:බ කවරෙ යත් : යම් කායික වූ නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' දු:බ ' යි කියනු ලැබේ.

362. එහි ' දෙමනස්ස ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ නො සුවයෙක් වෛතසික වූ දුකෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ' දෙමනස්ස ' යි කියනු ලැබේ.

363. එහි ' උපායාස ' කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වෙවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්වාගත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දු:බ හෙකුවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙක් උපායාසයට පැමිණි බවෙක් වේ ද, මේ ' උපායාස ' යි කියනු ලැබේ.

364. ' එමමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යනු : මෙසේ තෙල අමීශ්‍ර වූ නොහොත් සියලු දු:බරාශීහුගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එමමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

365. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් චීඤ්ජාය වෙයි, චීඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනාය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනාප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ තෙල සියලු දු:බරාශීහුගේ පහළවීම වේ.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමරූපභෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො ඡට්ඨායතනභෙතුකො¹, එසපච්චයා වේදනා එසභෙතුකා වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදනං තණ්හාභෙතුකං, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතී.

භෙතුච්චතුක්ඛං.

367. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුතං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො ඡට්ඨායතනසම්පයුතො, එසපච්චයා වේදනා එසසම්පයුතො, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතො, තණ්හාපච්චයා උපාදනං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතී.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරෙ අවිජ්ජාසම්පයුතො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං, නාමපච්චයා එසො නාමසම්පයුතො, එසපච්චයා වේදනා එසසම්පයුතො, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතො, තණ්හාපච්චයා උපාදනං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතී.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුතං නාමං², නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුතං,³ ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො ඡට්ඨායතනසම්පයුතො, එසපච්චයා වේදනා එසසම්පයුතො, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතො, තණ්හාපච්චයා උපාදනං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතී.

1. සලායතනභෙතුකො - සා.
 2. විඤ්ඤාණසම්පයුතං - සිරිමු.
 3. නාමරූපසම්පයුතං - සිරිමු, මජ්ඣ.

අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුතේනා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, විඤ්ඤාණසමපයුතං නාමං,¹ නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසමපයුතං ඡට්ඨායතනං,² ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො ඡට්ඨායතනසමපයුතේනා, එසපච්චයා වේදනා එසසමපයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනා සමපයුතා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං තණ්හාසමපයුතං උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමේතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

සමපයුතනවතුක්ඛං.

368. අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො සඛ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඛ්ඛාරේ, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතන පච්චයාපි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො එසපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං, එසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයාපි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයාපි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරා- මරණං. එවමේතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො සඛ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා එසො එසපච්චයාපි නාමං, එසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයාපි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයාපි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයාපි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරා මරණං. එවමේතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ සඛ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨා- යතනපච්චයාපි නාමරූපං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො එසපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං, එසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයාපි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයාපි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයාපි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමේතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

1. විඤ්ඤාණසමපයුතං - සිපැවි.
 2. නාමරූපසමපයුතං සලායතනං - සිරිමු.

අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං සලායතන පච්චයා'පි නාමරූපං, ඡර්ඛායතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා'පි ඡර්ඛායතනං, එසෙසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසෙසා, වේදනා පච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

අඤ්ඤාමඤ්ඤාමිත්තු භාෂිතං.

369. සඛ්ඛාරපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- නාමපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- ඡර්ඛායතනපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- එසෙසපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- වේදනාපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- තණ්හා පච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- උපාදානපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡර්ඛායතනං, ඡර්ඛායතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

මාතීකා

370. කතමෙ ධම්මා අකුසලා : යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති සොමනස්සභගගනං දිට්ඨිගතකම්පසුත්තං රූපාරම්මණං වා සද්දරම්මණං වා ගකුරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඓදාංඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්බ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජා- පච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඛායතනං, ඡර්ඛායතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

371. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසම්මයො අනනුඛොධො අසමොධො අපච්චවේධො අසඛ්ඛාගණා අපච්චයොගාගණා අසමපෙක්ඛණා අපච්චවේක්ඛණා අපච්චක්ඛකම්මං දුමමජ්ඣං බාලාං අතම්පජ්ඣඤ්ඤං මොහො පමොහො සමමොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජාහො අවිජ්ජායොහො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරිසුච්චානං අවිජ්ජාලඛිණි මොහො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො : යා වේතනා සඤ්ඤානනා වේතසිත්තනං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො.

අවිද්‍යාප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාර ප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරය වෙයි. විඤ්ඤානප්‍රකාරයෙන් නාම රූප වෙයි, නාමරූපප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි. නාමරූපප්‍රකාරයෙන් ඡායාසත්‍යය වෙයි, ඡායාසත්‍යප්‍රකාරයෙන් නාමරූප වෙයි. ඡායාසත්‍යප්‍රකාරයෙන් ස්වරූපය වෙයි, ස්වරූප ප්‍රකාරයෙන් ඡායාසත්‍යය වෙයි. ස්වරූපප්‍රකාරයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රකාරයෙන් ස්වරූපය වෙයි. වේදනාප්‍රකාරයෙන් තෘණය වෙයි. තෘණප්‍රකාරයෙන් වේදනාව වෙයි. තෘණප්‍රකාරයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රකාරයෙන් තෘණය වෙයි, උපාදානප්‍රකාරයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රකාරයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රකාරයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වයන්ගෙන් සමුදය වේ.

අනාගතානුච්ඡේදය.

369. සංස්කාරප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . විඤ්ඤානප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . නාමප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . ඡායාසත්‍යප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . ස්වරූප ප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . වේදනාප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . තෘණප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . උපාදානප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . අවිද්‍යාප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි. විඤ්ඤානප්‍රකාරයෙන් නාමය වෙයි. නාම ප්‍රකාරයෙන් ඡායාසත්‍යය වෙයි. ඡායාසත්‍යප්‍රකාරයෙන් ස්වරූපය වෙයි. ස්වරූප ප්‍රකාරයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රකාරයෙන් තෘණය වෙයි. තෘණප්‍රකාරයෙන් උපාදානය වෙයි. උපාදානප්‍රකාරයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රකාරයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාති ප්‍රකාරයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වයන්ගෙන් සමුදය වේ.

මාතෘකා යි.

370. අකුලධර්මයේ කවරහ යක් : යම කලෙක රූපාලම්බන වේවයි, ශබ්ද ලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි සප්තවච්ඡාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳැ සොම්නස් සහගත වූ මිත්‍යාදෘෂ්ටිය හා එකොත්පාදි ප්‍රකාරයෙන් යුක්ත වූ අකුලච්ඡේදන උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යා ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි. විඤ්ඤානප්‍රකාරයෙන් නාමය වෙයි. නාමප්‍රකාරයෙන් ඡායාසත්‍යය වෙයි. ඡායාසත්‍යප්‍රකාරයෙන් ස්වරූපය වෙයි. ස්වරූපප්‍රකාරයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රකාරයෙන් තෘණය වෙයි. තෘණප්‍රකාරයෙන් උපාදානය වෙයි. උපාදානප්‍රකාරයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රකාරයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රකාරයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛය උපදනේ වේ.

371. එහි අවිද්‍යා කවර යක් : යම් සිව්සස් නො දැනීමක් නො දැකීමක් අනව බෝධයෙක් අනානුබෝධයෙක් අසම්බෝධයෙක් අප්‍රතිවේධයෙක් (අනිත්‍යාදී සමානාග හෙයින්) මොනොවට නො ගැනීමක් හාත්පසින් නො බැසගැනීමක් සමඟ නො බැලීමක් ප්‍රකාරවත්තා නො කිරීමක් ප්‍රකාරවත් නො කිරීමක් දුර්වේදනා (අපවිත්‍ර) බවක් බාලයෙක් අසමාග්ඤ්ඤානෙක් මොහයෙක් ප්‍රමොහයෙක් සම්මොහයෙක් අවිද්‍යාවක් අවිද්‍යාමයයෙක් අවිද්‍යාමයයෙක් අවිද්‍යාආශ්‍රයයෙක් අවිද්‍යාපර්යන්තයෙක් අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සතිව්‍යාහ අකුලච්ඡේදනයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රකාරයෙන් වූ සංස්කාරය කවර යක් : යම් චේතනාවක් සංචේතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රකාරයෙන් වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සඛිංචරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං චිතතං මනෝ මානසං
හදයං පණ්ඨරං මනෝ මනායතනං මනිඤ්චයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකෝ
තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඛිංචරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකකිකෝ
සඤ්ඤාකකිකෝ සඛිංචරකකිකෝ, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං : යං චිතතං මනෝ මානසං
හදයං පණ්ඨරං මනෝ මනායතනං මනිඤ්චයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකෝ
තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමෝ ඡට්ඨායතනපච්චයා එසේයා : යො එසේයා චුඤ්ඤා
සමුච්චානා සමුච්චාසිතතනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එසේයා.

තත්ථ කතමා එසසපච්චයා වේදනා : යං වේදනසිකං සාතං වේදනසිකං
සුඛං වේදනොසමච්චයා සාතං සුඛං වේදනසිකං වේදනොසමච්චයා සාතා
සුඛා වේදනා, අයං වුච්චති එසසපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා : යො රුගො සාරුගො අනුතයො
අනුරොධො නඤ්ඤි නඤ්ඤිරුගො චිතතස්ස සාරුගො, අයං වුච්චති
වේදනාපච්චයා තණ්හා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : යං දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං
දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපච්චනං දිට්ඨිසඤ්ඤාප්පනං
භාගො පතිට්ඨාගො අභිනිවේසො පරාමාසො කුමමස්සො මිච්චපථො
මිච්චතනං තීත්ථායතනං විපරිඤ්ඤාසො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා
උපාදානං.

තත්ථ කතමෝ උපාදානපච්චයා භවෝ : ඵපෙතිං උපාදානං
වේදනාකකිකෝ සඤ්ඤාකකිකෝ සඛිංචරකකිකෝ විඤ්ඤාණකකිකෝ,
අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවෝ.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාතී : යං තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාතී
සඤ්ඤාතී නිබ්බතතී අභිනිබ්බතතී පාතුභාවො, අයං වුච්චති භවපච්චයා
ජාතී.

තත්ථ කතමං ජාතීපච්චයා ජරාමරණං : අජී ජරා අජී මරණං.

තත්ථ කතමා ජරා : යං තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජරණතා
අසුනො සංභාතී, අයං වුච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං : යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො චයො
භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අත්තරධානං, ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති
අයස්ස ජරා ඉදස්ස මරණං, ඉදං වුච්චති ජාතී පච්චයා ජරාමරණං.

ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතීති
ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සංඛතතී භොතී, සමාගමො භොතී,
සමොධානං භොතී, පාතුභාවො භොතී, තෙන වුච්චති ඵච්චමෙතස්ස
කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතීති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභවය කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් විත්තයෙක් (පණ්ඩර) භවාභවිත්තයෙක් මනසඛ්‍යාත මනාසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විභවයෙක් විභවස්කන්ධයෙක් තද්දුරුප වූ මනෝවිභවධාතූයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විභවප්‍රත්‍යයෙන් (උපද්‍රව) නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විභවප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතනය කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් භාද්‍යයෙක් පණ්ඩරයෙක් මන සඛ්‍යාත මනාසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විභවයෙක් විභවස්කන්ධයෙක් තද්දුරුප වූ මනෝවිභවධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ මිහිරි බවෙක් වෛතසික වූ සුබයෙක් වෙතොසමථස්සයෙන් උපන් සාතසුබවෙදසිතයෙක් වෙතො සමථස්සයෙන් උපන් සාතසුබවෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් අනුතයෙක් අනුරොධයෙක් (ඇලීමෙක්) නන්දියෙක් නන්දිරාගයෙක් විත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන කවරෙ යත් : යම් දාෂ්ටියෙක් දාෂ්ටිතයෙක් දාෂ්ටිභවනයෙක් දාෂ්ටිකාරයෙක් විරුපදාෂ්ටියෙක් දාෂ්ටිවිෂ්පන්දිතයෙක් දාෂ්ටි සංයෝජනයෙක් ග්‍රාහයෙක් පිහිටා සිටීමෙක් බැසැගෙන සිටීමෙක් පරාමර්ශයෙක් කුන්සිත මාර්ශයෙක් මිථ්‍යාපථයෙක් මිථ්‍යාත්වයෙක් කීර්ථාසතනයෙක් විපර්යාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන යි කියනු ලැබේ.

එහි උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත් : උපාදානය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විභවස්කන්ධය යන මේ උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භව යයි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ඉපැදීමෙක් මොනොවට ඉපැදීමෙක් නිපැදීමෙක් වෙසෙසින් නිපැදීමෙක් පහළවීමෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යයි කියනු ලැබේ.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති.

එහි ජරා කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් දිරිමෙක් දිරන බවෙක් ආයුෂ්‍යා ගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ක්ෂය වීමෙක් ව්‍යය වීමෙක් බිදීමෙක් භාත්පසින් බිදීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

' එවමෙතස්ස ඤෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුද්දො භොති ' යනු මෙසේ මේ සියලු දෘඪරාශීහු ගේ සභිගතිය වෙයි. සමාගමය වෙයි. සමවධානය වෙයි. ප්‍රාදුර්භාවය වෙයි. එහෙයින් ' එවමෙතස්ස ඤෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුද්දො භොති ' යි කියනු ලැබේ.

872 තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵය්‍යො, ඵය්‍යපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං, උපාදාන පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමේතස්ස කෙච්චරස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තඤ්ඤා කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිණි මොභො අකුසලමුලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජා.

තඤ්ඤා කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො : යා වේතනා සඤ්ඤාතනා වේතසිතතනං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො.

තඤ්ඤා කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තඤ්ඤා කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකඛ්ඤො සඤ්ඤාකඛ්ඤො සඛ්ඛාරකඛ්ඤො, ඉදං වූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

නාමපච්චයා ඵය්‍යොති, තඤ්ඤා කතමං නාමං : ධර්මො ඵය්‍යං වේදනාකඛ්ඤො සඤ්ඤාකඛ්ඤො සඛ්ඛාරකඛ්ඤො විඤ්ඤාණකඛ්ඤො, ඉදං වූච්චති නාමං.

තඤ්ඤා කතමො නාමපච්චයා ඵය්‍යො : යො ඵය්‍යො චුසනා සමුජ්ජනනා සමුජ්ජිතතනං, අයං වූච්චති නාමපච්චයා ඵය්‍යො. -පෙ- තෙන වූච්චති ඵචමේතස්ස කෙච්චරස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති.

873. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ජ්ඣායනනං, ජ්ඣායනනපච්චයා ඵය්‍යො, ඵය්‍යපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමේතස්ස කෙච්චරස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තඤ්ඤා කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිණි මොභො අකුසලමුලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජා.

තඤ්ඤා කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො : යා වේතනා සංවේතනා වේතසිතතනං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො.

තඤ්ඤා කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තඤ්ඤා කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අභිනාමං, අභිරූපං. තඤ්ඤා කතමං නාමං, වේදනාකඛ්ඤො සඤ්ඤාකඛ්ඤො සඛ්ඛාරකඛ්ඤො, ඉදං වූච්චති නාමං.

තඤ්ඤා කතමං රූපං : චක්ඛායනනස්ස උපච්චයො, සොභායනනස්ස උපච්චයො, ඝොභායනනස්ස උපච්චයො, ජ්ඣායනනස්ස උපච්චයො, කායායනනස්ස උපච්චයො, යං වා පභඤ්ඤාමපි අභි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුච්චානං ඉදං වූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ඤා නාමං ඉදඤ්ඤා රූපං, ඉදං වූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

372. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රකාශයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රකාශයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රකාශයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රකාශයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රකාශයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රකාශයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රකාශයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදාප්‍රකාශයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රකාශයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රකාශයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු සුක්ඛක්ඛන්ධයා හේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬ්ඛාන අකුශලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යායි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රකාශයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වේතනාවක් සඤ්ඤාවෙන් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රකාශයෙන් සංස්කාරයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රකාශයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්දුරුප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රකාශයෙන් විඤ්ඤායි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රකාශයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ විඤ්ඤාප්‍රකාශයෙන් නාම යි කියනු ලැබේ.

'නාමපච්චයා එස්සො' යි එහි නාමය කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රකාශයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාම ප්‍රකාශයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස සුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි කියනු ලැබේ.

373. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රකාශයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රකාශයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රකාශයෙන් නාමරූප වෙයි. නාමරූපප්‍රකාශයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි. ඡෂ්ඨායතනප්‍රකාශයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රකාශයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රකාශයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රකාශයෙන් උපාදාය වෙයි. උපාදාප්‍රකාශයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රකාශයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රකාශයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු හේ සමුදය වේ.

එහි අවිජ්ජා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬ්ඛාන අකුශලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රකාශයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වේතනාවක් සඤ්ඤාවෙන් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රකාශයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රකාශයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්දුරුප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රකාශයෙන් විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රකාශයෙන් නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ඛුරායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ශ්‍රොත්‍රායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ස්‍රාණායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ජීව්වායතනයාගේ ඉපැදීම ය, කායායතනයාගේ ඉපැදීම ය, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තය වූ චිත්තය හෙතු කොට ඇති චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤාප්‍රකාශයෙන් නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා ජර්ඛායනනනති අපී නාමං, අපී රූපං, නත්තකතමං නාමං : වේදනාකකිකේයො සඤ්ඤාකකිකේයො සඛ්ඛාරකකිකේයො, ඉදං චූච්චති නාමං.

නත්තකතමං රූපං : යං රූපං තීක්ඛාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු විතතති, ඉදං චූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති නාමරූපං.

නත්තකතමං නාමරූපපච්චයා ජර්ඛායනනං : යං විතතං මනොමානසං -පෙ- නජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති නාමරූපපච්චයා ජර්ඛායනනං.

නත්තකතමො ජර්ඛායනනපච්චයා එසෙයො : යො එසෙයො චූභනා සමුච්චතනා සමුච්චිතතනං, අයං චූච්චති ජර්ඛායනනපච්චයා එසෙයො -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති.

374. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායනනං, ජර්ඛායනනපච්චයා එසෙයො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදනං, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති

නත්තකතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමුලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

නත්තකතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො : යා වේතනා සඤ්ඤෙතනා වේතයිතතනං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො.

නත්තකතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- නජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

නත්තකතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අපී නාමං, අපී රූපං. නත්තකතමං නාමං : වේදනාකකිකේයො සඤ්ඤාකකිකේයො සඛ්ඛාරකකිකේයො, ඉදං චූච්චති නාමං.

නත්තකතමං රූපං : චික්ඛායනනස්ස උපච්චයො -පෙ- කායායනනස්ස උපච්චයො, යං චා පනඤ්ඤාමපි අපී රූපං විතතජං විතතභෙකුකං විතතසමුච්චානං, ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

නාමරූපපච්චයා සලායනනනති අපී නාමං, අපී රූපං.

නත්තකතමං නාමං : වේදනාකකිකේයො සඤ්ඤාකකිකේයො සඛ්ඛාරකකිකේයො, ඉදං චූච්චති නාමං.

'නාමරූපච්චයා ජවයානනා' යන මෙහි නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයී කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද, මේ රූපයී කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූපයී කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රකාරයෙන් ඡේද්‍යානතය කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රකාරයෙන් ඡේද්‍යානතයී කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යානතප්‍රකාරයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනෝවච්ච ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනෝවච්ච ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යානතප්‍රකාරයෙන් ස්පර්ශයී කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එවමෙකස්ස කෙට්ඨස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යී කියනු ලැබේ.

374. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රකාරයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රකාරයෙන් ඡේද්‍යානතය වෙයි, ඡේද්‍යානතප්‍රකාරයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රකාරයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රකාරයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනාප්‍රකාරයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රකාරයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රකාරයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දූෂ්ටරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවරෙ යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිභයෙක් මොහ සඛ්ඛාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යායී කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සංවෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරයී කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤායී කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රකාරයෙන් නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයී කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ඛායනතයා ගේ ඉපැත්මෙක් . . . කායායනතයාගේ ඉපැත්මෙක් වේ ද. අන්‍යවූ ද විත්තජ වූ විත්තභෙදක වූ විත්තසමුච්චාන වූ. යම් රූපයෙක් වේ ද, මේ රූපයී කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤාප්‍රකාරයෙන් නාමරූපයී කියනු ලැබේ.

නාමරූපච්චයා සළායනනා යනු නාමයෙක් ඇත රූපයෙක් ඇති.

එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධයී මේ නාමයී කියනු ලැබේ.

තත් කතමං රූපං : චන්තාරේ ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිසායා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ චන්තති, ඉදං චූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති නාමරූපං.

තත් කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං : චක්ඛායතනං හොනායතනං ඝානායතනං ජීවහායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං චූච්චති නාමරූපපච්චයා සලායතනං.

තත් කතමො ජථ්ඨායතනපච්චයා එසොසා : යො එසොසා චූසනා සමුප්පනා සමුප්පිතතනං. අයං චූච්චති ජථ්ඨායතනපච්චයා එසොසා -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො හොතිති.

පට්චසචතුකකං.

375. තසමී සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාභෙතුකො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ජථ්ඨායතනං නාමභෙතුකං, ජථ්ඨායතන- පච්චයා එසොසා ජථ්ඨායතනභෙතුකො, එසොසපච්චයා වේදනා එසොසභෙතුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාද්‍යනං තණ්හාභෙතුකං, උපාද්‍යනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො හොති.

තත් කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාභෙතුකො : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතනං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාභෙතුකො.

තත් කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරභෙතුකං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං චූච්චති සඛ්ඛාර- පච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරභෙතුකං.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං : වේදනාකක්ඛේ සඤ්ඤාකක්ඛේ සඛ්ඛාරකක්ඛේ, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං.

තත් කතමං නාමපච්චයා ජථ්ඨායතනං නාමභෙතුකං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං චූච්චති නාමපච්චයා ජථ්ඨායතනං නාමභෙතුකං.

තත් කතමො ජථ්ඨායතනපච්චයා එසොසා ජථ්ඨායතනභෙතුකො : යො එසොසා චූසනා සමුප්පනා සමුප්පිතතනං, අයං චූච්චති ජථ්ඨායතන- පච්චයා එසොසා ජථ්ඨායතනභෙතුකො.

තත් කතමා එසොසපච්චයා වේදනා එසොසභෙතුකා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වේදසීතං චේතො- සම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූච්චති එසොසපච්චයා වේදනා එසොසභෙතුකා.

එහි රූප කවරෙ යත්: සතර මහා භූතයෝ ද යම් රූපයකුත් ඇසිරි කොටගෙන මනෝවිඤ්ඤාධාතු ව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන කවරෙ යත්: වක්ඛායතන ය සොකායතන ය සානායතන ය ජීවිහායතන ය කායායතන ය මනායතන යි මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන යි කියනු ලැබේ.

එහි ජවිධායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත්: යම්ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේද මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි කියනු ලැබේ.

ප්‍රත්‍යයවතුණක යි.

375. එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභෙතුක වූ සංස්කාරය වේ. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤනය වේ. විඤනප්‍රත්‍යයෙන් විඤනභෙතුක වූ නාමය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ඡේදායතනය වේ. ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය වේ. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වේදනාව වේ. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වේ. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභෙතුක වූ උපාදනය වේ. උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේ. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාව හා මරණය වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬධාතූක අකුශලමුලයෙක් වේ ද මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභෙතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් යිතනලදබවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභෙතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්දුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤන යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤනප්‍රත්‍යයෙන් විඤනභෙතුක වූ නාමය කවරෙ යත්. වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ විඤනප්‍රත්‍යයෙන් විඤනභෙතුක වූ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ඡේදායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්දුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ඡේදායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ භෙතුක වූ වේදනාව කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත-සුඛ-වේදයිතයෙක් වේනොසම්ඵස්ස සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වේදනාව යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානං : යො රුභො සාරුභො -පෙ- විතතස්ස සාරුභො, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානං.

තඤ්ඤානං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාභො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකිස්ස සමුදයො භොතිති.

376 තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරෙ අවිජ්ජාභෙදානං, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙදානං, නාමපච්චයා එසෙසා නාමභෙදානං, එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසභෙදානං, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානං, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකිස්ස සමුදයො භොතිති.

තඤ්ඤානං අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමුලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තඤ්ඤානං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරෙ අවිජ්ජාභෙදානං : යා වේදනා සංඤ්ඤානං වේදනාසිතනං අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානං.

තඤ්ඤානං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං : යං මිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං.

තඤ්ඤානං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙදානං : වේදනාකඛකිඤ්ඤා සංඤ්ඤාකඛකිඤ්ඤා සංඛාරකඛකිඤ්ඤා, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙදානං.

නාමපච්චයා එසෙසා නාමභෙදානං තඤ්ඤානං නාමං : ධාතෙතො එසෙසං වේදනාකඛකිඤ්ඤා සංඤ්ඤාකඛකිඤ්ඤා සංඛාරකඛකිඤ්ඤා විඤ්ඤාණකඛකිඤ්ඤා, ඉදං වුච්චති නාමං.

තඤ්ඤානං නාමපච්චයා එසෙසා නාමභෙදානං : යො එසෙසා ජුසනා සමජුසනා සමජුසිතනං, අයං වුච්චති නාමපච්චයා එසෙසා නාමභෙදානං -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකිස්ස සමුදයො භොතිති.

377. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරෙ අවිජ්ජාභෙදානං, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං, නාමරූපපච්චයා ජ්වහායතනං නාමරූපභෙදානං, ජ්වහායතනපච්චයා එසෙසා ජ්වහායතනභෙදානං, එසෙසපච්චයාවේදනා එසෙසභෙදානං, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකිස්ස සමුදයො භොතිති.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාභෙතුක වූ තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් . . . විත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා භෙතුක වූ තෘෂ්ණාව යයි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභෙතුක වූ උපාදානය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභෙතුක වූ උපාදාන යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි කියනු ලැබේ.

376. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභෙතුක වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනභෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාභෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභෙතුක වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශීහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිභයෙක් මොහසඨධ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභෙතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභෙතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර භෙතුක වූ විඤ්ජනය කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්‍යුරූප වූ මනෝවිඤ්ජනාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤ්ජන යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනභෙතුක වූ නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනභෙතුක වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

" නාමපච්චියා එස්සො නාමභෙතුකො " යි එහි නාමය කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ජනස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් පහස්තා අයුරෙක් මොනොවට පහස්තා අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් " එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති " යි කියනු ලැබේ.

377. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභෙතුක වූ සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර භෙතුක වූ විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනභෙතුක වූ නාම රූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභෙතුක වූ ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාභෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා භෙතුක වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශීහු ගේ සමුදය වේ.

තත් කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදංසනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොභො අකුසලමුලං, අයං වූවට්ඨි අවිජ්ජා.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානං : යා චේතනා සංකල්පනා චේතසිතතං, අයං වූවට්ඨි අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානං.

තත් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණංයාතු. ඉදං වූවට්ඨි සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං : අජ්ඣි නාමං, අජ්ඣි රූපං, තත් කතමං නාමං : වේදනාකඛකො සඤ්ඤාකඛකො සංඛාරකඛකො ඉදං වූවට්ඨි නාමං.

තත් කතමං රූපං : චකඛායතනස්ස උපච්චයො -පෙ- කායායතනස්ස උපච්චයො, යං චා පඤ්ඤාමපි අජ්ඣි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙදානං චිත්තසමුච්චානං, ඉදං වූවට්ඨි රූපං, ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං-ඉදං වූවට්ඨි විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං.

නාමරූපපච්චයා ඡව්චායතනං නාමරූපභෙදානං : අජ්ඣි නාමං, අජ්ඣි රූපං. තත් කතමං නාමං : වේදනාකඛකො සඤ්ඤාකඛකො සංඛාරකඛකො-ඉදං වූවට්ඨි නාමං.

තත් කතමං රූපං : යං රූපං නිසංසං මනෝවිඤ්ඤාණංයාතු චිත්තති, ඉදං වූවට්ඨි රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං වූවට්ඨි නාමරූපං.

තත් කතමං නාමරූපපච්චයා ඡව්චායතනං නාමරූපභෙදානං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණංයාතු, ඉදං වූවට්ඨි නාමරූපපච්චයා ඡව්චායතනං නාමරූපභෙදානං.

තත් කතමො ඡව්චායතනපච්චයා ඵංසො ඡව්චායතනභෙදානං : යො ඵංසො චුසනා සමුච්චනා සමුච්චිතතං, අයං වූවට්ඨි ඡව්චායතන පච්චයා ඵංසො ඡව්චායතන භෙදානං -පෙ- තෙන වූවට්ඨි ඵච්චෙතස්ස කෙච්චස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොතිති.

878. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානං, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං, නාමරූපපච්චයා ඡව්චායතනං නාමරූපභෙදානං, ඡව්චායතනපච්චයා ඵංසො ඡව්චායතනභෙදානං, ඵස්සපච්චයා වේදනා ඵස්සභෙදානං, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානං, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, ඵච්චෙතස්ස කෙච්චස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොතිති.

තත් කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදංසනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොභො අකුසලමුලං, අයං වූවට්ඨි අවිජ්ජා.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානං : යා චේතනා සංකල්පනා චේතසිතතං, අයං වූවට්ඨි අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානං.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයෙක් මොහොතිවශයෙන් අකුලලවුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදන වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වේදනාවක් සංවේදනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදන වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේදන වූ විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්‍යුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේදන වූ විඤ්ඤා යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේදන වූ නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇත. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායතනයා ගේ ඉපදීමක් . . . කායායතනයා ගේ ඉපදීමක් වේ ද, යළි අත්‍යා වූ ද චිත්තය වූ චිත්තභේදන වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේදන වූ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

'නාමරූපපච්චයා ජවධායතනං නාමරූපභේදනං' යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇත. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදන වූ ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්‍යුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදන වූ ඡේද්‍යායතනය යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභේදන වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කරන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභේදන වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති " යි කියනු ලැබේ.

378. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදන වූ සංස්කාර වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේදන වූ විඤ්ඤා වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේදන වූ නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදන වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභේදන වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේදන වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේදන වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා භේදන වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුකරාශිභූ ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයෙක් මොහොතිවශයෙන් අකුලලවුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යයි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදන වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වේදනාවක් සංවේදනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදන වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරහෙතුකං : යං පිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරහෙතුකං.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං : අජචී නාමං, අජචී රූපං. තත් කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත් කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපච්චයො -පෙ- කායායතනස්ස උපච්චයො, යං වා පනඤ්ඤවපි අජචී රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං.

නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමරූපහෙතුකනති : අජචී නාමං, අජචී රූපං. තත් කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත් කතමං රූපං : චිත්තාරේ ව මහාභුතා, යං ව රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චිත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං.

තත් කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමරූපහෙතුකං : චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමරූපහෙතුකං.

තත් කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො : යො එස්සො ඵුසනා සමඵුසනා සමඵුසිත්තනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතන පච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො.

තත් කතමා එස්සපච්චයා වේදනා එස්සහෙතුකා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතො සල්ඵස්සජං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසල්ඵස්සජං සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුච්චති එස්සපච්චයා වේදනා එස්සහෙතුකා.

තත් කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාහෙතුකා : යො රුභො සාරුභො -පෙ- චිත්තස්ස සාරුභො, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාහෙතුකා.

තත් කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං-පෙ-තිජායතනං චීපරියෙසගාභො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං -පෙ- තෙන වුච්චති එච්චේතස්ස කෙච්චස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති.

පහනුවහුකකං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤ්ඤාන කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්දුරුප වූ මනෝවිඤ්ඤානාකූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤ්ඤාන යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානභෙතුක වූ නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායතනයා හේ ඉපදීමෙක් වේ ද . . . කායායතනයා හේ ඉපදීමෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද විත්තප වූ විත්තභෙතුක වූ විත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානභෙතුක වූ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභෙතුක වූ ඡේදායතනය යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධයයි. මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද, යළි යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤානාකූච පවතී ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභෙතුක වූ ඡේදායතනය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායතනය . . . මනායතනයයි, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභෙතුක වූ ඡේදායතනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වෙදනාව කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සප සාත-සුඛ-වෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සප සාත-සුඛ-වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වෙදනා යයි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාභෙතුක වූ තෘෂ්ණා කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . විත්තයාහේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාභෙතුක වූ තෘෂ්ණා යයි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභෙතුක වූ උපාදානය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටිමයෙක් දෘෂ්ටිමයෙක් . . . තීර්ථායතනයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභෙතුක වූ උපාදානය යයි කියනු ලැබේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි: " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛස්සන්ධස්ස සමුදයො භොති " යි.

හෙතුවතුෂ්ඨක යි.

379. තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපසුතො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපසුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමපසුතං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං නාමසමපසුතං, ජට්ඨායතනපච්චයා එසො ජට්ඨායතනසමපසුතො, එසපච්චයා වේදනා එසසමපසුතො, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසමපසුතො, තණ්හාපච්චයා උපාදනං තණ්හාසමපසුතං, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජර්මරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතී.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ඪි මොභො අකුපලමුලං, අයං වුච්චතී අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපසුතො : යං චේතනා සඤ්ඤානනා චේතසිතතනං, අයං වුච්චතී අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපසුතො.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපසුතං : යං චිතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චතී සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපසුතං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමපසුතං : වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චතී විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමපසුතං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං නාමසමපසුතං : යං චිතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චතී නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං නාමසමපසුතං.

තත්ථ කතමො ජට්ඨායතනපච්චයා එසො ජට්ඨායතනසමපසුතො : යො එසො චුභනා සමුච්චනා සමුච්චිතතනං, අයං වුච්චතී ජට්ඨායතනපච්චයා එසො ජට්ඨායතනසමපසුතො.

තත්ථ කතමා එසපච්චයා වේදනා එසසමපසුතො : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසමච්චස්සජං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතො සමච්චස්සජං සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුච්චතී එසපච්චයා වේදනා එසසමපසුතො.

තත්ථ කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසමපසුතො : යො රාභො සාරුභො -පෙ- චිතතස්ස සාරුභො, අයං වුච්චතී වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසමපසුතො.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදනං තණ්හා සමපසුතං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තීන්ද්‍රායතනං විපරිඤ්ඤාසො, ඉදං වුච්චතී තණ්හාපච්චයා උපාදනං තණ්හාසමපසුතං -පෙ- තෙන වුච්චතී “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතී” තී.

379. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ජනාය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන සම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ සම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා මරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඨ රාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ජනායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිභයෙක් මොහසධ්‍ධායාන අකුශලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ජනාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්දුරුප වූ මනෝවිඤ්ජනාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ජන යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ජස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යි, මේ විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්දුරුප වූ මනෝවිඤ්ජනාධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් වෛතොසම්ඵස්සප සාත-සුඛ-වේදයිතයෙක් වෛතො සම්ඵස්සප සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටි යෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . තීර්ථායතනයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාන යි කියනු ලැබේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි : " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති " යි.

380. තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුතො : සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමපයුතං, නාමපච්චයා ඵසො නාමසමපයුතො, ඵසපච්චයා වේදනා ඵසසමපයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසමපයුතා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසමපයුතං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරමරණං, ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොභො අකුසලමුලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුතො : යා වේතනා සඤ්ඤවතනා වේතසිතතං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපයුතො.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුතං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතුං. ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුතං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමපයුතං : වේදනාකඛිකො සඤ්ඤකඛිකො සඛ්ඛාරකඛිකො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමපයුතං.

නාමපච්චයා ඵසො නාමසමපයුතොති තත්ථ කතමං නාමං : ථපෙතා ඵසං, වේදනාකඛිකො සඤ්ඤකඛිකො සඛ්ඛාරකඛිකො විඤ්ඤාණකඛිකො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමො නාමපච්චයා ඵසො නාමසමපයුතො : යො ඵසො චුභ්භා සමුච්ඡිතතං, අයං වුච්චති නාමපච්චයා ඵසො නාමසමපයුතො -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති'ති.

381. තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපයුතො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසමපයුතං නාමං, නාමරූපපච්චයා ජ්ච්චාර්භනනං නාමසමපයුතං, ජ්ච්චාර්භනනපච්චයා ඵසො ජ්ච්චාර්භනනසමපයුතො, ඵසපච්චයා වේදනා ඵසසමපයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසමපයුතා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසමපයුතං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරමරණං, ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොභො අකුසලමුලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුතො : යා වේතනා සඤ්ඤවතනා වේතසිතතං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපයුතො.

380. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යන් : යම් අඤ්ජායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොභසඛිධ්‍යාත අකුශලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවර යන් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ජාය කවර යන් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්ඤුරූප වූ මනෝවිඤ්ජාධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ජා යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවර යන් : වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය යි කියනු ලැබේ.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යනු : එහි නාමය කවර යන් : ස්පර්ශය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ජාස්කන්ධය යි, මේ නාමය යි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවර යන් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනෝවච ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි.

381. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමය විඤ්ජාසම්ප්‍රයුක්තය, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යන් : යම් අඤ්ජායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොභසඛිධ්‍යාත අකුශලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවර යන් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය යි කියනු ලැබේ.

තස්ස කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තස්සා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුත්තං.

තස්ස කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං : අප්පි නාමං, අප්පි රූපං. තස්ස කතමං නාමං : වේදනාකඛිකේ, සඤ්ඤාකඛිකේ, සඛ්ඛාරකඛිකේ, ඉදං චූච්චති නාමං.

තස්ස කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපච්චයො -පෙ- කායායතනස්ස උපච්චයො, යං චා පනඤ්ඤාපි අප්පි රූපං. චිත්තජං චිත්තභෙදාකං චිත්තසමුච්චානං, ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං.

නාමරූපපච්චයා ඡච්චායතනං නාමසමපයුත්තනති : අප්පි නාමං, අප්පි රූපං. තස්ස කතමං නාමං : වේදනාකඛිකේ, සඤ්ඤාකඛිකේ, සඛ්ඛාරකඛිකේ, ඉදං චූච්චති නාමං.

තස්ස කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති නාමරූපං.

තස්ස කතමං නාමරූපපච්චයා ඡච්චායතනං නාමසමපයුත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තස්සා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති නාමරූපපච්චයා ඡච්චායතනං නාමසමපයුත්තං.

තස්ස කතමො ඡච්චායතන පච්චයා එස්සො ඡච්චායතනසමපයුත්තො : යො එස්සො චූච්චනා සමචූච්චනා සමචූච්චිතතනං, අයං චූච්චති ඡච්චායතන පච්චයා එස්සො ඡච්චායතනසමපයුත්තො -පෙ- තෙන චූච්චති එච්චමේතස්ස කෙච්චස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො භොතිති.

382. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුත්තො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාම රූපං විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාම සමපයුත්තං ඡච්චායතනං, ඡච්චායතනපච්චයා එස්සො ඡච්චායතන සමපයුත්තො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසමපයුත්තො, වේදනා පච්චයා තණ්හා වේදනා සමපයුත්තො, තණ්හාපච්චයා උපාදනං තණ්හා සමපයුත්තං, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරමරණං, එච්චමේතස්ස කෙච්චස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො භොති.

තස්ස කතමො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමුලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

තස්ස කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුත්තො : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතනං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුත්තො.

තස්ස කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තස්සා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුත්තං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත විඤ්ඤා යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය, විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇතී. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥ ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායතනායාගේ ඉපදීම ය . . . කායායතනායාගේ ඉපදීම ය, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තප වූ චිත්තභෙදක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේදායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්ත යෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේදායතනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙත්ඝ කෙවලස්ඝ ඤ්ඤාඛන්ධස්ඝ සමුදයො හොති ” යි.

382. එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤා වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමය විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත යි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනය වෙයි, ඡේදායතනය නාමසම්ප්‍රයුක්ත යි, ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිභු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවරෙ යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසඨ්ඛාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්ත යෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

තථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුතනං නාමං : අපී නාමං, අපී රූපං. තථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛාරකකිකො, ඉදං වූච්චති නාමං.

තථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපච්චයො -පෙ- කායායතනස්ස උපච්චයො, යං වා පනඤ්ඤමපි අපී රූපං චීතතජං චීතතභෙතුකං චීතතසමුච්චානං, ඉදං වූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුතනං නාමං.

නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුතනං ජථායතනනතී : අපී නාමං, අපී රූපං. තථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛාරකකිකො, ඉදං වූච්චති නාමං.

තථ කතමං රූපං : චතතාරේච මහාභුතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චතතතී, ඉදං වූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වූච්චති නාමරූපං.

තථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුතනං ජථායතනං : චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං වූච්චති නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුතනං ජථායතනං.

තථ කතමො ජථායතන පච්චයා එසො ජථායතනසම්පයුතෙනා : යො එසො චුසනා සමච්ඡසනා සමච්ඡසිතතනං, අයං වූච්චති ජථායතන-පච්චයා එසො ජථායතනසම්පයුතෙනා -පෙ- තෙන වූච්චති එච මෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතීති.

සම්පයුතාවතුකකං.

383. තසමී සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරේ සඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛාරේ, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ජථායතනං ජථායතනපච්චයා'පි නාමං, ජථායතනපච්චයා එසො එසපච්චයා'පි ජථායතනං, එසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසො, වේදනාපච්චයා තණහා තණහාපච්චයා'පි වේදනා, තණහා-පච්චයා උපාදනං උපාදනපච්චයා'පි තණහා, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජර්මරණං. එචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී.

තථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛි මොභො අකුසල්ලුලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජා.

තථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරේ : යා වේතනා සඤ්චනනා වේතසිතතනං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරේ. තථ කතමා සඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛි මොභො අකුසල්ලුලං, අයං වූච්චති සඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

එහි විභවකප්‍රකරණයෙන් නාමරූපය, විභවකසම්ප්‍රසූක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායතනයා ගේ ඉපැදීමෙක් . . . කායායතනයා ගේ ඉපැදීමෙක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තය වූ චිත්තභේදක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විභවකප්‍රකරණයෙන් නාමරූපය විභවකසම්ප්‍රසූක්ත වූ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රකරණයෙන් ඡධායතනය නාමසම්ප්‍රසූක්ත වූ ඡේදායතනය යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද, යම් රූපයකුත් නිසා මනෝවිභවක ධාතුව පවතී ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද, යන මේ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රකරණයෙන් ඡධායතනය, නාමසම්ප්‍රසූක්ත වූ ඡේදායතනය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායතනය . . . මනායතනය යි, මේ නාමරූපප්‍රකරණයෙන් ඡධායතනය නාමසම්ප්‍රසූක්ත වූ ඡේදායතනය යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදායතනප්‍රකරණයෙන් ඡේදායතනසම්ප්‍රසූක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදායතනප්‍රකරණයෙන් ඡේදායතනසම්ප්‍රසූක්ත වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ, . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති " යි.

සම්ප්‍රසූක්තවතුණක යි.

383. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රකරණයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රකරණයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රකරණයෙන් විභවකය වෙයි, විභවකප්‍රකරණයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විභවකප්‍රකරණයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රකරණයෙන් ද විභවකය වෙයි. නාමප්‍රකරණයෙන් ඡේදායතනය වෙයි, ඡේදායතනප්‍රකරණයෙන් ද නාමය වෙයි. ඡේදායතනප්‍රකරණයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රකරණයෙන් ද ඡේදායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රකරණයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රකරණයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රකරණයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රකරණයෙන් ද වේදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රකරණයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රකරණයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදානප්‍රකරණයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රකරණයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රකරණයෙන් ජරාමරණය වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිභූතයන් සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවරෙ යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිභවයෙක් මොහසඛිධාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රකරණයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් ' යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රකරණයෙන් සංස්කාරය යයි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාරප්‍රකරණයෙන් ද අවිද්‍යාව කවරෙ යත් ' යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිභවයෙක් මොහසඛිධාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රකරණයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචනී සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛායේ : යා චේතනා සංකේතනා චේතසිතනනං, අයං චූළචනී විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛායේ.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වේදනාකඛිකේ සංකේතකඛිකේ සඛ්ඛාරකඛිකේ, ඉදං චූළචනී විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත්ථ කතමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝ විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචනී නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචනී නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං. තත්ථ කතමං ඡට්ඨායනනපච්චයා'පි නාමං : වේදනාකඛිකේ සංකේතකඛිකේ සඛ්ඛාරකඛිකේ, ඉදං චූළචනී ඡට්ඨායනනපච්චයා'පි නාමං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො: යො ඵසො චූළචනා සමුච්චනා සමුච්චිතනනං, අයං චූළචනී ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො. තත්ථ කතමං ඵසපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචනී ඵසපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං.

තත්ථ කතමො ඵසපච්චයා වේදනා: යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතනාසම්ඵසාප් සාතං සුඛං වේදසිතං චේතනාසම්ඵසාප් සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූළචනී ඵසපච්චයා වේදනා. තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා'පි ඵසො: යො ඵසො චූළචනා සමුච්චනා සමුච්චිතනනං, අයං චූළචනී වේදනාපච්චයා'පි ඵසො.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා තණ්හා: යො රාගො සාර්ගො -පෙ- චිත්තසං සාර්ගො, අයං චූළචනී වේදනාපච්චයා තණ්හා. තත්ථ කතමො තණ්හා පච්චයා'පි වේදනා: යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතනාසම්ඵසාප් සාතං සුඛං වේදසිතං චේතනාසම්ඵසාප් සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූළචනී තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදනං : යා දුට්ඨි දුට්ඨිගතං -පෙ- තීජ්ජායනනං විපරිඤ්ඤාසො, ඉදං චූළචනී තණ්හාපච්චයා උපාදනං. තත්ථ කතමො උපාදනපච්චයා'පි තණ්හා, යො රාගො -පෙ- චිත්තසං සාර්ගො, අයං චූළචනී උපාදනපච්චයා'පි තණ්හා.

තත්ථ කතමො උපාදනපච්චයා භවො: ඵපෙතො උපාදනං, වේදනාකඛිකේ සංකේතකඛිකේ සඛ්ඛාරකඛිකේ විඤ්ඤාණකඛිකේ, අයං චූළචනී උපාදනපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමො භවපච්චයා ජාති: යා හෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සංඤ්ජාති තිබ්බතති අභිතිබ්බතති පාතුභාවො, අයං චූළචනී භවපච්චයා ජාති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන යයි කියනු ලැබේ. එහි විඤනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවරෙ යත් ' යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඤනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ, එහි නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤන යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය යයි කියනු ලැබේ. එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙහි දු නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙහි දු නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාර යෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි දු ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙහි දු ඡේද්‍යායතනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව කවරෙ යත් : යම් චේතසික වූ සාතයෙක් චේතසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ඵස්සප සාත-සුඛ-වේදයිතයෙක් වේදනාසම්ඵස්සප සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා යයි කියනු ලැබේ. එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙහි දු ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශා කාරයෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ වේදනා ප්‍රත්‍යයෙහි දු ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ. එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙහි දු වේදනාව කවරෙ යත් : යම් චේතසික වූ සාතයෙක් චේතසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ඵස්සප සාත-සුඛ-වේදයිතයෙක් වේදනාසම්ඵස්සප සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . තීර්ථායතනයෙක් විපරීතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදන යයි කියනු ලැබේ. එහි උපාදනප්‍රත්‍යයෙහි දු තෘෂ්ණාව කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ උපාදනප්‍රත්‍යයෙහි දු තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : උපාදනය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤනස්කන්ධ යි, මේ උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ජාතියෙක් සංජාති යෙක් නිර්වෘතියෙක් අභිනිර්වෘතියෙක් ප්‍රාදුර්භාවයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය යයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අතී ජර අතී මරණං. තත් කතමා ජර : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජර ජීරණතා; ආයුනො සංඝාතී, අයං චූච්චතී ජර. තත් කතමං මරණං : යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො චයො භෙදො පරිභෙදො අතීච්චතා; අනතරධානං, ඉදං චූච්චතී මරණං. ඉතී අයඤ්ච ජර ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං චූච්චතී ජාතිපච්චයා ජරමරණං.

ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛක්ඛස්ස සමුදයො භොතීති ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛක්ඛස්ස සඞ්ඞතී භොතී, සමාගමො භොතී, සමොධානං භොතී, පානුභාවො භොතී, තෙන චූච්චතී “ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛක්ඛස්ස සමුදයො භොතී”ති.

384. තයමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඞාරේ සඞ්ඞාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඞ්ඞාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඞාරේ, විඤ්ඤාපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඵසො; ඵස්සපච්චයා'පි නාමං, ඵස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි ඵසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛක්ඛස්ස සමුදයො භොතී.

තත් කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ඞි මොභො අකුසලමූලං, අයං චූච්චතී අවිජ්ජා.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඞාරේ : යා වේතනා සඤ්ඤවතනා වේතසිතතනං, අයං චූච්චතී අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඞාරේ : තත් කතමා සඞ්ඞාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඞ්ඞි මොභො අකුසලමූලං, අයං චූච්චතී සඞ්ඞාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තත් කතමං සඞ්ඞාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යා වීතනං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චතී සඞ්ඞාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත් කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඞාරේ, යා වේතනා සඤ්ඤවතනා වේතසිතතනං, අයං චූච්චතී විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඞ්ඞාරේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාක්ඛනේ; සඤ්ඤාක්ඛනේ; සඞ්ඞාරක්ඛනේ, ඉදං චූච්චතී විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත් කතමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං : යං වීතනං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චතී නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

නාමපච්චයා ඵසොති : තත් කතමං නාමං : රූපේනා ඵස්සං වේදනාක්ඛනේ; සඤ්ඤාක්ඛනේ; සඞ්ඞාරක්ඛනේ; විඤ්ඤාණක්ඛනේ, ඉදං චූච්චතී නාමං. තත් කතමො නාම පච්චයා ඵසො : යො ඵසො; පුසනා සමුප්පනා සමුප්පිතතනං, අයං චූච්චතී නාමපච්චයා ඵසො. තත් කතමං ඵස්සපච්චයා'පි නාමං : වේදනාක්ඛනේ; සඤ්ඤාක්ඛනේ; සඞ්ඞාරක්ඛනේ; විඤ්ඤාණක්ඛනේ, ඉදං චූච්චතී ඵස්සපච්චයා'පි නාමං -පෙ- තෙන චූච්චතී “ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛක්ඛස්ස සමුදයො භොතී”ති.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ජරාවක් දිරන බවෙක් ආශ්‍රිතයා ගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ක්ෂය වීමෙක් වාය වීමෙක් හෙදයෙක් පරිහෙදයෙක් අනිත්‍යතායෙක් අන්තර්ධානයෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

“ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්ධන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛසමුහයා ගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්ධන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි.

384. එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ජන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ජන වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සඵඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සඵඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන කවරෙ යත් : යම් චින්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ජනාධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන යි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ජකන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ජන කවරෙ යත් : යම් චින්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ජනාධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ජන යි කියනු ලැබේ.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය යනු : එහි නාම කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තබා වෙදනා ස්කන්ධ ය සංඤ්ජකන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ජනස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ජකන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ජනස්කන්ධ යි, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් “ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්ධන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි කියනු ලැබේ.

385. තසම් සමගෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූප-පච්චයා ජ්ව්ඛායනනං, ජ්ව්ඛායනනපච්චයා'පි නාමරූපං, ජ්ව්ඛායනන-පච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා'පි ජ්ව්ඛායනනං, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා'පි එසෙසා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදාන-පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවිමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකස්ස සමුදයො භොති.

තථ කතමො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

තථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරෙ : යා වේතනා සඤ්ඤෙතනා වෙතසිතතනං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරෙ. තථ කතමො සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරෙ : යා වේතනා සඤ්ඤෙතනා වෙතසිතතනං, අයං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරෙ.

තථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අජචී නාමං, අජචී රූපං. තථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං චූච්චති නාමං. තථ කතමං රූපං : චකඛායනනස්ස උපචයො -පෙ- කායායනනස්ස උපචයො යං වා පනඤ්ඤමපි අජචී රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ඤෙ නාමං, ඉදංව රූපං, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණනති, අජචී නාමං, අජචී රූපං, තථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං චූච්චති නාමං, තථ කතමං රූපං : යං රූපං තිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චිත්තති, ඉදං චූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ඤෙ නාමං ඉදඤ්ඤෙ රූපං, ඉදං චූච්චති නාමරූපං : තථ කතමං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු ඉදං චූච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

නාමරූපපච්චයා ජ්ව්ඛායනනනති, අජචී නාමං අජචී රූපං, තථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං චූච්චති නාමං. තථ කතමං රූපං : යං රූපං තිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චිත්තති, ඉදං චූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ඤෙ නාමං, ඉදඤ්ඤෙ රූපං, ඉදං චූච්චති නාමරූපං. තථ කතමං නාමරූපපච්චයා ජ්ව්ඛායනනං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති නාමරූපපච්චයා ජ්ව්ඛායනනං. තථ කතමං ජ්ව්ඛායනනපච්චයා'පි නාමරූපං : අජචී නාමං, අජචී රූපං. තථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං චූච්චති නාමං. තථ කතමං රූපං : චකඛායනනස්ස උපචයො -පෙ- කායායනනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤමපි අජචී රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං චූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ඤෙ නාමං, ඉදඤ්ඤෙ රූපං, ඉදං චූච්චති ජ්ව්ඛායනනපච්චයා'පි නාමරූපං.

385. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤනය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඛාධිභූතේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසධිධාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසධිධාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන යි කියනු ලැබේ. එහි විඤනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඤන ප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ජකන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තප වූ චිත්තභෙතූක වූ චිත්තසමුත්පාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඤනප්‍රත්‍යයෙන් 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ජකන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤනධාතුව පවතී ද මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤන යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ජකන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤනධාතුව පවතී ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'නාම රූප' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යි කියනු ලැබේ. එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ජකන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තප වූ චිත්තභෙතූක වූ චිත්තසමුත්පාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූප යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමො ජර්ඛායතනපච්චයා එසොං : යො එසොං චූසනා සමුප්පනා සමුප්පිතතනං, අයං වුච්චති ජර්ඛායතනපච්චයා එසොං : තඤ්ඤා කතමං එසංපච්චයා'පි ජර්ඛායතනං : යං චිතතං මනො මානසං -පෙ- තඤ්ඤා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති එසංපච්චයා'පි ජර්ඛායතනං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

386. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, ජර්ඛායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ජර්ඛායතනපච්චයා එසොං එසංපච්චයා'පි ජර්ඛායතනං,¹ එසංපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසොං, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො භොති.

තඤ්ඤා කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජා ලබ්ඪි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තඤ්ඤා කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සංචේතනා චේතසිතතනං² අයං වුච්චති අවිජ්ජා පච්චයා සඛ්ඛාරේ. තඤ්ඤා කතමා සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ඪි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තඤ්ඤා කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං චිතතං මනො මානසං -පෙ- තඤ්ඤා මනොවිඤ්ඤාණධාතු-ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, තඤ්ඤා කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සංඤ්ඤේතනා චේතසිතතනං,² අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ.

තඤ්ඤා කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අප්පි නාමං, අප්පි රූපං, තඤ්ඤා කතමා නාමං : වේදනාකක්ඛේ සඤ්ඤාකක්ඛේ සඛ්ඛාරකක්ඛේ, ඉදං වුච්චති නාමං. තඤ්ඤා කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤමපි අප්පි රූපං චිතතජං චිතතභෙතුකං චිතතසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදං ව රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණනති : අප්පි නාමං, අප්පි රූපං. තඤ්ඤා කතමං නාමං : වේදනාකක්ඛේ සඤ්ඤාකක්ඛේ සඛ්ඛාරකක්ඛේ, ඉදං වුච්චති නාමං. තඤ්ඤා කතමං රූපං : යං රූපං නිසාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චිතතති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තඤ්ඤා කතමං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං : යං චිතතං මනො මානසං -පෙ- තඤ්ඤා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

1. සලායතනං - සීඉ. ස්‍යා
2. සංඤ්ඤේතසිතතනං - ස්‍යා, මජ්ඣ.

එහි ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාර යෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤන ධාතූයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදායතන යයි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

386. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤනය වෙයි, විඤ්ඤනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤනය වෙයි. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් ඡායාතනය වෙයි, ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූප වෙයි. ඡේදායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදන ප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශීහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සඛ්ඛායාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඛ්ඛායාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙහි අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤන යයි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ඤනප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙතනා වක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' විඤ්ඤනප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ඡුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභෙතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' විඤ්ඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාම කවරෙයත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනොවිඤ්ඤනධාතූව පවතී ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ ' නාමරූපප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤන ' යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සලායතනනාති: අපී නාමං අපී රූපං. තත්ත කතමං නාමං: වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං චූච්චති නාමං. තත්ත කතමං රූපං: චතතාරෙච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිසාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චතතති, ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති නාමරූපං. තත්ත කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං: චකඛායතනං සොතායතනං ඡානායතනං ජ්වහායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං චූච්චති නාමරූපපච්චයා සලායතනං. තත්ත කතමං ඡර්ඛායතනපච්චයා'පි නාමරූපං: අපී නාමං, අපී රූපං. තත්ත කතමං නාමං: වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං චූච්චති නාමං. තත්ත කතමං රූපං: චකඛායතනං උපචයො -පෙ- කායායතනං උපචයො යං වා පනඤ්ඤමපි අපී රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුච්චානං, ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති ඡර්ඛායතනපච්චයා'පි නාමරූපං.

තත්ත කතමො ඡර්ඛායතනපච්චයා එසොයා: යො එසොයා චූච්චතා සමචූච්චතා සමචූච්චිතතනං, අයං චූච්චති ඡර්ඛායතනපච්චයා එසොයා. තත්ත කතමං එසංපච්චයා'පි ඡර්ඛායතනං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති එසංපච්චයා'පි ඡර්ඛායතනං.

තත්ත කතමා එසංපච්චයා වේදනා: යං වේතසිකං සානං වේතසිකං සුඛං වේතොසමචසංජං සානං සුඛං වේදසිතං වේතො සමචසංජං සානා සුඛා වේදනා, අයං චූච්චති එසංපච්චයා වේදනා -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතං කෙවලං දුකකකකිකං සමුදයො භොති'ති.

අඤ්ඤමඤ්ඤචතුකානං.

387. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යසම් සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං භොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසමපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙත -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිපපයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිපපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙත රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඛායතනං, ඡර්ඛායතනපච්චයා එසොයා, එසංපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හපච්චයා අභිමොකෙඛා,¹ අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතං කෙවලං දුකකකකිකං සමුදයො භොති.

388. තත්ත කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛි මොභො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

තත්ත කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරෙ: යා වේතනා සඤ්ඤචතනා වේතසිතතනං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරෙ -පෙ-

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද යම් රූපයකුත් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද (එදැයි) මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයන කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනන ය ශ්‍රොත්‍රායනන ය ස්‍රාණායනන ය ජීව්වායනන ය කායායනන ය මනායනන යි. මේ 'නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයන' යි කියනු ලැබේ. එහි ඡේද්‍යයනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ "නාම" යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායනනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභෙදක වූ චිත්තසමුක්ඛාන වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'ඡේද්‍යයනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූප' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් පහසෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේද්‍යයන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය' යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි ඡේද්‍යයනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි ඡේද්‍යයන' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් වෛතසාසම්ඵස්සජ වූ සාතසුඛවේදයිතයෙක් වෛතසාසම්ඵස්සජ වූ සාතසුඛ වේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

අන්‍යාන්‍යාවකුෂ්ක යි.

387. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, . . . සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේදයි . . . ධර්මාලම්බන වේදයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳුබැ සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ (අකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයනය වෙයි, ඡේද්‍යයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

388. එහි අවිද්‍යා කවරෙ යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සඛිධ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . .

තත් කතමො තණ්හාපච්චයා අභිමොකෙඛා: යො විතතස්ස අභිමොකෙඛා¹ අභිමුච්චනා තදභිමුත්තතා, අයං චූච්චති තණ්හාපච්චයා අභිමොකෙඛා.

තත් කතමො අභිමොකඤ්චයා භවො: ඵපෙනා අභිමොකං වෙදනාකඤ්ඤා සඤ්ඤාකඤ්ඤා සඤ්ඤාකඤ්ඤා විඤ්ඤාණකඤ්ඤා, අයං චූච්චති අභිමොකඤ්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤාස්ස සමුදයො භොතිති.

389. කතමො² ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං භොති උපෙකඤ්ඤාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරඛ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඤ්ඤාණං, සඤ්ඤාණපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා ඵසෙසා, ඵස්ස පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤාස්ස සමුදයො භොති.

390. තත් කතමො අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමුලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා, -පෙ- තත් කතමො ඵස්ස පච්චයා වෙදනා: යං වෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙනො සමඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං වෙනො සමඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා, අයං චූච්චති ඵස්ස පච්චයා වෙදනා -පෙ- තෙන චූච්චති ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤාස්ස සමුදයො භොතිති.

391. කතමො ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං භොති උපෙකඤ්ඤාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඤ්ඤාරෙන -පෙ- උපෙකඤ්ඤාසහගතං දිට්ඨිගතවිපයුත්තං -පෙ- උපෙකඤ්ඤාසහගතං දිට්ඨිගතවිපයුත්තං සසඤ්ඤාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරඛ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඤ්ඤාණං, සඤ්ඤාණපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා ඵසෙසා, ඵස්ස පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඤ්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤාස්ස සමුදයො භොති

තත් කතමො අවිජ්ජා: -පෙ- තෙන චූච්චති ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤාස්ස සමුදයො භොතිති.

392. කතමො ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං භොති ද්දෙමනස්ස සහගතං පටිඝසම්පයුත්තං -පෙ- ද්දෙමනස්ස සහගතං පටිඝසම්පයුත්තං සසඤ්ඤාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරඛ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඤ්ඤාණං, සඤ්ඤාණපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා ඵසෙසා, ඵස්ස පච්චයා වෙදනා, වෙදනා පච්චයා පටිඝං, පටිඝපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඤ්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤාස්ස සමුදයො භොති.

1. අභිමොකෙඛා - සිපාචී.
2. තත් කතමො - සිපාචී.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : වින්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂ යෙක් (අරමුණෙහි නිශ්චයෙක්) අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ජාස්කන්ධය යි. මේ අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් ' භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

389. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

390. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ජායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිභයෙක් මොහ සධ්ධාත අකුශලමුලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : වෛතසික වූ නොම සාත වූ අසාත නොවූ වින්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වෙදයිතයෙක් වින්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

391. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලවිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ (අකුශලවිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

392. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෙමනස් සහගියා වූ ප්‍රතිභසම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ දෙමනස් සහගියා වූ ප්‍රතිභසම්ප්‍රයුක්ත වූ (අකුසල්සිත) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිභසය වෙයි, ප්‍රතිභසප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත්ත කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදංසනං -පෙ- අවිජ්ජා ලබති මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා -පෙ-

තත්ත කතමා ඵංසපච්චයා වේදනා: යං වේතසිකං අසාතං වේතසිකං දුක්ඛං වේතොසලඵංසජං අසාතං දුක්ඛං වේදසිතං වේතොසලඵංසජං අසාතා දුක්ඛා වේදනා, අයං චූච්චති ඵංසපච්චයා වේදනා.

තත්ත කතමං වේදනාපච්චයා පටිඝං: යො චිත්තස්ස ආභාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරේඛො කොපො පකොපො සලපකොපො දෙසො පදෙසො සලපදෙසො චිත්තස්ස ව්‍යාපතති මනොපදෙසො කොඛො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතතං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතං ව්‍යාපතති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතතං විරේඛො පටිවිරේඛො චණ්ඩිකං අසුසුරේපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස, ඉදං චූච්චති වේදනාපච්චයා පටිඝං.

තත්ත කතමො පටිඝපච්චයා අභිමොකේවා: යො චිත්තස්ස අභිමොකේවා අභිමුච්චනා තදභිමුච්චනතා, අයං චූච්චති පටිඝපච්චයා අභිමොකේවා.

තත්ත කතමො අභිමොකපච්චයා භවො: ධූපෙකා අභිමොකං වේදනාකඤ්ඤා සඤ්ඤාකඤ්ඤා සඛ්ඛාරකඤ්ඤා විඤ්ඤාණකඤ්ඤා, අයං චූච්චති අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤා සමුදයො භොතීති.

393. කතමේ ධම්මා අකුසලා: යස්මීං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති උපෙකාසගගනං විච්චිච්චාසලපසුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරඛත තස්මීං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමිං, නාමපච්චයා ඡව්ඛායතනං, ඡව්ඛායතනපච්චයා ඵංසො, ඵංසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා විච්චිච්චා, විච්චිච්චාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරමරණං, ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤා සමුදයො භොතී.

තත්ත කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදංසනං -පෙ- අවිජ්ජාලබති මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා-පෙ-

තත්ත කතමා ඵංසපච්චයා වේදනා: යං වේතසිකං නෙච සාතං නාසාතං වේතොසලඵංසජං අදුක්ඛමසුඛං වේදසිතං වේතොසලඵංසජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, අයං චූච්චති ඵංසපච්චයා වේදනා.

තත්ත කතමා වේදනාපච්චයා විච්චිච්චා: යා කඛ්ඛා කඛ්ඛායනා කඛ්ඛාසිතතනං විමති විච්චිච්චා දොලනකං දොඛාපථො සංසයො අනෙකංසභාභො ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරියොගාහනා ඵච්චිතතනං චිත්තස්ස මනොවිලෙඛො, අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා විච්චිච්චා.

තත්ත කතමො විච්චිච්චාපච්චයා භවො: ධූපෙකා විච්චිච්චා වේදනාකඤ්ඤා සඤ්ඤාකඤ්ඤා සඛ්ඛාරකඤ්ඤා විඤ්ඤාණකඤ්ඤා, අයං චූච්චති විච්චිච්චාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤා සමුදයො භොතීති.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සඨබ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් වෛතසික වූ අසාතයෙක් වෛතසික වූ දු:ඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දු:ඛ වූ වෛදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දු:ඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිස කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ආසාතයෙක් බලවත් ආසාතයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් ද්වේෂයෙක්ප්‍රද්වේෂයෙක්සම්ප්‍රද්වේෂයෙක් චිත්තයාගේ විපන්ත බවෙක් චිත්තප්‍රදේශයෙක් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධාකාරයෙක් කිපුණු බවෙක් ද්වේෂයෙක් ද්වේෂාකාරයෙක් ද්විෂ්ට බවෙක් විපරිත බවෙක් විපරිතාකාරයෙක් විරෝධයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් සැඬ බවෙක් නො පිරිසුන් වචන ඇති බවෙක් චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිස ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රතිසප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් අරමුණෙහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රතිසප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

393. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ විචිකිත්සා සම්ප්‍රසක්ත වූ අකුශලචිත්තය උපදනන් වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සාව වෙයි, විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සඨබ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : වෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වෛදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සා කවර යත් : යම් සැකයෙක් සැක කරන අයුරෙක් සැක කළ බවෙක් විමතියෙක් විචිකිත්සායෙක් ද්වේළ්භකයෙක් ද්විධාපථයෙක් සංශයෙක් අනෙකාන්තග්‍රාහයෙක් (අරමුණෙන්) බැහැර යැමෙක් (අරමුණ) අවට හැසිරීමෙක් (අරමුණට) නො බැසගැන්මෙක් චිත්තයාගේ තද බවෙක් මනෝවිලෙඛයෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : විචිකිත්සාව තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ ' විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

394. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යසම් සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසගගතං උඤ්චවසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තසම් සමයෙ අවිජ්ජා-පච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමිං, නාමපච්චයා ඡව්ඛායතනං, ඡව්ඛායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා උඤ්චවං, උඤ්චවපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තඤ්ඤා කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමුලං අයං වුච්චති අවිජ්ජා: -පෙ-

තඤ්ඤා කතමා එසසපච්චයා වේදනා: යං වේතසිකං නෙවසාතං නාසාතං වේතොසල්ඤ්ජං අදුක්ඛමසුඛං වේදසිතං වේතොසල්ඤ්ජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, අයං වුච්චති එසසපච්චයා වේදනා.

තඤ්ඤා කතමා වේදනාපච්චයා උඤ්චවං: යං විතතස්ස උඤ්චවං අවුපසමො වේතසො විකෙඛපො භන්තතතං විතතස්ස, ඉදං වුච්චති වේදනාපච්චයා උඤ්චවං.

තඤ්ඤා කතමො උඤ්චවපච්චයා අභිමොකෙඛා: යො විතතස්ස අභිමොකෙඛා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා, අයං වුච්චති උඤ්චවපච්චයා අභිමොකෙඛා.

තඤ්ඤා කතමො අභිමොකපච්චයා භවො: ධපෙඤා අභිමොකං වේදනාකඤ්ඤා සඤ්ඤාකඤ්ඤා සඛ්ඛාරකඤ්ඤා විඤ්ඤාණකඤ්ඤා, අයං වුච්චති අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති.

අකුසල නිද්දෙසො.

395. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යසම් සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං විතතං උප්පන්නං හොති සොමනස්සගගතං ඤ්ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තසම් සමයෙ කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමිං, නාමපච්චයා ඡව්ඛායතනං, ඡව්ඛායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

396. තඤ්ඤා කතමො කුසලමුලා: අලොභො අදොසො අමොහො.

තඤ්ඤා කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුඛනා අලුඛනිත්තනං අසාර්ථකො අසාර්ථකා අසාර්ථකතනං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමුලං, අයං වුච්චති අලොභො.

394. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂා සහගත වූ ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රසක්ත වූ අකුසල්සිතෙක් උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනාය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය වෙයි, ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ජනායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සධ්ධායත අකුශලවු ඵුලයෙක් වේ ද මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත් : වෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වේතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛ වූ යම් වේදයිතයෙක් වේතොසම්ඵස්ස යෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛ වූ වේදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ඖද්ධත්‍යයෙක් අව්‍යුපශමයෙක් චිත්තයාගේ හ්‍රාන්ත ඛවෙක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය කවර යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂ යෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත ඛවෙක් වේ ද, මේ ' ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ජස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් ' භව ' යි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

අකුශලනිර්දේශ යි.

395. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රසක්ත වූ කාමාවචර-වූ කුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලඵුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනාය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

396. එහි කුශලඵුලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය, අද්වේෂ ය, අමොහ යි.

එහි අලොභය කවරෙ යත් : යම් අලොභයෙක් අලොභාකාරයෙක් අලුඛධ ඛවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු ඛවෙක් අනභිධායවක් අලොභ සධ්ධායත කුශලඵුලයෙක් වේ ද, මේ ' අලොභ ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත කතමො අද්දෙසො: යො අද්දෙසො අදුස්සනා අදුස්සිතතනං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජා අද්දෙසො කුසලමුලං, අයං චූච්චති අද්දෙසො.

තත්ත කතමො අමොහො: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මද්දව්ඪී, අයං චූච්චති අමොහො, ඉමෙ චූච්චනති කුසලමුලා.

තත්ත කතමො කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො: යා චේතනා සඤ්ඤානනා චේතසීතතනං, අයං චූච්චති කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො.

තත්ත කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං -පෙ- නාමපච්චයා ඡ්ඤායනනං -පෙ- ඡ්ඤායනනපච්චයා එසෙසා -පෙ- එස්සපච්චයා වේදනා -පෙ-

තත්ත කතමො වේදනා පච්චයා පසාදො: යා සඤ්ඤා සද්දහනා ඕකපනා අභිපසාදො, අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා පසාදො.

තත්ත කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා: යො චිත්තස්ස අභිමොකෙකා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා, අයං චූච්චති පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා.

තත්ත කතමො අභිමොකපච්චයා භවො: ධජෙකා අභිමොකං වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූච්චති අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොතිති

397. තතමෙ ධම්මං කුසලා: යසම්භිං සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උපපනං හොති සොමනස්සසභගතං ඤ්ඤාණසම්පයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසභගතං ඤ්ඤාණවිපයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසභගතං ඤ්ඤාණවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගඤ්ඤාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොච්ච්චාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරඛත තසම්භිං සමයෙ කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡ්ඤායනනං, ඡ්ඤායනනපච්චයා එසෙසා, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා අභි මොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජර්මරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොති.

තත්ත කතමෙ කුසලමුලා: අලොභො අද්දෙසො.

තත්ත කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුඛනා අලුඛිතතනං අසාරාගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතතනං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමුලං, අයං චූච්චති අලොභො.

තත්ත කතමො අද්දෙසො යො අද්දෙසො අදුස්සනා අදුස්සිතතනං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජා අද්දෙසො කුසලමුලං, අයං චූච්චති අද්දෙසො. ඉමෙ චූච්චනති කුසලමුලා.

එහි අද්වේෂ කවරෙ යත් : යම් අද්වේෂයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අද්වේෂ සම්බන්ධතා කුශල මූලයෙක් වේ ද, මේ අද්වේෂ යි කියනු ලැබේ.

එහි අමෝහ කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ 'අමෝහ' යි කියනු ලැබේ. මොහු කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සංකේදවනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන කවරෙ යත් : . . . විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත් : . . . නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතන කවරෙ යත් : . . . ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : . . . ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : . . .

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හැඳුණිමෙක් හදහන අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසැගැනීමෙක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමෝක්ෂයෙක් අධිමෝක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමෝක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤනස්කන්ධය යි. මේ 'අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්තධස්ස සමුදයො හොති' යි.

397. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොම්නස් සහගත වූ ඤනසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, . . . සොම්නස් සහගත වූ ඤනවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේවයි ශබ්දලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි සප්තචර්යාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ සොම්නස් සහගත වූ ඤනවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද), එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලෝභය අදෛශය යි.

එහි අලෝභ කවරෙ යත් : යම් අලෝභයෙක් අලෝභාකාරයෙක් අලුබ්ධ බවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු බවෙක් අනභිධ්‍යාවක් අලෝභ සම්බන්ධතා කුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ 'අලෝභ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අදෛශය කවරෙ යත් : යම් අදෛශයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අදෛශ සම්බන්ධතා කුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ 'අදෛශ' යි කියනු ලැබේ. මොහු 'කුශලමූලයෝ' යි කියනු ලැබෙත්.

තස්ස කතමො කුසලමුලපච්චයා සඛිංරො: යා වේතනා සඤ්ඤානනා වේතසිතතනං, අයං චූච්චති කුසලමුලපච්චයා සඛිංරො -පෙ-

තස්ස කතමා එසසපච්චයා වේදනා: යං වේතසිකං සාතං වේතසිකං සුඛං වේතොසච්චසසජං සාතං සුඛං වේදසිතං වේතොසච්චසසජං සාතං සුඛං වේදනා, අයං චූච්චති එසසපච්චයා වේදනා -පෙ- තෙන චූච්චති එච්චමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො හොතිති.

398. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යසම්භිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිතතං උපපන්නං හොති උපෙකඛාසභගතං ඤ්ඤණසම්පයුතනං -පෙ- උපෙකඛාසභගතං ඤ්ඤණසම්පයුතනං සසඛිංරොරෙන රූපාරම්මණං වා සඤ්ඤාරම්මණං වා ගඤ්ඤාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තසම්භිං සමයෙ කුසලමුල පච්චයා සඛිංරො, සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ පසාදපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඛ පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එච්චමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො හොති.

තස්ස කතමෙ කුසලමුලා: අලොභො අද්දෙසො අමොභො -පෙ- ඉමෙ චූච්චනති කුසලමුලා.

තස්ස කතමො කුසලමුලපච්චයා සඛිංරො: යා වේතනා සඤ්ඤානනා වේතසිතතනං, අයං චූච්චති කුසලමුලපච්චයා සඛිංරො -පෙ-

තස්ස කතමා එසසපච්චයා වේදනා: යං වේතසිකං නෙවසාතං නාසාතං වේතොසච්චසසජං අදුක්ඛම්සුඛං වේදසිතං, වේතො සච්චසසජං අදුක්ඛම්සුඛං වේදනා, අයං චූච්චති එසසපච්චයා වේදනා. -පෙ- තෙන චූච්චති එච්චමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො හොති'ති.

399. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යසම්භිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිතතං උපපන්නං හොති උපෙකඛාසභගතං ඤ්ඤණවිපසයුතනං -පෙ- උපෙකඛාසභගතං ඤ්ඤණවිපසයුතනං සසඛිංරොරෙන රූපාරම්මණං වා සඤ්ඤාරම්මණං වා ගඤ්ඤාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තසම්භිං සමයෙ කුසලමුලපච්චයා සඛිංරො, සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතන පච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඛ පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එච්චමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො හොති.

තස්ස කතමෙ කුසලමුලා: අලොභො අද්දෙසො, -පෙ- ඉමෙ චූච්චනති කුසලමුලා.

තස්ස කතමො කුසලමුලපච්චයා සඛිංරො: යා වේතනා සඤ්ඤානනා වේතසිතතනං, අයං චූච්චති කුසලමුලපච්චයා සඛිංරො -පෙ- තෙන චූච්චති එච්චමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛස්ස සමුදයො හොති'ති.

එහි කුශලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත් : යම් වෙනසික වූ සාතයෙක් වෙනසික වූ සුඛයෙක් වෙනසාමඵස්සජ සාත-සුඛ වෙදයිතයෙක් වෙනසාමඵස්සජ සාත-සුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

398. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානමිප්‍ර යුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්බන වේවයි ශබ්දලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි ස්ප්‍ර්ෂ්චව්‍යාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අර්ථලා උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානමිප්‍රයුක්ත වූ (කාමා වචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුශලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමුලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අදෙෂ ය අමොහ යි . . . මොහු ' කුශල මුලයෝ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි කුශලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත් : යම් වෙනසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වෙනසාමඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වූ වෙදයිතයෙක් වෙනසාමඵස්සජ අදුක්ඛම සුඛ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබේ. ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

399. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානමිප්‍ර යුක්ත වූ . . . කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්බන වේවයි ශබ්ද ලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි ස්ප්‍ර්ෂ්චව්‍යාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අර්ථලා උපෙක්ෂාසහගත ඥානමිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුශලමුල ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ. '

එහි කුශලමුලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අදෙෂ යි. . . මොහු ' කුශලමුලයෝ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි කුශලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි. ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

400. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතීයා මඤ්ඤා භාවෙති විච්චේ'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං¹ උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්ච්චාරාගතනං, ඡ්ච්චාරාගතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකස්ස සමුදයො භොති

තත්ථ කතමෙ කුසලමුලා : අලොභො අද්දෙසො අමොහො -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමුලා.

තත්ථ කතමො කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො : යා වෙතනා සඤ්ඤාතනා වෙතසිතතනං අයං වුච්චති කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකස්ස සමුදයො භොති'ති.

401. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතීයා මඤ්ඤා භාවෙති විතකකවිචාරානං වුපසමා, -පෙ- දුතීයං ක්කානං -පෙ- තතීයං ක්කානං -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, -පෙ- තස්මිං සමයෙ කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්ච්චාරාගතනං, ඡ්ච්චාරාගතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකස්ස සමුදයො භොති'ති.

402 - 403. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ අරුපුපපතතීයා මඤ්ඤා භාවෙති -පෙ- ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නීය්‍යානීකං අපචයභාමීං දිට්ඨිතනානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතීයා විච්චේ'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්ච්චාරාගතනං, ඡ්ච්චාරාගතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා අභිමොකකපච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමුලා : අලොභො අද්දෙසො අමොහො.

තත්ථ කතමො අලොභො -පෙ- අද්දෙසො -පෙ- තත්ථ කතමො අමොහො : යා පඤ්ඤා පජානතා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසච්චොජ්ඣබේතා මඤ්ඤානං මඤ්ඤාපරිපාපනං, අයං වුච්චති අමොහො. ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමුලා.

1. පථමජ්ඣානං - සිමු.
2. අභිමොකො - සිපැවි.

400. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ සභිඛ්‍යාත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අදෙස ය අමොහ ය . . . මොහු කුශල මූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

401. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ ව්‍යුපශමයෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඨවිකසිණ සභිඛ්‍යාත වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

402-403. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අදෙස ය අමොහ යි.

එහි අලොභ කවරෙ යත් : . . . අදෙස . . . එහි අමොහ කවරෙ යත් : මාර්ගාසිඛ වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්තන වූ යම් ප්‍රඤ්චක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මච්චයයෙක් සමයන්දෘෂ්ටියක් ධර්මච්චයසම්බොධ්‍යාසිඛයෙක් වේ ද, මේ 'අමොහ' යි කියනු ලැබේ. මොහු කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

තත් කතමො කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො : යා වේතනා සඤ්චනනා වේතයිතනනං, අයං චූච්චතී කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරො -පෙ-

තත් කතමා එසසපච්චයා වෙදනා : යං වේතයිකං සානං වේතයිකං සුඛං වේතොසඵඵසසජං සානං සුඛං වෙදයිතං වේතොසඵඵසසජං සානා සුඛා වෙදනා, අයං චූච්චතී එසසපච්චයා වෙදනා.

තත් කතමො වෙදනා පච්චයා පසාදො : යා සඤ්චා සඤ්චනනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං චූච්චතී වෙදනා පච්චයා පසාදො.

තත් කතමො පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා : යො විතතසස අධිමොකෙඛා අධිමුච්චනා තදබිමුත්තනා, අයං චූච්චතී පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා.

තත් කතමො අධිමොකච්චයා භවො : ධපෙතො අධිමොකඛං වෙදනාකඛෙඛො සඤ්ඤකඛෙඛො සඛ්ඛාරකඛෙඛො විඤ්ඤණකඛෙඛො, අයං චූච්චතී අධිමොකච්චයා භවො -පෙ-

එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොතී'තී : එවමෙනෙසං ධම්මානං සඛ්ඛතී භොතී, සමාගමො භොතී, සමොධානං භොතී, පාතුභාවො භොතී, තෙන චූච්චතී එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොතී'තී.

කුසල නිද්දෙසො

404. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යසම් සමයෙ කාමාවචරසස කුසලසස කමමසස කතනනා උපචිතනනා විපාකං චකඛුච්චඤ්ඤණං උප්පනනං භොතී උපෙකඛාසභගනං රූපාරමණං. තසම් සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤණං, විඤ්ඤණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං කෙවලසස දුකඛකඛකඛසස සමුදයො භොතී.

තත් කතමො සඛ්ඛාරො : යා වේතනා සඤ්චනනා වේතයිතනනං අයං චූච්චතී සඛ්ඛාරො.

තත් කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා චකඛුච්චඤ්ඤණධාතු. ඉදං චූච්චතී සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤණං.

තත් කතමං විඤ්ඤණපච්චයා නාමං : වෙදනාකඛෙඛො සඤ්ඤකඛෙඛො සඛ්ඛාරකඛෙඛො, ඉදං චූච්චතී විඤ්ඤණපච්චයා නාමං.

තත් කතමං නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා චකඛුච්චඤ්ඤණධාතු, ඉදං චූච්චතී නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං.

තත් කතමො ජට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා : යො එසෙසා චුසනා සමචුසනා සමචුසිතනනං, අයං චූච්චතී ජට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත් : යම් චෛතසිකසාතයෙක් චෛතසික සුඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සර සාතසුඛවේදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සර සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හැදෑරීමෙක් හදහන අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසගැන්මෙක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ජකන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ජකන්ධය යි මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . 'එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුද්දයො භොති ' යනු මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සභිගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුද්දයො භොති ' යි.

කුශලනිර්දේශ යි.

404. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් උපෙක්ෂා සහගත වූ රූපාලම්බන වූ විපාකවක්ෂුර්විඤ්ජනය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඡධායතනය වෙයි, ෂ්ඡධායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:බරාශිභුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනසිත බවෙක් වේ ද මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ වක්ෂුර්විඤ්ජනාධාතූයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය, සංඤ්ජකන්ධය, සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ ' විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඡධායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වක්ෂුර්විඤ්ජනාධාතූයෙක් වේ ද, මේ ' නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඡධායතන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ෂ්ඡධායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ' ෂ්ඡධායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ ' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා එකපවයා වේදනා: යං වේතයිකං නෙව සානං නාසානං වේතොසමඵය්‍යජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං වේතොසමඵය්‍යජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, අයං චූච්චති එකපවයා වේදනා.

තත් කතමො වේදනාපවයා හවො: ධපෙනා වේදනං සඤ්ඤාකඛිකො සඛිංරකඛිකො විඤ්ඤාණකම්කො, අයං චූච්චති වේදනා පවයා හවො.

තත් කතමා භවපවයා ජාති: යං නෙසං¹ ධම්මානං ජාති සඤ්ඤාති තීඛිතති අභිතිඛිතති පාභුභාවො, අයං චූච්චති භවපවයා ජාති.

තත් කතමං ජාතිපවයා ජරුමරණං: අත්ථී ජරු අත්ථී මරණං. තත් කතමා ජරු: යං නෙසං ධම්මානං ජරු ජරණතා ආයුනො සංභාති, අයං චූච්චති ජරු. තත් කතමං මරණං: යො නෙසං ධම්මානං බුයො වයො හෙදො පරිහෙදො අනිච්චතා අනන්තරධානං, ඉදං චූච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ඤා ජරු ඉදඤ්ඤා මරණං. ඉදං චූච්චති ජාතිපවයා ජරුමරණං.

'එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො හොතී'ති: එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සඛිතති හොති සමාගමො හොති සමොධානං හොති පාභුභාවො හොති. තෙන චූච්චති 'එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො හොතී'ති.

405. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපවයා විඤ්ඤාණං සඛිංරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපවයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපවයා ජ්ච්චායනනං නාමහෙතුකං, ජ්ච්චායනනපවයා එස්සො ජ්ච්චායනනහෙතුකො, එකපවයා වේදනා එකහෙතුකා, වේදනාපවයා හවො, භවපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො හොතී'ති.

406. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපවයා විඤ්ඤාණං සඛිංරසම්පයුතනං, විඤ්ඤාණපවයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතනං, නාමපවයා ජ්ච්චායනනං නාමසම්පයුතනං, ජ්ච්චායනනපවයා එස්සො ජ්ච්චායනනසම්පයුතනො, එකපවයා වේදනා එකසම්පයුතනා, වේදනාපවයා හවො, භවපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො හොතී'ති.

407. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපවයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපවයා'පි සඛිංරෙ, විඤ්ඤාණපවයා නාමං නාමපවයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපවයා ජ්ච්චායනනං ජ්ච්චායනනපවයා'පි නාමං, ජ්ච්චායනනපවයා එස්සො එකපවයා'පි ජ්ච්චායනනං, එකපවයා වේදනා වේදනාපවයා'පි එස්සො, වේදනාපවයා හවො, භවපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරු-මරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො හොතී'ති.

1. තෙසං තෙසං - සිරිමු, මජ්ඣං.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යන් : යම් වෛතසික වූ නො ම යාන වූ අසාන නො වූ වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ වෙදසිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ වූ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යන් : වෙදනාව තබා සංඤ්ජකන්ධය, සංස්කාර ස්කන්ධය, විඤ්ජාස්කන්ධය. මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යන් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ඉපදීමක් මොනොවට ඉපදීමක් නිපදීමක් වෙසෙසින් නිපදීමක් වේ ද, මේ ' භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවර යන් : ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යන් : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් දිරීමක් දිරන බවක් ආයුෂ්‍යයාගේ පිරිහීමක් වේ ද, මේ ' ජරා ' යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවර යන් : ඒ ධර්මයන්ගේ ක්ෂය වීමක් ගෙවීමක් බිඳීමක් භක්ඛසින් බිඳීමක් අනිත්‍ය බවක් අතුරුදහන් වීමක් වේ ද, මේ ' මරණ ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද මේ ' ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ ' යි කියනු ලැබේ.

' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සචිගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

405. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජා ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාභෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

406. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජා ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

407. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙහුද සංස්කාරය වේ. විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙහුද විඤ්ජාය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙහුද නාමය වේ. ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහුද ඡේද්‍යායතනය වේ. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙහුද ස්පර්ශය වේ. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ; ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

408. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං සොභවිඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං සඤ්ජරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං ගක්ඛාරම්මණං -පෙ- ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති සුඛසභගතං ථොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරෙ: යා වෙතනා සඤ්ඤවතනා වෙතසිතතනං, අයං චූච්චතී සඛ්ඛාරෙ.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා කායවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චතී සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාකඛන්ධො සඤ්ඤකඛන්ධො සඛ්ඛාරකඛන්ධො, ඉදං චූච්චතී විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා කායවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චතී නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා: යො එසෙසා චූසනා සමුජ්ජනා සමුජ්ජිතතනං, අයං චූච්චතී ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං කායිකං ඝාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සජං ඝාතං සුඛං වෙදසිතං කායසම්ඵස්සජං ඝාතා සුඛා වෙදනා, අයං චූච්චතී එස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: ථිපෙත්වා වෙදනං සඤ්ඤකඛන්ධො සඛ්ඛාරකඛන්ධො විඤ්ඤාණකඛන්ධො. අයං චූච්චතී වෙදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' තී.

409. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකා මනොධාතු උපපන්නා හොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා. -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අභිමොක්ඛනා, අභිමොක්ඛන පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරෙ: යා වෙතනා සඤ්ඤවතනා වෙතසිතතනං, අයං චූච්චතී සඛ්ඛාරෙ.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොධාතු, ඉදං චූච්චතී සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාකඛන්ධො සඤ්ඤකඛන්ධො සඛ්ඛාරකඛන්ධො, ඉදං චූච්චතී විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

408. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . ගත්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ස්‍රාණවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ජීව්වාචිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . ස්පර්ශාලම්බන වූ සුඛසහගත වූ කායවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිභූතේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ කායවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ ' විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ කායවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ ' නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ' ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් කායිකසාතයෙක් කායිකසුඛයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපත් සාතසුඛවේදයිතයෙක් කායසම්ඵස්ස සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඤ්ඤාස්කන්ධය, සංස්කාරස්කන්ධය, විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

409. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, . . . ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ වීපාක වූ මනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිභූතේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොධාතුවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ ' විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබේ.

නව කතමය නාමපවය ජට්ඨායනනං යං මිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- නජ්ජාමනෝධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපවයං ජට්ඨායනනං.

නව කතමෝ ජට්ඨායනනපවයං ඵසොං යො ඵසොං චුඝනා සමුද්දනා සමුද්දිතනනං, අයං වුච්චති ජට්ඨායනනපවයං ඵසොං.

නව කතමා ඵසපවයං වේදනා: යං වේදනසිකං නෙවසානං නාසානං වේදනාසමඵසාප් අදුක්ඛමසුඛං වේදනිතං වේදනාසමඵසාප් අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, අයං වුච්චති ඵසපවයං වේදනා.

නව කතමෝ වේදනාපවයං අභිමෝකේනා: යො මිත්තස්ස අභිමෝකේනා අභිමුච්චනා නදභිමුත්තනා, අයං වුච්චති වේදනාපවයං අභිමෝකේනා.

නව කතමෝ අභිමෝකපවයං භවෝ: ධපෙත්වා අභිමෝකං වේදනාකඛකේ, සඤ්ඤාකඛකේ, සඛ්ඛාරකඛකේ, විඤ්ඤාණකඛකේ. අයං වුච්චති අභිමෝකපවයං භවෝ -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොති' තී.

410. කතමේ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතනතා උපචීතනතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපනතා භොති සොමනස්ස සභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මා-රම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපවයං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවයං නාමං, නාමපවයං ජට්ඨායනනං, ජට්ඨායනනපවයං ඵසොං, ඵසපවයං වේදනා, වේදනාපවයං අභිමෝකේනා, අභිමෝකපවයං භවෝ, භවපවයං ජාති, ජාතිපවයං ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොති' තී.

411. කතමේ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතනතා උපචීතනතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපනතා භොති උපෙකකාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මා-රම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපවයං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවයං නාමං, නාමපවයං ජට්ඨායනනං, ජට්ඨායනනපවයං ඵසොං, ඵසපවයං වේදනා, වේදනාපවයං අභිමෝකේනා, අභිමෝකපවයං භවෝ, භවපවයං ජාති, ජාතිපවයං ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොති' තී.

412. කතමේ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතනතා උපචීතනතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපනතා භොති සොමනස්ස සභගතා ඤ්ඤාණසමපසුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මා-රම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාර-පවයං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවයං නාමං, නාමපවයං ජට්ඨායනනං, ජට්ඨායනනපවයං ඵසොං, ඵසපවයං වේදනා, වේදනාපවයං පසාදො, පසාදපවයං අභිමෝකේනා, අභිමෝකපවයං භවෝ, භව පවයං ජාති, ජාතිපවයං ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොති' තී.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවරෙ යන් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොධාතුයෙක් වෙ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යන් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වෙ ද, මේ 'ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යන් : යම් වෛතසික වූ නො ම සාන වූ අසාන නො වූ වෙතොසම්ඵස්සජ වූ උපෙක්ෂාවෙදයිතයෙක්, වෙතොසම්ඵස්සජ අයුක්ඛමසුඛ වෙදනාවක් වෙ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යන් : විත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වෙ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යන් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ජකන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඤ්ජකන්ධ යි. මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

410. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වෙවයි, . . . ධර්මාලම්බන වෙවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොමිනස් සහගත වූ විපාකමනොවිඤ්ජනධාතුව උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ. . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

411. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වෙවයි . . . ධර්මාලම්බන වෙවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනොවිඤ්ජනධාතුව උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ. . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

412. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වෙවයි . . . ධර්මාලම්බන වෙවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ඤ්ජනසම්ප්‍රසුක්ත වූ විපාකමනොවිඤ්ජනධාතුව උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

413. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යසමීං සමයෙ කාමාවචරණං කුසලසං කම්මසං කතතතා උපචීතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපතතා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුතතා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිපයුතතා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිපයුතතා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකතාසහගතා ඤාණසම්පයුතතා -පෙ- උපෙකතාසහගතා ඤාණවිපයුතතා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකතාසහගතා ඤාණවිපයුතතා -පෙ- උපෙකතාසහගතා ඤාණවිපයුතතා සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තසමීං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙතා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස සමුදයො හොති.

තත් කතමො සඛ්ඛාරො: යා චෙනනා සඤ්ඤාතනා චෙනසිතතනං, අයං චුච්චතී සඛ්ඛාරො.

තත් කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චතී සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

තත් කතමො වේදනාපච්චයා පසාදෙ: යා සඤ්ඤා සඤ්ඤාතනා මිකපපනා අභිපපසාදෙ, අයං චුච්චතී වේදනාපච්චයා පසාදෙ.

තත් කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙතා: යො විතතස්ස අභිමොකෙතා අභිමුච්චනා තදභිමුච්චනා, අයං චුච්චතී පසාදපච්චයා අභිමොකෙතා.

තත් කතමො අභිමොකපච්චයා භවො: ධපෙත්වා අභිමොකං වේදනාකතකො සඤ්ඤාකතකො සඛ්ඛාරකතකො විඤ්ඤාණකතකො, අයං චුච්චතී අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චුච්චතී: 'එවමෙනස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස සමුදයො හොතී'ති.

414. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යසමීං සමයෙ රූපුපපතතියා මහං භාවෙති. විච්චෙච්ච කාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරතී පඨවිකසිණං. තසමීං සමයෙ එසෙසා හොති -පෙ- අවිතෙකපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසෙව රූපාවචරණං කුසලසං කම්මසං කතතතා උපචීතතතා විපාකං විච්චෙච්ච කාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරතී පඨවිකසිණං. තසමීං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙතා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චුච්චතී: 'එවමෙනස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස සමුදයො හොතී'ති.

413. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සොමනස්සසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ විපාකමනෝවිඥාන ධාතුව සඨධාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (විපාකමනෝවිඥානධාතුව) සඨධාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ (විපාකමනෝවිඥාන ධාතුව) සඨධාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (මනෝවිඥානධාතුව) සඨධාර සහිත ව රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතීප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිභ්‍රූගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් ශ්‍රද්ධාවක් හදහන අයුරෙක් අරමුණෙහි බැසගැනීමෙක් අභිප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂා කාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනා ස්කන්ධය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥනස්කන්ධ යි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

414. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ සඨධාරාන වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. එ ම රූපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ පඨවිකසිණ සඨධාරාන ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ඛය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතීප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

415. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතීයා මඟ්ඟං භාවෙති විතකකවිචාරනං වුපසමා -පෙ- දුතීයං ක්‍යානං -පෙ- තතීයං ක්‍යානං -පෙ- චතුත්ථං ක්‍යානං -පෙ- පථමං ක්‍යානං -පෙ- පඤ්චමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ ඵසොො හොති -පෙ- අවිකේඛපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොොච රුපාවචරණං කුසලණං කම්මණං කතතතා උපවිතතතා විපාකං සුඛණ්ණං ච පභානා -පෙ- පඤ්චමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤණං, විඤ්ඤණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡධ්ඨායතනං, ඡධ්ඨායතනපච්චයා ඵසොො, ඵසංපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකේඛා, අභිමොකිකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චතී: 'ඵචමෙතණ්ණං කෙචලණ්ණං දුක්ඛකිකිකිණ්ණං සමුදයො හොති'ති.

416. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරුපුපපතතීයා මඟ්ඟං භාවෙති -පෙ- සබ්බසො අාකිඤ්ඤාද්දයතනං සමතීකකම්ම නෙචසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසභගතං සුඛණ්ණං ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ ඵසොො හොති -පෙ- අවිකේඛපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොොච අරුපාවචරණං කුසලණං කම්මණං කතතතා උපවිතතතා විපාකං සබ්බසො අාකිඤ්ඤාද්දයතනං සමතීකකම්ම නෙචසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසභගතං සුඛණ්ණං ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤණං, විඤ්ඤණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡධ්ඨායතනං, ඡධ්ඨායතනපච්චයා ඵසොො, ඵසංපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකේඛා, අභිමොකිකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චතී 'ඵචමෙතණ්ණං කෙචලණ්ණං දුක්ඛකිකිකිණ්ණං සමුදයො හොති'ති.

417. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්‍යානං භාවෙති තීය්‍යානිකං අපචමගාමීං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමීයා පතතීයා විවිචෙච්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකිංගිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ ඵසොො හොති -පෙ- අවිකේඛපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොොච ලොකුතතරණං කුසලණං ක්‍යානණං කතතතා භාවිතතතා විපාකං විවිචෙච්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකිංගිඤ්ඤං සුඤ්ඤනං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤණං, විඤ්ඤණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡධ්ඨායතනං, ඡධ්ඨායතනපච්චයා ඵසොො, ඵසංපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකේඛා, අභිමොකිකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරො: යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතනං, අයං වුච්චතී සඛ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤණං: යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤණංවාචු. ඉදං වුච්චතී: සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤණං -පෙ-

415. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පෘථිවිකාන්ඝන සඬ්ඛ්‍යාත වූ පඤ්චවධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයේ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලධර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක වූ පට්ඨකසිණ සඬ්ඛ්‍යාත පඤ්චවධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

416. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤයතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤයතන සංඥ සහගත වූ සිව් වැනි දූහැනට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයේ කුශලයෝ යි. එ අරූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤ යතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක වූ නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤයතන සහගත වූ සිව් වැනි දූහැනට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

417. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තර ධ්‍යානය වඩාද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයේ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ශුන්‍යත වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යන් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් වෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන කවරෙ යන් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදෙ : යා සඤ්ඤා සඤ්ඤනා ඕකපනා අභිපපසාදෙ. අයං චූච්චතී වෙදනාපච්චයා පසාදෙ.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙතා : යො විතතස්ස අභිමොකෙතා අභිචූච්චනා තදභිචූච්චනතා. අයං චූච්චතී පසාදපච්චයා අභිමොකෙතා

තත්ථ කතමො අභිමොකභව්චයා භවො : ධපෙකා අභිමොකං වෙදනාකභිකො විඤ්ඤාණකභිකො අයං චූච්චතී අභිමොකභව්චයා භවො -පෙ- ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති'ති. ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සභිතතී හොති සමාගමො හොති, සමොධානං හොති පානුභාවො හොති. තෙන චූච්චතී 'ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති'ති.

කුසලවිපාකසඛිතාරමුලකං හිට්ඨිතං.

418. කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං චකඛුච්චිඤ්ඤාණං උපපතතං හොති උපෙකඛාසභගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඛිතාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකඛිකස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛිතාරො : යා චෙතනා සඤ්ඤචතනා චෙතයිතතතං අයං චූච්චතී සඛිතාරො.

තත්ථ කතමං සඛිතාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාචකඛුච්චිඤ්ඤාණධානු. ඉදං චූච්චතී සඛිතාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකඛිකස්ස සමුදයො හොති'ති.

419 කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං සොභවිඤ්ඤාණං උපපතතං හොති උපෙකඛාසභගතං සඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ඡානවිඤ්ඤාණං උපපතතං හොති උපෙකඛාසභගතං ගඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ජ්ච්චාචිඤ්ඤාණං උපපතතං හොති උපෙකඛාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උපපතතං හොති දුකඛසභගතං ඵොඨ්ඨිඛිතාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඛිතාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකඛිකස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛිතාරො : -පෙ- අයං චූච්චතී සඛිතාරො.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හැදීම්මක් හඳුනා අයුරෙක් බැස ගැනීමක් වෙසෙසින් පැහැදීමක් වෙ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : විත්තයාගේ යම් (අරමුණෙහි) නිශ්චයයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් එහි නිශ්චිත බවක් වෙ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය ... විඤ්ජනස්කන්ධය යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. ... ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති ' යනු : මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සඨගනිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වෙයි. එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති ' යි.

කුශලවිපාකසංඛාරමූලකය නිමි.

418. අව්‍යාකාතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් ධූෂ් කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකවක්ෂුර්විඤ්ජනය උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඡ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ඡ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වෙයි.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතන ලද බවක් වෙ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානයෙක් ... නදනුරූපමනෝවිඤ්ජනාදානුවක් වෙ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන ' යි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

419. අව්‍යාකාතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් ධූෂ් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ජනය උපදනේ වෙ ද ... ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ස්‍රාණවිඤ්ජනය උපදනේ වෙ ද ... රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ජිඤ්චාවිඤ්ජනය උපදනේ වෙ ද ... ස්ප්‍රෂ්චව්‍යාලම්බන වූ දුඛසහගත වූ කායවිඤ්ජනය උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඡ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ඡ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වෙයි.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : ... මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඛිංඤ්ජනං විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණංවානු, ඉදං චුච්චති. සඛිංඤ්ජනං විඤ්ඤාණං -පෙ--.

තත් කතමා එසසපච්චයා වේදනා, යං කාසිනං අසානං කාසිනං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසානං දුක්ඛං වේදයිතං කායසම්ඵස්සජං අසානා දුක්ඛා වේදනා, අයං චුච්චති එසසපච්චයා වේදනා.

තත් කතමො වේදනාපච්චයා හවො : ධූපෙතො වේදනං සඤ්ඤාකඤ්ඤො සඛිංඤ්ජනකඤ්ඤො විඤ්ඤාණකඤ්ඤො. අයං චුච්චති වේදනාපච්චයා හවො -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤස්ස සමුදයො භොති'ති.

420. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යසම් සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකා මනොවානු උප්පන්නා භොති උපෙකකා-සහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්බ, තසම් සමයෙ සඛිංඤ්ජනං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා හවො, හචපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤස්ස සමුදයො භොති'ති.

421. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යසම් සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණංවානු උප්පන්නා භොති උපෙකකා-සහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්බ, තසම් සමයෙ සඛිංඤ්ජනං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා හවො, හචපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤස්ස සමුදයො භොති'ති.

අකුසලවිපාකසඛිංඤ්ජනං නිට්ඨිතං.

422. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යසම් සමයෙ මනොවානු උප්පන්නා භොති කිරියා තෙච කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙකකා-සහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්බ, තසම් සමයෙ සඛිංඤ්ජනං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා හවො, හචපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤස්ස සමුදයො භොති

තත් කතමො සඛිංඤ්ජනං : යා වේතනා සඤ්ඤාතනා වේතසිතතතං, අයං චුච්චති සඛිංඤ්ජනං.

තත් කතමං සඛිංඤ්ජනං විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවානු, ඉදං චුච්චති සඛිංඤ්ජනං විඤ්ඤාණං -පෙ--.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤනාධාකුයෙක් වෙ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව කවරෙ යත් : යම් කායිකඅසාතයෙක් කායිකදු:බ යෙක් කායසම්ඵස්සජ වූ අසාතදු:බවෙදයිතයෙක් කායසම්ඵස්සජ වූ අසාතදු:බවෙදනායෙක් වෙ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වෙදනාව තබා සංඤ්ජකන්ධය සංස්කාර ස්කන්ධය විඤනස්කන්ධය යි. මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

420. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් ධස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වෙවයි . . . ස්ප්‍රෂ්චව්‍යාලම්බන වෙවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝධාකුච උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

421. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් ධස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වෙවයි . . . ධර්මාලම්බන වෙවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝවිඤනාධාකුච උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

අකුසලවිපාකසංඛාරමූලකය තිථි.

422. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වෙවයි . . . ස්ප්‍රෂ්චව්‍යාලම්බන වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ නොම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝධාකුච උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ. මෙසේ මේ සියලු දු:බරාශිභුගේ සමුදය වෙ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වෙ ද ' මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤනාධාකුචක් වෙ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

තත්ත කතමා ඵස්සපච්චයා වේදනා: යං චේතසිකං නෙචසාතං නාසාතං චේතොසමඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං චේතොසමඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං චූච්චතී ඵස්සපච්චයා වේදනා.

තත්ත කතමො වේදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා: යො චිත්තස්ස අභිමොකෙඛා අභිචුච්චනා තදභිචුච්චනතා, අයං චූච්චතී වේදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා.

තත්ත කතමො අභිමොකඤ්චපච්චයා භවො: ධජෙතා අභිමොකඤ්ච වේදනාකඤ්චෙඤ්ච සඤ්ඤාකඤ්චෙඤ්ච සඤ්ඤාරකඤ්චෙඤ්ච විඤ්ඤාණකඤ්චෙඤ්ච අයං චූච්චතී අභිමොකඤ්චපච්චයා භවො. -පෙ- තෙන චූච්චතී ඵචමේතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්චස්ස සමුදයො භොතී'ති.

423. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතූ උපපන්නා භොතී කිරියා නෙච කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසභගතා රූපාරම්මණං වා. -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඤ්චපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵචමේතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්චස්ස සමුදයො භොතී'ති.

424. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතූ උපපන්නා භොතී කිරියා නෙචකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඤ්චපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵචමේතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්චස්ස සමුදයො භොතී'ති.

425. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතූ උපපන්නා භොතී කිරියා නෙචකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසභගතා ඤ්ඤාණසමපයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඤ්චපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵචමේතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඤ්චස්ස සමුදයො භොතී'ති.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව කවර යත් : වෛතසික වූ යම් නො ම සාන වූ අසාන නො වූ වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවෙදධිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්ස යෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය කවර යත් : විත්තයාගේ යම් නිශ්චයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් ඒ අරමුණෙහි නිශ්චිත බවෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධි මොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ජකන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ජකන්ධය යි. මේ අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

423. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැසොමනස්සසභගත වූ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ජනාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

424. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි. යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැස උපෙක්ෂාසභගත වූ නො ම කුසල වූ අකුසල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ජනාධාතුව උපදනේ වේ ද එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . .එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

425. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැස නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොමනස් සභගියා වූ ඤ්ජනසම්ප්‍රසුක්ක වූ ක්‍රියාමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

426. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඤ්ණසම්පයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤ්ණවිපයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤ්ණවිපයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකතාසහගතා ඤ්ණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙකතාසහගතා ඤ්ණසම්පයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකතාසහගතා ඤ්ණවිපයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙතො, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස සමුදයො හොතී'ති.

427. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ රූපාවච්චරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, විච්චේව භාවෙති -පෙ- පරම්මං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පරිචිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙතො, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස සමුදයො හොතී'ති.

428. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ රූපාවච්චරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, විතකකවිචාරනං චූපසම්මං -පෙ- දුතියං ක්ඛානං -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං -පෙ- පරම්මං ක්ඛානං -පෙ- පඤ්චමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පරිචිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙතො, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස සමුදයො හොතී'ති.

429. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අරූපාවච්චරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සබ්බස්සො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවිසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙතො,¹ අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස සමුදයො හොතී'ති.

1. අධිමොකො - සිපාචි,

426. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොම්නස් සහගීය දෙනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ක්‍රියාමනෝවිඤන ධාතුව සභිචාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොම්නස් සහගීය දෙනවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොම්නස් සහගීය දෙනවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඤනධාතුව) සභිචාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත දෙනසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත දෙනසම්ප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියා මනෝවිඤනධාතුව) සභිචාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂා සහගත දෙනවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳැලූ උපෙක්ෂාසහගත දෙනවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඤනධාතුව) සභිචාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධි මොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

427. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිභරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වධා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසීණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

428. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිභරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වධා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඨවිකසීණපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

429. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිභරණ ඇති අරූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වධා ද සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකීඤ්චඤ්ඤයතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රත්‍යයෙන් . . නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤයතන සංඥ සහගත වූ චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

430. තස්මිං සමයෙ සඛිංචපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛිංචගෙතුකං. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණගෙතුකං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං නාමගෙතුකං, ජට්ඨායතනපච්චයා එසෙයො ජට්ඨායතනගෙතුකො, එසො-පච්චයා වේදනා එසොගෙතුකා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා,¹ අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එච්චමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො භොතී'ති.

431. තස්මිං සමයෙ සඛිංචපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛිංචසමප්පත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමප්පත්තං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං නාමසමප්පත්තං, ජට්ඨායතනපච්චයා එසෙයො ජට්ඨායතනසමප්පත්තො, එසොපච්චයා වේදනා එසොසමප්පත්තා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාද පච්චයා අධිමොකෙකා,¹ අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එච්චමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො භොතී'ති.

432. තස්මිං සමයෙ සඛිංචපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛිංචරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං ජට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ජට්ඨායතනපච්චයා එසෙයො එසොපච්චයා'පි ජට්ඨායතනං, එසොපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසෙයො, වේදනාපච්චයා පසාදෙ පසාදපච්චයා'පි වේදනා, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා,¹ අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එච්චමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො භොතී'ති

කිට්ඨොසඛිංචරමුලකං නිට්ඨිතං.

අව්‍යාකතනිඤ්ඤාණං.

433. කතමෙ ධම්මො කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උප්පත්තං භොතී සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණසමප්පත්තං රූපා-රමමණං වා-පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංචරො, සඛිංචපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එසෙයො, එසො-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා,¹ අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එච්චමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො භොතී.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංචරො: යා වෙනනා සඤ්ඤවිතනා වෙනසිතතනං. අයං චූච්චතී අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංචරො -පෙ- තෙන චූච්චතී 'එච්චමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො භොතී'ති.

1. අධිමොකො - සිප්පාචි.

430. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤනය වෙයි, විඤන ප්‍රත්‍යයෙන් විඤනභෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

431. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤනය වෙයි, විඤන ප්‍රත්‍යයෙන් විඤනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

432. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤනය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි. ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාද ප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි. ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි. අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

ත්‍රියාසංස්කාරමූලකය නිමි.

අව්‍යාකාතනිර්දේශ යි.

433. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් ඇරැබූ සොම්නස් සහගත වූ ඤනසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවච්චරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූච්චතී ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී'ති.

තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාද-පච්චයා අධිමොකෙඛා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූච්චතී ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී'ති.

තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී'ති.

434. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යසම් සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපන්නං භොතී සොමනස්සසභගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසභගතං ඤාණවිපසයුත්තං -පෙ- සොම-නස්සසභගතං ඤාණවිපසයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකකාසභගතං ඤාණසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙකකාසභගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකකාසභගතං ඤාණවිපසයුත්තං -පෙ- උපෙකකාසභගතං ඤාණවිපසයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී'ති.

435. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යසම් සමයෙ රූපුපපතතියා මඤ්ඤා භාවෙති විච්චෙච්ච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරතී පඨවිකසිණං. තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨා-යතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී'ති.

436. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යසම් සමයෙ රුජුපපතතීයා මඟ්භා වෙති. විතකකවිචාරනං චූපසමා -පෙ- දුතීයං ක්ඛානං -පෙ- තතීයං ක්ඛානං -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං -පෙ- පථමං ක්ඛානං -පෙ- පඤ්චමං ක්ඛානං උපසමපජ්ජ විහරතී පථවිකසිණං. තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපවටයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපවටයා විඤ්ඤණං, විඤ්ඤණපවටයා නාමං, නාමපවටයා ඡව්ඨායතනං, ඡව්ඨායතනපවටයා ඵසො, ඵසපවටයා වේදනා, වේදනාපවටයා පසාදෙ, පසාදපවටයා අභිමොකෙතා, අභිමොකපවටයා භවො, භවපවටයා ජාතී, ජාතීපවටයා ජරමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵච්චමෙනසං කෙවලසං දුකකකකිසං සමුදයො භොතී' තී.

437. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යසම් සමයෙ අරුජුපපතතීයා මඟ්භා වෙති. සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤයතනං සමතීකකම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤයතනසඤ්ඤාසභගතං සුඛසංචි පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං උපසමපජ්ජ විහරතී. තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපවටයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපවටයා විඤ්ඤණං, විඤ්ඤණපවටයා නාමං, නාමපවටයා ඡව්ඨායතනං, ඡව්ඨායතනපවටයා ඵසො, ඵසපවටයා වේදනා, වේදනාපවටයා පසාදෙ, පසාදපවටයා අභිමොකෙතා, අභිමොකපවටයා භවො, භවපවටයා ජාතී, ජාතීපවටයා ජරමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵච්චමෙනසං කෙවලසං දුකකකකිසං සමුදයො භොතී' තී.

438. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යසම් සමයෙ ලොකුතතරං ක්ඛානං භාවෙති නිත්යානිකං අපවටයාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතීයා විච්චෙවචි කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසමපජ්ජ විහරතී දුකකාපටිපදං දකුභිඤ්ඤං, තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපවටයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපවටයා විඤ්ඤණං, විඤ්ඤණපවටයා නාමං, නාමපවටයා ඡව්ඨායතනං, ඡව්ඨායතනපවටයා ඵසො, ඵසපවටයා වේදනා, වේදනාපවටයා පසාදෙ, පසාදපවටයා අභිමොකෙතා, අභිමොකපවටයා භවො, භවපවටයා ජාතී, ජාතීපවටයා ජරමරණං. ඵච්චමෙනසං ධම්මානං සමුදයො භොතී.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපවටයා සඛ්ඛාරේ: යා වේතනා සඤ්ඤවතනා වේතසිතතනං අයං චූච්චතී අවිජ්ජාපවටයා සඛ්ඛාරේ -පෙ- ඵච්චමෙනසං ධම්මානං සබ්බතී භොතී, සමාගමො භොතී, සමොධානං භොතී, පාකුභාවො භොතී. තෙන චූච්චතී 'ඵච්චමෙනසං ධම්මානං සමුදයො භොතී' තී.

439. කතමෙ ධම්මා අච්චාකතා: යසම් සමයෙ කාමාවචරසං කුසලසං කමමසං කතතතා උපවිතතතා විපාකං චකුච්චිඤ්ඤණං උපතතනං භොතී උපෙකකාසභගතං රුජාරමමණං, තසම් සමයෙ කුසල මූලපවටයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපවටයා විඤ්ඤණං, විඤ්ඤණපවටයා නාමං, නාමපවටයා ඡව්ඨායතනං, ඡව්ඨායතනපවටයා ඵසො, ඵසපවටයා වේදනා, වේදනාපවටයා භවො, භවපවටයා ජාතී, ජාතීපවටයා ජරමරණං. ඵච්චමෙනසං කෙවලසං දුකකකකිසං සමුදයො භොතී.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපවටයා සඛ්ඛාරේ: යා වේතනා සඤ්ඤවතනා වේතසිතතනං අයං චූච්චතී කුසලමූලපවටයා සඛ්ඛාරේ -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵච්චමෙනසං කෙවලසං දුකකකකිසං සමුදයො භොතී' තී.

436. කුලදේවතාවන්ගේ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපවලින් පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතරකවිවරයන් සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පශ්චිමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදය වෙයි, ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

437. කුලදේවතාවන්ගේ කවරහ යන් : යම් කලෙක අරූපවලින් පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්ඤාදියනතය ඉක්මවා නොවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානසංඝසහගත වූ සුධ්‍යායෙන් ද ප්‍රභාණයෙන් . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදය වෙයි, ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

438. කුලදේවතාවන්ගේ කවරහ යන් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොරූපාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් වීම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤාන ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදය වෙයි, ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යන් : යම් වෙතනාවක් සඤ්ඤානවක් වෙතයිත බවක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සධ්‍යානය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමාධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතසං ධම්මානං සමුදයො භොති ' යි.

439. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචරකුලදේවතාවන්ගේ කළ බැවින් රූප කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාක වක්ෂුර්විඤ්ඤාන උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුලදේවතාවන්ගේ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදය වෙයි, ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුලදේවතාවන්ගේ සංස්කාර කවරෙ යන් : යම් වෙතනාවක් සඤ්ඤානවක් වෙතයිත බවක් වේ ද, මේ ' කුලදේවතාවන්ගේ සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

440. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකං සොභවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං සද්දුරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං ගක්ඛාරම්මණං -පෙ- ජ්ඣානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති සුඛසභගතං ථොට්ඨබ්බාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ කුසලමුලුප්පව්වයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාරප්පව්වයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණප්පව්වයා නාමං, නාමප්පව්වයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනප්පව්වයා ඵසො, ඵස්සප්පව්වයා වේදනා, වේදනාප්පව්වයා භවො, භවප්පව්වයා ජාති, ජාතිප්පව්වයා ජරුමරණං. -පෙ- තෙන ටුට්ඨති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

441. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමුලුප්පව්වයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාර- ප්පව්වයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණප්පව්වයා නාමං, නාමප්පව්වයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනප්පව්වයා ඵසො, ඵස්සප්පව්වයා වේදනා, වේදනාප්පව්වයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඛප්පව්වයා භවො, භවප්පව්වයා ජාති, ජාතිප්පව්වයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන ටුට්ඨති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

442. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මා- රම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමුලුප්පව්වයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාරප්පව්වයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණප්පව්වයා නාමං, නාමප්පව්වයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනප්පව්වයා ඵසො, ඵස්සප්පව්වයා වේදනා, වේදනාප්පව්වයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඛප්පව්වයා භවො, භවප්පව්වයා ජාති, ජාතිප්පව්වයා ජරුමරණං -පෙ-. තෙන ටුට්ඨති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

443. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මා- රම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමුලුප්පව්වයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාරප්පව්වයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණප්පව්වයා නාමං, නාමප්පව්වයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනප්පව්වයා ඵසො, ඵස්සප්පව්වයා වේදනා, වේදනාප්පව්වයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකඛප්පව්වයා භවො, භවප්පව්වයා ජාති, ජාතිප්පව්වයා ජරුමරණං. 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'.

තත්ථ කතමො කුසලමුලුප්පව්වයා සඛ්ඛාරෙ: යා වේතනා සඤ්චතනා වේතයිතන්තං අයං ටුට්ඨති කුසලමුලුප්පව්වයා සඛ්ඛාරෙ. -පෙ- තෙන ටුට්ඨති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

440. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාක ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ස්‍රාණවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ජීභ්වාවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වූ සුඛසහගත කායවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

441. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

442. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොමනස් සහගීය මනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

443. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් වෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

444. කතමෙ ධම්මා, අව්‍යාකතා: යත්ථිං සමයෙ කාමාවච්චරණං කුසලණං කමමණං කතතතා: උපචිතතතා: විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උපපතතා: හොති සොමනස්සසභගතා: ඤ්ඤාණසම්පයුතතා: රූපාරම්මණං චා -පෙ- ධම්මාරම්මණං ච, යං යං චා පනාරබ්බ. තත්ථිං සමයෙ කුසලමුලුපව්වයා: සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපව්වයා: විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපව්වයා: නාමං, නාමපව්වයා: ජ්වහායනනං, ජ්වහායනනපව්වයා: එසො, එසපව්වයා: වේදනා, වේදනාපව්වයා: පසාදෙ, පසාදපව්වයා: අභිමොකෙඛා, අභිමොකඛපව්වයා: හවො, හවපව්වයා: ජාති, ජාතිපව්වයා: ජරමරණං. -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලණං දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

445. කතමෙ ධම්මා, අව්‍යාකතා: යත්ථිං සමයෙ කාමාවච්චරණං කුසලණං කමමණං කතතතා: උපචිතතතා: විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උපපතතා: හොති සොමනස්සසභගතා: ඤ්ඤාණසම්පයුතතා: සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසභගතා: ඤ්ඤාණවිපයුතතා: -පෙ- සොමනස්සසභගතා: ඤ්ඤාණවිපයුතතා: සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකඛාසභගතා: ඤ්ඤාණසම්පයුතතා: -පෙ- උපෙකඛාසභගතා: ඤ්ඤාණවිපයුතතා: සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකඛාසභගතා: ඤ්ඤාණවිපයුතතා: සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං චා -පෙ- ධම්මාරම්මණං ච, යං යං චා පනාරබ්බ. තත්ථිං සමයෙ කුසලමුලුපව්වයා: සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපව්වයා: විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපව්වයා: නාමං, නාමපව්වයා: ජ්වහායනනං, ජ්වහායනනපව්වයා: එසො, එසපව්වයා: වේදනා, වේදනාපව්වයා: පසාදෙ, පසාදපව්වයා: අභිමොකෙඛා, අභිමොකඛපව්වයා: හවො, හවපව්වයා: ජාති, ජාතිපව්වයා: ජරමරණං. -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලණං දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

446. කතමෙ ධම්මා, අව්‍යාකතා: යත්ථිං සමයෙ රූපුපපතතීයා මණං ගාචෙති විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ඣ විහරති පඨවි කසිණං, තත්ථිං සමයෙ එසො: හොති -පෙ- ඤ්චිකෙඛපො, හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව රූපාවච්චරණං කුසලණං කමමණං කතතතා: උපචිතතතා: විපාකා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ඣ විහරති පඨවිකසිණං. තත්ථිං සමයෙ කුසලමුලුපව්වයා: සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපව්වයා: විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපව්වයා: නාමං, නාමපව්වයා: ජ්වහායනනං, ජ්වහායනනපව්වයා: එසො, එසපව්වයා: වේදනා, වේදනාපව්වයා: පසාදෙ, පසාදපව්වයා: අභිමොකෙඛා, අභිමොකඛපව්වයා: හවො, හවපව්වයා: ජාති, ජාතිපව්වයා: ජරමරණං. -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලණං දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

444. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වෙවයි . . . ධර්මාලම්බන වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබෑ සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

445. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත විපාකමනෝවිඤ්ඤා ධාතුව සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වෙ ද . . . සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂා සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (විපාක මනෝවිඤ්ඤාධාතුව) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . රූපා ලම්බන වෙවයි . . . ධර්මාලම්බන වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබෑ උපෙක්ෂා සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

446. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පට්ඨකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වෙ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ පට්ඨකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

447. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යසම් සමයෙ රුපුපපතතියා මඟ්භං භාවෙති. විතකකවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියා ක්‍යානං -පෙ- තතියං ක්‍යානං -පෙ- චතුත්ථං ක්‍යානං -පෙ- පථමං ක්‍යානං -පෙ- පඤ්චමං ක්‍යානං උපසමපඡ්ඡ විහරති පඨවිකයිණං, තසම් සමයෙ ඵසොං හොති -පෙ- අවිකෙඛපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොංච රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- පඤ්චමං ක්‍යානං උපසමපඡ්ඡ විහරති පඨවිකයිණං. තසම් සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසොං, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වූච්චති 'ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඛකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

448. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යසම් සමයෙ අරුපුපපතතියා මඟ්භං භාවෙති, සබ්බසො ආකීඤ්චඤ්ඤායතනං සමතිකකමම නෙචසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්‍යානං උපසමපඡ්ඡ විහරති. තසම් සමයෙ ඵසොං හොති -පෙ- අවිකෙඛපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොංච අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං සබ්බසො ආකීඤ්චඤ්ඤායතනං සමතිකකමම නෙචසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්‍යානං උපසමපඡ්ඡ විහරති. තසම් සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසොං, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වූච්චති 'ඵචමෙතස්ස කෙචලස්ස දුක්ඛකඛකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

449. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යසම් සමයෙ ලොකුතතරං ක්‍යානං භාවෙති. නියොතිකං අපච්චයාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විච්චෙච්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්‍යානං උපසමපඡ්ඡ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුභිඤ්ඤං. තසම් සමයෙ ඵසොං හොති -පෙ- අවිකෙඛපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොංච ලොකුතතරස්ස කුසලස්ස ක්‍යානස්ස කතතතා භාවිතතතා විපාකං විච්චෙච්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්‍යානං උපසමපඡ්ඡ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං. තසම් සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඛ්ඛාරෙ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසොං, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අධිමොකෙඛා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

447. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපභවොක්ඛන්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ධ්‍යානයට . . . පුරුමධ්‍යානයට . . . පටච්ඡේදන පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයේ කුලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සුඛයා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක වූ පටච්ඡේදනපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුලච්ඡුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනය වෙයි, ඡේදනයප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි. අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙකස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

448. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක අරූපභවොක්ඛන්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤානනය ඉක්මවා නොවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානනය සංඤ සහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයේ කුලයෝ යි. එ ම අරූපාවචරකුලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤානනය ඉක්මවා නොවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානනය සංඤ සහගත වූ, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුලච්ඡුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනය වෙයි, ඡේදනයප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙකස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

449. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පුරුමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤානනය වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තර ධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති පුරුමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයේ කුලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ඉත්‍යාත වූ විපාක පුරුමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුලච්ඡුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනය වෙයි, ඡේදනයප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතතං, අයං චූච්චති කුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ -පෙ- 'ඵච- මේතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති. ඵචමේතෙසං ධම්මානං සඛ්ඛති භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාතුභාවො භොති. තෙන චූච්චති 'ඵචමේතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති.

කුසලවිපාකමුලකං නිට්ඨිතං.

450. කතමේ ධම්මා අව්‍යාභතා: යසම් සමයෙ අකුසලයා කම්මයා කතතතා උපචිතතතා විපාකං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං උපතතං භොති උපෙකකාසභගතං රූපාරම්මණං. තසම් සමයෙ අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡධ්ඨායතනං, ඡධ්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජර්මරණං. ඵචමේතසා කෙචලයා දුක්ඛකඛනිකා සමුදයො භොති.

තත් කතමො අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතතං. අයං චූච්චති අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ. -පෙ- තෙන චූච්චති 'ඵචමේතසා කෙචලයා දුක්ඛකඛනිකා සමුදයො භොති'ති.

451. කතමේ ධම්මා අව්‍යාභතා: යසම් සමයෙ අකුසලයා කම්මයා කතතතා උපචිතතතා විපාකං සොඛවිඤ්ඤාණං උපතතං භොති උපෙකකාසභගතං සඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- භානවිඤ්ඤාණං උපතතං භොති උපෙකකාසභගතං ගනිඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ජීවහාවිඤ්ඤාණං උපතතං භොති උපෙකකාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උපතතං භොති දුක්ඛසභගතං ඵොච්ච්චාරම්මණං. තසම් සමයෙ අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡධ්ඨායතනං, ඡධ්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජර්මරණං, ඵචමේතසා කෙචලයා දුක්ඛකඛනිකා සමුදයො භොති.

තත් කතමො අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතතං අයං චූච්චති අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ -පෙ- තත් කතමා ඵසපච්චයා වේදනා: යං කාසිකං අසාතං කාසිකං දුක්ඛං කායසම්ඵසාපං අසාතං දුක්ඛං වේදසිතං කායසම්ඵසාපං අසාතා දුක්ඛා වේදනා. අයං චූච්චති ඵසපච්චයා වේදනා.

තත් කතමො වේදනාපච්චයා භවො: ධූපෙතා වේදනං සඤ්ඤාකඤ්ඤො සඛ්ඛාරකඤ්ඤො විඤ්ඤාණකඤ්ඤො. අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති 'ඵචමේතසා කෙචලයා දුක්ඛකඛනිකා සමුදයො භොති'ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් වෙතයිනි බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති ' යනු : මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සභගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි; සමොධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති ' යි.

කුසලවිපාකමූලකය නිමි.

කුසලමූලක විපාකනිර්දේශ යි.

450. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් ධස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගතවිපාකවිභවභේදනාය උපදනෝ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනාය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුෂ්චරාගිනුගේ සමුදය වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතෙසං කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

451. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් ධස් කළ බැවින් විපාක වූ ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ජනාය උපදනෝ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ස්පර්ශවිඤ්ජනාය උපදනෝ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ජීව්චාවිඤ්ජනාය උපදනෝ වේ ද, . . . ස්ප්‍රෂ්චව්‍යාලම්බන වූ දුෂ්චරාගත කායවිඤ්ජනාය උපදනෝ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජනාය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් අසාතයෙක් කායික දුෂ්චරාගත කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත-දුෂ්චරාගතයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත-දුෂ්චරාගතවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඤ්ජනන්ධය, සංස්කාර ස්කන්ධය, විඤ්ජනස්කන්ධය යි. මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතෙසං කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

452. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මි සමයෙ අකුසලයා කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකා මනෝධාතු උප්පන්නා හොති රූපාරම්මණං වා -පෙ- ඵොට්ඨිබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මි සමයෙ අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සො-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමෝකෙඛා, අභිමෝකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චතී 'ඵචමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොතී'ති.

453. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මි සමයෙ අකුසලයා කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙකඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මි සමයෙ අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සොපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමෝකෙඛා, අභිමෝකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතී පච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොතී.

තඤ්ඤා කතමො අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ : යා වේදනා සඤ්ඤාචතනා වේදනසිතතනං, අයං චූච්චතී අකුසලමුලපච්චයා සඛ්ඛාරේ.

තඤ්ඤා කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූච්චතී සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තඤ්ඤා කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො. ඉදං චූච්චතී විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තඤ්ඤා කතමං නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූච්චතී නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං.

තඤ්ඤා කතමො ජට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො : යො ඵස්සො චුභ්භනා සමුච්චනා සමුච්චිතතනං. අයං චූච්චතී ජට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො.

තඤ්ඤා කතමො ඵස්සොපච්චයා වේදනා : යං වේදනසිකං නෙව සාතං නාසාතං වේදනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනිතං, වේදනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා. අයං චූච්චතී ඵස්සොපච්චයා වේදනා.

තඤ්ඤා කතමො වේදනාපච්චයා අභිමෝකෙඛා : යො විතතස්ස අභිමෝකෙඛා අභිමුච්චනා තදභිමුච්චනා. අයං චූච්චතී වේදනාපච්චයා අභිමෝකෙඛා.

තඤ්ඤා කතමො අභිමෝකපච්චයා භවො : ඊපෙඤ්ඤා අභිමෝකං වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො. අයං චූච්චතී අභිමෝකපච්චයා භවො.

තඤ්ඤා කතමො භවපච්චයා ජාතී : යා තෙසං ධම්මානං ජාතී සඤ්ජාතී තිබ්බතතී අභිනිබ්බතතී පාතුභවො. අයං චූච්චතී භවපච්චයා ජාතී.

452. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වෙයි. . . . ස්ප්‍රෂ්චව්‍යාලම්බන වෙයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ විපාකමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

453. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වෙයි . . . ධර්මාලම්බන වෙයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ විපාකමනෝවිඤනධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤනධාතුවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඤස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතන කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානස යෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤනධාතුවක් වේ ද, මේ ' නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ' ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත් : යම් වෙතසික වූ නො ම මිහිරි වූ අමිහිරි නො වූ වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවෙදසිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්ස යෙන් උපන් උපෙක්ෂාවෙදනාවක් වේ ද මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : විත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂ යෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් ආලම්බනයෙහි අයිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඤස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඤනස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවරෙ යත් : ඒ (අරුපි) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් හටගැන්මෙක් වෙසෙසින් හටගැන්මෙක් පහළවීමක් වේ ද, මේ ' භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති ' යි කියනු ලැබේ

තඤ්ඤා කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අපී ජරා, අපී මරණං.
තඤ්ඤා කතමා ජරා: යා තෙසං ධම්මානං ජරා ජරණතා ආයුනො
සංභාති. අයං චුච්චති ජරා. තඤ්ඤා කතමං මරණං: යො තෙසං
ධම්මානං ඛයො චයො හෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අනතරධානං.
ඉදං චුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං චුච්චති
ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති
ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සංඛතී හොති, සමාගමො
හොති, සමොධානං හොති, පානුභවො හොති. තෙන චුච්චති
'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

අකුසලවිපාකමූලකං නිච්චිතං.

අභිධම්මභාජනියං නිච්චිතං.

පටිච්චසමුපපාදවිභවේනා නිච්චිතො ජට්ඨො.

සීහල පොත්කෙසු:

- කුසලාකුසලා සොළසිකා සමූලා තෙසං පච්චයා
තෙසං විපාකා සංවිධිතා - තෙහි සඤ්චාරපච්චයා
- පඨමචතුක්ඛකුසල - අවිජ්ජා තස්ස පච්චයා
- ඵකනාලො විපාකස්මිං - තෙහි කුසලාකුසලමූලකා
- විජීක්ච්ජා දසවිඤ්ඤණේ - අභිමොකො භාලභතී.
- අහෙතුකෙ වා කුසලෙ - පසාදො නුපලඛතී.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ජරාවක් දීර්ඝතාවයක් ආශ්‍රිතයෙන් පිරිහීමක් වේ ද, මේ 'ජරා' යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ක්ෂයවීමක් ව්‍යයවීමක් බිඳීමක් භාත්පසින් බිඳීමක් අනිත්‍ය බවක් අතුරුදහන් වීමක් වේ ද, මේ 'මරණ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ 'ජරාමරණ' යි කියනු ලැබේ.

'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යනු : මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සභිග්ගිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

අකුශලවිපාකමුලකය නිමි.

අභිධර්මභාජනිය නිමි.

ප්‍රතිපාදනසමුත්පාදවිභවිභවය නිමි.

7. සතීපට්ඨානවිභවෙහා

454. චත්තාරේ සතීපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු අජ්ඣන්තං කායෙ කායානුපය්ඨි විහරති, ඛණ්ඩා කායෙ කායානුපය්ඨි විහරති, අජ්ඣන්ත-ඛණ්ඩා කායෙ කායානුපය්ඨි විහරති, ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣන්තං වෙදනාසු වෙදනානු-පය්ඨි විහරති, ඛණ්ඩා වෙදනාසු වෙදනානුපය්ඨි විහරති, අජ්ඣන්තඛණ්ඩා වෙදනාසු වෙදනානුපය්ඨි විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣන්තං චිත්තෙ චිත්තානුපය්ඨි විහරති, ඛණ්ඩා චිත්තෙ චිත්තානුපය්ඨි විහරති, අජ්ඣන්තඛණ්ඩා චිත්තෙ චිත්තානුපය්ඨි විහරති, ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු ධම්මානුපය්ඨි විහරති, ඛණ්ඩා ධම්මෙසු ධම්මානුපය්ඨි විහරති, අජ්ඣන්තඛණ්ඩා ධම්මෙසු ධම්මානුපය්ඨි විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං.

455. කථංඤා භික්ඛු අජ්ඣන්තං කායෙ කායානුපය්ඨි විහරති : ඉධ භික්ඛු අජ්ඣන්තං කායං උඤ්ඤං පාදච්ඡා අධො කෙසම්ඤ්ඤා තචපරිඤ්ඤානං පුරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙකඛති : අජ්ඣ ඉමස්මිං කායෙ කෙසං ලොමා නඛා දන්තා තචො මංසං නභාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා වකකං හදයං යකනං කිලොමකං පිභකං පපථාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්මං පිත්තං සෙච්ඤං පුබ්බො ලොභිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙලො සිඛ්ඤාණිකා ලසිකා ඡුත්තං. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති, භාවෙති, ඛනුලීකරෙති, ඤාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා ඛනුලීකරිත්වා ඤාච්ඡිතං වච්ඡපෙත්වා ඛණ්ඩා කායෙ චිත්තං උපසංහරති.

කථංඤා, භික්ඛු ඛණ්ඩා කායෙ කායානුපය්ඨි විහරති : ඉධ භික්ඛු ඛණ්ඩා කායං උඤ්ඤං පාදච්ඡා අධො කෙසම්ඤ්ඤා තචපරිඤ්ඤානං පුරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙකඛති : අජ්ඣස්ස කායෙ¹ කෙසං ලොමා නඛා දන්තා තචො මංසං නභාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා වකකං හදයං යකනං කිලොමකං පිභකං පපථාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්මං පිත්තං සෙච්ඤං පුබ්බො ලොභිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙලො සිඛ්ඤාණිකා ලසිකා ඡුත්තං. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති ඛනුලීකරෙති ඤාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා ඛනුලීකරිත්වා ඤාච්ඡිතං වච්ඡපෙත්වා අජ්ඣන්තඛණ්ඩා කායෙ චිත්තං උපසංහරති.

1. අජ්ඣ ඉමස්මිං කායෙ - සිඡු.

7. සනීපවිධානවිභාගය

454. සනීපවිධානයේ සතර දෙනෙකි : මේ සස්තෙහි මහණ කෙලෙස් තවන වියද්දී ඇත්තේ සමාග්ඤන ඇත්තේ ස්මෘතිමත් වූයේ කාය සධ්ධාන ලොකයෙහි අභිධ්ධාන හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කලෙක තමාගේ කයෙහි ද කලෙක මෙරමාගේ කයෙහි ද කය අනුව බලමින් වෙසෙයි. කෙලෙස් තවන වැර ඇතිදේ සමාග්ඤන ඇතිදේ ස්මෘතිමත් වූයේ වෙදනා සධ්ධාන ලොකයෙහි අභිධ්ධාන හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ වෙදනාවන්හි වෙදනාව අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කලෙක තමාගේ වෙදනාවන්හි ද කලෙක මෙරමාගේ වෙදනාවන්හි ද වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇතිදේ සමාග්ඤන ඇතිදේ ස්මෘතිමත් වූයේ චිත්ත සධ්ධාන ලොකයෙහි අභිධ්ධාන හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, තමාගේ සිත්හි ද මෙරමාගේ සිත්හි ද සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇතිදේ සමාග්ඤන ඇතිදේ ස්මෘතිමත් වූයේ (නිවරණාදී) ධර්ම සධ්ධාන ලොකයෙහි අභිධ්ධාන හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසෙයි, තමා හා මෙරමාගේ (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

455. කීසෙයින් මහණ තෙමෙ තමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මේ සස්තෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට (සරසු) සිව්තිම කොට ඇති තමාගේ කය නන්වැදුරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂා කෙරෙයි : මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් - නිය - දත් - සිව් - මස් - නහර - ඇට - ඇටමීදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලඹුව - බඩදිව - පෙණහලු - අතුණු - අතුණුබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - සෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කදුළු - වූරුණුතෙල් - කෙළ - මුකුණු - සදමීදුළු - සුලුදිය ඇති. හෙතෙම ඒ කමටහන්නිමිත්ත අසුරු කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත අසුරු කොට වඩා බහුල කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමාගේ කයෙහි (තමාගේ) සිත ඵලවයි.

කීසෙයින් මහණ මෙරමාගේ කයෙහි කය පුනපුනා බලමින් වෙසේ ද යත් : මේ සස්තෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට සිව්පිරියක් කොට ඇති මෙරමාගේ කය නන්වැදුරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂා කෙරෙයි : මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් - නිය - දත් - සිව් - මස් - නහර - ඇට - ඇටමීදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලඹුව - බඩදිව - පෙණහලු - අතුණු - අතුණුබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - සෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කදුළු - වූරුණු තෙල් - කෙළ - මුකුණු - සදමීදුළු - සුලුදිය ඇත. හෙතෙම ඒ කමටහන්නිමිත්ත ආසෙවන කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි, හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවන කොට, වඩා, පුනපුනා වඩා, මැනැවින් නිශ්චය කොට තමා හා මෙරමාගේ කයෙහි (තමාගේ) සිත ඵලවයි.

කථඤ්ච භික්ඛු අඤ්ඤාතඛභිඤ්ඤා කායෙ කායානුපයසී විහරති: ඉධ භික්ඛු අඤ්ඤාතඛභිඤ්ඤා කායං උඤ්ඤා පාදතලා අධො කෙසමඤ්ඤා තචපරිභවනං පුරං නානපපකාරසස අසුචිනො පච්චවෙකඛති. අඤ්ඤා ඉමසමිං කායෙ කෙසා ලොමා: නඛා දන්තා තචො මංසං නභාරා අඤ්ඤා අඤ්ඤාඤ්ඤා: වකකං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පපථාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්ථසං පිත්තං සෙමහං පුඛෙඛා ලොහිතං සෙදො මෙදො අසුචු වසා ඛෙලො සිඛකාණිකා ලසිකා මුත්තං. එවං භික්ඛු අඤ්ඤාතඛභිඤ්ඤා කායෙ කායානුපයසී විහරති ආතාපි සමපජානො සනිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්සං.

456. අනුපයසීති තථ කතමා අනුපය්‍යනා: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, අයං චූච්චති අනුපය්‍යනා. ඉමාය අනුපය්‍යනාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උප්පනො සමුපනො³ සමන්තාගතො. තෙන චූච්චති අනුපයසීති.

‘විහරති’ති ඉරියති වතතති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන චූච්චති විහරතිති.

‘ආතාපි’ති තථ කතමං ආතප්පං⁴: යො චෙතසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාචායාමො, ඉදං චූච්චති ආතප්පං⁴ ඉමිනා ආතප්පෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උප්පනො සමුපනො³ සමන්තාගතො. තෙන චූච්චති ආතාපිති.

‘සමපජානො’ති තථ කතමං සමපජඤ්ඤං: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, ඉදං චූච්චති සමපජඤ්ඤං. ඉමිනා සමපජඤ්ඤෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පනො සමුපනො සමන්තාගතො. තෙන චූච්චති සමපජානොති.

‘සනිමා’ති තථ කතමා සනි: යා සනි අනුසනි -පෙ- සමමාසති අයං චූච්චති සනි. ඉමාය සනියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පනො සමුපනො සමන්තාගතො. තෙන චූච්චති සනිමාති.

‘විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්සං’නති තථ කතමො ලොකො: සොච කායො ලොකො, පඤ්ඤාපි උපාද්‍යනකඛකා ලොකො. අයං චූච්චති ලොකො.

තථ කතමා අභිඤ්ඤා: යො රුගො සාරුගො -පෙ- විතතස්ස සාරුගො. අයං චූච්චති අභිඤ්ඤා.

1. උපගතො - සිරිමු, මජ්ඣං.
 2. සමුපගතො - සිරිමු, මජ්ඣං.
 3. සමුපනො - සිරිමු, මජ්ඣං.
 4. {ආතාපං - සිරිමු.
 {ආතාපො - මජ්ඣං.

කිසෙයින් මහණ අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද කයෙහි කායානුපස්සි ව වෙසේ ද යත් : මෙ ස්වනෙහි මහණ පාතලෙන් උඩ කෙසගින් යට සිව්පිරියත් කොට ඇති අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද කය නන්වැදුරුම් අසුවී පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂා කෙරෙයි : මෙ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම්-නිය-දත් - සිව්-මස් - නහර - ඇට - ඇටමිදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලඹුව - බඩදිව - පෙණහලු - අතුණු - අතුණුබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - සෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කඳුළු - වූරුණු තෙල් - කෙළ - මුතුණු - සදමිදුළු - සුලුදිය ඇති. මෙසෙයින් මහණ කෙලෙස් තවන වැර ඇතියේ සමාග්ඤන ඇතියේ ස්මාතිමත් වූයේ කාය සධ්ධායන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට කලෙක තමාගේ කයෙහි කලෙක මෙරමාගේ කයෙහි කායානු පස්සි ව වෙසේ.

456. අනුපස්සි යනු : එහි අනුපස්සනා කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාර යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්ඤජටියක් වේ ද, මේ ' අනුපස්සනා ' යි කියනු ලැබේ. මේ අනුපස්සනායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිසුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ' අනුපස්සි ' යි කියනු ලැබේ.

චිහරකි යනු : ඉරියවු පවත්වයි, ඉරියවු උපදවයි, ඉරියවු රකියි, යපනය කෙරෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසෙයි, එහෙයින් ' චිහරකි ' යි කියනු ලැබේ.

ආතාපි යනු : එහි ආතප්ප කවරෙ යත් : යම් චෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . සමාග්ඤ්ඤායාමයෙක් වේ ද, මේ ' ආතප්ප ' යි කියනු ලැබේ. මේ ආතප්පයෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිසුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ' ආතාපි ' යි කියනු ලැබේ.

සමපජානො යනු : එහි ' සමපජ්ඤා ' කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාර යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්ඤජටියක් වේ ද, මේ ' සමපජ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. මේ ' සමපජ්ඤායෙන් ' යුක්ත වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිසුරණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ යි. එහෙයින් ' සමපජාන ' යි කියනු ලැබේ.

සතිමා යනු : එහි ' සති ' කවර යත් : යම් ස්මාතියක් අනුස්මාතියක් . . . සමාක් ස්මාතියක් වේ ද, මේ ' සති ' යි කියනු ලැබේ. මේ සතියෙන් උපෙන වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිසුරණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ යි. එහෙයින් ' සතිමා ' යි කියනු ලැබේ.

විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්ස යනු : එහි ' ලොක ' කවරෙ යත් : එ ම කය ලොක යැ, පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ද ලොක යැ, මේ ' ලොක ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' අභිජ්ඣා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . වික්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අභිජ්ඣා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දෙමනස්ස ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ අසාතයෙක් වෛතසික දුඃඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ චූ අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ චූ අසාතදුඃඛ වෙදනාවක් වෙ ද, මේ ' දෙමනස්ස ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස්ස ද මේ කායසඛධ්‍යාත ලොකයෙහි දුරු කරන ලද්දාහු වෙසෙසින් දුරු කරන ලද්දාහු සන්තූන්තාහු සන්තිභූවන ලද්දාහු ව්‍යුපගම කරන ලද්දාහු නිරොධසඛධ්‍යාත අස්තයට ගීයාහු අතිශයින් අස්තයට ගීයාහු නසන ලද්දාහු වෙසෙසින් නසන ලද්දාහු විසළන ලද්දාහු මොනොවට විසළන ලද්දාහු විගතාන්ත කරන ලද්දාහු වෙත්. එහෙයින් ' විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං ' යි කියනු ලැබේ.

කායානුපස්සනානිර්දේශ යි.

457. කියෙයින් මහණ තමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ (කායික වූ හෝ වෛතසික වූ හෝ) සුඛවෙදනාව විදිනුයේ ' සුඛ වෙදනාව විදිමි ' දනගති, දුඃඛවෙදනාව විදිනුයේ ' දුඃඛවෙදනාව විදිමි ' දනගති, උපෙක්ෂා වෙදනාව විදිනුයේ ' උපෙක්ෂාවෙදනාව විදිමි ' දනගති, සාමීය (පඤ්චකාමගුණ නිශ්ශ්‍රිත) වූ හෝ සුඛවෙදනාව විදිනුයේ ' සාමීයසුඛවෙදනාව විදිමි ' දනගති, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විදිනුයේ ' නිරාමීයසුඛවෙදනාව විදිමි ' දනගති, සාමීය වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විදිනුයේ ' සාමීයදුඃඛවෙදනාව විදිමි ' දනගති, නිරාමීය වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විදිනුයේ ' නිරාමීයදුඃඛවෙදනාව විදිමි ' දනගති, සාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදිනුයේ ' සාමීයඅදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදිමි ' දනගති, නිරාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදිනුයේ ' නිරාමීය අදුක්ඛමසුඛ වෙදනාව විදිමි ' දනගති. හෙතෙම ඒ වෙදනා නිමිත්ත ආසෙවන කෙරෙයි, වධයි, බහුල කෙරෙයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවන, භාවන, බහුලීකරණය කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි සිත එළවයි.

කියෙයින් මහණ මෙරමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙමෙ සුඛවෙදනාව විදින්නහු ' සුඛවෙදනාව විදි ' යයි දනගති. දුඃඛවෙදනාව විදින්නහු ' දුඃඛවෙදනාව විදි ' යයි දනගති, අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදින්නහු ' අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදි ' යයි දනගති, සාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විදින්නහු ' සාමීය සුඛවෙදනාව විදි ' යයි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විදින්නහු ' නිරාමීය සුඛවෙදනාව විදි ' යයි දනගති, සාමීය වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විදින්නහු ' සාමීයදුඃඛ වෙදනාව විදි ' යයි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විදින්නහු ' නිරාමීයදුඃඛ වෙදනාව විදි ' යයි දනගති, සාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදින්නහු ' සාමීය වූ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදි ' යයි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදින්නහු ' නිරාමීයඅදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විදි ' යයි දනගති. හෙතෙම ඒ (වෙදනා) නිමිත්ත සෙවනය කෙරෙයි, වධයි, පුනපුනා වධයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත සෙවනය කොට වධා පුනපුනා වධා මැනැවින් නිශ්චය කොට තමාගේ ද මෙරමාගේ ද වෙදනාවන්හි සිත එළවයි.

කථං ව භික්ඛු අර්ඛිතතබ්භිඤා වෙදනාසු වෙදනානුපසයි විහරති : ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං සුඛං වෙදනා'ති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං දුක්ඛං වෙදනා'ති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා'ති පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං සාමිසං සුඛං වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා සුඛං වෙදනං නිරුමිසං සුඛං වෙදනා'ති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං සාමිසං දුක්ඛං වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං නිරුමිසං දුක්ඛං වෙදනා'ති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං නිරුමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා'ති පජානාති. එවං භික්ඛු අර්ඛිතතබ්භිඤා වෙදනාසු වෙදනානු-පසයි විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං.

458. අනුපසයි'ති -පෙ- විහරති'ති -පෙ- ආතාපි'ති -පෙ- සම්පජානො'ති -පෙ- සතිමා'ති -පෙ- විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා-දොමනස්සනති. තත්ත කතමො ලොකො : සා'ව වෙදනා ලොකො, පඤ්ච'පි උපාදනකකිඤා ලොකො. අයං වුච්චති ලොකො.

තත්ත කතමා අභිජ්ඣා : යො රුගෙයා සාරුගො -පෙ- විතතස්ස සාරුගො. අයං වුච්චති අභිජ්ඣා. තත්ත කතමං දොමනස්සං : යං වෙතසිකං අසාතං වෙතසිකං දුක්ඛං වෙතොසම්පසස්සං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං වෙතොසම්පසස්සං අසාතං දුක්ඛං වෙදනා. ඉදං වුච්චති දොමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං, ඉමමිති ලොකෙ විනිතා භොනති පටිවිනිතා සන්තා සමිතා වුපසන්තා අත්ඛිතතා අඛිතත්ඛිතතා අපටිතා බ්‍යපටිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තිකතා තෙන වුච්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සනති.

වෙදනානුපසය්‍යනා නිදද්දසො.

459. කථඤ්ච භික්ඛු අර්ඛිතතං විනෙත විතනානුපසයි විහරති : ඉධ භික්ඛු සරුහං වා විතතං සරුහං මෙ විතතනති පජානාති. විතරුහං වා විතතං විතරුහං මෙ විතතනති පජානාති. සද්දෙසං වා විතතං සද්දෙසං මෙ විතතනති පජානාති. විතද්දෙසං වා විතතං විතද්දෙසං මෙ විතතනති පජානාති. සමොහං වා විතතං සමොහං මෙ විතතනති පජානාති. විතමොහං වා විතතං විතමොහං මෙ විතතනති පජානාති. සංඛිතතං වා විතතං සංඛිතතං මෙ විතතනති පජානාති. විකඛිතතං වා විතතං විකඛිතතං මෙ විතතනති පජානාති. මහග්ගතං වා විතතං මහග්ගතං මෙ විතතනති පජානාති. අමහග්ගතං වා විතතං අමහග්ගතං මෙ විතතනති පජානාති. සඋතතරං වා විතතං සඋතතරං මෙ විතතනති පජානාති අනුතතරං වා විතතං අනුතතරං මෙ විතතනති පජානාති. සමාභිතං වා විතතං සමාභිතං මෙ විතතනති පජානාති. අසමාභිතං වා විතතං අසමාභිතං මෙ විතතනති පජානාති. විමුතතං වා විතතං විමුතතං මෙ විතතනති පජානාති. අවිමුතතං වා විතතං අවිමුතතං මෙ විතතනති පජානාති. සො තං නිමිතතං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ස්වාචඤ්චං චචත්ථපෙති. සො තං නිමිතතං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරිත්වා ස්වාචඤ්චං චචත්ථපෙති බභිඤා විනෙත විතතං උපසං-හරති.

කියෙයින් මහණ අප්ඤ්ඤානිද්ධාවේදනාවන්හි වේදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම සුඛවේදනාව ' සුඛවේදනා ' යි දනගති, දුඃඛවේදනාව ' දුඃඛවේදනා ' යි දනගති, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව ' අදුක්ඛමසුඛවේදනා ' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ සුඛවේදනාව ' සාමීයසුඛවේදනා ' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවේදනාව ' නිරාමීය සුඛවේදනා ' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ දුඃඛවේදනාව ' සාමීයදුඃඛවේදනා ' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ දුඃඛවේදනාව ' නිරාමීයදුඃඛවේදනා ' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවේදනාව ' සාමීය වූ අදුක්ඛමසුඛවේදනා ' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවේදනාව ' නිරාමීයඅදුක්ඛමසුඛවේදනා ' යි දනගති. මෙසේ මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇතිදේ සමාග්ඤ්ඤා ඇතිදේ ස්මෘතිමත් වූයේ වේදනා සඛිඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ ද මෙරමාගේ ද වේදනාවන්හි වේදනානුදර්ශී ව වෙසේ.

458. අනුපස්සී යනු : . . . විහරති යනු : . . . ආතාපී යනු : . . . සම්පජානො යනු : . . . සතිමා යනු : . . . විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං යනු : එහි ලොකය කවර යත් : ඒ වේදනාව ම ලොක නම්. පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ද ලොක නම්. මේ 'ලොක ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' අභිධ්‍යා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් ඛලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ ඛලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අභිධ්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දෙමනස්ස ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ අසාතයෙක් වෛතසික වූ දුඃඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ අසාතදුඃඛවේදනියෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ අසාතදුඃඛවේදනායෙක් වේ ද, මේ ' දෙමනස්ස ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස ද මේ වේදනා ලොකයෙහි බැහැර කරන ලද්දහු වෙසෙසින් බැහැර කරන ලද්දහු සන්තිදුනාහු සන්තිදුටන ලද්දහු ව්‍යුපභම කරන ලද්දහු නිරොධ සඛිඛාන අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසෙසින් නසන ලද්දහු වියළන ලද්දහු වෙසෙසින් වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් ' විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං ' යි කියනු ලැබේ.

වේදනානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

459. කියෙයින් මහණ තමාගේ චිත්තයෙහි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම රාග සහිත වූ හෝ චිත්තය ' මාගේ චිත්තය රාග සහිත ය ' යි දනගති. විතරාග වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විතරාග ය ' යි දනගති, සදෙය වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සදෙය ය ' යි දනගති, චිතදෙය වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත චිතදෙය ය ' යි දනගති, මොහ සහිත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත මොහ සහිත ය ' යි හෝ දුඤ්ඤා, චිතක මොහ වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත චිතමොහ ය ' යි දනගති, (චිතමිද්ධ වශයෙන්) භැකුළුණු හෝ සිත ' මාගේ සිත භැකිළිණැ ' යි දනගති, (උද්ධච්ච වශයෙන්) විසුරුණු වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විසිරිණැ ' යි දනගති, මහද්ගත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත මහද්ගත ය ' යි දනගති, අමහද්ගත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අමහද්ගත ය ' යි දනගති, සඋත්තර වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සඋත්තර ය ' යි දනගති, අනුත්තර වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අනුත්තර ය ' යි දනගති, සමාධියට පැමිණියා වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සමාහිත ය ' යි දනගති, අසමාහිත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අසමාහිත ය ' යි දනගති, (තදභව විෂ්කම්භණ විසිනැ) විමුක්ත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විමුක්ත ය ' යි දනගති, අවිමුක්ත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අවිමුක්ත ය ' යි දනගති. හෙතෙම ඒ (භාවනා) නිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුතපුතා වඩයි, මොහොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුතපුතා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමාගේ සිත්හි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කථඤ්ච භික්ඛු බහිද්ධා විනෙත විතතානුපයයි විහරති : ඉධ භික්ඛු සරුභං වාසං විතතං සරුභමස්ස විතතනති පජානාති. විතරුභං වාසං විතතං විතරුභමස්ස විතතනති පජානාති. සද්දෙසං වාසං විතතං සද්දෙසමස්ස විතතනති පජානාති. විතද්දෙසං වාසං විතතං විතද්දෙසමස්ස විතතනති පජානාති සමොභං වාසං විතතං සමොභමස්ස විතතනති පජානාති. විතමොභං වාසං විතතං විතමොභමස්ස විතතනති පජානාති. සංඛිතතං වාසං විතතං සංඛිතතමස්ස විතතනති පජානාති. විකඛිතතං වාසං විතතං විකඛිතතමස්ස විතතනති පජානාති. මහඤ්ඤං වාසං විතතං මහඤ්ඤමස්ස විතතනති පජානාති. අමභඤ්ඤං වාසං විතතං අමභඤ්ඤමස්ස විතතනති පජානාති. සඋතතරං වාසං විතතං සඋතතරමස්ස විතතනති පජානාති. අනුතතරං වාසං විතතං අනුතතරමස්ස විතතනති පජානාති. සමාභිතං වාසං විතතං සමාභිතමස්ස විතතනති පජානාති අසමාභිතං වාසං විතතං අසමාභිතමස්ස විතතනති පජානාති. විමුත්තං වාසං විතතං විමුත්තමස්ස විතතනති පජානාති අවිමුත්තං වාසං විතතං අවිමුත්තමස්ස විතතනති පජානාති. සො නං නිමිතතං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලීකරෙති, ස්ථාවඤ්ඤං වචන්ථපෙති. සො නං නිමිතතං ආසෙවන්තා භාවෙන්තා බහුලීකරන්තා ස්ථාවඤ්ඤං වචන්ථපෙන්තා අජඛිතතබහිද්ධා විනෙත විතතං උපසංහරති.

කථඤ්ච භික්ඛු අජඛිතතබහිද්ධා විනෙත විතතානුපයයි විහරති : ඉධ භික්ඛු සරුභං වා විතතං සරුභං විතතනති පජානාති. විතරුභං වා විතතං විතරුභං විතතනති පජානාති. සද්දෙසං වා විතතං සද්දෙසං විතතනති පජානාති. විතද්දෙසං වා විතතං විතද්දෙසං විතතනති පජානාති. සමොභං වා විතතං සමොභං විතතනති පජානාති. විතමොභං වා විතතං විතමොභං විතතනති පජානාති. සංඛිතතං වා විතතං සංඛිතතං විතතනති පජානාති. විකඛිතතං වා විතතං විකඛිතතං විතතනති පජානාති. මහඤ්ඤං වා විතතං මහඤ්ඤං විතතනති පජානාති. අමභඤ්ඤං වා විතතං අමභඤ්ඤං විතතනති පජානාති. සඋතතරං වා විතතං සඋතතරං විතතනති පජානාති. අනුතතරං වා විතතං අනුතතරං විතතනති පජානාති. සමාභිතං වා විතතං සමාභිතං විතතනති පජානාති. අසමාභිතං වා විතතං අසමාභිතං විතතනති පජානාති. විමුත්තං වා විතතං විමුත්තං විතතනති පජානාති. අවිමුත්තං වා විතතං අවිමුත්තං විතතනති පජානාති. එවං භික්ඛු අජඛිතතබහිද්ධා විනෙත විතතානුපයයි විහරති අනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙත්ත ට්‍රොකෙ අභිජ්ඣාදොමඤ්ඤං.

460. අනුපයයි'ති -පෙ- විහරති'ති -පෙ- අනාපි'ති -පෙ- සම්පජානො'ති -පෙ- සතිමා'ති -පෙ- විනෙත්ත ට්‍රොකෙ අභිජ්ඣාදොමඤ්ඤංනති. තන්ථ කතමො ට්‍රොකො : නං යෙව් විතතං ට්‍රොකො, පඤ්ච'පි උපාදානකකතා, ට්‍රොකො.

තන්ථ කතමා අභිජ්ඣා : යො රාගො සාරාගො -පෙ- විතතස්ස සාරාගො. අයං වුච්චති අභිජ්ඣා.

කියෙයිත් මහණ මෙරමාගේ සිත්හි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම සරාග වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සරාග ' යයි දනගනී, චිතරාග වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත චිතරාග ' යයි දනගනී, සදෙස වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සදෙස ' යයි දනගනී, චිතදෙස වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත චිතදෙස ' යයි දනගනී, සමොහ වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සමොහ ' යයි දනගනී, චිතමොහ වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත චිතමොහ ' යයි දනගනී, සංක්ෂිප්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සංක්ෂිප්ත ' යයි දනගනී, වික්ෂිප්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත වික්ෂිප්ත ' යයි දනගනී, මහද්ගත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත මහද්ගත ' යයි දනගනී, අමහද්ගත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අමහද්ගත ' යයි දනගනී, සඋත්තර වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සඋත්තර ' යයි දනගනී, අනුත්තර වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අනුත්තර ' යයි දනගනී, සමාහිත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සමාහිත ' යයි දනගනී, අසමාහිත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අසමාහිත ' යයි දනගනී, අවිමුක්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අවිමුක්ත ' යයි දනගනී. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත අපෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආපෙවනය කොට භාවනා කොට බහුල කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට අධ්‍යාත්මබාහිරවිත්තයෙහි සිත ඵලවයි.

කියෙයිත් මහණ කලෙකැ තමාගේ ද කලෙකැ මෙරමාගේ ද සිත්හි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ සරාග වූ හෝ සිත ' සරාගසිතැ ' යි දනගනී. චිතරාග වූ හෝ සිත ' චිතරාගසිතැ ' යි දනගනී. සදෙස වූ හෝ සිත ' සදෙස සිතැ ' යි දනගනී. චිතදෙස වූ හෝ සිත ' චිතදෙස සිතැ ' යි දනගනී. සමොහ වූ හෝ සිත ' සමොහ සිතැ ' යි දනගනී. චිතමොහ වූ හෝ සිත ' චිතමොහ සිතැ ' යි දනගනී. හැකුඵණු හෝ සිත ' හැකුඵණු සිතැ ' යි දනගනී. විසුරුණු හෝ සිත ' විසුරුණු සිතැ ' යි දනගනී. මහද්ගත වූ හෝ සිත ' මහද්ගත සිතැ ' යි දනගනී. මහද්ගත නො වූ හෝ සිත ' මහද්ගත නො වූ සිතැ ' යි දනගනී. සඋත්තර වූ හෝ සිත ' සඋත්තර සිතැ ' යි දනගනී. අනුත්තර වූ හෝ සිත ' අනුත්තර සිතැ ' යි දනගනී. සමාහිත වූ හෝ සිත ' සමාහිත සිතැ ' යි දනගනී. අසමාහිත වූ හෝ සිත ' අසමාහිත සිතැ ' යි දනගනී. විමුක්ත වූ හෝ සිත ' විමුක්ත සිතැ ' යි දනගනී. අවිමුක්ත වූ හෝ සිත ' අවිමුක්ත සිතැ ' යි දනගනී. මෙසෙයිත් මහණ කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤා ඇති වැ සිහි ඇති ව විත්ත සම්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ සිත්හි සිත අනුව තුච්ඡත් බලමින් වෙසේ.

460. අනුපස්සි යනු : ... චිහරකි යනු : ... ආතාපි යනු : ... සම්පජානො යනු : ... සතිමා යනු : ... විනෙය්‍යා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං යනු : එහි ලොක කවරෙ යත් : එ ම විත්තය ' ලොක ' වෙයි. පඤ්චොපාදානස්කන්ධයෝ ම ලොක යි.

එහි ' අභිධ්‍යා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් ... විත්තයාගේ ඇල්ලෙක් වේ ද, මේ ' අභිධ්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

නන්ව කතමිං දෙමනස්සං : යං වේතයිකං අසාතං චේතයිකං දුක්ඛං
 චේතොසල්ඛස්සජ්. අසාතං දුක්ඛං චේදසිතං චේතොසල්ඛස්සජ්. අසාතා
 දුක්ඛා චේදනා. ඉදං චූළචි දෙමනස්සං. ඉති අගඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච
 දෙමනස්සං ඉමමචි ලොකෙ විනීතා; භොනති පච්චිනීතා; සන්තා; සමීතා;
 චූළසන්තා; අන්විතා; අඛන්විතා; අපචිතා; බ්‍යපචිතා; සොසිතා;
 විසොසිතා; බ්‍යන්තීකතා. තෙන චූළචි විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා
 දෙමනස්සන්ති.

විනානානුපස්සනා නිදද්දසො.

461. කථං ච භික්ඛු අජ්ඣතනං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: ඉධ
 භික්ඛු සන්තං වා අජ්ඣතනං කාමච්ඡදං අච්චි මෙ අජ්ඣතනං කාමච්ඡද්‍යෝති
 පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣතනං කාමච්ඡදං නච්චි මෙ අජ්ඣතනං
 කාමච්ඡද්‍යෝති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස උප්පාදෙ
 භොති. තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස පභානං
 භොති. තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡදස්ස අයතීං
 අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣතනං ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං ඵිනමිඤ්චං
 -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං උඤ්චවකුකඤ්චවං-පෙ-සන්තං වා අජ්ඣතනං
 විච්චිච්ඡා අච්චි මෙ අජ්ඣතනං විච්චිච්ඡාති පජානාති. අසන්තං වා
 අජ්ඣතනං විච්චිච්ඡං නච්චි මෙ අජ්ඣතනං විච්චිච්ඡාති පජානාති. යථා ච
 අනුප්පන්නාය විච්චිච්ඡාය උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච
 උප්පන්නාය විච්චිච්ඡාය පභානං භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච
 පභිනාය විච්චිච්ඡාය අයතීං අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

462. සන්තං වා අජ්ඣතනං සතිසම්මොජ්ඣාඛිතං අච්චි මෙ අජ්ඣතනං
 සතිසම්මොජ්ඣාඛිතොති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣතනං සතිසම්මො-
 ජ්ඣාඛිතං නච්චි මෙ අජ්ඣතනං සතිසම්මොජ්ඣාඛිතොති පජානාති. යථා ච
 අනුප්පන්නස්ස සතිසම්මොජ්ඣාඛිතස්ස උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.
 යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්මොජ්ඣාඛිතස්ස භාවනාය පාරිසුරී භොති
 තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣතනං ධම්මවිචයසම්මොජ්ඣාඛිතං -පෙ- සන්තං වා
 අජ්ඣතනං විරියසම්මොජ්ඣාඛිතං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං පීතිසම්මො-
 ජ්ඣාඛිතං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං පස්සද්ධිසම්මොජ්ඣාඛිතං -පෙ-
 සන්තං වා අජ්ඣතනං සමාධිසම්මොජ්ඣාඛිතං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං
 උපෙක්ඛාසම්මොජ්ඣාඛිතං අච්චි මෙ අජ්ඣතනං උපෙක්ඛාසම්මොජ්ඣාඛිතොති
 පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣතනං උපෙක්ඛාසම්මොජ්ඣාඛිතං නච්චි මෙ
 අජ්ඣතනං උපෙක්ඛාසම්මොජ්ඣාඛිතොති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස
 උපෙක්ඛාසම්මොජ්ඣාඛිතස්ස උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච
 උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොජ්ඣාඛිතස්ස භාවනාය පාරිසුරී භොති. තඤ්ච
 පජානාති. සො තං නිමිත්තං අාසෙවති භාවෙති බහුලීකරෙති ස්වාච්චිතං
 වච්චපෙති. සො තං නිමිත්තං අාසෙවති; භාවෙති බහුලීකරීතා;
 ස්වාච්චිතං වච්චපෙඨා; බහිඤ්චං ධම්මෙසු ඵිතනං උපසංහරති.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික අසාතයෙක් වෛතසික දුඃඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත-දුඃඛවේදයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත-දුඃඛවේදනාවක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස ද මේ විත්ත සධ්ව්‍යාක ලොකයෙහි බැහැර කරන ලද්දහු වෙසෙසින් බැහැර කරන ලද්දහු සන්තිදුණාහු සන්තිදුටන ලද්දහු ව්‍යුපගම කරන ලද්දහු නිරොධ සධ්ව්‍යාක අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසසින් නසන ලද්දහු වියළන ලද්දහු වෙසසින් වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් 'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිථ්ඤාදෙමනස්සං' යි කියනු ලැබේ.

විත්තානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

461. කීසෙයින් මහණ තමාගේ (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්ද නිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි කාමච්ඡන්දනිවරණය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යාමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම්, එය ද දනගනී. උපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභීණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එකරුණ ද දනගනී.

අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ව්‍යාපාද නිවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ චිතමිද්ධනිවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ උද්ධච්චකක්කුච්ච නිවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡානිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිච්ඡානිවරණය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යාමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡානිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිච්ඡානිවරණය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. උපන් විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. ප්‍රභීණ වූ විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ මතු නො ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී.

462. අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාධර්මය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාධර්මය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යාමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාධර්මය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාධර්මය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාධර්මයාගේ උත්පාදය, යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාධර්මයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ධර්මවිවයසම්බොධ්‍යාධර්මය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ වියඛිසම්බොධ්‍යාධර්මය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ප්‍රීතිසම්බොධ්‍යාධර්මය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ප්‍රමුඛිසම්බොධ්‍යාධර්මය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ සමාධිසම්බොධ්‍යාධර්මය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යාධර්මය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපෙක්ෂා සම්බොධ්‍යාධර්මය ඇතැ' යි දනගනී. අද්ධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යාමාන වූ හෝ උපෙක්ෂා සම්බොධ්‍යාධර්මය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යාධර්මය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යාධර්මයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යාධර්මයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. හෙතෙම ඒ ධර්මනිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරේ. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට බාහිරධර්මයන්හි සිත එළවයි.

463 කථඤ්ච භික්ඛු ඛභිඤ්ඤා ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි විහරති: ඉධ භික්ඛු සන්තං වා'ස්ස කාමච්ඡදං අඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස කාමච්ඡදං නඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස පභානං භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡදස්ස ආයතීං අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා'ස්ස ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස ජිනමිඤ්ඤා -පෙ- සන්තං වා'ස්ස උඤ්චවකුකකුච්චං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විච්ඡිකිච්ඡං අඤ්ඤා විච්ඡිකිච්ඡා'ති පජානාති, අසන්තං වා'ස්ස විච්ඡිකිච්ඡං නඤ්ඤා විච්ඡිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විච්ඡිකිච්ඡාය උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විච්ඡිකිච්ඡාය පභානං භොති තඤ්ච පජානාති යථා ච පභිනාය විච්ඡිකිච්ඡාය ආයතීං අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා'ස්ස සතිසම්මොඤ්ඤාසං අඤ්ඤා සතිසම්මොඤ්ඤා-ඤ්ඤා'ති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස සතිසම්මොඤ්ඤාසං නඤ්ඤා සතිසම්මොඤ්ඤාසං භොති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤාසං උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤාසං භාවනාය පාරිපුරී භොති තඤ්ච පජානාති. සන්තං වා'ස්ස ධම්මවිච්චසම්මොඤ්ඤාසං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විරියසම්මොඤ්ඤාසං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස පිතිසම්මොඤ්ඤාසං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස පස්සඤ්ඤාසං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස සමාධිසම්මොඤ්ඤාසං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤාසං අඤ්ඤා උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤාසං භොති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤාසං නඤ්ඤා උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤාසං භොති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤාසං උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤාසං භාවනාය පාරිපුරී භොති තඤ්ච පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ඤාච්ඡිතං වච්ඡපෙති, සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරිතං ඤාච්ඡිතං වච්ඡපෙති අඤ්ඤාසං ඛභිඤ්ඤා ධම්මෙසු විතං උපසංභරති.

464. කථඤ්ච භික්ඛු අඤ්ඤාසං ඛභිඤ්ඤා ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි විහරති: ඉධ භික්ඛු සන්තං වා' කාමච්ඡදං අඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. අසන්තං වා' කාමච්ඡදං නඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස පභානං භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡදස්ස ආයතීං අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා' ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා' ජිනමිඤ්ඤා -පෙ- සන්තං වා' උඤ්චවකුකකුච්චං -පෙ- සන්තං වා' විච්ඡිකිච්ඡං අඤ්ඤා විච්ඡිකිච්ඡා'ති පජානාති. අසන්තං වා' විච්ඡිකිච්ඡං නඤ්ඤා විච්ඡිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විච්ඡිකිච්ඡාය උප්පාදෙ භොති තං ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විච්ඡිකිච්ඡාය පභානං භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පභිනාය විච්ඡිකිච්ඡාය ආයතීං අනුප්පාදෙ භොති තං ච පජානාති.

463. කිසෙයින් මහණ මෙරමාගේ (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය ' ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය ඇතැ ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය ' ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය නැතැ ' යි දනගනී. නූපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. උපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභීණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ව්‍යාපාදනීවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ඊනමිද්ධ නීවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උද්ධවචකුක්කුවනීවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ විචිකිච්ඡානීවරණය ' ඔහුගේ විචිකිච්ඡානීවරණය ඇතැ ' යි දනගනී. අවිද්‍ය මාන වූ හෝ ඔහුගේ විචිකිච්ඡානීවරණය ඔහුගේ විචිකිච්ඡානීවරණය නැතැ ' යි දනගනී. නූපත් විචිකිච්ඡාවගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් විචිකිච්ඡාවගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභීණ විචිකිච්ඡාවගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධ්‍යධගය ' ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධ්‍යධ ගය ඇතැ ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධ්‍යධගය ' ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධ්‍යධගය නැතැ ' යි දනගනී. නූපත් ස්මානිසම්බොධ්‍යධගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් ස්මානිසම්බොධ්‍යධගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ධර්මවිවයසම්බොධ්‍යධගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ වීයඛිසම්බොධ්‍යධගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ප්‍රීතිසම්බොධ්‍යධගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ප්‍රශ්නිසම්බොධ්‍යධගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ සමාධිසම්බොධ්‍යධගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උපෙක්ෂා සම්බොධ්‍යධගය ' ඔහුගේ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යධගය ඇතැ ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යධගය ' ඔහුගේ උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යධගය නැතැ ' යි දනගනී. නූපත් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යධගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් උපෙක්ෂාසම්බොධ්‍යධගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී, හෙතෙම ඒ ධර්මනිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරේ. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි සිත එළවයි.

464. කිසෙයින් මහණ කලෙකැ තමාගේ ද කලෙකැ මෙරමාගේ ද (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම විද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය ' කාමච්ඡන්දය ඇතැ ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය ' කාමච්ඡන්දය නැතැ ' යි දනගනී. නූපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභීණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ව්‍යාපාදය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඊනමිද්ධය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ උද්ධවචකුක්කුවනීවය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡාව ' විචිකිච්ඡාව ඇතැ ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡාව ' විචිකිච්ඡාව නැතැ ' යි දනගනී. නූපත් විචිකිච්ඡාව ගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් විචිකිච්ඡාව ගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභීණ වූ විචිකිච්ඡාවගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

465. සන්තං වා සතිසලෝඡකිඛිතං අපී සතිසලෝඡකිඛිතො'ති පජානාති, අසන්තං වා සතිසලෝඡකිඛිතං නපී සතිසලෝඡකිඛිතො'ති පජානාති. යථා ච අනුපපන්නස්ස සතිසලෝඡකිඛිතස්ස උපපාදො හොති තඤ්ඤ පජානාති. යථා ච උපපන්නස්ස සතිසලෝඡකිඛිතස්ස භාවනාය පාරිච්ඡරී හොති තඤ්ඤ පජානාති

සන්තං වා ධම්මවිචයසලෝඡකිඛිතං -පෙ- සන්තං වා විරියසලෝඡකිඛිතං -පෙ- සන්තං වා පිතිසලෝඡකිඛිතං -පෙ- සන්තං වා පස්සඤ්ඤි සලෝඡකිඛිතං -පෙ- සන්තං වා සමාධිසලෝඡකිඛිතං -පෙ- සන්තං වා උපෙක්ඛාසලෝඡකිඛිතං අපී උපෙක්ඛාසලෝඡකිඛිතො'ති පජානාති. අසන්තං වා උපෙක්ඛාසලෝඡකිඛිතං නපී උපෙක්ඛාසලෝඡකිඛිතො'ති පජානාති, යථා ච අනුපපන්නස්ස උපෙක්ඛාසලෝඡකිඛිතස්ස උපපාදො හොති තඤ්ඤ පජානාති. යථා ච උපපන්නස්ස උපෙක්ඛාසලෝඡකිඛිතස්ස භාවනාය පාරිච්ඡරී හොති තඤ්ඤ පජානාති එවං භික්ඛු අඡකිත්තබ්බිඤ්ඤා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඡකාදොමනස්සං.

466. අනුපස්සී'ති තත්ථ කතමා අනුපස්සනා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨී, අයං චූච්චති අනුපස්සනා. ඉමාය අනුපස්සනාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපනතො සමුපනතො සමන්තාගතො. තෙන චූච්චති අනුපස්සීති.

විහරතී'ති ඉරියති ව්‍යතති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන චූච්චති විහරතී'ති.

ආතාපි'ති. තත්ථ කතමං ආතප්පං : යො චෙතසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාචායාමො, ඉදං චූච්චති ආතප්පං. ඉමීනා ආතප්පෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන චූච්චති ආතාපි'ති.

සම්පජානො'ති තත්ථ කතමං සම්පජ්ඤාදා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨී, ඉදං චූච්චති සම්පජ්ඤාදා. ඉමීනා සම්පජ්ඤාදාන උපෙතො හොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්තාගතො තෙන චූච්චති සම්පජානො'ති.

සතිමා'ති තත්ථ කතමා සති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති. අයං චූච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන චූච්චති සතිමා'ති.

විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඡකාදොමනස්ස'නති. තත්ථ කතමො ලොකො : තෙ'ව ධම්මා ලොකො, පඤ්ඤා'පි උපාදානකබ්බා ලොකො. අයං චූච්චති ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිඡකා : යො රාගො සාර්ගො -පෙ- විතතස්ස සාර්ගො. අයං චූච්චති අභිඡකා.

465. විද්‍යාමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය 'ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යාමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය 'ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණයෙන් ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණයෙන් භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යාමාන වූ හෝ ධර්මවිචයසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ විශ්වසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ ප්‍රීතිසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ ප්‍රභූතියම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ සමාධිසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය 'උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යාමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය 'උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණයෙන් ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණයෙන් භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. මෙසෙයින් මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤා ඇති ව සිහි ඇති ව ධර්ම සධර්මාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාන භා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ.

466. 'අනුපස්සි' යනු: එහි 'අනුපස්සනා' කවර යන්: යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්ඤ්ඤාවියක් වේ ද, මේ 'අනුපස්සනා' යි කියනු ලැබේ. මේ අනුපස්සනායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹිසිටියේ මොනොවට එළඹිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ වේ. එහෙයින් 'අනුපස්සි' යි කියනු ලැබේ.

'චිතති' යනු: ඉරියවු පවත්වයි, ඉරියවු උපදවයි, ඉරියවු රකියයි, යපනය කෙරෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසෙයි. එහෙයින් 'චිතති' යි කියනු ලැබේ.

'ආකාපි' යනු: එහි 'ආකප්ප' කවර යන්: යම් චෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . සමාග්චර්යායාමයෙක් වේ ද, මේ 'ආකප්ප' යි කියනු ලැබේ. මේ ආකප්පයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'ආකාපි' යි කියනු ලැබේ.

'සම්පජානො' යනු: එහි 'සම්පජ්ඤ' කවර යන්: යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්ඤ්ඤාවියක් වේ ද, මේ 'සම්පජ්ඤ' යි කියනු ලැබේ. මේ සම්පජ්ඤයෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'සම්පජාන' යි කියනු ලැබේ.

'සතිමා' යනු: එහි 'සති' කවර යන්: යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාග්ස්මෘතියක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. මේ සතියෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'සතිමා' යි කියනු ලැබේ.

'විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සා' යනු: එහි 'ලොක' කවර යන්: එම ධර්මයෝ 'ලොක' ය, පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ම ලොක යි. මේ 'ලොක' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'අභිජ්ඣා' කවර යන්: යම් රාගයෙක් ඔලවත් රාගයෙක් . . . විත්තයාගේ ඔලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'අභිධ්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං දෙමනස්සං: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතො සල්පස්සජං අසාතං දුක්ඛං වේදසිතං චෙතො සල්පස්සජං අසාතං දුක්ඛං වේදනා, ඉදං චූළවති දෙමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දෙමනස්සං ඉමමති ලොකෙ විනිතා භොනති පච්චිනිතා සන්තා සමිතා චූළපසන්තා අත්ඛිතා අඛිත්ඛිතා අපපිතා බ්‍යපපිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තිකතා. තෙන චූළවති ' විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්ස'න්ති.

ධම්මානුපස්සනා නිදද්දෙසො.

සුභතනනගාජනියං.

467. චිත්තාරො සතිපට්ඨානා: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති, වේදනාසු වේදනානුපස්සි විහරති, විනෙත චිත්තානුපස්සි විහරති, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති.

468. කථඤ්ච භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමියා පතතියා විච්චේව'ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛා පච්චදං දකුභිඤ්ඤං කායෙ කායානුපස්සි, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොජ්ඣබ්‍රෙහා මඤ්ඤානං මඤ්ඤපරියාපනනං, ඉදං චූළවති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

469. කථං ච භික්ඛු වේදනාසු වේදනානුපස්සි විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමියා පතතියා විච්චේව'ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුභිඤ්ඤං වේදනාසු වේදනානුපස්සි, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොජ්ඣබ්‍රෙහා මඤ්ඤානං මඤ්ඤපරියාපනනං, ඉදං චූළවති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

470. කථඤ්ච භික්ඛු විනෙත චිත්තානුපස්සි විහරති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමියා පතතියා විච්චේව'ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුභිඤ්ඤං විනෙත චිත්තානුපස්සි, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොජ්ඣබ්‍රෙහා මඤ්ඤානං මඤ්ඤපරියාපනනං, ඉදං චූළවති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ අසාතයෙක් වෛතසික වූ දුඃඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාතදුඃඛවේදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාතදුඃඛවේදනාවක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස ද මේ ධර්ම සම්බන්ධයාන ලොකයෙහි දුරු කරන ලද්දහු වෙසෙසින් දුරු කරන ලද්දහු සන්තුන්තාහු සන්තිද්වන ලද්දහු ව්‍යුපගම කරන ලද්දහු නිරොධ සම්බන්ධ අස්තයට ගියාහු වෙසෙසින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසෙසින් නසන ලද්දහු වියළන ලද්දහු මොනොවට වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විනෙයා ලොකෙ අභිඵකාදෙමනස්සං' යි.

ධම්මානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

467. ස්මෘතිප්‍රස්ථානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම (රූප) කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

468. කියෙසින් මහණ තෙම කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයාභිඤ්ඤා වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කයෙහි කය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාධීය වූ මාර්ගපයභාජනන වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක් ස්මෘතියක් ස්මෘතියම්බොධ්‍යාධීයයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ' යි.

469. කියෙසින් මහණ තෙම වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයාභිඤ්ඤා වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාධීය වූ මාර්ගපයභාජනන වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක් ස්මෘතියක් ස්මෘතියම්බොධ්‍යාධීයයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්ත යෝ' යි.

470. කියෙසින් මහණ තෙම සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයාභිඤ්ඤා වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, සිතෙහි සිත අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාධීය වූ මාර්ගපයභාජනන වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක් ස්මෘතියක් ස්මෘතියම්බොධ්‍යාධීයයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

471. කථඤ්ච භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි විහරති : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝචි කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි, යා තසම් සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොජ්ඣඛේයා මඤ්ඤානං මඤ්ඤාපරියාපනනං, ඉදං චුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

472. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝචි කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි, යා තසම් සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොජ්ඣඛේයා මඤ්ඤානං මඤ්ඤාපරියාපනනං, ඉදං චුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

473. චතතාරේ සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපසයි විහරති, වේදනාසු -පෙ- විතෙත -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි විහරති.

474. කථඤ්ච භික්ඛු කායෙ කායානුපසයි විහරති : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝචි කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, තසම් සමයෙ එසොහොති -පෙ- අවිකේඛපොහොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොච ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්ඛානස්ස කතතතා භාවිතතතා විපාකං විවිච්චෝචි කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤානං කායෙ කායානුපසයි, යා තසම් සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොජ්ඣඛේයා මඤ්ඤානං මඤ්ඤාපරියාපනනං, ඉදං චුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

475. කථඤ්ච භික්ඛු වේදනාසු වේදනානුපසයි විහරති : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝචි කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, තසම් සමයෙ එසොහොති -පෙ- අවිකේඛපොහොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොච ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්ඛානස්ස කතතතා භාවිතතතා විපාකං විවිච්චෝචි කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤානං වේදනාසු වේදනානුපසයි, යා තසම් සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොජ්ඣඛේයා මඤ්ඤානං මඤ්ඤාපරියාපනනං, ඉදං චුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

471. කිසෙයින් මහණ තෙම (නීවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පුරමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොක්තරධ්‍යානය වඩා ද, ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති පුරමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාදිග වූ මාර්ග පයඤාපන්න වූ යම් ස්මාතිකයක් අනුස්මාතිකයක් සමාක්ස්මාතිකයක් ස්මාතිසම්බොධාදිගයෙක් වෙ ද, මේ 'ස්මාතිපුස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මාති පුස්ථානසම්ප්‍රසක්තයෝ' යි.

472. එහි 'ස්මාතිපුස්ථාන' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පුරමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොක්තරධ්‍යානය වඩා ද, ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ වූ පුරමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයඤාපන්න වූ යම් ස්මාතිකයක් අනුස්මාතිකයක් සමාක්ස්මාතිකයක් ස්මාතිසම්බොධාදිගයෙක් වෙ ද, මේ 'ස්මාතිපුස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ස්මාතිපුස්ථානසම්ප්‍රසක්තයෝ යි.

473. සනීපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, වෙදනාවන්හි . . . චිත්තයෙහි . . . ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

474. කිසෙයින් මහණ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පුරමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොක්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති පුරමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අචික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝක්තර කුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කයෙහි කය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති ඉන්‍යාත වූ විපාකපුරමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයඤාපන්න වූ යම් ස්මාතිකයක් අනුස්මාතිකයක් සමාක් ස්මාතිකයක් ස්මාතිසම්බොධාදිගයෙක් වෙ ද, මේ 'සනීපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සනීපට්ඨානසම්ප්‍රසක්තයෝ යි.

475. කිසෙයින් මහණ වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පුරමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝක්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති පුරමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අචික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝක්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති ඉන්‍යාත වූ විපාකපුරමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයඤාපන්න වූ යම් ස්මාතිකයක් අනුස්මාතිකයක් සමාක්ස්මාතිකයක් ස්මාතිසම්බොධාදිගයෙක් වෙ ද, මේ 'සනීපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ 'සනීපට්ඨානසම්ප්‍රසක්ත යෝ' යි.

476. කථඤ්ච භික්ඛු චිත්තෙ චිත්තානුපයසී විහරති : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමී දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භුමියා පඤ්ඤා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුඤ්ඤාදං, තසම් සමයෙ ඵසොහොති -පෙ- අවිකේධපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොච ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්ඛානස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුඤ්ඤාදං සුඤ්ඤාදං චිත්තෙ චිත්තානුපයසී, යා තසම් සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසමෝඤ්ඤාදේන මහ්ණඛං මහ්ණපරියාපන්තං, ඉදං චූචවති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පසුත්තා.

477. කථඤ්ච භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපයසී විහරති : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමී දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භුමියා පඤ්ඤා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුඤ්ඤාදං, තසම් සමයෙ ඵසොහොති -පෙ- අවිකේධපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොච ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්ඛානස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුඤ්ඤාදං සුඤ්ඤාදං ධම්මෙසු ධම්මානුපයසී, යා තසම් සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසමෝඤ්ඤාදේන මහ්ණඛං මහ්ණපරියාපන්තං, ඉදං චූචවති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පසුත්තා.

478. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමී දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භුමියා පඤ්ඤා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුඤ්ඤාදං. තසම් සමයෙ ඵසොහොති -පෙ- අවිකේධපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොච ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්ඛානස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුඤ්ඤාදං සුඤ්ඤාදං. යා තසම් සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසමෝඤ්ඤාදේන මහ්ණඛං මහ්ණපරියාපන්තං, ඉදං චූචවති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පසුත්තා.

අභිධම්මභාෂණියං.

479. චන්තාරේ සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපයසී විහරති ආතාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදෙමනස්සං. වේදනාසු වේදනානුපයසී විහරති ආතාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදෙමනස්සං. චිත්තෙ චිත්තානුපයසී විහරති ආතාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදෙමනස්සං. ධම්මෙසු ධම්මානුපයසී විහරති ආතාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදෙමනස්සං.

476. කියෙයින් මහණ සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තර කුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් සිතෙහි සිත අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති ඉන්‍යාන වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතියම්බොධ්‍යාදිගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රසුක්තයෝ ' යි.

477. කියෙයින් මහණ ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ ඇති ඉන්‍යාන වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතියම්බොධ්‍යාදිගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රසුක්තයෝ ' යි.

478. එහි ' සතිපට්ඨාන ' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවය ගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙ පය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ අභිඤ ඇති ඉන්‍යාන වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතියම්බොධ්‍යාදිගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රසුක්තයෝ ' යි.

අභිධර්මභාජනිය යි.

479. ස්මෘතිප්‍රස්ථානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤන ඇති ව සිහි ඇති ව කාය සභිඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤන ඇති ව සිහි ඇති ව වෙදනා සභිඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤන ඇති ව සිහි ඇති ව චිත්ත සභිඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤන ඇති ව සිහි ඇති ව ධර්ම සභිඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

480. චතුක්ඛං සතීපට්ඨානානං කතී කුසලා කතී අකුසලා කතී අව්‍යාකතා -පෙ- කතී සරණා කතී අරණා :

481. සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා.

සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදිතතානුපාදතියා.

අසංකීලිට්ඨඅසංකීලෙසිකා.

සියා සවිතකකවිචාරා, සියා අවිතකකවිචාරමනතා, සියා අවිතකක අවිචාරා.

සියා පිතිතභගතා, සියා සුඛතභගතා, සියා උපෙකකායභගතා.

නෙවදසුනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙවදසුනෙන න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

සියා අපචයගාමීනො, සියා නෙචාවයගාමී නාපචයගාමීනො.

සියා සෙකඛා, සියා අසෙකඛා.

අපමාණා.

අපමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සියා සම්මතතනීයතා, සියා අනීයතා.

න මඤ්ඤාරම්මණා,¹ සියා මඤ්ඤෙතුකා, සියා මඤ්ඤාධිපතීනො, සියා න චතතබ්බා මඤ්ඤෙතුකාතී'පි මඤ්ඤාධිපතීනොතී'පි.

සියා උපපනතා, සියා අනුපපනතා, සියා උපාදිනො.

සියා අනාගතා, සියා පච්චුපපනතා, සියා අතීතා.

න චතතබ්බා අතීතාරම්මණාතී'පි අනාගතාරම්මණාතී'පි පච්චුපපනතා-රම්මණාතී'පි.

සියා අජකිත්තා, සියා ඛභිඤා, සියා අජකිත්තඛභිඤා.

ඛභිඤාරම්මණා.

අනිදසසනඅපවිභා.

482. න භෙතු.

සභෙතුකා.

භෙතුසම්පයුතතා.

න චතතබ්බා භෙතු වේච්ච සභෙතුකා චාතී.²

සභෙතුකා වේච්ච න ච භෙතු.

1. මඤ්ඤාරම්මණා - සා. 2. සභෙතුකාතී - සිරිමු.

480. සතර සතිවටයානසන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුලයෝ ද කෙනෙක් අකුලයෝ ද කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද . . . කෙනෙක් සරණයෝ ද කෙනෙක් අරණයෝ ද යත් :

481. (සතර සතිවටයානසෝ) කුසල් ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු ය.

සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු ය.

විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහු ය.

අනුපාදිත්තොපාදනියහ.

අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශිකයහ.

සච්ඡර්කසච්චාර ද වන්නාහ, අච්ඡර්කච්චාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අච්ඡර්කච්චාර ද වන්නාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහු ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවා හ.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවා හෙතු ඇතියහ.

අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු ය.

අශෙක්ෂ ද වන්නාහ, අශෙක්ෂ ද වන්නාහු ය.

අප්‍රමාණයහ.

අප්‍රමාණාලම්බනයහ.

ප්‍රණීකයහ.

සමාක්ඛ්වනියක ද වන්නාහ, අනියක ද වන්නාහු ය.

මාර්ගාලම්බනයෝ නො වෙති, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුකහ යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු ය.

අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රකූත්පන්න ද වන්නාහු ය.

අතීතාලම්බනය යි ද අනාගතාලම්බනය යි ද ප්‍රකූත්පන්නාලම්බනය යි ද නො කිය යුක්තාහ.

අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, ඛාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මඛාහිර ද වන්නාහු ය.

ඛාහිරාලම්බනයහ.

අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයහ.

482. හෙතුහු නො වෙති.

සහෙතුකයහ.

හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයහ.

හෙතු ද වූ ම සහෙතුකහ යි ද නො කියයුක්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

න වතකබ්බො හෙතු වෙච්ච හෙතුසම්පයුතතා වාතී¹ හෙතුසම්පයුතතා වෙච්ච න ච්ච හෙතු.

න හෙතු සහෙතුකා.

483. සපච්චසා.

සබ්බතා.

අතිදසනා.

අපච්චසා.

අරුපා.

ලොකුතතරු.

කෙනච්චි විඤ්ඤායා, කෙනච්චි න විඤ්ඤායා

484. නො අසචා.

අනාසචා.

අසච්චිපයුතතා.

න වතකබ්බො අසචා වෙච්ච සාසචාතිපි, සාසචා වෙච්ච නො ච්ච අසචාතිපි.

න වතකබ්බො අසචා වෙච්ච අසච්චිපයුතතාතිපි, අසච්චිපයුතතා වෙච්ච නො ච්ච අසචාතිපි.

අසච්චිපයුතතා අනාසචා.

485. නො සංගෝඡනා -පෙ- නො ගන්තා -පෙ- නො ඕඡා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නීවරණා -පෙ- නො පරුමාසා -පෙ-

සාරම්මණා.

486. නො චිතතා.

වෙතසිකා.

චිතතසම්පයුතතා.

චිතතසංසට්ඨා.

චිතතසමුට්ඨානා.

චිතතසභගුනො.

චිතතානුපරිච්චතතීනො.

චිතතසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

චිතතසංසට්ඨසමුට්ඨානසභගුනො.

චිතතසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්චතතීනො.

බාහිරු.

නො උපාදා.

අනුපාදිතතා.

1. හෙතුසම්පයුතතාති - සිරිමු.

හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තභ සි ද නො කියයුක්තභ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

හෙතු නො වෙති, සහෙතුකයහ.

483. (සතර සනිපට්ඨානයෝ) සප්තභයහ.

සඵලකයහ.

අනිදර්ශනකයහ.

අප්‍රතිසයහ.

අරූපයහ.

ලොකොක්තරයහ.

(වක්ඛුරාදි) කිසි ඉන්ද්‍රියයකින් දතයුක්තභ. කිසි ඉන්ද්‍රියයකින් නො දත යුක්තභ.

484. (සතර සනිපට්ඨානයෝ) ආසුචියෝ නො වෙති.

ආනාසුචියෝ ය.

ආසුචවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

ආසුච ද වූ ම සාසුචහ සි ද සාසුච ද වූ ම නො ද ආසුචහ සි ද නො කියයුක්තභ ය.

ආසුච ද වූ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තභ සි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචහ සි ද නො කියයුක්තභ ය.

ආසුචවිප්‍රයුක්ත වූ ආනාසුචියෝ ය.

485. (සතර සනිපට්ඨානයෝ) සංයෝජනයෝ නො වෙති . . . ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති . . . ඔසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නිවරණයෝ නො වෙති . . . පරාමර්ථයෝ නො වෙති.

486. (සතර සනිපට්ඨානයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

චිත්තයෝ නො වෙති.

වෛතසිකයෝ ය.

චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය.

චිත්තසමුක්ඛානකයෝ ය.

චිත්තසහභූහු ය.

චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුක්ඛානකයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුක්ඛානසහභූහු ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුක්ඛානානුපරිවර්තීහු ය.

බාහිරයෝ ය.

උපාද නො වෙති.

ආනුපාදිත්තයෝ ය.

487. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලොනා -පෙ-

488. න දක්ඛනෙන පභානබ්බා.

න භාවිනාය පභානබ්බා.

න දක්ඛනෙන පභානබ්බහෙතුකා.

න භාවිනාය පභානබ්බහෙතුකා.

සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

සියා සපට්ඨිකා, සියා අපට්ඨිකා.

සියා පිනිතභගතා, සියා න පිනිතභගතා.

සියා සුඛසභගතා, සියා න සුඛසභගතා.

සියා උපෙකකාසභගතා, සියා න උපෙකකාසභගතා.

න කාමාවචරා

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපට්ඨොපත්තා.

සියා නිශ්සානිකා, සියා අනිශ්සානිකා.

සියා නිශ්චයා, සියා අනිශ්චයා.

අනුත්තරා.

අරණංසී.

පඤ්ඤාපුච්ඡකං.

සනිපට්ඨානවිභවිතො නිවසිනො.

487. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) උපාදානයෝ නො වෙති. . . . ක්ලෙශයෝ නො වෙති. . . .

488. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙකු ඇත්තාහු නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙකු ඇත්තාහු නො වෙති.

සච්ඡර්ක ද වන්තාභ, අච්ඡර්ක ද වන්තාහු ය.

සච්චාර ද වන්තාභ, අච්චාර ද වන්තාහු ය.

සමිච්ඡික ද වන්තාභ, අමිච්ඡික ද වන්තාහු ය.

මිච්ඡිසහගත ද වන්තාභ, මිච්ඡිසහගත නො ද වන්තාහු ය.

සුඛසහගත ද වන්තාභ, සුඛසහගත නො ද වන්තාහු ය.

උපෙක්ඡාසහගත ද වන්තාභ, උපෙක්ඡාසහගත නො ද වන්තාහු ය.

කාමාවචරයෝ නො වෙති.

රූපාවචරයෝ නො වෙති.

අරූපාවචරයෝ නො වෙති.

අපයඨාපන්තයෝ ය.

මනෝමානසික ද වන්තාභ, අමනෝමානසික ද වන්තාහු ය.

නියත ද වන්තාභ, අනියත ද වන්තාහු ය.

අනුක්කරයෝ ය.

අරණයෝ යි.

පඤ්ඤාපිච්ඡය යි.

සතිපට්ඨානවිභවිතය නිමි.

8. සමමපධාන විභවේශා

489. වහනාරො සමමපධානා: ඉධ භික්ඛු අනුප්පනනානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පඤ්ඤානි පදහති. උප්පනනානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පඤ්ඤානි පදහති අනුප්පනනානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පඤ්ඤානි පදහති. උප්පනනානං කුසලානං ධම්මානං සීනියා අසමෝසාය භියොසාභාවාය වෙසුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පඤ්ඤානි පදහති.

490. කථ්ඤච භික්ඛු අනුප්පනනානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පඤ්ඤානි පදහති :

තඤ්ඤානි අනුප්පනනා පාපකා අකුසලා ධම්මා: තිණ්ණි අකුසල-මුලානි: ලොභො දෙසො මොභො, තදෙකච්ඤා ච කිලෙසා, තංසමප-සුතො වෙදනාකඛිනො සඤ්ඤාකඛිනො සඛාරකඛිනො විඤ්ඤාණකඛිනො, තංසමුච්ඤානං කායකමමං වචිකමමං මනොකමමං, ඉමෙ වුච්චන්ති අනුප්පනනා පාපකා අකුසලා ධම්මා.

ඉති ඉමෙසං අනුප්පනනානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පඤ්ඤානි පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති, තඤ්ඤානි කතමො ඡන්දො: යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්පකතාකුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ඤානෙති උච්චපෙති සමුච්චපෙති නිබ්බන්තෙති අභි-නිබ්බන්තෙති. තෙන වුච්චති. ඡන්දං ජනෙති’ති.

‘වායමති’ති තඤ්ඤානි වායාමො: යො වෙතසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, අයං වුච්චති වායාමො, ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො, සමුපගතො, උපපන්නො සමපන්නො සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති ‘වායමති’ති.

‘විරියං ආරහති’ති තඤ්ඤානි විරියං: යො වෙතසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, ඉදං වුච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරෙති, තෙන වුච්චති ‘විරියං ආරහති’ති.

‘චිත්තං පඤ්ඤානි’ති තඤ්ඤානි චිත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං, ඉමං චිත්තං පඤ්ඤානි සමපඤ්ඤානි උපඤ්ඤානි පච්චුපඤ්ඤානි, තෙන වුච්චති ‘චිත්තං පඤ්ඤානි’ති.

‘පදහති’ති තඤ්ඤානි පධානං: යො වෙතසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, ඉදං වුච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ-සමන්නාගතො, තෙන වුච්චති පදහති’ති.

-
1. උපාගතො - සිරිමු. 2. සමුපාගතො - සිරිමු.

8. සමත්ප්‍රධානවිභවය

489. සමත්ප්‍රධානයේ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි පිළිපත්මභණ නුපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කත්තුකමානාකුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, කායික වෛතසික වියතිය කෙරෙයි, (එ ම සභජාන වියතියෙන්) සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියතිය කෙරෙයි, උපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කත්තුකමානාකුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියතිය කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියතිය කෙරෙයි. නුපත් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියතිය කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියතිය කෙරෙයි, උපත් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැගීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුලබව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කත්තුකමානාකුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියතිය කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියතිය කෙරේ.

490. කියෙයින් මභණ නුපත් ලාමක අකුශලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වියතිය කෙරේ ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන් වියතිය කෙරේ ද යත් :

එහි නුපත් අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : ලොභ දෙය මොහ යන තුන් අකුශල මූලයෝ යැ, තදෙකස්ථ වූ ක්ලෙශයෝ යැ, තත්සම්ප්‍රසුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ යැ සංඤ්ජකන්ධ යැ සංස්කාරස්කන්ධ යැ විඤ්ජාස්කන්ධ යැ, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම ය යන මොහු 'නුපත් අකුශලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්.

මෙසේ මේ නුපත් ලාමක අකුශලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියතිය කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියතිය කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : එහි 'ජන්දය' කවරෙ යත් : යම් ජන්දයෙක් ජන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවච්ඡන්දයෙක් වෙ ද, මේ 'ජන්ද' යි කියනු ලැබේ. මේ ජන්දය උපදවයි. නිරතුරු කෙරෙයි, නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙයින් නිපදවයි. එහෙයින් 'ජන්දං ජනෙති' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි 'වායාම' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියතීරම්භයෙක් . . . සමාග්වතායාමයෙක් වෙ ද, මේ 'වායාම' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹසිටියේ මොනොවට එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්වාගත වූයේ වෙ. එහෙයින් 'වායමති' යි කියනු ලැබේ.

වීරියං ආරහති යනු : එහි 'වීරිය' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවියතීරම්භයෙක් . . . සමාග්වතායාමයෙක් වෙ ද, මේ 'වීරිය' යි කියනු ලැබේ. මේ වියතිය කෙරෙයි, (අරඹයි) පුනපුනා කෙරෙයි, ඇසුරු කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් 'වීරියං ආරහති' යි කියනු ලැබේ.

චිත්තං පග්ගණ්භාති යනු : එහි 'චිත්තය' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ජනාධාතුයෙක් වෙ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, පුනපුනා නභාසිටුවයි, රුකුල්දෙයි, පුනපුනා රුකුල් දෙයි, එහෙයින් 'චිත්තං පග්ගණ්භාති' යි කියනු ලැබේ.

පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවියතීරම්භයෙක් . . . සමාග්වතායාමයෙක් වෙ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

491. කථඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්ද ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තඤ්ච කතමෙ උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා : තිණ්ණි අකුසලමූලානි ලොභො දොසො මොහො, තදෙකධ්ඤා ච කීලෙසා, තං සම්පයුතො වෙදනාකඛිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛිකො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචිකම්මං මනොකම්මං, ඉමෙ චූච්චනති උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා. ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තඤ්ච කතමං පධානං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මා වායාමො ඉදං චූච්චනි පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මන්තාගතො, තෙන චූච්චනි ‘පදහති’ති.

492. කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තඤ්ච කතමෙ අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා : තිණ්ණි කුසලමූලානි අලොභො අදොසො අමොහො, තංසම්පයුතො වෙදනාකඛිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛිකො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචිකම්මං මනොකම්මං, ඉමෙ චූච්චනති අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙසං අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තඤ්ච කතමං පධානං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මා වායාමො, ඉදං චූච්චනි පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මන්තාගතො, තෙන චූච්චනි ‘පදහති’ති.

493. කථඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීනියා අසමොසාය භියෙසාභාවාය වෙජ්ජලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තඤ්ච කතමෙ උප්පන්නා කුසලා ධම්මා : තිණ්ණි කුසලමූලානි, අලොභො අදොසො අමොහො, තංසම්පයුතො වෙදනාකඛිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛිකො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචිකම්මං මනොකම්මං, ඉමෙ චූච්චනති උප්පන්නා කුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීනියා අසමොසාය භියෙසාභාවාය වෙජ්ජලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘සීනියා’ති යා සීනි යො අසමොසො, යො අසමොසො යො භියෙසාභාවො, යො භියෙසා භාවො තං වෙජ්ජලං, යං වෙජ්ජලං යා භාවනා, යා භාවනා යා පාරිජුරී.

491. කියෙයින් මහණ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසල වජන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වියඹ කෙරේ ද යක් :

එහි උපන් ලාමක අකුලධර්මයෝ කවරහ යන් : ලොහ අදය මොහ යන තුන් අකුලමුලයෝ යැ තදෙකස්ථ වූ ක්ලෙශයෝ යැ තත්සම්ප්‍රසුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ජාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම යන මොහු 'උපන් ලාමක අකුල ධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසලවජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි. වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියඹ කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරහති යනු : . . . විත්තං පඤ්ඤාහති යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යන් : යම් වෙතසික වියඹාරම්භයෙක් . . . සමාග්ච්චායාමයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

492. කියෙයින් මහණ තුපන් කුලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස කුසලවජන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වියඹ කෙරේ ද යක් :

එහි තුපන් කුලධර්මයෝ කවරහ යන් : අලොහ අදය අමොහ යන තුන් කුල මුලයෝ යැ, තත්සම්ප්‍රසුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ජාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම ය යන මොහු 'තුපන් කුලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ තුපන් කුලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස කුසලවජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියඹ කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරහති යනු : . . . විත්තං පඤ්ඤාහති යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යන් : යම් වෙතසික වියඹාරම්භයෙක් . . . සමාග්ච්චායාමයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

493. කියෙයින් මහණ උපන් කුලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපුර්ණ වීම පිණිස කුසලවජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියඹ කෙරෙයි යක් :

එහි උපන් කුලධර්මයෝ කවරහ යන් : අලොහ අදය අමොහ යන තුන් කුල මුලයෝ ය, තත්සම්ප්‍රසුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ජාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම වාක්කර්ම මනාකර්ම යන මොහු 'උපන් කුලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ උපන් කුලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපුර්ණ වීම පිණිස කුසලවජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියඹ කෙරේ.

යිකියා යනු : යමක් 'යිකි' නම් හේ 'අසම්මොස' ය, යමක් 'අසම්මොස' නම් හේ 'භියොහාව' ය, යමක් 'භියොහාව' නම් ඒ 'වෙපුල්ල' ය, යමක් 'වෙපුල්ල' නම් ඒ 'භාවනා' ය, යමක් 'භාවනා' නම් ඒ පාරිපුරි ය.

‘ඡන්දං ජනෙතී’ති -පෙ- ‘වායමතී’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහතී’ති -පෙ- ‘විතතං පඤ්ඤාතී’ති -පෙ- ‘පදහතී’ති තත්ථ කතමං පධානං : යො චෙනසිකො විරියාරමො, -පෙ- සමමාවායාමො, ඉදං චූචන්ති පධානං. ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන චූචන්ති ‘පදහතී’ති.

සුභගනනභාජනියං.

494 විතතාඤ්ඤා සමමප්පධානා : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතී පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතී පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතී පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය චෙජුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතී පජහති.

කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතී පදහති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුඤ්ඤානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විච්චෙව’ච කාමෙහි -පෙ- පථමං කුඤ්ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුණිඤ්ඤා-තස්මිං සමයෙ අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතී පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙතී’ති තත්ථ කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතත්ථකම්මතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං චූචන්ති ඡන්දො ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති චූචන්තෙති සමුච්චන්තෙති නිබ්බන්තෙති අභිනිබ්බන්තෙති. තෙන චූචන්ති ‘ඡන්දං ජනෙතී’ති.

‘වායමතී’ති තත්ථ කතමො වායාමො : යො චෙනසිකො විරියාරමො, -පෙ- සමමාවායාමො විරියසමො, ජ්ඣිකෙතො මඤ්ඤානං මඤ්ඤාපරියාපන්නං, අයං චූචන්ති වායාමො. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපෙතො සමුපගතො උපපන්නො සමුච්චන්තො සමන්තාගතො. තෙන චූචන්ති ‘වායමතී’ති.

‘විරියං ආරහතී’ති තත්ථ කතමං විරියං : යො චෙනසිකො විරියාරමො, -පෙ- සමමාවායාමො විරියසමො, ජ්ඣිකෙතො මඤ්ඤානං මඤ්ඤාපරියාපන්නං. ඉදං චූචන්ති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති අසෙවති භාවෙති ඛුඤ්ඤාතී. තෙන චූචන්ති ‘විරියං ආරහතී’ති.

ඡන්දං ඡනෙති යනු : ... වායමති යනු : ... විරියං ආරහති යනු : ... චිත්තං පශ්ගණභාති යනු : ... පදභති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියභාරම්භයෙක් ... සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වෙ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙත වූයේ ... සමන්වාගත වූයේ වෙ. එහෙයින් 'පදභති' යි කියනු ලැබේ.

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

494. සමාජ ප්‍රධානයෝ සතර දෙනෙකි. මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම නුපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලචර්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියභී කෙරේ. උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුශලචර්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියභී කෙරේ. නුපන් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුශලචර්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරි ගන්වයි, ප්‍රධන්වියභී කෙරේ. උපන් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූරණ බව පිණිස කුශලචර්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියභී කෙරේ.

495. කියෙයින් මහණ නුපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලචර්තදය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත දිරිගන්වා ද, ප්‍රධන්වියභී කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛයභාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වධා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... දුක්පිළිවෙන් ඇති ලැසි අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙයේ ද, එයමයෙහි නුපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලචර්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියභී කෙරේ.

ඡන්දං ඡනෙති යනු : එහි 'ඡන්ද' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවඡන්දයෙක් වෙ ද, මේ 'ඡන්ද' යි කියනු ලැබේ. මේ ඡන්දය උපදවයි, නිරතුරු උපදවයි, නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙසින් නිපදවයි, එහෙයින් 'ඡන්දං ඡනෙති' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි 'වායාම' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියභාරම්භයෙක් ... මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයභාජන්ත වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියභීසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වෙ ද, මේ 'වායාම' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් 'වායමති' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරහති යනු : එහි 'විරිය' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියභාරම්භයෙක් ... මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයභාජන්ත වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියභීසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වෙ ද, මේ 'විරිය' යි කියනු ලැබේ. මේ වියභීය අරඹයි, මොනොවට අරඹයි, ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා කෙරේ. එහෙයින් 'විරියං ආරහති' යි කියනු ලැබේ.

‘විතනං පඤ්ඤාභානී’ති’ තත්ථ කතමං විතනං : යං විතනං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධානු, ඉදං වුච්චති විතනං. ඉමං විතනං පඤ්ඤාභානී සමපඤ්ඤාභානී උපත්ථෙහති පච්චුපත්ථෙහති. තෙන වුච්චති විතනං පඤ්ඤාභානී’ති.

‘පදහතී’ති තත්ථ කතමං සමමපපධානං : යො වේතසිකො විරියා- රථෙහො -පෙ- සමමාචාරායො විරියසඤ්ඤාභානී, මඤ්ඤානං මඤ්ඤ පරියාපනනං-ඉදං වුච්චති සමමපපධානං, අවසෙසා ධම්මා සමමපපධාන සමපසුතතා.

496. කථංඤ්ඤා භික්ඛු උපපන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං අරහති විතනං පඤ්ඤාභානී පදහතී : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුතතරං කුභං භාවෙති තිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භුමියා පනතියා විවිච්චෝච කාමෙහි -පෙ- පඨමං කුභං උපසමපජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුභානිඤ්ඤං. තසම් සමයෙ උපපන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං අරහති විතනං පඤ්ඤාභානී පදහතී.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං අරහති’ති -පෙ- ‘විතනං පඤ්ඤාභානී’ති -පෙ- ‘පදහතී’ති තත්ථ කතමං සමමපපධානං : යො වේතසිකො විරියාරථෙහො -පෙ- සමමාචාරායො විරියසඤ්ඤාභානී, මඤ්ඤානං මඤ්ඤ පරියාපනනං. ඉදං වුච්චති සමමපපධානං. අවසෙසා ධම්මා සමමපපධානසමපසුතතා.

497. කථංඤ්ඤා භික්ඛු අනුපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං උපපාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං අරහති විතනං පඤ්ඤාභානී පදහතී : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුතතරං කුභං භාවෙති තිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භුමියා පනතියා විවිච්චෝච කාමෙහි -පෙ- පඨමං කුභං උපසමපජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුභානිඤ්ඤං-තසම් සමයෙ අනුපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං උපපාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං අරහති විතනං පඤ්ඤාභානී පදහතී.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං අරහති’ති -පෙ- ‘විතනං පඤ්ඤාභානී’ති -පෙ- ‘පදහතී’ති, තත්ථ කතමං සමමපපධානං : යො වේතසිකො විරියාරථෙහො -පෙ- සමමාචාරායො විරියසඤ්ඤාභානී, මඤ්ඤානං මඤ්ඤ පරියාපනනං - ඉදං වුච්චති සමමපපධානං. අවසෙසා ධම්මා සමමපපධානසමපසුතතා.

498. කථංඤ්ඤා භික්ඛු උපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෝසාය භියෙසාභාවාය වේපුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං අරහති විතනං පඤ්ඤාභානී පදහතී : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුතතරං කුභං භාවෙති තිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භුමියා පනතියා විවිච්චෝච කාමෙහි -පෙ- පඨමං කුභං උපසමපජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුභානිඤ්ඤං, තසම් සමයෙ උපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෝසාය භියෙසාභාවාය වේපුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං අරහති විතනං පඤ්ඤාභානී පදහතී.

චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : එහි ' චිත්ත ' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤානාකුයෙක් වෙ ද, මේ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, පුනපුනා නභාසිටුවයි, රුකුල් දෙයි, පුනපුනා රුකුල් දෙයි, එහෙයින් ' චිත්තං පඤ්ඤානි ' යි කියනු ලැබේ.

පදභනි යනු : එහි ' සමාක්ප්‍රධාන ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවිශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශාරම්භොධාධිගයෙක් වෙ ද, මේ ' සමාක්ප්‍රධාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක් ප්‍රධාන සම්ප්‍රයුක්ත යෝ යි.

496. කියෙයින් මභණ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශාරි කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මභණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථම භූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤාන වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃචප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාහිඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශාරි කෙරේ.

ඡන්දං ඡනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : . . . පදභනි යනු : එහි ' සමාක්ප්‍රධාන ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශාරි සම්භොධාධිගයෙක් වෙ ද, මේ ' සමාක්ප්‍රධාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්ප්‍රධානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

497. කියෙයින් මභණ නුපන් කුලධර්මයන්ගේ උත්පාදය පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, චිත්තය නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශාරි කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මභණ තෙම දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤාන වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃචප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි නුපන් කුලධර්මයන්ගේ උත්පාදය පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, චිත්තය නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශාරි කෙරේ.

ඡන්දං ඡනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : . . . පදභනි යනු : එහි ' සම්මප්පධාන ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශාරි සම්භොධාධිගයෙක් වෙ ද, මේ ' සම්මප්පධාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්මප්පධාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

498. කියෙයින් මභණ උපන් කුලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූරණ බව පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශාරි කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මභණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤාන වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃචප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි උපන් කුලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූරණ බව පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශාරි කෙරේ.

'සීතියා'ති යා සීති සො අසලොසො. යො අසලොසො සො හියොභාවො. යො හියොභාවො නං වෙජුලං. යං වෙජුලං සා භාවනා. යා භාවනා සා පාරිජුරි.

'ඡන්දං ජනෙතී'ති තත් කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතකුකම්පතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති වුට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බන්තෙති අති-නිබ්බන්තෙති. තෙන වුච්චති 'ඡන්දං ජනෙතී'ති.

'වායමනී'ති තත් කතමො වායමො : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣබ්බො මඤ්ඤං මඤ්ඤපරියාපනං, අයං වුච්චති වායමො ඉමෙන වායාමෙන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මනාගතො. තෙන වුච්චති 'වායමනී'ති.

'විරියං ආරහතී'ති තත් කතමං විරියං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣබ්බො මඤ්ඤං මඤ්ඤපරියාපනං, ඉදං වුච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති, තෙන වුච්චති 'විරියං ආරහතී'ති.

'චිත්තං පඤ්ඤාතී'ති තත් කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති චිත්තං. ඉමං චිත්තං පඤ්ඤාතී සම්පඤ්ඤාතී උපත්මෙහති පච්චුපත්මෙහති, තෙන වුච්චති 'චිත්තං පඤ්ඤාතී'ති.

'පදහතී'ති තත් කතමං සම්මපසධානං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣබ්බො මඤ්ඤං මඤ්ඤපරියාපනං, ඉදං වුච්චති සම්මපසධානං, අවසෙසා ධම්මා සම්මපසධානසම්පයුත්තා.

තත් කතමං සම්මපසධානං : ඉධ භික්ඛු යසම්මි සම්මෙ ලොකුත්තරං කුසානං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමී දිට්ඨිගතානං පභානාය පරිමාය භූමියා පතතියා විවිච්චි'ව කාමෙහි -පෙ- පරිමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දකුණිඤ්ඤං. යො තසම්මි සම්මෙ වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣබ්බො මඤ්ඤං මඤ්ඤපරියාපනං, ඉදං වුච්චති සම්මපසධානං, අවසෙසා ධම්මා සම්මපසධානසම්පයුත්තා.

අභිබ්බහාජනියං.

499. වත්තාරෙ සම්මපසධානා : ඉධ භික්ඛු අනුප්පත්තානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමනී විරියං ආරහතී චිත්තං පඤ්ඤාතී පදහතී, උප්පත්තානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය -පෙ- අනුප්පත්තානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය -පෙ- උප්පත්තානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසලොසාය හියොභා-භාවාය වෙජුලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමනී විරියං ආරහතී චිත්තං පඤ්ඤාතී පදහතී.

ධීතියා යනු : යමක් ධීනී නම් හෝ අසම්මොස ය, යමෙක් අසම්මොස නම් හෝ හියොසාභාව ය, යමෙක් හියොසාභාව නම් ඒ වෙපුල්ල ය, යමක් වෙපුල්ල නම් ඕ භාවනා ය, යමක් භාවනා නම් ඕ පාරිපුරි වේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : එහි ' ඡන්දය ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබේ. මේ ඡන්දය උපදවයි, නිරතුරු උපදවයි, නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙසින් නිපදවයි. එහෙයින් ' ඡන්දං ජනෙති ' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි ' වායාම ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඩග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමයග්ව්‍යායාමයෙක් වියාරම්බොධ්‍යාඩගයෙක් වේ ද, මේ ' වායාම ' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' වායමති ' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි ' විරිය ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඩග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමයග්ව්‍යායාමයෙක් වියාරම්බොධ්‍යාඩගයෙක් වේ ද, මේ ' විරිය ' යි කියනු ලැබේ. මේ වියාරිය අරඹයි, මොනොවට අරඹයි, ආසෙවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් ' විරියං ආරභති ' යි කියනු ලැබේ.

චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : එහි ' චිත්ත ' කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක්. මනසයෙක් . . . තදනුරුපමනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, උපස්තම්භ කෙරෙයි, පුනපුනා උපස්තම්භ කෙරේ. එහෙයින් ' චිත්තං පග්ගණ්හාති ' යි කියනු ලැබේ.

පදහති යනු : එහි ' සම්මජ්ජධාන ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඩග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමයග්ව්‍යායාමයෙක් වියාරම්බොධ්‍යාඩගයෙක් වේ ද, මේ ' සම්මජ්ජධාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්මජ්ජධාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි ' සමයක්ප්‍රධාන ' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙකැ දෘෂ්ටි ගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස තෙයාර්ණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානාය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධ-අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානායට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාඩග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමයග්ව්‍යායාමයෙක් පයාරම්බොධ්‍යාඩගයෙක් වේ ද, මේ ' සමයක්ප්‍රධාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමයක්ප්‍රධානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාජනිය යි.

499. සමයක්ප්‍රධානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරේ. උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන් ප්‍රභාණය කිරීම පිණිස . . . නූපන් කුශලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස . . . උපන් කුශලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපුරණ වීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වැර අරඹයි. සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරේ.

500. චතුක්තං සම්මපපධානානං කතී කුසලා: කතී අකුසලා: කතී අව්‍යාකතා: -පෙ- කතී සරණා: කතී අරණා.

501. කුසලායෙව.

සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුක්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුක්තා.

විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදික්තානුපාදානීයා.

අසංකීලීච්ඡාඅසංකීලෙසිකා.

සියා සවිතක්කසම්චාරා, සියා අවිතක්කම්චාරමත්තා, සියා අවිතක්ක අම්චාරා.

සියා පීතීසහගතා, සියා සුඛිසහගතා, සියා උපෙකඛා සහගතා.

නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙවදසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බනෙතුකා.

අපචයගාමීනො.

සෙකඛා.

අපමාණා.

අපමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සම්මත්තනීයතා.

න මඤ්ඤාරම්මණා මඤ්ඤනෙතුකා, සියා මඤ්ඤාඛිපතීනො, සියා න චත්තබ්බා 'මඤ්ඤාඛිපතීනො'ති.

සියා උපපත්තා, සියා අනුපපත්තා, න චත්තබ්බා 'උපපාදිනො'ති.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුපපත්තා.

න චත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුපපත්තා-රම්මණාති'පි.

සියා අජඤ්ඤතා, සියා ඛභිඤ්ඤා, සියා අජඤ්ඤතඛභිඤ්ඤා.

ඛභිඤ්ඤාරම්මණා.

අතීදසසනඅපපටිඝා

502. න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුක්තා.

න චත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකාති, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු.

න චත්තබ්බා 'හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුක්තා'ති, හෙතුසම්පයුක්තා වෙච න ච හෙතු.

න හෙතු, සහෙතුකා.

500. සතර සමාක්‍රධානයන් අතුරෙහි කුලයෝ කෙනෙක් ද, අකුලයෝ කෙනෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙනෙක් ද, අරණයෝ කෙනෙක් ද යත් :

501. (සතර සමාක්‍රධානයෝ) කුලයෝ මැ යි.

සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහු ය.

විපාකස්වභාවධර්මයෝ ය.

අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

අසංක්‍රිෂ්ටඅසංක්‍රේශිකයහ.

සචිතර්කසච්චාර ද වන්තාහ, අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර ද වන්තාහ, අචිතර්කඅච්චාර ද වන්තාහු ය.

ප්‍රිතිසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහු ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙද ඇත්තාහු ය.

අපවයගාමීහු ය.

ශෛක්ෂයෝ ය.

අප්‍රමාණයෝ ය.

අප්‍රමාණාලම්බනයෝ ය.

ප්‍රණීතයෝ ය.

සමාක්‍රධානවනියනයෝ ය.

මාර්ගාලම්බනයෝ නො වෙති, මාර්ගභෙදකයහ, මාර්ගාධිපති ද වන්තාහ, ' මාර්ගාධි පති ' යි නො කියයුතු ද වන්තාහු ය.

උක්ඛන්ත ද වන්තාහ, අනුක්ඛන්ත ද වන්තාහ, උක්ඛාදීහු යි නො කියයුත්තාහු ය.

අතීත ද වන්තාහ, අනාගත ද වන්තාහ, ප්‍රත්‍යක්ඛන්ත ද වන්තාහු ය.

අතීතාලම්බන හි ද අනාගතාලම්බන හි ද ප්‍රත්‍යක්ඛන්තාලම්බන හි ද නො කියයුත්තාහු ය.

අධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්තාහු ය.

බාහිරාලම්බනයෝ ය.

අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

502. (සතර සමාක්‍රධානයෝ) භෙදහු නො වෙති.

සභෙදකයෝ ය.

භෙදසම්ප්‍රසුක්තයෝ ය.

භෙද ද ධුම සභෙදක හි නො කියයුත්තාහ, සභෙදක ද ධුවාහු ම නො ද භෙද වෙති.

භෙද ද ධුම භෙදසම්ප්‍රසුක්ත හි නො කියයුත්තාහ, භෙදසම්ප්‍රසුක්ත ද ධුවාහු ම නො ද භෙදහු වෙති.

භෙද නො ධු සභෙදකයෝ යි.

503. සප්පච්චයා.

සඛ්ඛතා.

අනිදසසනා.

අප්පච්චිකා.

අරුපා.

ලොකුතතරා

කෙනච්චි විඤ්ඤායා, කෙනච්චි න විඤ්ඤායා.

504. නො අසච්චා.

අනාසච්චා.

අසච්චිප්පයුතතා.

න වතතබ්බා අසච්චා චෙච්ච සාසච්චාති'පි සාසච්චා චෙච්ච නො ච අසච්චාති'පි.

න වතතබ්බා අසච්චා චෙච්ච අසච්චසම්පයුතතාති'පි, අසච්චසම්පයුතතා-චෙ'ච නො ච අසච්චාති'පි.

අසච්චිප්පයුතතා අනාසච්චා.

505. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගඤ්ඤා -පෙ- නො ඕඤ්ඤා -පෙ- නො ඥානා -පෙ- නො නීවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ-.

506. සාරමමණා.

නො චිතතා.

චෙතසිකා.

චිතතසම්පයුතතා.

චිතතසංසඨ්ඨා.

චිතතසමුඨ්ඨානා.

චිතතසභභුනො.

චිතතානුපරිච්චතතීනො.

චිතතසංසඨ්ඨසමුඨ්ඨානා.

චිතතසංසඨ්ඨසමුඨ්ඨානසභභුනො.

චිතතසංසඨ්ඨසමුඨ්ඨානානුපරිච්චතතීනො.

ඛානිඤ්ඤා.

නො උපාදා.

අනුපාදිතතා.

503. (සතර සමාක්ෂ්‍රධානයෝ) සප්තයෝ ය.

සඨිඛයෝ ය.

අනිදර්ශනයෝ ය.

අප්‍රතිසයෝ ය.

අරූපයෝ ය.

ලොකොත්තරයෝ ය.

කිසිවිභද්‍රනයෙකින් දතයුත්තාහ, කිසි විභද්‍රනයෙකින් නො දතයුත්තාහු ය.

504. (සතර සමාක්ෂ්‍රධානයෝ) ආසුචයෝ නො වෙති.

අනාසුචයෝ ය.

ආසුචවිප්‍රසුක්තයෝ ය.

ආසුච ද වූ ම සාසුචහ යි ද සාසුච ද වූ ම නො ද ආසුචහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආසුච ද වූ ම ආසුචසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද ආසුචසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නොද ආසුචහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආසුචවිප්‍රසුක්ත අනාසුචයෝ යි.

505. (සතර සමාක්ෂ්‍රධානයෝ) සංයොජනයෝ නො වෙති. . . .

ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. . . .

ඔසයෝ නො වෙති. . . .

යොගයෝ නො වෙති. . . .

නීවරණයෝ නො වෙති. . . .

පරමර්ශයෝ නො වෙත්. . . .

506. (සතර සමාක්ෂ්‍රධානයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

චිත්තයෝ නො වෙති.

වෛතසිකයෝ ය.

චිත්තසම්ප්‍රසුක්තයෝ ය.

චිත්තසංසාෂ්ටයෝ ය.

චිත්තසමුක්ඛානයෝ ය.

චිත්තසහභූහු ය.

චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානයෝ ය.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානසහභූ වෙති.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුක්ඛානානුපරිවර්තීහු වෙති.

බාහිරයෝ ය.

උපාද නො වෙති.

අනුපාදිත්තයෝ යි.

507. නො උපාදානං -පෙ- නො කිලෙසං -පෙ-.

508. න දක්ඛනෙන පභානබ්බං.

න භාවනාය පභානබ්බං.

න දක්ඛනෙන පභානබ්බහෙතුකා.

න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා.

සියං සච්ඡිකා, සියං අච්ඡිකා.

සියං සච්චාරු, සියං අච්චාරු.

සියං සප්පිතිකා, සියං අප්පිතිකා.

සියං පිතිසහගතා, සියං න පිතිසහගතා.

සියං සුඛසහගතා, සියං න සුඛසහගතා.

සියං උපෙක්ඛාසහගතා; සියං න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවච්චාරු.

න රූපාවච්චාරු.

න අරූපාවච්චාරු.

අපරියාපකා.

නියසානිකා.

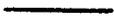
නියතා.

අනුතතරා.

අරණානි.

සකදහපුච්ඡකං.

සම්මපසධානවිගඩො නිවසිනො.

507. (සතර සමාක් ප්‍රධානයෝ) උපාදනයෝ නො වෙති. . . .
ක්ලෙශයෝ නො වෙත්. . . .

508. (සතර සමාක් ප්‍රධානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.
භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

සචිතර්ක ද වන්තාහ, අචිතර්ක ද වන්තාහු ය.

සචීවාර ද වන්තාහ, අචීවාර ද වන්තාහු ය.

සප්‍රීතික ද වන්තාහ, අප්‍රීතික ද වන්තාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්තාහු ය.

සුඛසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත නො ද වන්තාහු ය.

උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්තාහු ය.

කාමාවචර නො වෙති.

රූපාවචර නො වෙති.

අරූපාවචර නො වෙත්.

අපයඝාපන්තයහ.

නෙයඝාණිකයහ.

නියතයෝ ය

අනුත්තරයෝ ය.

අරණයෝ යි.

පඤ්ඤපුච්ඡක යි.

සමාක්ප්‍රධානවිභවගණ නිමි.

9. ඉදබිපාද විහඬෙගා

509. වන්නාඳේ ඉදබිපාද : ඉඩ හිකඩු ජන්දසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. විරියසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. චිත්තසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. විමංසාසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති.

510. කථං ච හිකඩු ජන්දසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති: ජන්දං වෙ හිකඩු අධිපතීං කරිකා ලභති සමාධිං ලභති චිත්තස්ස ඵකක්ඛනං, අයං චූච්චති ජන්දසමාධිං. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ජන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පඤ්ඤානී, පදභති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය ජන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පඤ්ඤානී පදභති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ජන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පඤ්ඤානී පදභති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය හිගෙසාභාවාය වෙපුලාය භාවනාය පරිපුරියා ජන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති චිත්තං පඤ්ඤානී පදභති. ඉමෙ චූච්චනති පධානසඛාරං.

ඉති අයං ච ජන්දසමාධි ඉමෙ ච පධානසඛාරං. තදෙකඡ්ඛං අභිසංඤ්ඤානීනා අභිසංඛිපිනා ජන්දසමාධිපධානසඛාරාදෙවෙව සඛං භවිති.

තත්ථ කතමො ඡන්දෙ : යො ඡන්දෙ ඡන්දිකතා කතතුකම්පනාකුසලො ධම්මචඡන්දෙ, අයං චූච්චති ඡන්දෙ.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා චිත්තස්ස සීති සඤ්ඤිති අවට්ඨිති අවිසාභාඳේ අවිකේඛපො අවිසාභට්ඨානසතා සමථො සමාධිඤ්ඤියං සමාධිබලං සම්මාසමාධි, අයං චූච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඛාරාදේ : යො වෙතසිකො විරියාරම්භා නිකමො පරකකමො උය්‍යාමො වායාමො උග්ගාභො උග්ගොඡ්ඡි ථාමො ඛිති අසිඵලපරකකමතා අනිකඛිතඡන්දතා අනිකඛිතඡුරතා ඡුරසම්පඤ්ඤාභො විරියං විරිඤ්ඤියං විරියබලං සම්මාචායාමො, අයං චූච්චති පධානසඛාරාදේ.

ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධාන සඛාරාදෙන උපෙනො භොති සමුපෙනො උපගෙනො සමුපගෙනො උපපෙනො සමුපපෙනො සමන්තාගෙනො, තෙන චූච්චති ජන්දසමාධි පධානසඛාරසමන්තාගෙනො'ති.

'ඉදබි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉදබි සමිද්ධි ඉඡ්ඤනා සමිඡ්ඤනා ලාභො පඵලාභො පතති සම්පතති ඡුඤනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

9. සෘද්ධිපාද විභවය

509. සෘද්ධිපාදයේ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ කන්තුකමත්තා ඡන්දය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධානවීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වධයි. වීර්යය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධානවීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වධයි. චිත්තය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධාන වීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වධයි. විමංසාව අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධාන වීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වධයි.

510. කීසෙයින් මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධානවීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වධා ද යත් : ඉදන් මහණ තෙම කුසලච්ඡන්දය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තකොභ්‍රතාව ලබා නම් මේ ' ඡන්දසමාධි ' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම තුපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්යය කෙරේ. උපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීර්යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්යය කෙරේ. තුපත් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීර්යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්යය කෙරේ. උපත් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනාපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි. වීර්යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්යය කෙරේ. මොහු ' පධාන සඨවාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ ඡන්දසමාධිය ද මේ පධානසඨවාරයේ ද එක්රැස් කොට හඳුන්වා ගෙන ' ඡන්දසමාධිපධානසඨවාර ' යි ම සඨවාරවට යෙයි.

එහි ' ඡන්දය ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශල වූ ධර්මච්ඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් මොනොවට සිටීමෙක් (අරමුණෙහි) බැසගෙන සිටීමෙක් නො විසිරීමෙක් අචික්ෂේපයෙක් නො විපුලසිත් ඇති බවෙක් ශල්පයෙක් සමාධිත්ථියයෙක් සමාධිබලයෙක් සමාක්සමාධියෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසඨවාර ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවීර්යාරම්භයෙක් නිෂ්ක්‍රමයෙක් පරාක්‍රමයෙක් උදාරමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙක් ස්ථිර බවෙක් ජෙධෙය්‍යයෙක් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙක් නො තැබූ ඡන්දය ඇති බවෙක් නො තැබූ වූර ඇති බවෙක් වීර්යය දැඩි කොට ගැනීමෙක් වීර්යයෙක් වීර්යන්ත්ථියයෙක් වීර්යබලයෙක් සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඨවාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ ඡන්දයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ ප්‍රධානසංස්කාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ මොනොවට යුක්ත වූයේ එළඹිසිටියේ මොනොවට එළඹිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' ඡන්දසමාධිපධානසඨවාරසමන්වාගත ' යි කියනු ලැබේ.

' ඉද්ධි'යනු : ඒ (සම්ප්‍රසුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමෙක් මොනොවට නිපැදීමෙක් නිෂ්පත්තිආකාරයෙක් සමාධි වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ප්‍රතිලාභස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත්කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද, එය යි.

‘ඉදිරිපාදේ’ති තථාභුතස්ස වේදනාකඛකො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛකො.

‘ඉදිරිපාදං භාවෙතී’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරෙති, තෙන චූළවති ඉදිරිපාදං භාවෙතී’ති.

511. කථං ච භික්ඛු විරියසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉදිරිපාදං භාවෙති : විරියං වෙ භික්ඛු අධිපතීං කරිතො ලහති සමාධිං ලහති විතතස්ස එකඟතං, අයං චූළවති විරියසමාධිං. තො අනුප්පත්තානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතාති පදහති -පෙ- උප්පත්තානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමමාසාය භියොසාභාවාය වෙපුලලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතාති පදහති, ඉමෙ චූළවනති පට්ඨානසංඛාරා. ඉති අයං ච විරියසමාධි ඉමෙ ච පට්ඨානසංඛාරා තදෙකඡකිං අභිසංඝායති; අභිසංඝිතො විරියසමාධිපට්ඨානසංඛාරොනෙ’ව සංඛිං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමං විරියං : යො වෙනසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො, ඉදං චූළවති විරියං.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විතතස්ස සීති -පෙ- සම්මාසමාධි, අයං චූළවති සමාධි.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංඛාරෙ : යො වෙනසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො, අයං චූළවති පට්ඨානසංඛාරෙ.

ඉති ඉමො ච විරියෙන ඉමො ච සමාධිනා ඉමො ච පට්ඨාන සංඛාරෙන උපෙතො භොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන චූළවති විරියසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතො’ති.¹

‘ඉදිරි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉදිරි සමිදිරි ඉඡ්ඤිනා සමිඡ්ඤිනා ලාභො පච්චාභො පතති සම්පතති පුසනා සම්මිතිරියා උපසම්පදා.

‘ඉදිරිපාදේ’ති තථාභුතස්ස වේදනාකඛකො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛකො.

‘ඉදිරිපාදං භාවෙතී’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තෙන චූළවති ඉදිරිපාදං භාවෙතී’ති.

512. කථං ච භික්ඛු විතතසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉදිරිපාදං භාවෙති : විතතං වෙ භික්ඛු අධිපතීං කරිතො ලහති සමාධිං ලහති විතතස්ස එකඟතං, අයං චූළවති විතතසමාධිං. තො අනුප්පත්තානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතාති පදහති, -පෙ- උප්පත්තානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමමාසාය භියොසාභාවාය වෙපුලලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පඤ්ඤාතාති පදහති, ඉමෙ චූළවනති පට්ඨානසංඛාරා. ඉති අයං ච විතතසමාධි ඉමෙ ච පට්ඨානසංඛාරා තදෙකඡකිං අභිසංඝායති; අභිසංඝිතො විතතසමාධිපට්ඨානසංඛාරොනෙ’ව සංඛිං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමං විතතං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තඡ්ඡා මනො විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළවති විතතං.

1. විරියසමාධිපට්ඨානසංඛාරෙන සමන්තාගතො’ති සීල 2

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එ අයුරින් වුවහුගේ වෙදනාස්කන්ධය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධයයි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

511. කියෙයින් මහණ වියභිසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියභියෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ වියභිය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් වින්තෙකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ 'වියභිසමාධි' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම තුපන් ලාමක අකුසලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුසලවිජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිවුවයි, ප්‍රධන්වියභිය කෙරෙයි. . . . උපන් කුසලධර්මයන්ගේ, සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිවුවයි. ප්‍රධන්වියභිය කෙරේ. මොහු 'පධානසඨධාර' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ වියභි සමාධිය ද මේ ප්‍රධානසංස්කාරයෝ ද වෙති. ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළවා 'වීරිය සමාධිපධානසඨධාර' යි සභිඛ්‍යාවට යේ.

එහි 'වියභි' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියභාරම්භයෙක් . . . සමාග්චාර්යාමයෙක් වෙ ද, මේ 'වියභි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමාධි' කවරෙ යත් : වින්තයාගේ යම් සිටීමෙක් . . . සමාක්සමාධියෙක් වෙ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසඨධාර' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියභාරම්භයෙක් . . . සමාග්චාර්යාමයෙක් වෙ ද, මේ 'පධානසඨධාර' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ වීරියයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඨධාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්චාරගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබේ. 'වීරියසමාධිපධානසඨධාර-සමන්තාරගතො' යි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ (සම්ප්‍රසුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමෙක් මොනොවට නිපැදීමෙක් නිෂ්පත්ති ආකාරයෙක් සමාද්ධි වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ප්‍රතිලාභස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත් කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වෙ ද (එයයි.)

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එසේ වුවහුගේ වෙදනාස්කන්ධය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධයයි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

512. කියෙයින් මහණ වින්තසමාධියෙන් හා ප්‍රධානසංස්කාරයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ තෙම වින්තය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් වින්තෙකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ 'වින්තසමාධි' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම තුපන් ලාමක අකුසලද්‍රව්‍යම් නො ඉපදීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියභි කෙරේ . . . උපන් කුසලද්‍රව්‍යම් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියභිය කෙරෙයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියභිය කෙරේ. මොහු 'පධානසඨධාර' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ වින්තසමාධිය ද මේ පධානසඨධාරයෝ ද යන ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළවා 'වින්තසමාධිපධානසඨධාර' යි ම සභිඛ්‍යාවට යේ.

එහි 'වින්ත' කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මාතසයෙක් . . . තද්දුරුප මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වෙ ද, මේ 'වින්ත' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො සමාධි : යා විතතස්ස සීති සණ්ඨිති -පෙ- සමමා සමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත් කතමො පටිච්චසංඝාතො : යො චේතසිකො විරියාරච්චො -පෙ- සමමාචාරාමො, අයං වුච්චති පටිච්චසංඝාතො.

ඉති ඉමිනා ච විතෙතන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පටිච්චසංඝාතොරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විතතසමාධිපටිච්චසංඝාතොරසමන්තාගතොති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථාභුතස්ස චේදනාකඛිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛිකො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති ඛත්තිකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

513. කථං ච භික්ඛු විමංසාසමාධිපටිච්චසංඝාතොරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : විමංසං චේ භික්ඛු අධිපතිං කරන්තා ලහති සමාධිං ලහති විතතස්ස එකක්ඛනං, අයං වුච්චති විමංසාසමාධි. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියෙසාභාවාය චේප්පලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණාති පදහති, ඉමෙ වුච්චන්ති පටිච්චසංඝාතොරා.

ඉති අයං ච විමංසාසමාධි ඉමෙ ච පටිච්චසංඝාතොරා තදෙකඡ්ඣං අභිසංඤ්ඤාතින්තා අභිසංඛිපිත්තා විමංසාසමාධිපටිච්චසංඝාතොරොතො’ච සංඛිං භවිත්ති.

තත් කතමා විමංසා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිච්චයො සමමාදිට්ඨි, අයං වුච්චති විමංසා.

තත් කතමො සමාධි : යා විතතස්ස සීති -පෙ- සමමාසමමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත් කතමො පටිච්චසංඝාතො : යො චේතසිකො විරියාරච්චො -පෙ- සමමා වාරාමො, අයං වුච්චති පටිච්චසංඝාතො.

ඉති ඉමාය ච විමංසාය ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පටිච්චසංඝාතොරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විමංසාසමාධිපටිච්චසංඝාතොරසමන්තාගතොති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථාභුතස්ස චේදනාකඛිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛිකො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති ඛත්තිකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් මොනොවට සිටීමක් . . . සමාස්සමාධියෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසධිචාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාග් ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසධිචාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ චිත්තයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසධිචාරයෙන් ද උපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' චිත්තසමාධිපධානසධිචාර සමන්තාගතො ' යි.

' ඉද්ධි යනු ' : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිෂ්පත්තියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදෙ ' යනු : එසේ වූවහුගේ වේදනාස්කන්ධ . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

513. කියෙයින් මහණ වීමංසාසමාධියෙන් හා සමාස්සප්‍රධන් වියාරියෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ වීමංසාව අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෙකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ ' වීමංසාසමාධි ' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම තුපන් ලාමක අකුසල් දහම් නො ඉපදීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි. . . . උපන් කුසල්දහම් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස නැවත නැවත ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූරණත්වය පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාරි කෙරෙයි, සිත නභාසිවුවයි, ප්‍රධන්වියාරි කෙරේ. මොහු ' පධානසධිචාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ වීමංසාසමාධිය ද මේ පධානසධිචාරයෝ ද යන ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා ' වීමංසාසමාධිපධානසධිචාර ' යි ම සභිඛ්‍යාවට යේ.

එහි ' වීමංසා ' කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ ' වීමංසා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . සමාස්සමාධියක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසධිචාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාග් ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසධිචාර ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ වීමංසායෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසධිචාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' වීමංසාසමාධිපධානසධිචාරසමන්තාගතො ' යි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමක් සමෘද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදෙ ' යනු : එසේ වූවහුගේ වේදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, එහෙයින් ' භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

සුත්තන්තභාෂණිය යි.

514. චක්කාරො ඉද්ධිපාදා : ඉධි භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධිපධාන -පෙ- වික්ක සමාධිපධාන -පෙ- විමංසාසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

515. කථංඤ්ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධි භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිද්දානිකං අපචයගාමිං දිවසීගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චො'ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛා පච්චදං දකුණිඤ්ඤං තස්මිං සමයෙ ඡන්දසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතකුකමානා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං චූච්චති ඡන්දො.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා වික්කස්ස සීති -පෙ- සමාධිසමාධි සමාධිසමොඤ්ඤාඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං - අයං චූච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඛ්ඛාරො : යො චේතසිකො විරියාරමො -පෙ- සමාචාරායාමො විරියසමොඤ්ඤාඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං චූච්චති පධානසඛ්ඛාරො. ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසඛ්ඛාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන චූච්චති ඡන්දසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතො'ති.

'ඉද්ධි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදො'ති තථා භුත්තං ඵසො -පෙ- පඤ්ඤාභො අවිකේඛපො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති තෙ ධම්මො ආසෙවති භාවෙති ඛුඤ්ඤිකරොති, තෙන චූච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති.

516. කථං ච භික්ඛු විරියසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධි භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිද්දානිකං අපචයගාමිං දිවසීගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චො'ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ විරියසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමං විරියං : යො චේතසිකො විරියාරමො -පෙ- සමාචාරායාමො විරියසමොඤ්ඤාඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, ඉදං චූච්චති විරියං.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා වික්කස්ස සීති -පෙ- සමාධිසමාධි සමාධිසමොඤ්ඤාඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං චූච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඛ්ඛාරො : යො චේතසිකො විරියාරමො -පෙ- සමාචාරායාමො විරියසමොඤ්ඤාඤ්ඤා මග්ගඛතං මග්ගපරියාපනතං, අයං චූච්චති පධානසඛ්ඛාරො, ඉති ඉමිනා ච විරියෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසඛ්ඛාරෙන උපෙතො හොති. -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන චූච්චති විරියසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතො'ති.

514. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි, විරියසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් . . . චිත්තසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් . . . විමංසාසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

515. කියෙයිත් මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛයතෘණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොක්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ' ඡන්ද ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශල වූ ධර්මච්ඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාදිග වූ මාර්ග පයථාපන්න වූ සමාක්සමාධියක් සමාධිසම්බන්ධාදිගයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසඨිධාර ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියථාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයථාපන්න වූ සමාක්ව්‍යායාමයෙක් වියථිසම්බන්ධාදිගයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඨිධාර ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ඡන්දයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඨිධාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ ' ඡන්දසමාධිපධානසඨිධාරසමන්තාගතො ' යි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිෂ්පන්නියක් සමෘද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාද ' යනු : එසේ වූවහුගේ ස්පර්ශයෙක් . . . ප්‍රග්‍රහයෙක් අචික්ෂෙපයෙක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

516. කියෙයිත් මහණ වියථිසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛයතෘණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොක්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි වියථිසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ' විරිය ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවියථාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාදිග වූ මාර්ග පයථාපන්න වූ සමාක්ව්‍යායාමයෙක් වියථිසම්බන්ධාදිගයෙක් වේ ද මේ ' විරිය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයථාපන්න වූ සමාක්සමාධියක් සමාධිසම්බන්ධාදිගයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසඨිධාර ' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවියථාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපයථාපන්න වූ සමාක්ව්‍යායාමයෙක් වියථිසම්බන්ධාදිගයෙක් වේ ද, මේ ' පධාන සඨිධාර ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ විරියයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධාන සඨිධාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' විරියසමාධිපධානසඨිධාරසමන්තාගතො ' යි.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදෝ’ති තථා භුතස්ස ඵසො චේදනා -පෙ- පග්ගාහො අවිකේඛපො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ අභෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරොති. තෙන චූළචති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

517. කථං ච භික්ඛු විත්තසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුචං භාවෙති නියසානිකං අපචයනමිං දුට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමියා පතනියා විවිච්චව්ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුච්චස්සං. තස්මිං සමයෙ විත්තසමාධිපට්ඨාන සංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමං විත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජ මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං චූළචති විත්තං.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විත්තස්ස භිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධි සමොඤ්ඤාභෙගා මග්ගඛයං මග්ගපරියාපනං - අයං චූළචති සමාධි.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංඛාරො : යො චේතසිකො විරියාරමෝ -පෙ- සම්මාචාරාමො විරියසමොඤ්ඤාභෙගා මග්ගඛයං මග්ගපරියාපනං අයං චූළචති පට්ඨානසංඛාරො.

ඉති ඉමිනා ච විතෙතන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨාන- සංඛාරෙන උපෙනො හොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන චූළචති විත්තසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතො’ති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පච්චාභො පතති සම්පතති චූඝනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදෝ’ති තථා භුතස්ස ඵසො චේදනා -පෙ- පග්ගාහො අවිකේඛපො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ අභෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරොති. තෙන චූළචති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

518. කථං ච භික්ඛු විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුචං භාවෙති නියසානිකං අපචයනමිං දුට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමියා පතනියා විවිච්චව්ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුච්චස්සං. තස්මිං සමයෙ විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමා විමංසා : යා පඤ්ඤා පජ්ජනනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිච්චයො සම්මාදුට්ඨි ධම්මවිච්චයසමොඤ්ඤාභෙගා මග්ගඛයං මග්ග- පරියාපනං, අයං චූළචති විමංසා.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විත්තස්ස භිති -පෙ- සම්මාසමාධි. සමාධිසමොඤ්ඤාභෙගා මග්ගඛයං මග්ගපරියාපනං, අයං චූළචති සමාධි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්දමක් සමෘද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එසේ වුවහුගේ ස්පර්ශ ය . . . ප්‍රග්‍රාහ ය, අවික්ෂෙප යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

517. කිසෙයින් මහණ විත්තසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වීයායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . ඤාණ වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි විත්තසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වීයායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි 'විත්ත' කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'විත්ත' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමාධි' කවරෙ යත් : විත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සමාක්සමාධියක් සමාධිසම්බෝධාදිගයෙක් වේ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසධිධාර' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවීයාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සමාග්ච්ඡායාමයෙක් වීයාසම්බෝධාදිගයෙක් වේ ද, මේ 'පධානසධිධාර' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විත්තයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසධිධාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'විත්තසමාධිපධානසධිධාර සමන්තාගතො' යි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්දමක් මොනොවට නිපැද්දමක් නිෂ්පත්ති ආකාරයෙක් සමෘද්ධි වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් (ප්‍රතිලාභ) ස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත් කිරීමක් පැමිණීමක් වේ ද, (එය යි.)

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එසේ වුවහුගේ ස්පර්ශය, වේදනා ය, . . . ප්‍රග්‍රාහ ය, අවික්ෂෙප යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙ යි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

518. කිසෙයින් මහණ විමංසාසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වීයායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දූඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි විමංසාසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වීයායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි 'විමංසා' කවරෙ යත් : මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඤ්චක් ප්‍රජානනා කාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිච්චයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිච්චයසම්බෝධාදිගයෙක් වේ ද, මේ 'විමංසා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමාධි' කවරෙ යත් : විත්තයාගේ යම් මාර්ගාදිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සිටීමක් . . . සමාක්සමාධියක් සමාධිසම්බෝධාදිගයෙක් වේ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො පට්ඨානසංඛාරො : යො වෙනසිකො විරියාරච්චො -පෙ- සම්මාචාර්යාමො විරියසම්මොඡ්ඤ්ඤො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනනං, අයං චූච්චති පට්ඨානසංඛාරො.

ඉති ඉමාය ච විමංඝාය ඉඡීනා ච සමාධිනා ඉඡීනා ච පට්ඨානසංඛාරෙන උපෙනො හොති සමුපෙනො උපගතො සමුපගතො උපපනො සමුපපනො සමනනාගතො, තෙන චූච්චති විමංඝාසමාධිපට්ඨානසංඛාර-සමනනාගතො'ති.

'ඉද්ධි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමීද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදො'ති තථා භූතස්ස එසො වේදනා -පෙ- පඤ්ඤාභො අවිකේඛපො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති ඛණ්ඩිකරෙති තෙන චූච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතී'ති.

519. වතතාරෙ ඉද්ධිපාදා : ඡන්ද්ද්ධිපාදො විරිසිද්ධිපාදො විතතිද්ධිපාදො විමංසිද්ධිපාදො

520. තත් කතමො ඡන්ද්ද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ට්‍රොකුතතරං කුචං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං කුචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුච්ඤ්ඤං, යො තසම් සමයෙ ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්පතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං චූච්චති ඡන්ද්ද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා ඡන්ද්ද්ධිපාදසම්පයුතතා.

521. තත් කතමො විරිසිද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ට්‍රොකුතතරං කුචං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං කුචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුච්ඤ්ඤං, යො තසම් සමයෙ වෙනසිකො විරියාරච්චො -පෙ- සම්මාචාර්යාමො විරියසම්මොඡ්ඤ්ඤො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනනං, අයං චූච්චති විරිසිද්ධිපාදො අවසෙසා ධම්මා විරිසිද්ධිපාදසම්පයුතතා.

522. තත් කතමො විතතිද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ට්‍රොකුතතරං කුචං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං කුචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුච්ඤ්ඤං, යං තසම් සමයෙ විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, අයං චූච්චති විතතිද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා විතතිද්ධිපාදසම්පයුතතා.

523. තත් කතමො විමංසිද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ට්‍රොකුතතරං කුචං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං කුචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුච්ඤ්ඤං, යා තසම් සමයෙ පඤ්ඤ පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචය සම්මොඡ්ඤ්ඤො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනනං, අයං චූච්චති විමංසිද්ධිපාදො අවසෙසා ධම්මා විමංසිද්ධිපාදසම්පයුතතා.

අභිධම්මභාෂණියං.

එහි ' පධානසඨිධාර ' කවරෙ යන් : යම් මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ වෛතසික වියාර්ථහයෙක් . . . සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියාර්ථබොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' පධාන සඨිධාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ වීමොසායෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඨිධාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹසිටියේ මොනොවට එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූරණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' වීමොසාසමාධිපධානසඨිධාරසමන්තා ගතො ' යි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

' ඉද්ධිපාද ' යනු : එසේ වූවහුගේ ස්පර්ශය වෙදනා ය . . . ප්‍රග්‍රහය අවික්ෂේප යි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බ්‍රහ්ම කෙරේ. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

519. සාද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : ඡන්දිද්ධිපාද ය, චිරිසිද්ධිපාද ය, චිත්තිද්ධි පාද ය, වීමංසිද්ධිපාද යි.

520. එහි ' ඡන්දිද්ධිපාද ' කවරෙ යන් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයාර්ථික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවක් කුශල වූ ධර්මවිඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්දි ද්ධිපාද ' යි කියනු ලැබෙයි : අවශෙෂධර්මයෝ ඡන්දිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

521. එහි ' චිරිසිද්ධිපාද ' කවරෙ යන් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටි ගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයාර්ථික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ යම් වෛතසිකවියාර්ථහයෙක් . . . සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියාර්ථබොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' චිරිසිද්ධිපාද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ චිරිසිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්ත යෝ යි.

522. එහි ' චිත්තිද්ධිපාද ' කවරෙ යන් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයාර්ථික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . කදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' චිත්තිද්ධිපාද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ චිත්තිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

523. එහි ' වීමංසිද්ධිපාද ' කවරෙ යන් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයාර්ථික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ග පයාර්ථපත්ත වූ යම් ප්‍රඤ්චක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයෙක් සමාග්දෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' වීමංසිද්ධිපාද ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ වීමංසිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

524. චන්ද්‍රාණං ඉද්ධිපාදා: ඉධි භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඛිධාර සමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විජියසමාධි -පෙ- වින්දසමාධි -පෙ- විමංසාසමාධිපධානසඛිධාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

චතුන්තං ඉද්ධිපාදනං කතී කුසලා: කතී අකුසලා: කතී අව්‍යාකතා, -පෙ- කතී සරණා, කතී අරණා.

525. කුසලා යෙව්.

සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා.

විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදිත්තඅනුපාදනියා.

අසඬකිලිඨ්ඨඅසඬකිලෙසිකා.

සියා සවිත්තකසවිචාර, සියා අවිත්තකවිචාරමන්තා, සියා අවිත්තක-අවිචාර.

සියා පිතීසභගතා, සියා සුඛසභගතා, සියා උපෙකඛාසභගතා.

නෙ'ව් දසසනෙන න භාවනාය පභානබ්බා.

නෙ'ව් දසසනෙන න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා.

අපචයගාමිනො.

සෙකඛා.

අපපමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සම්මන්තනියතා.

න මඤ්ඤාරම්මණා, මඤ්ඤභෙතුකා, න මඤ්ඤාධිපතීනො.

සියා උපපන්නා, සියා අනුපපන්නා, න චිත්තබ්බා උපපාදිනොති.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුපපන්නා.

න චිත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුපපන්නා රම්මණාති'පි.

සියා අජකිත්තා, සියා බභිඤ්ඤා, සියා අජකිත්තබභිඤ්ඤා.

බභිඤ්ඤාරම්මණා.

අනීදසසනඅපපච්චිභා.

526. විමංසිද්ධිපාදො භෙතු, ත්‍යො ඉද්ධිපාදා, න භෙතු.

සභෙතුකා.

භෙතුසම්පයුත්තා.

524. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වීයතියෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. වීයතියසමාධියෙන් . . . වික්ත සමාධියෙන් . . . විමංසාසමාධියෙන් හා ප්‍රධන්වීයතියෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

සතර සෘද්ධිපාදයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

525. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කුශලයෝ මෑ යි.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ ද වන්තාහ, අඤ්ඤාමසුඛ වේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) විපාක ස්වභාවධර්මයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අසංක්ඛිෂ්ටඅසංක්ලෙශිකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අච්ඡේදනසම්චාර ද වන්තාහ, අච්ඡේදනසම්චාරමාත්‍ර ද වන්තාහ, අච්ඡේදන අච්චාර ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂා සහගත ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අපවයගාමීහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) මෙඤ්ඤයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අප්‍රමාණාලම්බනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ප්‍රණීතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සමාක්ඛ්වනියතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) මාර්ගාලම්බන නො වෙති, මාර්ගහෙතුක වෙති, මාර්ගාධිපති නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උත්තරන ද වන්තාහ, අනුත්තරන ද වන්තාහ, උත්තරාදීහු යයි නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අකීත ද වන්තාහ, අනාගත ද වන්තාහ, ප්‍රත්‍යුත්තරන ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අකීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්තරනාලම්බනහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) බාහිරාලම්බනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

526. විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ය. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතුහු නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සහෙතුකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) හෙතු සම්ප්‍රසුක්තයෝ ය.

විමංසිද්ධිපාදෙ භෙතු වේච්ච සභෙතුකො ච. නයො ඉද්ධිපාද න චත්තබ්බො භෙතු වේච්ච සභෙතුකාති, සභෙතුකා වේච්ච න ච භෙතු.

විමංසිද්ධිපාදෙ භෙතු වේච්ච භෙතුසම්පයුත්තො ච. නයො ඉද්ධිපාද න චත්තබ්බො භෙතු වේච්ච භෙතුසම්පයුත්තාතිපි භෙතුසම්පයුත්තො වේච්ච න ච භෙතු.

නයො ඉද්ධිපාද න භෙතු සභෙතුකා. විමංසිද්ධිපාදෙ න චත්තබ්බො න භෙතු සභෙතුකොතිපි න භෙතු අභෙතුකොතිපි.

527. සපච්චයා.

සබ්බිනා.

අනිදසසනා.

අපච්චසා.

අරුපා.

ලොකුත්තරු.

කෙනච්ච විඤ්ඤායා, කෙනච්ච න විඤ්ඤායා.

528. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවච්චපයුත්තා.

න චත්තබ්බො ආසවා වේච්ච සාසවාතිපි, සාසවා වේච්ච නො ච ආසවාතිපි.

න චත්තබ්බො ආසවා වේච්ච ආසවච්චපයුත්තාතිපි ආසවච්චපයුත්තා-වේච්ච නො ච ආසවාතිපි.

ආසවච්චපයුත්තා අනාසවා.

529. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගජා -පෙ- නො ඕසා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නිවරණා -පෙ- නො පරුමාසා -පෙ-

530. සාරම්මණා.

නයො ඉද්ධිපාද නො විත්තා, විත්තිද්ධිපාදෙ විත්තං.

නයො ඉද්ධිපාද වේතසිකා, විත්තිද්ධිපාදෙ අවේතසිකො.

නයො ඉද්ධිපාද විත්තසම්පයුත්තා, විත්තිද්ධිපාදෙ න චත්තබ්බො විත්තෙන සම්පයුත්තොතිපි විත්තෙන විපයුත්තොතිපි.

නයො ඉද්ධිපාද විත්තසංසට්ඨා, විත්තිද්ධිපාදෙ න චත්තබ්බො විත්තෙන සංසට්ඨොතිපි විත්තෙන විසංසට්ඨොතිපි.

නයො ඉද්ධිපාද විත්තසමුට්ඨානා, විත්තිද්ධිපාදෙ නො විත්ත-සමුට්ඨානො.

විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වෙයි. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකහ යි නො කියයුත්තාහ. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙත්.

විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුත්තාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වෙත්.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ ය. විමංසිද්ධිපාදය හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුත්තේ යි.

527. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සත්‍රතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සච්චතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අභිදර්ශනායෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අප්‍රතිසයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අරුචිහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ලොකොත්තරයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කිසි විඤ්ඤායෙකින් දහයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දන යුත්තාහු ය.

528. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුව නො වන්නාහ.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනාසුවයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුවච්ඡ්‍රයුක්තයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුව ද වූවාහු ම සාසුවහ යි ද සාසුව ද වූවාහු ම නො ද ආසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුව ද වූවාහු ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ආසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුවච්ඡ්‍රයුක්ත වූ අනාසුවයෝ යි.

529. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සංයොජනායෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ඔසයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) යොගයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නීවරණයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) පරාමශීයෝ නො වෙති. . . .

530. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආලම්බන සහිතයෝ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්ත නො වෙති. විත්තිද්ධිපාදය විත්ත ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ වෛතසිකයෝ ය. විත්තිද්ධිපාදය අවෛතසික ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. විත්තිද්ධිපාදය විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද විත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තේ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය. විත්තිද්ධිපාදය විත්තය හා සංසෘෂ්ට යි ද විත්තය හා විසංසෘෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්තසමුත්ථානායෝ ය. විත්තිද්ධිපාදය විත්තසමුත්ථාන නො වෙ.

තයො ඉද්ධිපාද චිත්තසහභුනො, චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසහභු.

තයො ඉද්ධිපාද චිත්තානුපරිච්ඡතීනො. චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තානුපරිච්ඡතී.

තයො ඉද්ධිපාද චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානො.

තයො ඉද්ධිපාද චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු.

තයො ඉද්ධිපාද චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡතීනො. චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡතී.

තයො ඉද්ධිපාද බාහිර. චිත්තිද්ධිපාදො අභිඤ්ඤානිකො.

නො උපාදා.

අනුපාදිතතා.

531. නො උපාදානා -පෙ- නො කීලෙසා -පෙ-

532. න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙභුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙභුකා.

සියා සචිතකකා, සියා අචිතකකා.

සියා සචිචාරා, සියා අචිචාරා.

සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා.

සියා පිතීසහගතා, සියා න පිතීසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙකකාසහගතා, සියා න උපෙකකාසහගතා.

න කාමාවචරා.

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපරියාපනතා.

නියතානිකා.

නියතා.

අනුතතරා.

අරණානී.

සඤ්ඤාපුච්ඡකා.

ඉද්ධිපාදවිභවේශං නිට්ඨිතො.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්තසහභූ වෙති. විත්තිද්ධිපාදය විත්තසහභූ නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්තානුපරිවර්තීහ. විත්තිද්ධිපාදය විත්තානුපරිවර්තී නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය. විත්තිද්ධිපාදය විත්තසංසෘෂ්ට සමුත්ථාන නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ වෙති. විත්තිද්ධිපාදය විත්ත සංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ විත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී වෙති. විත්තිද්ධිපාදය විත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ බාහිරයෝ ය. විත්තිද්ධිපාදය ආධ්‍යාත්මික ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උපාද නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනුපාදින්නයෝ යි.

531. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උපාදනයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ක්ලෙශයෝ නො වෙත්. . . .

532. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කාමාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) රූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අරූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අපරියාපන්නයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නෛයඛාණිකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නියතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනුත්තරයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අරණයෝ යි.

පඤ්ඤපුච්ඡක යි.

ඉද්ධිපාදවිභවන නිමි.

විසෙසපද්‍යානකමණිකා

විසෙසපද්‍යානුකිකමණිකා

	පිටුවකිකම
අ	
අකුසලා ධම්මා	368, 370
අභගනං	154
අජකිත්තරූපං	2
අඤ්ඤානාවිඤ්චයං	224
අඤ්ඤිඤ්චයං	224
අනිතං රූපං	2
අද්දෙසො	294
අභිමොකෙකි	290, 292, 310
අනඤ්ඤානඤ්ඤාඤ්ඤාමිනිඤ්චයං	224
අනාගතං රූපං	2
අනියතො	28, 36, 50
අනුනගො	258
අනුපඤ්ඤානා	342, 354
අනුරොධො	258
අපච්චයගාමි	28, 34, 50, 88, 98, 300
අපරියාපනනා	26, 86, 102
අපරියොගාහනා	292
අපිලාපනනා	224
අප්‍රඤ්ඤානිසඛ්ඛාරො	244
අප්‍රියෙහි සම්පයොගො	184
අභිජකි	342
අභිප්පසාදො	296, 302
අමොහො	294
අරණා	34, 76
අලොභො	294
අවඤ්ඤානං	4
අවිජ්ජා	244, 292
අවිජ්ජාධාතු	158
අවිජ්ජාලඛිති	292, 294
අවිසාහාරො	224
අවිහිංසාධාතු	154
අව්‍යාකතා	302, 306, 326, 334
අව්‍යාපාදධාතු	156
අසඛිතාධාතු	132
අසුරොපො	292

	පිටුවකිකම
අං	
අකාසධාතු	152, 154
අච්චයගාමි	28, 34, 50, 88, 98
අච්චපං	342, 354
අච්චාපි	342
අනෙඤ්ජානිසඛ්ඛාරො	244
අපොධාතු	150
අසප්පනා	292
ඉ	
ඉච්චිඤ්චයං	222
ඉද්ධි	384
ඉද්ධිපාද	384
උ	
උඤ්ඤානං	4
උභිච්චං	294
උපච්චයො	278
උපපතතිහවෙ	246
උපාදානං	246
උපාදිනනුපාදානිඤ්චයො	68, 88, 96, 106
උපායාසො	184, 248
උපෙකිකාධාතු	154
උපෙකිකිඤ්චයං	222
උපලකච්චානා	152
උසමා	152
උසොලකි	222
ඛ	
ඛිකප්පනා	296, 302
ඛිලාපිකං රූපං	4
ක	
කම්මහවෙ	246

කො	පිටුවකිනං
කාමධාතු	156
කායධාතු	160
කායවිඤ්ඤාණධාතු	160
කායසංඛාරේ	244
කායානුපස්සි	240, 356
කු	
කුම්භයො	258
කුසලමූලා	294
කුසලා	322
කුසලා ධර්මා	370
කා	
කාරිකං	130
කු	
කුර්කවාතා	152
ක	
කකිධාතු	158
කකායනනං	128
කා	
කානධාතු	158
කානවිඤ්ඤාණධාතු	158
ක	
කකායනනං	124
කකුඛධාතු	158
කකුඛවිඤ්ඤාණධාතු	158
කකුඛකකං	292
කි	
කිතනානුපරිවතනිනො	116, 144, 218, 238
කිතනානුපස්සි	346, 348, 356
කිතනිඤ්චපාදො	394
කිතනං පඤ්ඤානාති	368
ක	
කට්ඨායනනං	248
කජ්ඣිඤ්චපාදො	394
කජ්ඣො	368, 372, 376, 384
කජ්ඣං ජනෙති	368

ප	පිටුවකිනං
ජරා	182
ජරමරණං	246, 338
ජං	
ජාති	182, 246
ජි	
ජිව්‍යධාතු	160
ජිව්‍යවිඤ්ඤාණධාතු	160
ජි	
ජිවිතිජ්ඣියං	222
ක	
කණ්ඨා	246
කා	
කාලවණට්ඨානං	152
කි	
කිත්ථායනනං	270, 280
කෙ	
කෙජොධාතු	152
ක	
කුකුඛධාතු	154
කුකුඛනිරේඛනාමිතිපට්ඨපදා අරියසම්මං	192
කුකුඛනිරේඛො අරියසම්මං	188
කුකුඛසමුදයො අරියසම්මං	186
කුකුඛිජ්ඣියං	222
කුකුඛං	182, 196, 248
කුකුඛං අරියසම්මං	182
ක	
කුරෙරුපං	4
ක	
කුමනසාධාතු	154
කුමනසාධිජ්ඣියං	222
කුමනසාධං	184, 248, 344, 350, 356
ක	
කුරාපෙසං	124, 126

	පිටුව
දෙව	
දේශනක	292
බ	
බමබාතු	160
බමබානුපසසී	250, 252, 258
බමබායතන	150
නී	
නීවරණ	114, 140
නෙ	
නෙකබමබාතු	156
ප	
පවවුපසනනරූප	2
පඤ්ඤිඤ්ඤිය	224
පච්ඡි	290, 292
පච්චිබාතු	150
පච්චිතං රූප	4
පච්චිතං	124, 258
පදහති	368
පච්චිතසඛ්ඛාරෙ	384, 388
පච්චිතං	368
පච්චිතං	114
පච්චිතං	182, 248
පච්චිතං	292
පච්චිතං	294, 310
ප්‍ර	
ප්‍රඤ්ඤාභිසඛ්ඛාරෙ	244
ප්‍රච්චිඤ්ඤිය	222
ඵ	
ඵඤ්ඤා	246
ඵඵ	
ඵඵඵඵඵඵඵඵඵඵ	130
ඵ	
ඵඵඵඵඵඵඵ	4
ඵඵ	
ඵඵඵඵඵඵඵඵ	220
ඵ	
ඵඵඵඵ	246

	පිටුව
ඵ	
ඵනායතන	278
ඵනොධාතු	160
ඵනොච්චිඤ්ඤාණධාතු	162
ඵනොච්චිලොඛො	292
ඵරණ	182
ඵ	
ඵච්චිතනිසංභො	28, 36, 50, 106
ඵ	
ඵසධාතු	160
ඵසායතන	130
ඵ	
ඵඵකබකො	2, 108
ඵඵ	132
ඵඵඵඵඵ	128
ඵ	
ඵඵඵඵ	130
ඵඵඵ	
ඵඵඵඵ	342, 354
ඵඵඵඵ	130
ඵ	
ඵඵඵඵඵ	128
ඵඵ	
ඵඵඵඵ	368
ඵඵඵඵ	368, 372, 376
ඵඵඵඵඵ	152
ඵ	
ඵඵඵඵඵ	292
ඵඵඵඵඵඵඵඵ	16, 94
ඵඵඵඵඵඵඵ	154
ඵඵඵඵඵ	244
ඵඵඵඵඵඵඵ	124
ඵඵඵඵඵඵඵඵඵ	270, 280
ඵඵඵඵ	368, 372, 376
ඵඵඵඵ	368
ඵඵඵඵඵඵඵ	394
ඵඵඵඵඵ	222
ඵඵඵඵ	342
ඵඵඵඵඵඵඵ	156

	පිටුවලකා
ව්	
විමංසා සමාධි	388
විමංසිඳ්ධිපාදෙ	394
වෙ	
වෙදනා	246, 292
වෙදනාකඛිකො	4
වෙදනානුපසයි	344, 346, 356
ව්‍යා	
ව්‍යාපාදධාතු	156
ස	
සඛිඛාරකඛිකො	12, 66
සඛිඛාර	244
සඤ්ඤකඛිකො	8
සති	242
සතීපට්ඨානා	340, 360
සතීඤ්ඤියං	224
සතීමා	342
සඤ්ඤධාතු	158
සඤ්ඤනනං	127
සඤ්ඤිඤියං	222
සනිදසසනසපථභිභරුපං	108
සනතිභෙරුපං	4
සනතිභානසඤ්ඤ	128
සපථභිකො	128
සමපථඤ්ඤං	342
සමපථානො	342
සමාධි	384
සමාධිඤ්ඤියං	384
සම්මතකතියනො	28, 36, 50, 106
සම්මපථානා	368, 372
සම්මා අඤ්ඤිචො	192, 194
සම්මාකම්මනොනා	192, 194
සම්මාදිට්ඨි	192, 194
සම්මාචාචා	192, 194
සම්මාචායාමො	192, 194
සම්මාසම්මතපො	192, 194
සම්මාසති	192, 194
සම්මාසමාධි	192, 194
සමුයනනං	244

	පිටුවලකා
සා	
සාරුගො	258
සු	
සුඛධාතු	154
සුඛිඤ්ඤියං	222
සුඛුමරුපං	4
සුපණණවානා	152
සො	
සොකො	182, 248
සොනධාතු	158
සොනවිඤ්ඤාණධාතු	158
සොමනසසධාතු	154
සොමනසසිඤ්ඤියං	222
භි	
භිනරුපං	4